This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

B 1,081,904

PROPERTY OF
University of Michigan Libraries
1817
ARTES SCIENTIA VERITAS

TIJDSCHRIFT

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

TIJDSCHRIFT

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

TIJDSCHRIFT

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt"

TE

AMSTERDAM

8e Jaargang

AMSTERDAM

G. THEOD. BOM EN ZOON

1900

J. SCHULMAN
EXPERT
KEIZERSGRACHT 448
AMSTERDAM

v 8

Na 't verschijnen van de laatste aflering, mochten wij, bij kabinetschrijven van 25 oktober 1899 n°. 2451, het heuglijke bericht ontvangen, dat „Hare Majesteit de Koningin „heeft gelieven goed te vinden aan het Neder„landsch Genootschap voor Munt- en Penning„kunde het prædikaat van „Koninklijk" te „verleenen."

Het Bestuur bracht Hare Majesteit eerbiedigen dank voor deze hooge onderscheiding, welke door onze leden zeer gewaardeerd zal worden en richtte tot de leden de volgende kennisgeving:

KONINKLIJK
Nederlandsch Genootschap
voor
Munt- en Penningkunde
AMSTERDAM.

AMSTERDAM, 30 November '99.

Het Bestuur heeft 't voorrecht U mede te deelen, dat het Hare Majesteit de Koningin heeft behaagd aan ons Genootschap het prædikaat van „Koninklijk" te verleenen.

Le bureau de la Société a l'honneur de vous faire part que Sa Majesté la Reine des Pays-Bas a bien voulu accorder à notre Société le titre „royal".

Le secrétaire
JOH. W. STEPHANIK.

Le président
AUG. SASSEN.

Carel Frederik Wesselman, oud-Muntmeester van Utrecht, bijna muntmeester van Holland.

De oud-muntmeester van Utrecht, CAREL FREDERIK WESSELMAN, heeft in het laatst der 18e eeuw onderhandelingen gevoerd met de Staten der provincie Holland betreffende het muntmeesterschap van dat gewest. Ik mocht een ontwerp der evenwel nimmer tot stand gekomen overeenkomst ontdekken in het belangrijk archief van het kasteel van Helmond.

Het stuk, dat om zijn merkwaardigen inhoud alleszins verdient te worden gepubliceerd, luidt als volgt:

Conditien waar op Carel Fredrik Wesselman, Heer van Helmont, Oud Muntmeester van de Provintie Utrecht, genegen is de Hollandsche Munt als Muntmeester te aanvaarden.

Art: 1.

De Muntmeester van de Hollandsche Munt te Dordrecht, zal genieten de helft van

het montant der Slyschatten of Heerlyk recht van alle goude en zilvere Spetien die by hem gemaakt zullen worden.

2.

Zal vrydom hebben van alle 's Lands en Stads Impositien op de gemeene Middelen, gelyk mede van de Turf, Hout, Houte en Steenkolen, die voor de Munt, uitsmelting en zuivering der Cretzen &c. en Muntmeesters Woonhuis word gebruikt, niets uitgezondert.

3.

Zal het vrye gebruik hebben van de Muntmeesters Woonhuis, Stallingen, Munt en Werkhuizen, als mede van de Smeltery, en aankleve van dien, door den Heer Buck, tot zuivering der Metalen en uitsmelting der Cretzen aangelegt, dewelke tot dienst van de Munt, door den Lande zal worden aangekogt of overgenomen, gelyk ook van alle Ovens, Fournuizen, Brandwerken, Blaasbalken, Persen of Muntschroeven, Doorsnyders, Lavuur en andere Molens, tot de Munt en Werkhuizen behorende, waar van de lasten, vernieuwingen en reparatien alle door den Lande zullen worden gedragen en onderhouden. En zal de Muntmeester vrijheid hebben om de Ovens en Gereedschappen &c. naar zijn genoegen te laten vernieuwen

of repareeren, zullende de penn: die hij daar voor uitgeeft, door den Lande Jaarlyx by Ordonnantie aan hem worden betaald.

4.

Zal vry mogen gebruiken alle de Instrumenten tot het Muntwerk, Smelthuizen en Essaykamer behorende; en het geene defect is of versleten word, zal ten kosten van den Lande direct worden bygemaakt of hersteld; en zo ras hy tot Muntmeester is aangesteld, zal onder behoorlyken inventaris alle voorhanden zynde Instrumenten en Gereedschappen in de Munt overneemen, en het geene hy aan Muntgereedschappen, Instrumenten, Munt, Werk en Woonhuis en Stallinge defect vind zal voor Reekening van den Lande onder zyn opzigt direct worden in order gemaakt en gerepareert zo als hy Muntmeester ten minsten kosten van den Lande dat zal nodig oordeelen, en aan hem verder overgelaten die in order te houden; — ook zal den Lande geheel betalen alle de Consumable Materialen, bestaande in Kroesen, Turf, Koolen, Hout, Kaarsen, Oly, Traan, Smeer, Bier, Sterkwater, Essaywater, Beenasch, Weedasch, Loot, Yzer, Staal, Stempels, Koper, Zout, Quicq, Salpeter, Wynsteen, Borax, Koperrood, Cimenteerpotten, 't malen van Croesen, Cretzen en Scherven, als mede van alle zulke

zaaken daar door de Muntmeester van de munters geen korting van haar Loon geschied, of Paardeloon betaald word, Yzerdraad, Gietzand, Manden, Zeven, kopere en houte Bakken, Handdoeken voor de Munters, Handschoenen voor de Gietknegts en verdere kleinigheden, waar van hy Muntmeester alle Jaaren een Reekening (zo na mogelyk geverifieert met Quit:) zal opmaken en aan Haar Ed: Mog: de Heeren Gecommitteerde Raden overgeven, die hem als dan Ordonnantie zullen zenden tot lasten van den Heer Rentmeester Generaal in der tyd.

5.

De Muntbusch zal geopent worden om de drie Jaren, ten waare dat 'er in mindertyd meerder dan *f* 6000:— aan Slyschatten in de Muntbusch gevonden wierden, wanneer het den muntmeester zal vrystaan dezelve te verantwoorden, en zal door den Lande alle de Leges en Leggelden aan Heeren Raden en Generaal-Meesters van de Munten en Essayeur Generaal worden betaald, zo ook mede alle onkosten die den Muntmeester maakt bij 't overbrengen der Muntbusch na s'Hage, of in plaats van die *f* 500:—

6.

Alle Tractamenten der Muntofficianten van

Waardyn, Essayeur en Stempelsnyder, als mede van den Smitmeester, indien denzelven boven zyn Loon extra gesalarieert word, blyven voor Reekening van den Lande, dog zullen door den Muntmeester worden betaald, ten welken eynde by den aanvang zyner bediening aan hem zal worden verleent een Ordonnantie op den Raad en Rentmeester Generaal in der tyd groot *f* 2000:— om deeze gelden tot betaling der Tractamenten te employeeren, en zal hem voorts Jaarlyx een gelyke ordonnantie worden verleent ten zelven einde, welke hy by elke Buschopening in den ontfang zyner reekening aan den Lande zal verantwoorden. — En zo een of ander Muntofficiant, byzonder den Essayeur iets extra, voor 't maaken der Essayen van de Baren Goud, Zilver of Specien; en 't genieten der goude Cornetten of zilvere Broodjes, Essaywater &c. door de vorige Muntmeesters apart is betaald, zal zulx voor reekening van den Lande zyn, gelyk ook indien den stempelsnyder boven zyn tractament, voor 't snyden en graveren der Payement en andere stempels, Pointsoenen en Carterijzers, iets extra van den Muntmeester heeft genoten, zullende hetzelve voortaan onder 't Consumable gerekent worden.

7.

Het zal den Muntmeester vrijstaan (indien het serment in gebreke blyft) het getal der werkende Munters te mogen vermeerderen tot op 24 Man, dewelke zig in allen deelen aan de orders van den Muntmeester zullen submitteren, en deze overtredende, naar exigentie van zaken worden gecorrigeerd, en zal de Muntmeester vrijheid hebben om by extraordinair drok werk (dog enkel voor die tyd) Noodhulpen of Daggelders aan te stellen tot een bepaald loon van 24 stuiv. daags, halve en gedeeltens van dagen naar advenant; dog zal de meerdere winst van die werklieden ten voordeele der Munters komen.

8.

Alzo veele van de Muntgereedschappen en Instrumenten (principaal die tot de zilverwerking behoren) geheel zijn afgebezigt, versleten of defect, en het dienstig voor 's Lands Munte is, dat dezelve in een goede ordre worde gebragt en onderhouden, zo zal de Muntmeester ten dien einde zo ras mogelijk een bekwaam Muntsmit en Knegt aanstellen, die onder zyn orders zullen staan, dog door den Lande zullen worden gesalarieert, en ten dien einde de Smitswinkel van de benoodigde Gereedschappen door den Lande worden voorzien.

9.

Den Muntmeester zal by zyn aanstelling remissie hebben van Amptgelden. Zegels, en andere onkosten, indien dezelve door vorige Muntmeesters zyn betaald, en alvorens in functie te treden zullen aan hem worden ter hand gesteld zyn Commissie en Instructien tot zyn Ampt specterende, en alle zodanige Resolutien en Reglementen als op 't stuk der Munte in 't algemeen, en op die van Holland in het byzonder, of op derzelver huishoudelyk bestier reets zyn gemaakt. — En zo er nog gemaakt worden dat dezelve niet Contrarieren aan deze Conditien.

10.

Om aan het groote oogmerk van Hollands Munte in Activiteit te houden, te kunnen voldoen, zo wel in het munten van Goude als Zilveren Spetien, zal de Muntmeester, by voorkomende geleegenheeden zig kunnen en vermogen te adresseeren aan de Ed. Mogende Heeren Gecommitteerde Raden, en van Hoogst dezelve obtineeren zodanige Somma van penningen van den Lande, mits niet Surpasseerende *f* 150 m. als den Muntmeester zoude kunnen nodig hebben, voor welke opgeschote Penningen de Muntmeester aanbied eene Obligatie te passeeren met verband en onder de

Clausule van Realisatie op zyne vrye Heerlykheid Helmont en alle deszelfs verdere Goederen, om Haar Ed. Groot Mogende by onverhoopte toevallen daar door te secureeren.

Tot zoover het concept, dat, jammer genoeg, geen dagteekening draagt.

Eenige bijzonderheden betreffende den muntmeester WESSELMAN en zijn geslacht moge hier eene plaats vinden.

PIETER WESSELMAN huwde 8 Juli 1736 te Voorst met HENDRINA PLUYM. Hij was ontvanger in het Ampt Apeldoorn en overleed te Nijbroek 16 Februari 1779. Zij overleed te Nijbroek in Juli 1765.

Uit hun huwelijk sproten:

1. ALYDA WESSELMAN, geboren op den Copermolen onder Beekbergen, 27 Juli 1737, overleden te Apeldoorn op de Pasch, 15 Maart 1813, gehuwd met JAN HESSELS, overleden te Apeldoorn, . Zij gingen huwelijks voorwaarden aan bij onderhandsche akte, geteekend te Nijbroek 25 Januari 1782. De moeder van den bruidegom wordt in dit stuk genoemd LAMBERTJE HENDRIKS PLUIJM.

3. HENDRIK WESSELMAN, geboren op den Copermolen, 29 Maart 1741, overleden te Nijbroek 23 October 1809.

4. GEERTRUIDA WESSELMAN, geboren op

den Copermolen, 28 Februari 1744, gehuwd te Arnhem 8 Augustus 1769 met MICHIEL FREDERIK BLAAUW.

5. CAREL FREDERIK WESSELMAN, die volgt.

6. JOHANNA LAMBERTINA WESSELMAN, geboren te Beekbergen 15 September 1748.

7. PETRONELLA ADRIANA WESSELMAN, geboren te Nijbroek 4 Augustus 1750, overleden te Apeldoorn op de Pasch, 6 Januari 1814.

8. DANIEL CORNELIS WESSELMAN, geboren te Nijbroek 1 Juni 1752. Hij werd 25 Augustus 1784, door zijn broeder CAREL FREDERIK, als Heer van Helmond, aangesteld als drossaard en schout van Helmond en stadhouder van de Leen- en Laatbank aldaar, doch bleef te Amsterdam wonen en stelde een stadhouder aan.

9. CATHARINA WESSELMAN, geboren te Nijbroek 14 Augustus 1754, gehuwd met PETER ALPHERTS, geboren te Rheden 15 October 1734, overleden te Arnhem 28 April 1815.

10. REGINA WESSELMAN, geboren te Nijbroek 15 April 1756.

11. HESTER WESSELMAN, geboren te Nijbroek 12 Januari 1759, overleden te Apeldoorn op de Pasch, 19 Augustus 1826.

CAREL FREDERIK WESSELMAN, hiervoor sub 5 genoemd, was geboren te Beekbergen 12 April 1746. Hij huwde te Amsterdam 18 Februari

1770 met ANNA SEBILLA WILHELMINA PLENCKER, geboren te Essen 29 Augustus 1740, overleden te Helmond 25 April 1817, dochter van HENDRIK WILLEM en van DANIELA THEODORA BRANDT. ANNA SEBILLA WILHELMINA PLENCKER was in eerste huwelijk gehuwd geweest met GERRIT HAYÉ, weduwnaar van JOHANNA METZ. De echtelieden HAYÉ—PLENCKER gingen huwelijksvoorwaarden aan bij akte, verleden voor den notaris PIETER MEELING te Amsterdam 6 December 1767. Uit de registers der Statennotulen, berustende in het gemeente-archief te Utrecht, blijkt dat WESSELMAN reeds in 1777 den post van muntmeester der provincie Utrecht bekleedde. Daar in 1784 J. S. VAN NAAMEN als zoodanig voorkomt, moet WESSELMAN in of vóór dat jaar zijn afgetreden.

Blijkens akte, op 19 October 1781 verleden voor Schepenen van 's-Hertogenbosch, kocht hij van NICOLAAS ANTONIUS, graaf van Arberg, het kasteel en de heerlijkheid van Helmond.

Hij overleed te Helmond, 25 Januari 1825. Uit hem sproot het nog bloeiende geslacht WESSELMAN VAN HELMOND. Zijn achterkleinzoon, die zijne voornamen draagt, bewoont alsnog de middeleeuwsche burcht, die in 1781 uit den verwarden boedel van den graaf van Arberg in handen van den oud-muntmeester van Utrecht overging.

Van den muntmeester WESSELMAN zijn op het kasteel van Helmond drie portretten aanwezig. Het eerste, in pastel, stelt hem voor als muntmeester, staande in zijn laboratorium. De twee andere portretten zijn geschilderd in olieverf, het eene op middelbaren, het andere op hoogen leeftijd. Het portret in pastel heeft, jammer genoeg, zooveel geleden, dat eene reproductie niet goed meer mogelijk was. Van het tweede portret bied ik den lezer hierbij eene afbeelding aan.

Helmond, Nov. 1899.

AUG. SASSEN.

De middelburgsche gilden in 1781.

De volgende bijdrage, genomen uit de „Re-„keningen van Diakenen, Bouwmeesters van „den gemeenen nederduitschen armen der stadt „Middelburg in Zeeland, wegens gemelden Ar-„men's middelen en inkomen, beginnende 1781 „en eindigende 18 mei 1782," dunkt me merkwaardig genoeg in dit tijdschrift te worden vermeld.

Zij geeft een duidelijk beeld van de gilden, die op het einde der vorige eeuw, weinige jaren voor de algemeene opheffing er van, in Middelburg bestonden; leert ons de namen der toenmalige dekens kennen en het aantal personen dat in dat jaar was toegetreden.

Uit de geldelijke som, die iedere nieuwe gildebroeder aan de Armen der stad had te betalen, kan men tevens het meer of mindere aanzien van 't gild bepalen. Wij zien er uit, dat de fruiteniers het grootst aantal nieuwe

leden — 27 — hadden aantewijzen, daarop volgenden de kleermakers met 19, de kramers met 16 personen, terwijl van de beenhouwers, chirurgijns, knoopmakers en van vele andere gilden meer, in 't geheel niets voor de Armen werd ontvangen, „alsoo geene waren vrijgeworden", zooals de daartoe gebruikelijke term luidde.

De bijdrage aan de Stadsarmen door den deken uitbetaald, bedroeg per persoon als volgt:

Namen der Gilden.	Namen der Dekens.	Aantal toegetreden personen per jaar.	Bijdrage per persoon aan de Stadsarmen.
Balanskinderen.	Hendrik v. Erp.	6	5 schell.
Bierdragers.	Jac. de Jonge.	2	*f* 1.—
Boekdrukkers, -bindersen-verkopers.	P. Gillessen.	2	5 sc.
Boekwijtmaalders.	H. van Niekerk.	1	5 „
Bontwerkers en paruikmakers.	?	1	*f* 1.—
Brandewijnverkopers.	Joh. Kulderij.	4	„ 1.—
Draaiers, enz.	Abr. Hibon.	2	3 sc.
Fruiteniers.	Anth Meeúwsen.	27	2 „
Goud-enZilversmits.	Phs. Prié.	1	5 „
Houtzagers.	Jacob Hof.	1	2 „
Kaarsmakers.	Jos. Kaúwelier.	1	5 „
Kleermakers.	Corn. van Assendelft.	19	*f* 1.—
Lijkdienaars,	Hendr. Sas.	2	„ 2.—
Makelaars.	Anth. Leliaart.	1	10 sc.

Namen der Gilden.	Namen der Dekens.	Aantal toegetreden personen per jaar.	Bijdrage per persoon aan de Stadsarmen.
Oudekleerkoopers.	P. Beun.	12	2 schell
Oudeschoenmakers.	P. de Vogel.	5	2 „
Schoenmakers, enz.	?	2	5 „
't Gecombineerde gilde der schoolmeesters en schoolmaitressen.	Daniel Smit.	2 3	ƒ 1.— 1 sc.
St. Jansgild.	Hendrik v. Berg.	11	2 „
St. Lucas.	J. v. d. Broecke.	4	5 „
Wagenaars- en Slepers partagie van de Dampoort.	Joh. Hodom.	8	ƒ 1.—
Wagenaars partagie der Vlissingsche poort.	Abr. Melsen	?	£ 1.6.8.
Smits, enz.	J. Kokelaar.	6	5 sc.
Tinnegieters.	Daniel de Rijke.	1	5 „
Turvkruiers.	Govert Kamans.	10	2 „
Varkenslagers.	Paulus Hennekam.	3	ƒ 1.—
Vettewariers.	Gerrit Wondergem.	14 3	8 sc 4 „
Wagemakers.	H. Pfeiffers.	1	ƒ 1 —
Wijnheeren, enz.	Joh. van Reenen.	12	„ 1.—
Lakenkoopers.	Adr. v. Deinsen.	4	„ 3.—
Kramers.	?	16	„ 1.—
Bakkers.	J. Hendr. Evertse.	2	5 sc.
Totaal der ontvangen som. .		£ 35 11 sc. 8 gr.	

Uit deze lijst blijkt op nieuw, dat men hier

ter stede evenzeer met guldens als met ponden vlaams rekende. De herleidingen werden evenwel meestal in dit laatste gedaan, men gaf er dus de voorkeur aan.

Van de volgende gilden hadden heeren diakenen niets ontvangen, zoodat daarin geen nieuwe leden waren toegetreden of vrijgemaakt:

Beddenverkoopers, beenhouwers, chirurgijns, knoopmakers, koks en pasteijbakkers, kool- en kalkmeters, kruideniers, tabakverkoopers, kuypers, mandemakers, metselaars, peperkoekbakkers, Rotterdamsche beurtlieden, rouwmantels- en pellenverhuurders, schippers, schrijnwerkers en timmermans.

De hierboven genoemde gilden zijn alle in het standaardwerk van wijlen mr. J. Dirks te vinden, slechts komen de beddenverkoopers er niet in voor, daarentegen missen wij in 1781 de droogscheerders, hoedenmakers, kousenmakers, maljeniers, platienmakers, zandschuitvoerders, zeepzieders, zoutmeters en wevers.

M. d. M.

Aanvulling der beschrijving van de penningen geslagen aan de Kon. Fabriek van Zilverwerken, firma C. J. Begeer te Utrecht.

Zie *Tijdschrift* 1897 en 1898.

Bij het rangschikken der verzameling van den heer Anth. Begeer, ontdekte ik, dat helaas alweder aanvulling der in dit tijdschrift gegeven beschrijving van diens werk noodig bleek.

Al zijn het meerendeels slechts nieuwe of gevariëerde keerzijden van beschreven penningen, toch mogen ze om der volledigheidswil hier volgen.

Alphen, juni 1898. W. K. F. Zwierzina.

20*bis*. 1892. 22 Juni.

Roeiwedstrijd te Breukelen.

Vz. = n°. 54.

Kz. *Opschrift:*

ROEIWEDSTRIJD
22 JUNI
1892
BREUKELEN

Zilver, met oog en ring. Groot 23½ m.M. Coll. Z.

33*bis*. 1892.

3e Nationale Schietwedstrijd te Hoorn.

Vz. Gelijk n°. 117.

Kz. *Omschrift:*

DERDE NATIONALE SCHIETWEDSTRIJD
HOORN 1892

Opschrift:

E
KORPSPRIJS
AFD.
METER

Brons, gr. 32 m.M. Met oog en ring.

38*bis*. 1892.

Prijspenning der Vereeniging tot bevordering van Vreemdelingenverkeer te Groningen.

Vz. Gelijk n°. 38.

Kz. Glad veld, omgeven door lauwer- en eikenkrans, zonder naam van den graveur.

Brons, gr 25 m.M. Coll. Z.

68*bis*. 1894. 5—7 Mei.

6e Internationale Hondententoonstelling te Amsterdam.

Vz. Als n°. 97.

Kz. 6E
INTERNAT.
HONDEN
TENTOONSTELLING
GEHOUDEN TE AMSTERDAM
5, 6 EN 7 MEI 1894
PRIJS
KLASSE NUMMER

BEGEER

Brons, ruitvormig, met afgeronde hoeken, hoog 53 m.M. Coll. Z.

73*bis*. 1894. 14 Augustus.

Niet doorgegane Landbouwtentoonstelling te Weesp.

Vz. Wapen van Weespercarspel op cartouche, omgeven door eiken- en lauwertakken, waartegen rechts vrouwenfiguur met palmtak rust.

Omschrift:

HOLLANDSCHE MAATSCHAPPIJ VAN LANDBOUW ·

* AFD. WEESPERCARSPEL *

Kz. *Omschrift:*

TENTOONSTELLING TE WEESP

BEGEER UTRECHT

In het veld: 14
AUGUSTUS
1894.

Proefslag in lood, gr. 46½ m.M. Coll. Z.
(Vermoedelijk uniek exemplaar)

92 3°. 1894.

Schietwedstrijd te Hoorn.

Vz. gelijk n°. 13.

Kz. glad veld, *omschrift* binnen fraaien parelcirkel:

25 SCH: NAT: REG: WEDSTR: M: GEW: E: MUN: N: K: AFST: 150 M:
· 1894 ·

Brons, groot 38 m.M.

92 4° 1894.

Als voren.

Vz. gelijk n°. 34.

Kz. *Omschrift* in 2 regels:

· 20 SCHOOTS NAT. RECORD WEDSTRIJD ·
SCHIJF „HOORN" 150 M
·RIJKSGEWEER EN RIJKSMUNITIE

In het veld:

PRIJS

1894

Brons, groot 25 m.M. met oog en ring.

925°. 1894/5.

Als voren.

Vz. Gelijk n°. 13.

Kz. Omschrift:

* 20 SCH : NAT : REG : WEDSTR : M : D : FLOB : BUKS 12 M : *

1894/5

In het gladde veld boven:

PRIJS

Brons, groot 32 m.M.

111*bis*. 1895.

Schietwedstrijd te Hoorn.

Vz. = n°. 117.

Kz. *Omschrift:*

V^E NATIONALE SCHIETWEDSTRIJD

★ HOORN 1895 ★

Opschrift:

KORPSPRIJS

AFD.

METER

Brons, groot 32 m.M. Met oog en ring.

111ter. Als voren.

Vz. = n°. 117.

Kz. *Omschrift:* * 20 SCHOOTS NAT : RECORD WEDSTRIJD M/D REVOLVER

Opschrift tusschen saamgeknoopte lauwertakken: PRIJS

1895

Brons met oog en ring. Groot 25 m.M.

111 4°. Als voren.

Vz. = n°. 117.

Kz. *Omschrift:*

V^E NAT. SCHIETWEDSTRIJD

★ HOORN ★

Opschrift: PREMIE

KORPS

WEDSTRIJDEN

1895

Brons, groot 21 m.M. Met oog en ring.

117bis. 1896. 31 Maart.

20 Schoots recordwedstrijd met de flobert.

Geheel gelijk n°. 117, doch zonder opschrift op de Kz.

Brons, groot 32 m.M. met oog en ring.

117ter. Als voren met revolver.

Vz. = n°. 117.

Kz. *Omschrift.*

20 SCH : NAT : REC : WEDSTR : M : D : REVOLV : 25 M :

· 1896 ·

Opschrift tusschen twee saamgeknoopte lauwertakken:

PRIJS

AFD :

Brons, groot 25 m.M. met oog en ring.

120 4'. 1896. 24 - 26 Juli.

9e. Internationale Hondententoonstelling te 's-Gravenhage.

Vz. = n°. 103.

Kz. Onder het gekroonde op twee lauwertakken rustende wapen van 's-Gravenhage.

9E INTERNATIONALE
HONDENTENTOONSTELLING
's GRAVENHAGE
24, 25 EN 26 JULI
1896
BEGEER * UTRECHT

Brons verzilverd, ruitvormig met afgeronde hoeken, hoog 53 m.M. Coll. Z.

Deze te 's-Gravenhage gehouden tentoonwas werkelijk de 9e., op de medaille van de 8e. in 1895 te Nijmegen (n°. 103) staat abusief gegraveerd 9e.

122 3°. 1896. September.

Schietwedstrijd van de Vereeniging van Nederlandsche Scherpschutters.

Vz. = n°. 117.

Kz. *Omschrift:*

NAT · SCHIETW · M : RIJKSGEW : E · RIJKSMUN : 150 M :

* MEI—SEPT. 1896

Opschrift boven in het veld:

PRIJS

(MEESTE PUNTEN)

KLASSE

Brons, gr. 32 m.M. Met oog en ring.

122 4°. Geheel als voren.

Doch het *opschrift:*

PRIJS

(MEESTE OEFENINGEN)

Brons, groot 32 m M. Met oog en ring.

132*bis*. 1897. Maart.

Nationale Schietwedstrijd met flobert.

Vz. = n°. 117.

Kz. *Omschrift:*

NAT : SCHIETWEDSTR : M/D FLOBERTBUKS

* DEC 1896—MRT 1897 *

Opschrift boven in het veld:

PRIJS

(KL.)

Brons, groot 32 m.M., met oog en ring.

1897. 21 - 25 Juli.

Schietwedstrijd te Breda.

141 C. Geheel gelijk n°. 141 B, doch op de Kz. *Opschrift* in het veld:

HOOFD
KORPSWEDSTRIJD
250 M.
PRIJS
KL: DEELN:
*

Brons, groot 32 m.M.

141 D. Geheel gelijk n°. 141 B, doch op de Kz. opschrift in het veld:

PRIJS
KORPSWEDSTRIJD
FLOBERTBUKS
12 M.
*

Brons, groot 32 m.M.

141 E. Vz = n°. 117.

Kz. *Omschrift:*

20 SCH: NAT: REC: WEDSTR: M: REV:
·AFD:

In het veld:

PRIJS
1897

Brons, groot 21 m.M. met oog en ring.

Een praatje over valsche munten en valsche munters.

Tinnen afslagen van provinciale munten zijn algemeen bekend, men vindt ze in iedere verzameling van eenig belang.

Op enkele uitzonderingen na, die als proefmunten hebben dienst gedaan, kan men het meerendeel dezer tinnen stukken onder de rubriek „valsche munten" rangschikken. Ofschoon begrijpende, dat dit tinnen geld oudtijds met een doel moet vervaardigd zijn, dat niet zuiver het daglicht kon verdragen, werd mij dit eerst recht duidelijk, toen ik een „waarschuwing" tegen dit valsche geld vond aangehaald. Zoo leest men in de *Nieuwe Nederlandsche Jaarboeken* van 1794, de volgende publikatie der Algemeene Staten over de ontdekking van valsche drieguldens:

„De stukken zijn gegooten na den afdruk van den

West-Frieschen muntslag van 1793 zijnde van koper en tin, en houdende niet het minste zilver; en nadien zodanige snoode praktijk dient tot merkelijk nadeel van onze goede ingezetenen, zo is 't, dat wij daarin, zooveel doenlijk is, willende voorzien, dienstig hebben geoordeeld, de goede gemeente bij dezen daarvan kennisse te geven en te waarschouwen, dat de voorschreven valsche driegulden zich van den egten daarin doet onderscheiden:

1°. Dat de eerstgemelde weinig of geen glans heeft en tusschen de letters zeer ruw is.

2°. Dat de figuuren, zoo van de Beeldenaar, als van de zijde van het Wapen, geenzints uitkomende maar zeer plat zijn.

3°. Dat het gezigt van de Beeldenaar zeer gevlekt is.

4°. Dat de karteling niet is doorgedrukt en dat dezelve circa 4 1/4 engelsch ligter is dan de echte."

Na opsomming der uiterlijke kenteekenen van dit valsche geld, werd den luidjes voorgespiegeld welk lot hun te wachten stond, die dergelijke valsche muntspecie zouden binnensmokkelen.

Kreeg men het in handen, dan moest men er onmiddellijk mede gaan naar een der provinciale munthuizen, opdat het valsche geld zou worden doorgesneden en weerloos gemaakt.

Op het Raadhuis te Middelburg zijn zulke doorgeknipte munten te zien, de groote platte

schaar, waarmede die operatie werd verricht, ligt er naast.

Als waarschuwing dat men goed op de hoogte was, trof men nog in deze eeuw alhier, vastgespijkerde valsche munten op toonbanken in de winkels aan; deze waren meestal van tin en koper. Ook in de gerechtshoven bewaarde men valsche munten als getuigstukken.

Wie het waagde tinnen munten voor echte uit te geven, werd als muntvervalscher gestraft. Er werden 1000 gulden uitgeloofd, voor wie de makers der valsche munt wist te ontdekken, „zoodanig dat dezelve in handen der Justitie geraakten, en van het feit werden overtuigd."

Een dergelijke waarschuwing gaven ook de Staten van Utrecht uit. Hier golden het echter kwart rijksdaalders van Zeeland, die vervalscht waren. Deze waren bevonden geheel van tin te zijn en derhalve week van substantie, daarbij zeer ruw „so op de platte grond als in de figuuren." Zij schenen gegoten te zijn op den afdruk van den Zeeuwschen muntslag van het jaar 1775, hadden geen kartelrand, en waren een engelsch lichter dan de echte.

Honderd Zeeuwsche rijksdaalders werden door de Staten van Zeeland tot ontdekking der vervalschers uitgeloofd.

In mijne verzameling zijn enkele tinnen mun-

ten aanwezig, o. a. een driegulden van Gelderland van 1786 en een rijksdaalder van Zeeland van 1772, wegende respektievelijk 25.2 en 21.1 gram. Vele andere heb ik daar echter uit verwijderd, het niet de moeite waard achtend ze te bewaren, maar zeer goed herinner ik mij den zooeven beschreven kwart rijksdaalder van Zeeland gehad te hebben.

Zeer streng waren de maatregelen, die men ten allen tijde tegen muntvervalschers heeft gebezigd.

Onder de romeinsche munten speelden de „monnaies fourrées" een groote rol, bij de Grieken daarentegen trof men deze wijze van muntvervalsching zelden aan. 1)

Men kon de „monnaies fourrées" in twee soorten terugvinden." Ten eerste die, welke door hun barbaarsch uiterlijk of door verdraaiing van beeld of omschrift kenbaar waren, deze zijn stellig het werk van valsche munters geweest; maar men trof ook munten aan, die keurig bewerkt, in niets van de officiëele stukken afweken, behalve in het gehalte. Deze zijn vermoedelijk uit munthuizen van den Staat afkomstig en hadden een geforceerden koers.

SYLLA maakte een wet, waardoor dergelijke

---

1) *Description historique et chronologique des monnaies de la République romaine* par E. BABELON.

knoeierijen strafbaar werden, doch de Staat hielp mede in het knoeien, zoodat het niet veel baatte. 1)

In het frankische rijk waren de valsche munters niet minder talrijk. Tijdens de regeering van LODEWIJK den Vrome, lezen we dat „Ce-„lui qui aura frappé de la fausse monnaie, aura „la main coupée et celui qui aura été complice „payera soixante solidi de composition, s'il est „homme libre; il recevra soixante coups s'il est esclave." 2)

Maar we willen ons hier niet in die oude tijden verdiepen en verhalen liever, wat men in latere jaren met valsche munters deed.

In het plakkaat van 14 december 1489, door keizer MAXIMILIAAN, als voogd van FILIPS den Schoone, uitgegeven, vinden we, dat een muntmeester, die een aanmerkelijke valschheid in de stof of in 't gewicht der munt pleegde, zal gestraft worden „met den ketel," wat eigenlijk beteekende, in de olie te worden gekookt. 3)

Dit schijnt oudtijds de gewone straf voor muntvervalschers te zijn geweest, want reeds in 1407 vinden wij vermeld, dat, „wie 's Heeren „munte contrefeit of naslaet, wort hij daer of

---

1) E. BABELON. *Loc. tit.*

2) *Capitulaire de Louis le Débonnaire de l'an* 819.

3) Mr. S. DE WIND. *Bijzonderheden uit de geschiedenis van het strafregt in de Nederlanden.* 1827. blz. 40.

„verwonnen met recht, men pleechten te zieden, „ende daerover te rechten met den ketel" 1)

Ook in de Omlander wetten komt de volgende bepaling voor: men sal se sieden in eenen ketel ofte men sal se bernen.

In onze noordelijke provincieën is deze barbaarsche strafoefening bij plakkaat van 19 dec. 1589 afgeschaft; in de Zuidelijke Nederlanden daarentegen komt deze straf nog in plakkaten van 1628 en 1633 voor.

Mr. DE WIND zegt in genoemde *Bijzonderheden*, dat hem geen enkel geval van deze strafoefening hier te lande bekend is.

Eén enkel geval heeft DE WIND misschien niet gekend.

In het jaar 1434, zat volgens de Kameraarsrekening van Deventer van dat jaar, de muntmeester van den heer van Batenburg aldaar gevangen, 2) beschuldigd van het vervaardigen van valsche munten. De straf bestond uit gekookt te worden in een koperen ketel, daartoe opzettelijk aangekocht, omdat een vorige niet meer voor dat doel geschikt bleek te zijn. De rekening luidde als volgt: „Item „van Johan Peterssoen enen ketel gecoft dair „die muntemeister in gesoden wart, die woech

---

1) Mr. S. DE WIND. *Loc. cit.* blz 41.

2) V. D. CHIJS. *Heeren en steden van Gelderland*, blz. 138.

1) „Ic ende XLVI ℔ (72 ned. ponden) ellic ℔ „iij kr. maken XXXI ar. gulden iiij kr., dair af „afgeslagen den olden ketel die woech LXXX ℔ „ellik ij kr. maken VIII ar. gulden soe bleven „daer over meer uytgegeven XXII ar. gulden „X kr."

Deze ketel hangt nog heden ten dage aan een zijmuur van de Waag, te Deventer. Hij woog, in 1841, 68 ned. ponden.

In een boekje over *criminele saecken* van 1628, 2) lezen we dan ook niets meer van de straf met den ketel, maar daarentegen dat de „crime van valsche munte in vijf manieren wert ghecommitteert."

1. Wie munt sloeg zonder octrooy oft authoriteyt van den prince ende die committeert crime laese Majestatis, wat naer rechte metten sweerde oft metten viere ende confiscatie van goede werd gestraft, al ware 't oock dat de munt die hij sloeg deugdelijk was, want munte te slaen behoorde hem niet toe, maar was pauselijck, keyserlijck, coninclijck, enz.
2. Wie, alhoewel het octrooy bezittende tot het slaan van geld, de stoffe en de materie vervalschte, te weten coper, vergout in tin, oft andere specie voor zilver. Deze committeerde evenzoo majesteitsschennis en werd gestraft als boven.

1) De munten in de rekening vermeld zijn vermoedelijk Kromstaarten en Arnhemsche guldens.

2) *Practycke in criminele saecken* door JOOST DE DAMHOUDER van Brugghe Rotterdam bij JAN VAN WAELBERGHE DE JONGE. 1628, blz. 119.

3. Dezelfde straf werd opgelegd aan hen die de prente vervalschte of de munt een anderen vorm gaf.

4. Wie het gewicht vervalschte, of wie den „penninck kwam te schrooden", kreeg den galg.

5. Hij die valsche munten opkocht, en deze onder het volk verspreidde, werd „ghepuniert extraordinaerlijck ter discretie ende arbitrage van den Jughe."

De schrijver noemt nog een ander type van boosdoener op, die naar het schijnt, niet in de termen van strafbaarheid viel, maar die volgens hem even misdadig was. Dit waren „de roovers," die bij de rijke kooplui de allerbeste munten opkochten, als realen, ducaten, anghelotten, enz., terwijl ze hen boven de goudwaarde, nog eenige „winninge" als van 12 myten, een of twee grooten meer of min gaven.

Deze goede goudstukken werden in een grooten klomp te samen gesmolten, waarmede zij naar andere landen trokken, dààr het goud „menghelden, impireerden oft argherden." Daarna lieten zij van dit vervalschte allooi „forgieren ander argher ende snooder ghelt, „daer af zij zonder twijffelen seer groot profijt „ende baete medededen, met verlies nochtans „van heurlieder siele."

Ten slotte keerden zij met dit slechte geld

in hun eigen land terug, alwaar zij het opnieuw voor goed geld wisten in te wisselen.

Dat muntvervälschers met „den sweerde" werden gestraft, kunnen we o. a. vinden in het *Register van crimineele sententiën en geexecuteerd binnen de stadt Middelburgh in Zeeland*, bijeenvergaderd door JAN DU PON, waar in 1600 een zekere GELAUX LAXI, waardein, onthoofd, werd, omdat hij valsche munt had gemaakt. Om dezelfde reden werd in 1643 JAN FRANCKEN onthoofd, zijn lichaam op het rad gezet, terwijl het hoofd afzonderlijk, tot afschrikkend voorbeeld, op een staak werd tentoongesteld.

Vóór dit geschiedde, moesten de valsche stempels voor zijn voeten in stukken worden geworpen.

PIETER JOBSE, wegens het met kennis uitgeven van valsch geld, werd in 1600 „op de galei" — een dienstschip, varende tusschen Holland en Zeeland — gebannen.

In Zuid-Nederland was men niet minder streng in het straffen van valsche munters.

In Rijssel werden in 1611, twee Engelschen 1) opgehangen, „pour avoir contrefait le coign de „Sa Majesté Catholique et aussi celui de la „province de Zélande."

1) THOMAS BROUGES en JOHAN VELSCHE. VAN HENDE, *Numismatique lilloise* 1858 blz. 46.

Merkwaardig is de volgende veroordeeling, die ik in de *Bijdragen tot het oude strafregt in België*, vond. 1)

Executie met den ketel (1728).

„In de saecke van den raede en momboir „van Syne Keyserlycke ende Catholique Majes- „teyt in 't overkwartier des vorstendoms Gelre „officii nomine aenleyder jeghens FREDERICK „VAN DER BEKEN geapprehendeerden ende be- „claegden. Actum ter cancelerye tot Rure- „monde, den 5 Maerte 1728."

FREDERIK VAN DER BEKEN had, alhoewel op de torture gestelt geweest zijnde om tot scherpe examinatie te worden geprocedeert, eventwel zonder pijne te hebben willen onderstaen, beleden en gepersisteert, dat hij kennis had gehad „van perssen ende voordere instrumenten „dewelcke den medebeklaegden HERMAN DE „ROY tot Ceulen, op ordre van GUILLAUME „VERBRAECKEN en ADAM BLANQUART, bij den „slotmaker JONCKBLOET, heeft laten verveer- „digen om daermede het gelt te fabriqueren, „ende dat hij in den somer van den jare 1726 „in een vat gezonden had naar Brussel."

Hem was ook bekend geweest, dat een zekere VERBORG het vat met persen en andere instrumenten in de Waag te Brussel had af-

1) *Brussel*, 1829. 2de druk, blz. 260.

gehaald, waarna alles in 't kasteel Buylinge, niet ver van Halle gelegen, is gebracht.

Dit kasteel was door de valsche munters voor den tijd van drie jaren gehuurd, tegen 250 gulden brab. 's jaars.

VAN DER BEKEN had zich spoedig daarop naar genoemd kasteel begeven, om met de andere beklaagden te samen de persen te probeeren tot het vervaardigen van „fransche pistolen van den nalesten slagh."

Niet voor het vervalschen der munten zelve, maar hoofdzakelijk voor de hooge misdaad van „gequetste majesteyt" werd onze vriend „veroordeeld, ter plaetse alwaer men gewoon „is criminele executie te doen, levendich ge„executeerd te worden met den ketel siedende „olie ende water, ende dat sulcx geschiet zijnde, „zijn doodt lichaem gebracht sal worden naer „den Galgenbergh buyten de swarte Broeck„poorte deser stadt (Roermond) ende aen de „galghe aldaer, andere ter afgrijsselijcker exem„pel, met ketenen worde vastgehecht."

Het spreekt van zelve, dat zijn goederen ten behoeve van Z. M. werden gekonfiskeert.

De straf „met den ketel" schijnt in Zuid-Nederland meermalen te zijn toegepast, althans ik las, dat in Maart 1697 te Gent een valsche munter levend gesoden is in olie, „hij was gestor„ven gelijck een atheïst, niet catholyck, noch

geus, noch gereformeert, maer naer syne phantasie", zooals de overlevering vermeldt.

Maar genoeg voorbeelden om te doen zien, dat men oudtijds het verfoeilijke muntvervalschen naar behooren wist te straffen.

Niet alleen om het feit zelve, dat dikwijls groote schade aan de gemeente moest veroorzaken, maar omdat het als misdaad gold tegen de hoogste waardigheid, tegen den koning of graaf in eigen persoon, en dus majesteitsschennis was in optima forma, werden de straffen daartegen zoo streng mogelijk ingesteld.

Thans worden in ons land de valsche munters eenvoudig gestraft door ze eenigen tijd aan de konversatie te onttrekken, zooals men op onze bankbiljetten lezen kan.

Het verzamelen van valsche munten is dus niet geheel zonder historische waarde, daar ze de dragers zijn van een brokje geschiedenis, méér leerzaam en belangrijk voor de kennis der zeden en gewoonten onzer voorvaderen, dan menigmaal de echte ons geven.

Februari 1899. MARIE DE MAN.

Bouwstoffen voor eene Geschiedenis van het Nederlandsche Geld- en Muntwezen.

Muntwaarde te Geertruidenberg.
1462—1463.

De Heer AUG. SASSEN gaf op blz. 251 e.v. van den vorigen jaargang van dit Tijdschrift onder den titel „Muntwaarde te Geertruidenberg 1437" een overzicht van de waarde van een tiental munten uit de oudste rekening der genoemde stad. In aansluiting aan de resultaten van het onderzoek van den heer SASSEN volgt hier een en ander over de waarde van sommige munten uit de rekeningen van 1462 en 1463.

Beide rekeningen zijn volgens de vermelding der rendanten gedaan in *payment, voir elcke nobel twee Wilhelmusscilde ende voir elcken scilt* 20 *stuver ende voir elcke pont Holl.* $2^1/_2$ *stuver.*

Alzoo is:

1 Nobel	= 40 stuver	=	16 ℔ Holl.	
1 Wilhelmusschild	= 20 „	=	8 „	„
1 ℔ Holl.	= $2^1/_2$ „			
1 stuver	= 8 ₰ Holl.			

Uit de rekeningen kan nog de waarde der zeven volgende munten worden vastgesteld als:

1 Postulaatgulden	=	13 1/2	stuver	=	5	℔	8	ß	0	₰ Holl.
1 Gulden	=	10	„	=	4	„	0	„	0	„ „
1 Braspenning	=	1 1/4	„	=	0	„	10	„	0	„ „
1 Wilhelmustuin	=	7/8	„	=	0	„	7	„	0	„ „
1 Philipspenning	=	5/6	„	=	0	„	6	„	8	„ „
1 Lelieplak	=	3/4	„	=	0	„	6	„	0	„ „
1 Duit (doeyt)	=	1/8	„	=	0	„	1	„	0	„ „

De Wilhelmustuin komt alleen in de rekening van 1462 voor; de Postulaatgulden alleen in die van 1463. Al de andere munten treft men in beide rekeningen aan.

In de rekening van 1463 is deze post geboekt: *Bet. Aertken .... ende .... Heynken .... van dat si 17 duysent steens .... gheset hebben .... van elcken duysent een nyen oirtken van 1 stuver fac.* 1 ℔ 14 ß

17 nieuwe oordjes = 1 ℔ 14 ß = 4 1/4 stuiver.

Alzoo: 1 nieuw oordje = 1/4 stuiver.

Geertruidenberg,
7 Nov. 1899.

C. J. MOLLENBERG.

Inhoudsopgave der Tijdschriften die het Genootschap in ruiling ontvangt.

Revue Belge de numismatique.

55e année (1899), 4e livraison.

I. Trois deniers liégeois de la seconde moitié du XIIe siècle, par M. le Vte B. DE JONGHE.

II. Les assignats et les monnaies du siège de Mayence en 1793. Les méreaux de péage du pont de Mayence pendant l'électorat et après l'annexion à la République française, (suite et fin) par M. P. BORDEAUX.

III. La médaille de Pierre Dupuis, gravée par François Chéron, par M. V. DE MUNTER.

IV. Benoitevaux, son pèlerinage et ses médailles, (suite), par M. L. MAXE-WERLY.

56e année (1900), 1e livraison

I. Les monnaies de Cléopâtre VII Philopator, reine d'Egypte, (52—30 av. J. C.) par M. L. FORRÉR.

II. Deux deniers inédits d'Otbert, évêque de Liége (1092—1119), par M. FRÉD. ALVIN, conservateur adjoint au Cabinet des médailles.

III. Deux deniers inédits de Rodolphe de Zaeringen, prince-évêque de Liége (1167—1191), par M. l'abbé J. GAILLARD.

IV. Trouvaille de Niederbipp, au canton de Berne, par M. le Dr C. F. TRACHSEL.

V. La numismatique de Louis XVIII dans les provinces belges en 1815, par M. P. BORDEAUX.

VI. Les jetons et les médailles d'inauguration frappés par ordre du gouvernement général aux Pays-Bas autrichiens (1717—1794), par M. A. DE WITTE (Suite.)

VII. Benoitevaux, son pèlerinage et ses médailles, par M. L. MAXE-WERLY. (suite.)

Rivista Italiana di numismatica e scienze affini. Anno XII (1899), fascicolo III.

MALAGUZZI FRANCESCO. La zecca di Bologna.

CASTELLANI, G. La zecca di Fano.

SGULMERO, PIETRO. Monete austriache, napoleoniche e joniche-inglesi.

BAHRFELDT, M. Le monete romano-campane.

Cronaca ed atti della Società Numismatica Italiana.

Monatsblatt der numismatischen Gesellschaft in Wien. (November 1899.)

XXISIS und andere Siglen. — Die schwedischen Münzen im alten Wojewodenschlosse zu Suczawa. — Münzenfunde und Verschiedenes.

La Gazette numismatique (1 décembre 1899).

Une médaille inédite de Th. van Berckel, par M. MATON.

Notes sur l'introduction de la presse à balancier dans les Pays-Bas espagnols, par M. A. DE WITTE.

Monnaies, médailles et jetons modernes contrefaits ou complètement inventés, par M. N. H.

Nouvelles diverses.

Gemengde Berichten.

OPEN BRIEFWISSELING.

Geachte Redactie.

Zoudt U mij even in de gelegenheid willen stellen om een korte opmerking te maken naar aanleiding van een in het laatste nummer van dit tijdschrift voorkomend artikel.

De heer W. K. F. ZWIERZINA, geeft daar een lijst van penningen niet op het Koninklijk Penningkabinet aanwezig, zooals hij meent. Dit is van een deel der stukken niet geheel juist want verschillende der hier vermelde stukken zijn wel aanwezig maar om verschillende redenen niet opgenomen. Vooreerst achtte ik sommige der stukken in het kabinet aanwezig te weinig belangrijk. Het kabinet bezit b.v. den volgenden penning Vz. Het naar links gewend borstbeeld van H. M. de Koningin met omschrift: Wilhelmina Koningin der Nederlanden.

Keerz. Een man zijn kracht metende op het bekende kermisinstrument: „slaat op het hoofd van Jut." Koperverz. 22 m.M. Zulke penningen meende ik niet te moeten opnemen.

Verschillende anderen meende ik niet te moeten vermelden daar ze geen of te gering verband hielden met de geschiedenis van het Stamhuis van Oranje-Nassau.

Ten slotte nam ik van de belooningspenningen alleen op die welke als type van den penning dienden (zoo b.v. n°. 1216 en 1221 der Oranjepenningen) en niet alle die penningen waar alleen de naam van de bekroonde vereeniging of persoon verschilt.

Met de meeste achting noem ik mij

Uw Dw. dienaar

H. J. DE DOMPIERRE DE CHAUFEPIÉ.

Als lid der kommissie van redaktie heb ik vorenstaand schrijven vóór de publikatie in het *Tijdschrift* natuurlijk gelezen.

Ik geef in afl. 3 1899 „een lijst van penningen niet op het Kon. Kab. aanwezig, zooals ik meen", zegt de schrijver. Het hoofd van mijn artikel luidt: Oranjepenningen 1864—1898 niet voorkomende onder „de Oranjepenningen in het Kon. Penningkabinet te 's-Gravenhage" door Dr. H. J. DE DOMPIERRE de CHAUFEPIÉ; ik onthield me van eenig kommentaar dus begrijp ik niet, waarop de heer d. D. d. C. de veronderstelling grondt, dat ik meen, dat de door mij gemelde penningen *niet* op het Kon. Kab zouden zijn — ik schreef dat nergens! Voor verzamelaars van Nederlandsche penningen in het algemeen, van Oranjepenningen in het bizonder, wilde ik alleen het aangehaalde

werk aanvullen met eene opsomming der daarin niet voorkomende mij bekende Oranjepenningen; had ik den penning: „Slaat op het hoofd van Jut" gekend, hij had zeker niet ontbroken! Wat betreft beloningspenningen nam ik alleen die met geslagen (dus met afzonderlijke stempels vervaardigde) Kz. op.

Z.

PRIJSVRAGEN.

Het koninklijk belgisch genootschap voor munt- en penningkunde heeft op nieuw eenige prijsvragen uitgeschreven.

De eerste betreft een beschrijving der grieksche muntgeschiedenis, minstens 16 vel druks beslaande. Zij moet even als de volgende in het fransch zijn opgesteld en van afbeeldingen vergezeld gaan.

Als juryleden zijn aangewezen de volgende heeren:

ERNEST BABELON, membre de l'institut,

BARCLAY V. HEAD, conservateur du Cabinet des Médailles du Musée britannique,

BEHRENDT PICK, conservateur du Cabinet numismatique de Gotha.

De tweede prijsvraag heeft meer aantrekkelijkheid voor de leden van ons genootschap, daar ze een numismatisch onderwerp te behandelen verlangt betrekking hebbende op een onzer voormalige 17 nederlandsche provinciën.

De antwoorden op beide prijsvragen moeten vóór 31 december 1900 aan het Secretariaat van het genootschap, 49 rue du Trône, worden aangeboden.

Als juryleden voor de tweede prijsvraag treden op, de heeren:

BARON J. DE CHESTRET DE HANEFFE,

Dr. H. J. DE DOMPIERRE DE CHAUFEPIÉ, den Haag,

Vte B. DE JONGHE.

Voor nadere bizonderheden leze men de laatst verschenen aflevering, jaarg. 1899, der *Revue de numismatique belge.*

Mogen onze noord-nederlandsche numismaten lust en kracht gevoelen aan deze prijskampen mede te werken.

Twee gedenkpenningen van R. MARSCHALL.

In het oktobernummer van het *Monatsblatt der numismatischen Gesellschaft in Wien,* komt een afbeelding voor van een penning, ter eere van het veertigjarig jubilee van JOZEF LEWINSKY, tooneelspeler aan het Burgtheater te Weenen, gesneden door den bekenden graveur R. MARSCHALL. Deze medalje, een kunstwerk van den eersten rang, zal, na reeds op eenige kunsttentoonstellingen te hebben geprijkt, ook in het volgende jaar te Parijs kunnen worden bewonderd.

Het komitee, dat den penning heeft doen vervaardigen, deelt in genoemd nummer mede, dat een beperkt aantal bronzen exemplaren van dit kunstwerk voor belanghebbenden verkrijgbaar is gesteld. Men heeft zich slechts te wenden tot den heer HEINRICH CUBASCH Jun., Wien I., Stadiongasse 5.

In hetzelfde nummer wordt een tweede medalje van R. MARSCHALL besproken, die in goud aan den

Weener Maecenas LUDWIG LOBMEYER, lid van het Heerenhuis, bij gelegenheid van zijn zevenstigsten verjaardag, door vrienden en vereerders is aangeboden.

De penning, in mat goud vervaardigd, weegt niet minder dan 1125 gram en heeft een middellijn van 160 m.M.; Hij behoort dus tot de grootste gouden penningen, die tot nu toe zijn vervaardigd.

De voorzijde geeft in profiel het goedgelijkend portret van den jubilaris weer, waaronder zijn naam, LUDWIG LOBMEYER.

De keerzijde draagt een achtregelig opschrift; een met gevoel geteekende klimoptak breekt de eentonigheid hiervan af.

Bizonder gelukkig is de kunstenaar geweest in het weergeven van de stof van het gelaat, zonder aan de treffende gelijkenis afbreuk te doen.

Van een oorspronkelijke opvatting getuigt de bewerking van schouder en arm, daar deze laatste niet, zoo als gewoonlijk, halverwege is afgesneden, maar geheel natuurlijk in het veld verloopt.

Er bestaan ook gegoten gedenkplaten van deze medalje met roodbruine patina.

Valsche munt.

Uit Malang schrijft men aan de *Locomotief:*

„De aanvoer van valsche zilveren muntstukken is in den laatsten tijd erg toegenomen. Onze rijksdaalder is zeer bedriegelijk nagemaakt tot in de kleinste bijzonderheden; zelfs zijn de daarin voorkomende afwijkingen niet van den echten rijksdaalder (rijksmunt) te onder-

scheiden, tenzij men zich van een sterk vergrootglas bedient. Deze nagemaakte rijksdaalders worden door den Javaan genoemd Singapore rijksdaalders en hebben aan zilver een waarde van *f* 1.40. Er wordt alzoo op een rijksdaalder een niet te versmaden winst gemaakt van *f* 1.10.

De klank is zuiver, er valt niets op aan te merken, zoodat haast iedereen die rijksdaalders voor goede munt aanneemt. Maar komen deze muntstukken in handen van de Javasche bank of van een ontvanger van 's lands kas, dan worden ze onmiddellijk geknipt, ten einde ze aan de verdere circulatie te onttrekken."

Mr. N. P. VAN DEN BERG heeft in zijn verslag over de Nederlandsche Bank juist beweerd, dat het zoo erg niet was, maar daar zijn de huismoeders en vooral de inlanders, voor wie een ringgit een héel kapitaal vertegenwoordigt, niet mée geholpen. Het schandaal zal wel blijven voortduren zoolang onze standpenningen evenals de Russische niet een reëele zilverwaarde, doch slechts een fiduciaire bezitten.

Een oud Christengraf van omstreeks 300.

Een onzer medeleden, de heer R. VALLENTIN DU CHEYLARD te St. Péray in Frankrijk, kwam onlangs in het bezit van den inhoud van een graf, waarin een Christen omstreeks het jaar 300 moet zijn begraven. Daar deze graven zeer zelden worden ontdekt, dunkt het me merkwaardig genoeg mede te deelen, wat de „Patriote de l'Ardèche" van 15 november ll., hier over schrijft.

Bij het graven van een kuil op de begraafplaats te St. Péray in 't departement Ardèche, stuitte de grafdelver, op een diepte van 2 Meter 50 c.M., op een graf, dat uit een menigte pannen van gallo-romeinschen oorsprong bleek te bestaan, gewoonlijk bekend onder den naam van „Sarrazines". Dit graf bevatte een kruis van lood, benevens twee muntjes van kleinbrons van de romeinsche keizers CLAUDIUS II Gothicus (268—270) en TETRICUS, PATER (268—273).

Al deze voorwerpen zijn in bezit overgegaan van den heer VALLENTIN DU CHEYLARD aldaar.

Het eerstgenoemde muntje heeft op de keerzijde een „Victoria", met krans en palm in de hand (Omschrift: Victoria Aug.); het is tamelijk goed bewaard gebleven. Het tweede daarentegen is zeer broos, zoo zelfs, dat met moeite het beeld van Tetricus er uit te herkennen is.

Het kruis weegt 130 gram, is 18 c.M. lang, en loopt van onder puntig uit. De armen, aan beide zijden één c.M. lang, staan 2 c.M. van het toppunt verwijderd. Zij zijn niet geheel horizontaal, maar loopen in schuine richting van rechts naar links.

Het aanwezig zijn van een kruis in dit graf, duidt in de eerste plaats op het feit, dat oudtijds een aanhanger van het Christendom daarin is begraven, maar ook dat zijn godsdienst tot de verbodene behoorde, omdat zijn nabestaanden het symbool er van verborgen hielden. Met het oog op de afgesleten „Tetricus," mag men aannemen, dat het muntje langen tijd in omloop is geweest en tevens, dat dit pas ontdekte graf tijdgenoot moet zijn geweest van de verwoede

Christenvervolgingen door GALERIUS MAXIMIANUS en DIOCLETIANUS in het jaar 303 gelast.

Wij staan hier in ieder geval, zoo vervolgt de „Patriote", voor het oudst bekende Christengraf uit de omstreken van Valence.

Gedenkplaat der stad Amsterdam.

Zooals onzen lezers bekend is, werd op 7 September l.l. namens de burgerij van Amsterdam aan de Koninginnen elk een gouden, een zilveren en een bronzen afslag van de gedenkplaat WIENECKE aangeboden

Hiervan zijn vervaardigd: 2 gouden, 30 geoxideerd zilveren, 300 bronzen en 100 gepatineerd tinnen exemplaren (zie *Inhuldigingspenningen door* JOH W. STEPHANIK en W. K. F. ZWIERZINA, blz. 12).

In de veiling J. M. A. RIEKE (bij den heer R. W. P. DE VRIES, Warmoesstraat 122, te Amsterdam 31 oktober 1899) is een bronzen afslag onder N°. 1483 verkocht voor *f* 70.— plus 10 pCt. veilingkosten.

Verschenen is het 2e gedeelte van:

Het schild, het lam en de gulden van gewicht of de munten van 3, $2^1/_2$ *en* 2 *tremissen met de daarmede in verband staande pondenstelsels.*

Uitvoerige beschrijving van het middeleeuwsche pond- of geldwezen met tal van berekeningen, zoo voor het bepalen van het gewicht, als voor de waarde van oude munten, door A. HOLLESTELLE

In 't eerste hoofdstuk (XIII): „De pondenreeks

gegrond op de as of den gulden van gewicht met afleidingen en berekeningen", klimt de schrijver op tot 't oude pond van *f* 105.— en gaat daarna over tot de behandeling van de ponden der Romeinen.

Het tweede (XIV) hoofdstuk: „Het oude talent. De verandering der munt door Solon. Andere pondenstelsels op de marken gegrond. Het oudste muntgewicht", is gewijd aan 't geldwezen der Chaldeërs, Perzen, Israëlieten, Grieken, Syriërs en Babiloniërs.

Het derde (XV) hoofdstuk geeft ons een overzicht van 't voorgaande, benevens voorstellingen van de onderscheiden ponden met hunne muntgewichten. Verder tal van uitgewerkte rekeningen en eenige beschouwingen over 't veelvuldig gebruik van het getal zeven door de ouden.

Hierbij komt de heer HOLLESTELLE tot de slotsom dat bij 't opsporen van ponden volgens de door hem aangewezen weg, men er steeds op moet letten, dat de verkregen uitkomsten altijd door zeven moeten deelbaar zijn, om aan 't geen men zoekt te beantwoorden.

Het laatste hoofdstuk (XVI): „De aanvankelijke verlaging der ponden door de Romeinen. Door hen geslagen munt op het nevenpond van *f* 100.— (d. i. nevenpond van 't oude pond van *f* 105.—). De oude en nieuwe indeeling van het pond van 1½ mark. Eenige der oudste bekende ponden uit de middeleeuwen. „Overzicht van het laatstelijk verhandelde" zet in vluchtige trekken het verband uiteen, dat de schrijver gevonden heeft tusschen de ponden der oude volken en het jongste pond, het pond vlaamsch van *f* 6.— de voorlooper van onzen gulden.

Hier vinden wij eindelijk de uiteenzetting, die wij te vergeefs in 't 1e gedeelte gezocht hebben, hoe de schrijver er toe gekomen is het schild gelijk aan *f* 3.15 te verklaren. Deze *f* 3.15 n.l. beteekenen niet drie gulden en vijftien cent van onze tegenwoordige munt, maar moeten opgevat worden als eene hedendaagsche schrijfwijze voor 10½ schelling van 't jaar 1180 (blz. 143).

In genoemd jaar toch werd 't schild op 10½ schelling gevalueerd.

Een koerslijst van de in dit 2e gedeelte berekende munten vormt het slot van 't boek.

Wij waardeeren de inspanning, die de schrijver zich getroost heeft, om op te klimmen tot aan de grondlegging van 't pondenwezen, wenschen hem geluk met 't vinden van zijn aaneengeschakelde keten, die de oude en nieuwe tijden verbindt en hopen dat 't den heer HOLLESTELLE gegeven moge zijn zijn standaardwerk geheel te voltooien.

JOH. W. S.

Beschrijving der Nederlandsche of op Nederland en Nederlanders betrekking hebbende Penningen, geslagen na November 1863

(Vervolg op het werk van mr. JACOB DIRKS)

DOOR

W. K. F. ZWIERZINA

1. 1864. 10 Januari.

H. C. VAN DER BURCH 25 jaar lid van den gemeenteraad van Oudshoorn.

TER HERINNERING
AAN
HET 25 JARIG
LIDMAATSCHAP
VAN
DEN WELEDELEN HEER
H. C. VAN DER BURCH
ALS RAADSLID
DER
GEMEENTE
OUDSHOORN
10 JANUARIJ
1864.

De andere zijde van dezen penning is onbekend.
Beschreven naar den stempel aan 's-Rijks munt aanwezig, 40 m.M. *Cat. Stempels*, nº. 257.

2. 1864. 26 Januari.

Gedenkpenning ter eere van A. VAN HOFTEN, bij de 50 jarige herdenking van de overrompeling van 's-Hertogenbosch door de Pruissen en de verbonden burgers.

Vz. Het wapen van 's-Hertogenbosch (zonder kroon), daarboven het borstbeeld van Z. M. koning WILLEM III, in plaats van de wildemannen rechts klimmende leeuw met de nederlandsche vlag in den rechtervoorpoot, links een jonge schipper met lans, waarop een vrijheidshoed (VAN HOFTEN was in 1814 schipper).

Omschrift: *Herinnering aan de bevrijding uit vreemde overheersching* 26 *Januarij* 1814. *Onder de regeering van Koning Willem III* 26 *Januarij* 1864.

Kz. In een krans van oranje en eikenloof: *De stad 's-Hertogenbosch aan haren verdienstelijken burger Adrianus van Hoften.*

Alles gegraveerd en opgelegd. Zilver 68 m.M. Bij de familie VAN HOFTEN te 's-Hertogenbosch.

Bijdragen, 2e druk, nº. 520.

Met klokgelui werd de 26 Jan. 1864 te 's-Hertogenbosch begroet en ten 12½ ure werd VAN HOFTEN van zijne woning afgehaald naar het Stadhuis, waar hij met fanfares der muziek werd begroet en de plechtige uitreiking van den penning plaats had aan hem, „als een der hier nog aanwezige overgebleven hoofdpersonen van de saamverbon-

den burgers, die volgens oorspronkelijke bescheiden uit dien tijd, 50 jaar geleden, met levensgevaar het meest heeft bijgedragen tot de verlossing der stad 's-Hertogenbosch van het vreemde juk." Hierna werd de eerewijn aangeboden, de schutterijmuziek gaf een koncert en de kinderen der openbare scholen zongen toepasselijke liederen.

De penning werd vervaardigd door GERR. VAN GEMERT, ciseleurs en graveurs te 's-Hertogenbosch.

3. 1864. 6 Maart.

50 Jarig huwelijk van C. A. F. LOTH en C. VAN NAERSEN.

Vz. C. A. F. LOTH
EN
C. VAN NAERSEN
6 MAART
1864

Kz. 50 JARIGE
ECHT
VEREENIGING

Twee lauwertakken en daaronder weder een zespuntige ster.

Goud, 24 m.M. Verz. TEYLER.

4. 1864. 21 Maart.

Vijf en twintig jarig burgemeesterschap van Mr. N. P. J. KIEN te Utrecht.

Vz. Naar links gewend borstbeeld in ambtsgewaad als burgemeester met kommandeurskruis en plaque van de orde van den Ned. Leeuw, Metalen Kruis en Gesp voor XVjarige trouwe dienst, daaronder rechts: D. VAN DER KELLEN F.

Omschrift: MR. NICOLAAS PIETER JABOB KIEN

Kz. In fraai bewerkten krans van eikenbladeren en eikels:

XXI MAART MDCCCXXXIX.
DEN
BURGEMEESTER
VAN
UTRECHT
ERKENTELIJKHEID
GENEGENHEID
HULDE.
XXI MAART MDCCCLXIV.

Brons, 66 m.M. Verz. Z.

In goud aan den jubilaris aangeboden.

5 Van dezen penning bestaat nog een variant, verschillende in de lengte van den hals en plaatsing der ridderorden. Verz. 's-Rijks Munt.

Tijdschrift 1895, blz. 32. *Bijdragen* 2e *druk*, Nr. 521, 522, waarbij de navolgende aanteekening: „Mr. N. P. J. KIEN werd geboren te 's-Hertogenbosch in het huis op den Papenhulst, Wijk F, Nr. 105, 22 September 1800 en overleed te Brussel 17 September 1879." Als burgemeester werd hij eervol ontslagen bij K. B. van 9 Februari 1878, Nr. 2, met ingang van 1 April 1878.

6. 1864. 18 April.

50 Jarige schutterlijke dienst van H. W. ROELANTS te Schiedam.

Vz. Tusschen een saamgebonden lauwer- en eikenlooftak.

AAN
DEN HOOG EDEL
GESTRENGEN HEER
H. W. ROELANTS
LT. KOLONEL KOMMANDANT
DER DIENSTDOENDE
SCHUTTERY TE SCHIEDAM,
BY GELEGENHEID ZYNER
VYFTIGJARIGE SCHUTTERLYKE
DIENSTVERVULLING, DOOR
DE ONDEROFFICIEREN
EN KORPORAALS
ALS BLYK VAN
HOOGACHTING
AANGEBODEN.

Kz. Het wapen 1) van het geslacht ROELANTS, met helm en dekkleeden.

Omschrift: ✠ 18 APRIL 1814—18 APRIL 1864

Brons, 46 m.M., door W. PAUWELS & ZOON. Verz. v. DIJK v. MATENESSE.

7. 1864 26 April.

Deventer voor 50 jaar van het fransche juk bevrijd.

Vz. Op eene verhevenheid, waarop: DAVENTRIA en waaruit een oranjeboom omhoogschiet, staat de nederlandsche leeuw, met den rechterachterpoot de boeien vertredende, met de

1) In een veld van blauw een akker met korenaren van goud, gedekt door een helm van zilver, het helmdek is een wereldbol met evenaar, au naturel, en is als „wentelend" (roulant) een allegorie op den naam Roelants, de dekkleeden zijn van goud en blauw.

voorpooten een ovaal schild houdende, waarop het gekroonde wapen van Deventer, en de nederlandsche vlag, op den middenbaan de woorden: VRIJHEID MET ORANJE. Op den achtergrond: Rechts: opgaande zon, Links: gezicht op Deventer met vlag op den toren der groote kerk.

Onder: XXVI APRIL

MDCCCLXIV.

Kz. In lauwerkrans:

DE GEMEENTE
DEVENTER
TER HERINNERING
AAN HARE VERLOSSING
UIT DE MAGT
DER FRANSCHEN
OP
DEN XXVI APRIL
MDCCCXIV.

Brons, 38 m.M. Verz. Z.

Tijdschrift 1895, blz. 32 (als gesneden door D. VAN DER KELLEN.)

8. Als voren.

Vz. Het gekroonde wapen van het genootschap „*Demosthenes*" (de letter D op een veld, gedeeld zilver en rood).

Omschrift:

LETTERLIEVEND GENOOTSCHAP
DEMOSTHENES · DEVENTER

Kz. In het veld de gekroonde arend van het wapen van Deventer, ter weerszijde eene versiering, boven: 26 APRIL 1814, beneden: 26 APRIL 1864

Tin, 35 m.M. Verz. TEYLER.

Deze penning werd geslagen aan de fabriek WILHELM en door de werklieden dier fabriek bij den gehouden optocht rondgestrooid, volgens Kat. SMITS VAN NIEUWERKERK Nr. 3416.

9. Als voren.

Vz. Het gekroonde wapen van Deventer tusschen het jaartal 1814.

Kz. Onder twee kruiselings geplaatste palmtakken:

BOUWKUNDIGE
VEREENIGING
1864.

Tin, 42 m.M. Verz. TEYLER.

10. 1864 18 Juni.

25Jarig huwelijk van Z. M. Koning WILLEM III met H. M. SOPHIA VAN WURTEMBERG.

Vz. De hoofden van het Koninklijk paar accolés, omgeven door samengestrikte lauwer- en mirtetakken. Daaronder rechts W. P(auwels) & Z(oon).

Kz. De nederlandsche maagd met speer en vrijheidshoed gezeten in een tuin, haar linkerhand rust op de door de koningskroon gedekte wapens van Nederland en Wurtemberg,

aan hare rechterzijde ligt de nederlandsche leeuw, achter haar opgaande zon.

Omschrift: HERINNERING AAN 18 JUNIJ 1839

In de afsnede: XXV.

Tin, 50 m.M. Verz. Z.

Bestaat ook in zilver en brons, Verz. Teyler. Volgens mededeeling van Mr. L. W. A. BESIER, zou deze penning op verzoek van hoogerhand *niet* zijn uitgegeven.

Oranjepenningen 1259.

11. Als voren.

Vz. De linksgewende hoofden van het Koninklijk paar accolés. Daaronder WP & Z. (W. PAUWELS & ZOON).

Kz. In krans van lauwer- en eikenbladeren:

1839.
18 JUNIJ
1864.

Tin, met oog en ring, 26 m.M. Verz. Z, bestaat ook in koper, Verz. ENSCHEDÉ.

Oranjepenningen 1260.

12. 1864 Juni.

W. PUTMAN 65 jaar organist te Oudewater.

Vz. De H. CECILIA het orgel bespelende, daarboven in den rand: S^{T} CECILIA.

Ter zijde rechts: J. P. M. MENGER F.

Kz.

DEN HEERE
W. PUTMAN

VOOR 65 JARIG
DIENSTBETOON
ALS ORGANIST
DER R : K : KERK
TE OUDEWATER
UIT ERKENTELIJKHEID
OPGEDRAGEN
JUNIJ 1864.

Brons, 48 m.M. Verz. Z.

13. 1864. Juni.

C. VERGOUW 65 jaar koorzanger te Oudewater.
Vz. Als N°. 12.
Kz.

DEN HEERE
C. VERGOUW
VOOR 65 JARIG
DIENSTBETOON
ALS KOORZANGER
DER R: K : KERK
TE OUDEWATER
UIT ERKENTELIJKHEID
OPGEDRAGEN
JUNIJ 1864.

Brons, 48 m.M. Verz. Z.

14. 1864. 11 Juli.

Muziekfeest te Argen.

Vz. Voor een stralenschietende zon een trofee van muziekinstrumenten.
Kz. In een lauwerkrans:

GEDENKPENNING
TER HERINNERING
AAN
HET MUZIEKFEEST
TE ARGEN
OP DEN 11 JULIJ
1864.

Brons, 38 m.M. Verz. TEYLER.

15. 1864. 1 Augustus.

Draagpenning der vereeniging voor fabrieks- en handwerksnijverheid, afdeeling Utrecht.

Vz. Het wapen der stad Utrecht, daarboven: 1864, daaronder: 1 AUG.

Omschrift: *VEREENIGING VOOR FABRIEKS EN HANDWERKSNYVERHEID

Kz. Onder een hoorn van overvloed, waaruit een hamer, passer en winkelhaak vallen, een bijenkorf, omgeven door attributen van fabrieks- en handwerksnijverheid.

Kompositie, met oog en ring, 23 m.M. Verz. Z. aan rood strikje met witten overslag.

Deze Vereeniging werd in 1851 opgericht en tracht haar doel te bereiken door het houden van tentoonstellingen; het stichten, ondersteunen en verbeteren van industrie- en handwerkscholen; het uitschrijven van prijsvragen; het uitreiken van vereerende getuigschriften aan werklieden, wegens bekwaamheid, trouwen en langdurigen dienst bij denzelfden meester; door jongelieden die uitmunten in gedrag en bekwaamheid, enz. in de gelegenheid te stellen zich verder te ontwikkelen. Zij is gevestigd te 's-Gravenhage en telt 10 afdeelingen.

16. 1864. 15 Augustus.

37½ Jarig huwelijk van H. I. BLOEMEN en C. W. E. LANTZENDÖRFFER te Amsterdam.

Vz. De emblemen van geloof, hoop en liefde (vlammend hart, rustende op anker en kruis en sautoir,) binnen een door een slangenrond omgeven cirkel.

Omschrift: * DIE AAN DEEZ DRIE ZICH HOUDT * HEEFT OP GEEN ZAND GEBOUWD

Kz. TER
HERINNERING
AAN DE
37½ JARIGE
ECHTVEREENIGING
VAN
H. I. BLOEMEN
EN
C. W. E. LANTZENDÖRFFER
HUNNE DANKBARE KINDEREN
D^R. D. I. WILLET
M. BLOEMEN
H. LUDEN
I. BLOEMEN.

Omschrift: GEVIERD TE AMSTERDAM DEN VYFTIENDEN AUGUSTUS 1864.

Brons, 50 m M. Nal. J. ELION.

17. 1864 15 Augustus.

25 Jarig huwelijk van H. R. W. DE BRUIJN en C. J. M. SERRUIJS.

Vz. Onder een hemellicht, twee uit de wol-

ken komende saamgevouwen handen, aan een lint twee door een rozenkrans omgeven wapenschilden vasthoudende, die op een gevleugeld engelenkopje rusten. In het schild links:

K. R. W.

D. B.

en rechts: C. J. M.

S.

Omschrift boven: AB OPTATAM PERVENIANT SENECTUTEM! en beneden ET POSTEA VITAM HABEATIS ÆTERNAM RIT : ROM :

Kz. Boven een druiventros en bladeren:

XV AUGUSTUS MDCCCXXXIX.

daaronder: ZILVEREN

BRUILOFTSFEEST

VAN

H. R. W. DE BRUIJN

EN

C. J. M. SERRUIJS

XV AUGUSTUS MDCCCLXIV.

Brons, 49 m.M., door J. P. M. MENGER. Verz. TEYLER.

18. 1864. 15 Augustus.

25 Jarig huwelijk van C. J. J. M. SERRUIJS en A. L. M. DE BRUIJN.

Vz. als de vorige doch op de schilden links: C. J. J. M. / S. en rechts: A. L. M. / D. B.

Kz. In het veld: ✿

ZILVEREN
BRUILOFTSFEEST
VAN
C. J. J. M. SERRUIJS
EN
A. L. M. DE BRUIJN

✿

omschrift boven: XV AUGUSTUS MDCCCXXXIX.
beneden: XV AUGUSTUS MDCCCLXIV.
Brons, 49 m.M. Verz. Rijksmunt.
Door J. P. M. MENGER.

19. 1864. 16 Augustus.

Opening van het Paleis voor Volksvlijt te Amsterdam.

Vz. Gezicht op het gebouw.
Onderschrift:

PALEIS VOOR VOLKSVLIJT
TE
AMSTERDAM

Links: J. E(LION)
Kz. Opschrift: GEOPEND
16 AUGUSTUS
1864.
Brons en tin, 34 m.M. Verz. Z.
In zilver Verz. TEYLER.

De Vereeniging voor Volksvlijt, gesticht door DR. SAMUEL SARPHATI, schreef 7 Juli 1856 eene leening, groot ƒ 1.000 000 uit, tot stichting van een paleis voor industrie in de hoofdstad, welke leening in een paar uur tijds meer dan volteekend was. In tegenwoordigheid van den Koninklijken Beschermheer Z. M. WILLEM III,

werd 7 September 1859 de eerste der 2000 palen, waarop het paleis rust, in den grond geheid en 18 April 1860, de eerste ijzeren kolom gesteld. Het verrijst op de plaats der oude Utrechtsche poort en vroegere Ossenmarkt op terrein door de gemeente in erfpacht afgestaan, gedeeltelijk op den aangekochten tuin Flora en is lang 125½ M. grootste breedte 81 M., hoogte 31½ M, de koepel 49 M. zonder het beeld. Prins FREDERIK DER NEDERLANDEN was eere-voorzitter van den Raad van Toezicht. De fundeering werd aangenomen voor ƒ 149.874.—., de bovenbouw voor ƒ 616.000.—.

Het ontwerp van het Paleis werd gemaakt door den architekt C. OUTSHOORN.

20 1864. 14 September.

250 Jarig bestaan der Groninger hoogeschool.

Vz. Rechts zittende Minerva met de rechterhand wijzend op een helderstralend hemellicht, tegenover haar Clio met stift en geschiedrol, waarop: CCL

Omschrift: SEMPITERNA SPECTA

In de afsnede: D. V(an) D(er) K(ellen) F.

Kz. In een krans van rechts lauwer- en links eikenbladen, op den strik waarvan het gekroonde universiteitswapen rust:

AD
CONSECRANDAM
MEMORIAM · QUINTORUM
SEMISAECULARIUM
ACADEMIAE · GRONINGANAE
D. XIV. M. SEPTEMBRIS
A. CIↃ IↃCCCLXIV
PIE. LAETEQUE
CELEBRATORUM

Zilver, 51 m.M. Verz. Z. Bestaat ook in brons.

Tijdschrift 1895, blz. 33.

Op het einde der middeleeuwen bestonden te Groningen twee hoogescholen, van de fratres communis vitae en van de St. Martinuskerk, welke laatste vooral zéér beroemd was en in de 16e eeuw honderde buitenlandsche studenten telde, doch beiden gingen tijdens den tachtigjarigen oorlog teniet.

Na de verovering der stad door Prins MAURITS in 1594, werden terstond door de staten der provincie plannen beraamd tot oprichting eener universiteit.

In Juli 1614 verscheen het oprichtingsbesluit en 23 Augustus d.a.v. werd ze plechtig ingewijd. Bij dekreet van 22 Oktober 1811 werd ze als „Academie" bij de „Université de France" gevoegd. Bij K. B. van 2 Augustus 1815 werd ze Rijks-Universiteit met 5 fakulteiten. In 1850 werd een nieuw kollegegebouw gesticht.

21. 1864. 2 December.

25 Jarig bestaan der Vereeniging „Arti et Amicitiae" te Amsterdam.

Vz. De voorgevel van het vereenigingsgebouw, daarboven:

ARTI ET AMICITIAE

daaronder: OPGERIGT

MDCCCXXXIX

J. P. V. D. K. F. (VAN DER KELLEN)

Kz. Omschrift: ✿ VIJF - EN - TWINTIG-JARIG BESTAAN GEVIERD TE AMSTERDAM DECEMBER MDCCCLXIV.

In het veld: OPRIGTERS

J. W. PIENEMAN

J. A. KRUSEMAN

L. ROIJER

A. B. B. TAUREL

M. G. TETAR VAN ELVEN

C VAN BEVEREN
H. W. COUWENBERG
J. S. DOIJER
A. J. EIJMER
C. L. HANSEN
C. W. M. KLIJN
J. P. LANGE
N. PIENEMAN
C. J. L. PORTMAN
D. J. SLUIJTER
C. STEFFELAAR
J. B. TETAR VAN ELVEN
W. VERSCHUUR.

Brons, 58 m.M. Verz. Rijksmunt.

Bij gelegenheid van de opening der gebouwen van de in 1838 opgerichte maatschappij „Natura Artis Magistra", 9 September 1839, opperde de architekt M. G. TETAR VAN ELVEN, tegen zijne medebestuursleden en direkteuren der Kon. Akademie van Beeldende Kunsten te Amsterdam A. B. B. TAUREL, graveur en J. A. KRUSEMAN, schilder, het plan om eene societeit van kunstenaars op te richten, welk plan nader werd besproken 19 September 1839, ten huize van den heer TAUREL, tusschen de drie genoemden en hunne kollega's J. W. PIENEMAN schilder en L. ROYER, beeldhouwer.

Den 3en December 1839 riepen zij de op den penning vermelde oprichters op tot eene vergadering in het lokaal „de Karseboom", waarbij men zich aan had te melden met het wachtwoord „Kunst en Vriendschap", hetwelk tot naam werd gegeven aan de op dien avond opgerichte kunstenaars-vereeniging, die zich ten doel stelt den bloei der beeldende kunsten te bevorderen en den zin daarvoor in het algemeen te ontwikkelen door tentoonstellingen en kunstbeschouwingen, bibliotheek en leeszalen; de verbroedering der kunstenaars, door middel van hare zalen open te stellen voor het gezellig verkeer; terwijl tevens een fonds voor de weduwen en weezen der leden-kunstenaars bestaat.

Het gebouw der vereeniging ligt aan het Rokin, tegenover dat der Ned. Bank.

Bij het feest op 2 December 1864 gevierd, werd eene feestuitvoering gegeven, bestaande in tableaux-vivants, met voordrachten, zang en muziek, woorden van Mr. JACOB VAN LENNEP, muziek van G. A. HEINZE.

Een der laatste merkwaardige feiten in de geschiedenis der vereeniging is de tentoonstelling van schilderijen, teekeningen en etsen van leden in de Keizerlijke Akademie van Wetenschappen te St. Peters-

burg, waarvan de katalogus, bevattende 179 nummers, in Russisch en Fransch, gedrukt bij de firma Roeloffzen & Hübner te Amsterdam, eene zéér fraaie proeve van Hollandsch drukwerk is.

22. 1864. 27 December.

De Koning aan B. BRUGSMA, onderwijzer aan de kweekschool te Groningen.

Vz.'s-Konings rechtsgewend hoofd, daaronder: V. D. K.

Omschrift: WILLEM III KONING DER NED. G. H. V. L.

Kz. Binnen een krans van bloemen en bladeren:

AAN
B. BRUGSMA
VOOR UITNEMENDE DIENSTEN
AAN HET VOLKSONDERWIJS
GEDURENDE 50 JAREN BEWEZEN
VAN WEGE DEN KONING
27 DECEMBER
1864.

Brons, 51 m.M., Verz. Rijksmunt.

Deze en enkele dergelijke hierna omschreven penningen werden bij afzonderlijk Kon. Besluit toegekend. Na 1866 werden deze onderscheidingen vervangen door geschenken van boekwerken, doch in de laatste jaren zijn ook die geschenken afgeschaft.

23. 1864.

Gedenkpenning van wege het Rijk aan J. B. P. F. GONGGRIJP vereerd.

Vz. Het nederlandsche wapen met de twee leeuwen als schildhouders daaronder op een lint:

JE MAINTIENDRAI.

Kz. In het veld:

AAN
J. B. P. F. GONGGRIJP
GEWEZEN ZENDELING-LEERAAR
BIJ DE INLANDSCHE
CHRISTEN-GEMEENTEN
TE DEPOK EN TOEGOE
IN NEDERLANDSCH INDIË,
VOOR VERSPREIDING
VAN NUTTIGE KENNIS
ONDER DEN INLANDER
IN NEDERLANDSCH INDIË.
1864.

Brons, 40 m.M. Leidsch penningkabinet.

Aan 's Rijksmunt geslagen op verzoek van den Minister van Koloniën, dd. 17 Januari 1865, Letter F n°. 36.

Tijdschrift 1895, blz. 35, als gesneden door D. v. d. Kellen.

24. 1864.

Prijspenning der stad Maastricht.

Vz. Een gevleugelde vrouw de face staande en het gekroonde wapen van Maastricht voor hare voeten houdende, daaronder: G. JEHOTTE F.

Omschrift: DE STAD - MAASTRICHT.

Kz. Een eikenkrans.

Zilver en brons, 38 m.M. Verz. Z.

Dezelfde komt ook voor in zilver, gevat in breeden georn amenteerden rand met in den eikenkrans gegraveerd:

Maatschappij
van
Landbouw
in
Limburg
A. H. Valk Jz.
52 m.M. Verz. A. BEGEER.

25. 1864.

De loge l'Union Royale te 's-Gravenhage aan F. DUNKLER.

DEN
ZEER VERDIENSTELIJKEN BR.·.
F. DUNKLER
DIRECTEUR DER MUZIJK
(passer en winkelhaak)
DE H.·. EERW.·. M.·. VAN EER
EN
DE A.·. LOGE L'UNION ROIJALE
MDCCCLXIV.

De andere zijde van dezen penning is onbekend. Beschreven naar den stempel aan 's-Rijksmunt aanwezig. 41 m.M. *Cat. Stempels* n°. 259.

FRANS DUNKLER werd 24 Febr. 1816 te Namen geboren. Zijn vader, kapelmeester van de 11e afd. Infanterie te Luik, onderrichtte hem vroegtijdig in de muziek en hij werd reeds 23 Sept. 1827 met speciale vergunning van Prins FREDERIK, Kommissaris generaal van Oorlog, tot muziekant 1e kl. (solo-klarinettist) aangesteld. In 1829 bij de oprichting van het regiment Grenadiers en Jagers werd zijn vader de vorming van het muziekkorps opgedragen en ging de

zoon mede als muziekant 1e kl. (solo-es-klarinettist en trombonist); als zoodanig maakte hij den 10 daagschen veldtocht mede en verwierf het metalen kruis. Hij was 10 jaar als solo-klarinettist aan de Haagsche opera verbonden. Bij zijne gebleken begaafdheid werd DUNKLER, vooral in de samenstelling van arrangementen, een man van buitengewoon groote en zeldzame beteekenis. Voor militaire muziek arrangeerde hij bijna alle meer bekende symphoniën en ouverturen van HAYDN, MOZART, BEETHOVEN, SPOHR, MENDELSSOHN, SCHUMANN, GADE, BERLIOZ en WAGNER; fantaisiën uit alle bekende opera's en solostukken; en hij deed dit met zulk een talent, dat die arrangementen de oorspronkelijke scheppingen zeer nabij komen. Tot tweemaal toe in 1852 en 1860 sloeg hij het vereerend aanbod af om direkteur van de Musique de la Garde te Parijs te worden, zoo ook in 1860 het aanbod der direktie van de Rotterdamsche Schutterijmuziek. Verschillende binnen- en buitenlandsche ridderorden vielen hem ten deel en bij zijn 50 jarig jubileum, op 23 Sept. 1877, gaven de nederlandsche kunstenaars hem blijken van groote vereering en gehechtheid.

Uit zijn staat van dienst blijken de volgende benoemingen: 12 April 1849 tot kapelmeester van het muziekkorps van het Regiment Grenadiers en Jagers (later Koninklijke Kapel); bij Kon. Besl. van 2 Aug. 1861 tot direkteur der muziek van het korps met den rang van 2e luitenant; bij Kon. Besl. van 18 Sept. 1864 werd hem de rang van 1e luitenant en bij Kon. Besl. van 24 Juni 1871 die van kapitein verleend.

De verdienstelijke man stierf 16 Sept. 1878 te 's Gravenhage, nadat hij de Kapel van genoemd Regiment tot een hoogen trap van bloei had weten te brengen. Ten bewijze hiervan zij vermeld, dat zijne kapel op een internationalen wedstrijd van militaire muziekkorpsen te Parijs in 1867 den tweeden prijs behaalde. Zijne bibliotheek, bestaande uit 2000 partituren, werd na zijn dood door den Staat ten behoeve van genoemde kapel aangekocht.

Hij werd 19 September 1878 op Eik-en-Duinen begraven.

26. 1864.

Gegraveerde penning in goud vereerd aan PANGERAN BANDAHARA VAN PONTIANAK, ABDOE 'L RACHMAN BIN ABOE BAKAR AL-KADRI, wegens het dempen van onlusten in Sintang, hangende aan een gouden keten.

Vz. Nagenoeg gelijk DIRKS n°. 705, de leeuwen en het wapen op een in het midden uitgesneden plank, waaromheen zich het lint met de wapenspreuk slingert, daaronder allerlei sieraden en guirlandes.

Kz. Opschrift tusschen krullen:

HET
NEDERLANDSCH INDISCH
GOUVERNEMENT
AAN DEN
PANGERAN BANDAHARA
VAN
PONTIANAK
ABDUL RACHMAN
BIN ABOE BAKAR ALKADRI
VOOR ZIJNE VELE EN GOEDE DIENSTEN
GEDURENDE DE ONLUSTEN IN DE
AFDEELING SINTANG
— — 1864 — —

Daaronder in arabische karakters het navolgende maleische opschrift, zijnde eene vertaling van bovenstaand hollandsche:

كبرنمين هندي ندرلند
كفد
فقيران بندهار عبد الرحمن
بن ابو باكر القدري د فنتيانق
اوله كرن باڤق فكرجاءنن يد بايک
فد كتيک فراڠ د افديلڠ سينتڠ
— — 1864. —

Ovaal 59 bij 52 m.M. en relief gegraveerd.

Galvanoplastische afdruk in de Verz. van het Bat. Gen. van K. en W. *Cat.* 1896 n°. 105.

Mededeeling van mr. J. A. VAN DER CHIJS lands-archivaris te Batavia

27. 1865. 8 Januari

Ter eere van F. A. VAN RAPPARD te 's-Gravenhage.

Vz. binnen een eiken- en accaciakrans, vereenigd door een lint met de woorden: UNION ROYALE, een passer, een winkelhaak en een hamer onder een vlammende ster met de letter: G.

Kz. in het veld:

AAN
DEN Z .·. V .·. BR .·.
F. A. VAN RAPPARD
ALS BLIJK VAN
TOEGENEGENHEID EN DANK
VOOR
AAN DE LOGE
BEWEZEN DIENSTEN
8 JANUARI
1815—1865

Brons, 50 m.M.

Tijdschrift 1895, blz. 36 (als gesneden door D. V. D. KELLEN).

FRANS ALEXANDER ridder VAN RAPPARD, geboren te Utrecht, 24 April 1793, hoofd-ambtenaar aan het Departement van Oorlog, lid van het Prov. Utr. Gen. en van de Maatsch. van Ned. Letterkunde te Leiden, kommandeur van den Ned. Leeuw, ridder van den

Eikenkroon met de Ster, overleed te Utrecht 19 Februari 1867. Hij hield zich vooral bezig met geschied- en oudheidkundige nasporingen en gaf enkele verhandelingen uit.

28. 1865. 1 Maart.

Overlijden van H. M. ANNA PAULOWNA Koningin weduwe der Nederlanden.

Vz. het rechtsgewend, gediademeerd borstbeeld, daaronder: J. ELION F.

Omschrift: ANNA PAVLI. F. IMP. RVSS. GVLIELMI. II REG. NEDERL. CONIVX.

Kz. in het veld:

GENERIS
MAIESTATEM
AEQVAVIT
VIRTVTIBVS.

Omschrift: N. PETROPOLI. XIX. JAN. CIↃIↃCCXCV. D. HAGAE. COM. KAL. MART. CIↃIↃCCCLXV.

Zilver en brons, 66 m.M. Verz. TEYLER.

Oranjepenningen 1271.

Grootvorstin ANNA PAULOWNA van Rusland, geboren te Petersburg 7/19 Januari 1795, huwde in de Hofkerk aldaar 21 Februari 1816, met den toenmaligen Prins van Oranje, later Koning Willem II (zie Dirks n° 80 e. v.) Dit huwelijk was het werk van CZAR ALEXANDER, die groote sympathie koesterende voor den prins, gaarne een verbond zag tot stand komen tusschen hem en zijne geliefde jongste zuster. Uit dit huwelijk werden geboren 5 kinderen, 19 Febr. 1817, WILLEM ALEXANDER PAUL FREDERIK LODEWIJK, later Koning WILLEM III.

2 Augustus 1818, WILLEM ALEXANDER FREDERIK KONSTANTIJN NIKOLAAS MICHAEL, op 29-jarigen leeftijd overleden, 20 Februari 1848, als generaal der kavallerie.

13 Juni 1820. WILLEM FREDERIK HENDRIK.

21 Mei 1822, WILLEM ALEXANDER FREDERIK ERNST KASIMIR, slechts enkele maanden oud geworden.

en 8 April 1824, WILHELMINA MARIA SOPHIA LOUISE, latere groot hertogin van Saxen-Weimar-Eisenach. ANNA PAULOWNA werd 17 Maart 1849 Koningin-Weduwe, door overlijden van WILLEM II te Tilburg; juist 16 jaar later, 17 Maart 1865, werd haar stoffelijk overschot in den Koninklijken grafkelder te Delft bijgezet.

29. 1865. 1 Maart.

50 Jarig huwelijk van J. S. WOR en Z. A. CATS.

Vz. Hymen de face staande in de linkerhand een brandende toorts, en in de rechterhand een lauwerkrans boven een altaar houdende, waarop twee brandende harten geplaatst zijn. In de afsnede: VAN DER KELLEN Jn. F.

Kz. in het veld onder een stralende zon:

TER GELEGENHEID
VAN
HET 50 JARIG
HUWELIJK
VAN
JAN SAMUEL WOR
EN
ZWANA ALIDA CATS
1 MAART 1865
Ps. 103.

Brons, 42 m.M. Verz. TEYLER. De kinderen ontvingen een ex. in verguld zilver.

30. 1865. 22 Maart.

100 Jarig bestaan der firma WESSANEN & LAAN te Wormerveer.

Vz. In een lauwerkrans:

100 JARIG
BESTAAN
DER FIRMA
WESSANEN EN LAAN
TE WORMERVEER
22 MAART
1865

Kz. In het veld:

22 MAART 1765
ADRIAAN WESSANEN
DIRK LAAN.
10 JANUARIJ 1789
DIRK LAAN
6 MAART 1795
REMMERT LAAN.
1 JANUARIJ 1831
JAN LAAN
1 JANUARIJ 1832
JAN LAAN
ADRIAAN LAAN.
1 JANUARIJ 1851
JAN LAAN

Brons, 40 m.M. Verz. TEVLER.

Tijdschrift 1895, blz. 35, als gesneden door D. VAN DER KELLEN.

De firma heeft een groote olieslagerij en meelfabrieken; in 1868 brandden deze fabrieken geheel af, in den nacht van 14 op 15 Augustus 1898 brandde de olieslagerij, de beide aangrenzende meelfabrieken „De Vlijt" en het pakhuis „la Plata", geheel af, alleen de meelvoorraden bleven grootendeels gespaard. De schade beliep ruim 1 millioen, 100 arbeiders werden werkeloos.

31. 1865. 7—12 April.

Prijspenning der tentoonstelling van tuinbouw te Amsterdam.

Vz. Flora zwevende boven een wereldbol,

waarop: 1865 —AMSTERDAM. Zij houdt in hare rechterhand een lauwerkrans en stort met de linker een met bloemen gevulden hoorn van overvloed uit. In het veld, links: LEOPOLD WIENER en rechts: BRUXELLES

Kz. een met linten omwonden bloemenkrans, waarop beneden het nederlandsche wapen rust.

Zilver en brons, 57 m.M., Verz. TEYLER.

32. 1865. 23 April.

50 Jarig huwelijk van W. PUTMAN en A. ROSWEIJDE, te Oudewater.

Vz. Geheel gelijk aan n°. 17, doch thans op het schild links de letters: W. P. en op dat rechts: A. R.

Kz. XXIII APRIL MDCCCXV.
DE ZOONS
VAN
J. PUTMAN EN A. VAN DAM
AAN
OOM EN TANTE
W. PUTMAN EN A. ROSWEIJDE
OP HUN GOUDEN
BRUILOFTSFEEST.
XXIII APRIL MDCCCLXV.

Brons, 49 m.M. Leidsch Penningkabinet.

33. 1865. 30 April.

Opening van het Nederlandsch Israëlitisch Jongens-weeshuis te Amsterdam.

Vz. Charitas met een jongentje op haar

schoot de linkerhand rustende op het hoofd van een tweede, die met een boek in de hand naast haar staat. Rechts leunt tegen deze groep een ovaal schild met het z.g. zegel van Salomo (twee dooreengestrengelde driehoeken)

Opschrift in Hebreeuwsche karakters:

Mégadlé Sethomim d. w. z.:

Doe wel aan de weezen.

Onder staat: J. ELION FEC.

Kz. Gezicht op den voor- en rechterzijgevel van het weeshuis.

Omschrift: NEDERL. ISRAELITISCH JONGENS WEESHUIS TE AMSTERDAM. in de afsnede:

PLEGTIG GEOPEND
4 IJAR 5625
30 APRIL 1865
C. OUTSHOORN ARCHIT.

Brons, 69 m.M. Verz. Z, bestaat ook in zilver. Verz. TEYLER.

34. 1865. April.

ANTINOUS, tweede muntproef van den graveur J. P. M. MENGER.

Vz. Rechtsgekeerd borstbeeld van ANTINOUS, daaronder: J. P. M. MENGER, daarachter APRIL 1865

Kz. Een lauwerkrans.

Brons, 41 m.M., Verz. TEYLER.

35. 1865. 10 Mei.

Eereteeken voor hen die, in nederlandschen dienst aan de krijgsverrichtingen in de jaren 1813—1815, ter herstelling en bevestiging van Neêrlands onafhankelijk volksbestaan, een werkzaam deel hebben gehad.

Kruis met vijf armen.

Vz. In rond medaillon 1813

Kz. In rond medaillon 1815

Zilver, met oog en ring, hoog 34 m.M., door W. PAUWELS & ZOON, Verz. Z., aan oranjelint met twee witte strepen (door DIRKS beschreven en afgebeeld onder n°. 64.)

Ingesteld bij K. B. dd. 10 Mei 1865 Stbl. 32 luidende:

WIJ WILLEM III, ENZ.

Willende aan Neerlands strijders van 1813—1815 een openlijk bewijs geven van Onze erkentelijkheid voor hetgeen door hen in die gedenkwaardige jaren is verrigt: — en verlangende, dat dit blijk tevens strekke tot herinnering aan de herstelling en bevestiging van Neerlands onafhankelijk volksbestaan;

Op de voordragt van Onzen Ministers van Binnenlandsche Zaken en van Oorlog, van den 23sten April 1865, lit. H^{e} Kabinet;

Den Raad van State gehoord (advies van den 9^{den} Mei 1865, no. 7;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Art. 1. Voor hen, die in de jaren 1813 1815 in Nederlandsche dienst aan de altijd gedenkwaardige krijgsverrigtingen, ter herstelling en bevestiging van Neerlands onafhankelijk volksbestaan, een werkzaam aandeel hebben gehad, wordt een eereteeken ingesteld.

Art. 2. Dit eereteeken bestaat in een zilveren kruis met vijf armen.

Op de eene zijde van het kruis is in het midden het jaartal 1813 en op de andere zijde het jaar 1815 gestempeld.

Het wordt op de linkerborst gedragen aan een oranjelint, ter breedte van 2.75 duim met twee witte strepen.

Het lint mag zonder eereteeken niet worden gedragen.

Art. 3. Onze Minister van Oorlog wordt gemagtigd het eereteeken met een daarbij gevoegd certificaat, ingerigt naar het bij dit besluit behoorend model, uit te reiken.

Art. 4. De belanghebbenden doen hunne aanspraken op het eereteeken gelden bij Onzen Minister van Oorlog.

Bij de aanvragen wordt zooveel mogelijk een staat van dienst of eenig ander behoorlijk bewijs van dien aard gevoegd, waaruit de aanspraak op het eereteeken blijkt.

Indien hij, die de aanvraag doet, niet meer in 's Rijks dienst, noch gepensionneerd is, wordt door hem tevens overgelegd een bewijs van goed burgerlijk gedrag, afgegeven door het gemeentebestuur zijner woonplaats.

Art. 5. Nopens het verbeuren van het eereteeken is de bepaling van toepassing, welke bij het Koninklijk besluit van den 19^{len} December 1832, n°. 72, ten aanzien van het Metalen Kruis is vastgesteld.

Art. 6. Het Departement van Oorlog wordt met het doen vervaardigen van de eereteekenen belast.

Onze Minister van Oorlog is belast met de uitvoering van dit besluit, hetwelk in het *Staatsblad* en in de *Staatscourant* zal worden geplaatst, en waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, de Ministeriële Departementen, Onzen Kanselier der beide orden en de Algemeene Rekenkamer, tot informatie.

CERTIFICAAT.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Gezien hebbende Zijner Majesteits besluit van den 10^{len} Mei 1865. n°. 45, waarbij het Hoogstdenzelven heeft behaagd voor de strijders die in Nederlandschen dienst aan de altijd gedenkwaardige krijgs-

verrigtingen ter herstelling en bevestiging van Neerlands onafhankelijk volksbestaan, in de jaren 1813—1815, een werkzaam aandeel hebben gehad, een eereteeken in te stellen;

Verklaart, als daartoe bij voormeld besluit gemagtigd, dat

N. N.

geregtigd is tot het dragen van voorschreven eereteeken, hetwelk hem als openlijk blijk zal strekken van 's Konings erkentelijkheid voor hetgeen door hem in die gedenkwaardige jaren voor het vaderland is verrigt.

Het kruis werd bij gelegenheid van het 50-jarig bestaan der Militaire Willemsorde, welk feest om den invallenden Zondag, niet op den eigenlijken datum, (25 Juni) doch 27 Juni 1865, te Leiden werd gevierd, door Z. M. Koning WILLEM III, tijdens de plechtigheid in de Sint Pieterskerk, persoonlijk op de borst van den grijzen Prins FREDERIK gehecht.

Na afloop werd door den Minister van Oorlog, luitenant-generaal J. W. BLANKEN, bijgestaan door den generaal NEPVEU het kruis aan circa 600 oud-strijders op het feestterrein (Rapenburg) uitgereikt. (Zie H. HARDENBERG, *het Nationaal feest te Leiden, ter eere van de oud-strijders van de jaren* 1813 *en* 1815 *en ter viering van het halve eeuwfeest der M. W. O., 's Gravenhage,* de Gebr. v. Cleef). Volgens een noot waren bij de uitgave ruim 5000 ex. uitgereikt.

36. 1865. 8 Juni.

Maskerade der Leidsche Studenten.

Vz. Jonker WILLEM graaf VAN OOSTERVANT links te paard gezeten.

Omschrift: MONT IOIE CALAIS NORMANDIE HOLLAND.

Kz. Glad veld.

Omschrift: ✿ IN MEMORIAM DIEI NATALIS CCXC ACAD. LVGD. BATAV. VIII ANTE ID. IVN. MDCCCLXV

Zilver en brons, 32 m.M. Verz. TEYLER.

Tijdschrift 1895, blz. 36, als gesneden door D. VAN DER KELLEN.

De maskerade stelde voor den intocht van jonker WILLEM graaf VAN OOSTERVANT binnen Zierikzee in 1304.

37. 1865. 18 Juni.

Vijftigste gedenkdag van den Slag van Waterloo.

Vz. De viktorie reikt aan de nederlandsche maagd een krans toe. Rechts op den achtergrond het Waterloomonument, op den voorgrond antieke wapenen. Links de nederlandsche leeuw, die zijne kluisters verbroken heeft.

Opschrift:

boven: EENDRAGT MAAKT MAGT.

in de afsnede: 1815—1865.

Links ter zijde staat: S. DE VRIES, 'S HAGE.

Kz. Krans van eikenbladeren kruiselings met linten omwonden, waarop boven de door ééne kroon gedekte wapens van Noord- en Zuid Nederland, onder dat van Nederland, rechts die van Pruissen en Saxen-Weimar, links van Groot-Brittannië en Ierland en Brunswijk.

In den krans het navolgende opschrift:

PR. V. ORANJE.

SAXEN-WEIMAR. PERPONCHER.

BRUNSWIJK-OELS.

UXBRIDGE WELLINGTON. PICTON.

BÜLOW. ZIETHEN.

BLUCHER.

Brons, 69 m.M., Verz. Z., in Zilver, Verz. TEIJLER. *Oranjepenningen* 1261.

38. Als voren.

Vz. Trofee bestaande uit antieken helm (waarop de nederlandsche leeuw is gegraveerd), antiek zwaard en lauwertak, bestraald door een hemellicht.

Daaronder op een lint ingestempeld:

16—18 JUNIJ 1815.

Opschrift boven: WATERLOO

onder: MDCCCLXV.

Kz. In een lauwerkrans:

DE STRIK
IS GEBROKEN,
EN WIJ ZIJN
ONTKOMEN.
Ps. CXXIV. Vs. 7.

Brons, 37 m.M. Verz. Z.

Tijdschrift 1895, blz 36, als gegraveerd door D. VAN DER KELLEN.

39. Als voren.

Vz. Dezelfde groep als op de Vz. van No. 37.

In de afsnede: S. DE VRIES 'S HAGE

Kz. het Waterloo-monument waaronder: 1815

Omschrift: HERINNERING AAN HET HALVE
EEUWFEEST 18 JUNIJ 1865.
★ WATERLOO. ★

Tin, 40 m.M. met oog en ring, Kon. Kab.

(*Wordt vervolgd.*)

De kosten van het bouwen van een Munthuis te Middelburg in 1363—1366.

Het was op den 19den Oktober 1355, dat WILLEM V zijn Muntmeester, JAN VAN SCOTHEM, beloofde, hem te Dordrecht „een husinghe" te zullen leveren „ende al dat onser monten toe-„behoren mach, sonder (lees: uitgezonderd) „van colen ende van monte ysers." Deze stad had daarmede een instelling verkregen, welke, hoe bescheiden dan ook, toch op den naam van munthuis kon aanspraak maken. Dat de nieuwe Munt niet op groote schaal is opgezet, blijkt wel daaruit, dat zij reeds in 1376 niet meer voor AALBRECHTS muntslag voldoende bleek, vandaar, dat de graaf in genoemd jaar een nieuw huis, gelegen aan de landzijde van Dordrecht liet aankoopen, en dat voor muntgebouw inrichtte.

Vier jaren na de instelling van het eerste

munthuis aldaar, heeft, zooals men weet, een ongeneeslijke krankzinnigheid een einde aan graaf WILLEM's veelbewogen regeering gemaakt. Zijn broeder AALBRECHT nam daarop als „ruwaard" het landsbestuur in handen.

Deze vorst heeft ons vele oorkonden op muntgebied nagelaten, geheel in overeenstemming met de groote verscheidenheid van munten, die van hem zijn bewaard gebleven.

Jammer genoeg, noopte voortdurend geldgebrek, hem tot knoeierijen in het allooi, zoodat vele zijner munten den biljoenstaat nabij komen.

Mogelijk waren het de voortdurende werkzaamheden, aan 't onophoudelijk aanmunten verbonden, of andere redenen, die oorzaak werden, dat zijn munthuis te Dordrecht niet het eenige tijdens zijn leven is gebleven.

Tusschen de jaren 1363—1366 werd namelijk te Middelburg een huis voor graaf AALBRECHT aangekocht, dat tot munthuis werd verbouwd, zooals de in het provinciaal archief bewaarde rekening van den rentmeester der domeinen ons verhaalt. V. D. CHIJS heeft van deze verbouwing reeds melding gemaakt, 1) en eenige der voornaamste posten in zijn standaardwerk opgenomen. Daar het hier een zeldzaam

---

1) P. O. v. D. CHIJS. *De munten der voormalige graafschappen Holland en Zeeland*, blz. 210.

voorkomend geval betreft, 1) laat ik den post der rekening in haar geheel hier achter volgen.

In de rekening zelve komen, behalve in het begin, slechts een tweetal woorden voor, die aan een inrichting doen denken, bestemd tot het slaan van geld.

Het zijn de woorden asselgierbord 2) en blensieroven.

Asselgieren zal vermoedelijk eene dialekti-

---

1) V. D. CHIJS geeft op blz. 569 eenige posten uit een rekening van den waardijn POPPE HAYMANSZOON, loopende van 12 december 1429 tot 16 maart 1432, waarin hij de uitgaven opsomt van het overbrengen der muntgereedschappen van de munt te Zevenbergen naar Dordrecht en van het verbouwen of vergrooten van het muntgebouw aldaar.

Ziehier eenige der voornaamste posten:

Van demunte te Dordrecht scoen te doen makē	II β			gr.
Item die ghereedscepe van den wittē gelde tzevenberge up te brekene coste	III „	II	den.	„
Coste die voirs. reedscip tscepe te doene .	IV „	IIIJ	„	„
Item coste die ghereedscepe van de goude (munte) tzevenberge tscepe te doene omme tdordrecht te bringene	XVIIJ „			
Item IJ yserē pannē te vermakene daermē tgout in gloeyt.	IJ „	VIII	„	„
Item XVI ponsoenē ende IJ yser pijpen daerme die yseren in sniit costen. . . .	IIJ „			
Item eenē leemplacker, die de drie nieu fornoysen bouen maecte en leemde, en die oude fornoysen verplaesterde XI daghen te IX gr. 's daechs val	VIII „	IIJ		„
Item betaelt MIJCHIEL den ysersnyder voir VIIJ prouue die hij gesneden heeft voir alle prouue XV β X gr. val	VI ℔ VJ „	VIIJ	„	„

2) In een rekening van Brugge van 1302 (Zie *Annales de la Société d'Emulation* te Brugge 1886), komt dit vreemde woord eveneens voor: „van XX ymete boene ende cruuds al gheassailgiert ende of geploct LXV^{c} scoeve. (Mededeeling van Prof. J. VERDAM.)

sche schrijfwijze zijn voor essayeeren, dat zuiveren, keuren of toetsen beteekent.

De heer AUG. SASSEN schreef mij, dat hem asselgieren nooit in den zin van essayeeren is voorgekomen, wel daarentegen in de bebeteekenis van bespringen, aantasten (in beslag nemen) kortom als een omschrijving van het fransche assaillir.

Assaigieren echter, komt wél in oude oorkonden voor. Deze mededeeling dank ik onzen geachten sekretaris. Immers in een oorkonde van FILIPS VAN BOURGONDIË, bisschop van Utrecht, 1) anno 1519, lezen wij o. a. het volgende: „Voert mach onze muntmeyster holden enen as*sai*gier buiten onsen cost, omme alle golt ende silver, tot onser munten comende, ende oick die penningen in die busse onser munten, als men die opdoende werdt te moegen assaygieren, enz."

Zeer merkwaardig is het, dat een 22tal jaren vroeger, dus in 1497, een bijna gelijkluidende tekst voorkomt, waarin de oorspronkelijke fransche vorm 2) wordt gebruikt: Voert mogen onze muntmeestere houden enen assayer buten onsen cost, omme alle gout en zilver ..... te mogen assayeren.

1) V. D. CHIJS. *De munten der bisschoppen van Utrecht*, blz. 241.
2) V. D. CHIJS, l. c. blz. 332.

Van assaigieren op asselgieren is slechts een kleine stap, zoodat hiermede ons woord voldoende is verklaard.

Iemand deed mij de opmerking, dat het zonderling was een werktuig om te assayeeren te vinden temidden van de bouwmaterialen van het huis.

Ik vermoed echter dat asselgierbord, bord = boord, plank, een soort tafel of bank is geweest, die door den timmerman moest worden gemaakt.

De verdere werktuigen zullen zeker later door den muntmeester zijn aangebracht

Blensieroven 1) heeft mogelijk in verband gestaan met het fransche woord „blanchir"; is dit inderdaad het geval, dan was het een oven, waarin het metaal een witte kleur 2) verkreeg.

---

1) In de op blz. 3 aangehaalde rekening, v. d. CHIJS, bl. 571, staan de volgende posten vermeld, die ook op het blancheeren der munten betrekking hebben.

Item ghecoft IJ ketelen dairmē gout en zilver inne blanchiert en woghen IIc XXXI ℔, elc pont te IIIJ gr. val. . . . . III ℔ XVII ½ gr.

Item IJ maetsenaers, die 't groote huys verdectē ende de blanchiercamer ende de ghietcamer van den silvere, die ghietcamer van dē goude besteit in taswerke, somme. . . IIJ „ VII „ VI den „

2) „Het Blancheeren." Ziehier wat J. D. VAN DER PLAATS in „*Over het Nederl. muntstelsel, den muntslag en het muntessaai, in Maandbl. van Natuurwetenschappen* 15 juli 1897, over deze kunstbewerking, zooals die tegenwoordig geschiedt, schrijft:

De rauwe tinnen, de getrokken tinnen, ja zelfs de gekartelde muntplaatjes zijn zwart gekleurd door koperoxyde. Alleen op de plaats

Het is eigenaardig op te merken, dat de rentmeester steeds van „monte" en „montmeyster" spreekt. In een ordonnantie van WILLEM V van 1355, komen deze woorden ook aldus geschreven voor, terwijl AALBRECHT's ordonnantie van 4 Maart 1367 munt en muntmeester spelt.

Wat had nu in Middelburg plaats gegrepen? Een zekere heer JAN D'ENGHELS was vergezeld van den „montemeyster" uit Zierikzee in onze stad gekomen, om daar een geschikt huis voor den Graaf aan te werven. Hij schijnt dit gevonden te hebben „in de husinghe daer JAN SIJSZONE in plach te wonen," en na het aangekocht te hebben, begon spoedig de verbouwing tot munthuis. Het is zeer te betreuren, dat de rekening niet vermeldt waar die „husinghe" gelegen was. Nu kunnen we slechts gissen, dat van die oude munt de herinnering bewaard is in onze „Penninghoek", een straat gelegen in een der oudste wijken der stad. De penninghoek komt reeds als zoodanig in 1403—1404 in de oude

---

der vijlstreken ziet men de zilverkleur. De plaatjes worden daarom nog eens gegloeid, waarbij vet en vuil verbranden en nog meer koper oxydeert, dan gloeiend in verdund zwavelzuur geworpen. Na 15 minuten worden zij er uitgehaald. Vroeger droogde men ze in zaagsel of zemelen, tegenwoordig in poeder van wijnsteen, hetwelk een fraaier witte kleur geeft.

stadsrekening voor. Er werd toen aldaar getimmerd aan het „conduut". 1)

v. D CHIJS vindt in het feit, dat de muntmeester uit Zierikzee gekomen was, een bewijs dat aldaar ook toen ter tijde is gemunt, en geeft ten overvloede de beschrijving van een groot, die volgens hem het opschrift Moēta Serishe 2) had, en die vermoedelijk reeds door graaf WILLEM III daar was geslagen.

Men weet evenwel, dat v. D. CHIJS verkeerd heeft gelezen, en dat de groot afkomstig is van eene abdis van Gerresheim, een kloosster oostelijk van Dusseldorf (Moēta Gerishe). Er is dus nog niets met zekerheid bekend van een munthuis te Zierikzee, 3) maar het kan bestaan hebben, daar deze stad toen ter tijde Middelburg in rang evenaardde.

1) H. M. KESTELOO, *De Stadsrekeningen van Middelburg van* 1365—1449, in *Arch. Zeeuwsch Gen.* V blz. 185.

2) v. D. CHIJS *l. c.* blz. 154.

3) In 1429 heeft POPPE HAYMANSZOON, de reeds gemelde waardyn van de munt van Holland, herhaalde reizen ondernomen in het belang van 'sGraven Munt. Zoo maakte hij ook een reis van Zierikzee naar Dordrecht, en een andere van de eerste plaats naar Leiden, hij bleef respectievelijk 10 en 8 dagen uit, tegen een schild per dag. v. D. CHIJS is in het onzekere wat onze waardyn tot twee malen toe bewoog naar Zierikzee te reizen. Bestond daar toen nog een Grafelijke Munt, die van tijd tot tijd werkte en waarom de waardyn die alsdan moest gaan bezoeken? Wij weten het niet, vervolgt de geleerde schrijver, het zal wel altijd duister blijven, en daarmede ben ik het volkomen eens.

Daarenboven men had er het zoogenaamde „zierikzeesche paiement," dat herhaaldelijk in de oude rekeningen der grafelijkheid wordt aangehaald. 1).

Zoo leeren we o. a. in 1318 de kosten kennen van WILLEM III's verblijf te Zierikzee van „swonsdaghes up Sente Laurensavond toet „svriendaghes daerna ten eten," zij bedroegen 34 ℔ 12 sc. 2 d. payements van Zerixee, den grote over 11 d., die maken 50 ℔ 6 sc. 10 d.

Iets later in dat zelfde jaar verteerde de graaf er 52 ℔ 5 sc. payements van Zerixe, den grote over 12 d. fa. 69 ℔ 17 sc. 4 d.

In 1342 wordt melding gemaakt van aalmoezen door WILLEM IV aan de orde der Predikheeren te Zierikzee uitgereikt, zij werden berekend 100 sc holl. alsulcs paymends, als in Zierixe gaet, eenen grote gherekent voer 11 d., val. in tor. 7 ℔ 5 sc. 7 d.

De koers van dit paiement wisselde nog al eens af, nu eens was 1 groot = 11½ d. Zier., dan weer = 11 of 12 dezer penningen.

Nu wij dit oude paiement bespreken, wil ik er even op wijzen, dat in oude oorkonden ook sprake is van walchersch geld, „monete walacrensis."

---

1) Dr. H. G. HAMAKER, *De rekeningen der grafelijkheid van Zeeland onder het Henegouwsche huis.* Werken Hist. Gen. 1879—1880. Zie o. a. over dit paiement, blz. 63, 105, 106, 139, en verv. 173, 192 en 197 en in deel II blz. 64, 251, 309, 322 en 399.

Het wordt o. a. vermeld in een charter van 14 jan. 1276, waarbij FLORIS V aan eenige Zeeuwsche edelen het recht verleent aan den abt van Middelburg het leen dat ze van hem hielden te verkoopen.... viginti libras Turonen̄, secundum usum et cursum nunc monete Walacren̄. 1)

In 1277 verkoopt ALEYDA, abdis van Rijnsburg, aan den abt van Middelburg, gronden, gelegen in Domburg en Oostkapelle, ieder gemet pro novem libris Turon̄ Walacr̄ monete. 2)

Uitdrukkingen als „monete Turonensis, 3) monete Parisiensis, monete Coloniensis, monete Lovaniensis, moneta Traiectensis, monete Daventriensis, moneta Arnehemensis, monete Antwerpensis, enz. enz. komen herhaaldelijk in de oude oorkonden voor, en op slechts een paar uitzonderingen na, is in al die plaatsen geld gemunt. Waarom dus niet in Zierikzee en in Walcheren? Ook V. D. CHIJS en Prof. KLUIT waren deze meening toegedaan.

Ofschoon het paiement van Zierikzee in de oude rekeningen zeer waarschijnlijk als rekenmunt, dus als een kwestie van koers en niet als werkelijke munt is te beschouwen, mag men er misschien het bewijs uit putten, dat

1) Vermeld in KLUIT's *Hist. Crit.* II 2. p. 806.
2) KLUIT, blz. 813.
3) Mededeeling van den heer SASSEN.

oudtijds zierikzeesch geld heeft bestaan. „Hoe toch," zoo schrijft mij de heer SASSEN, „zoude zonder dat het begrip van paiement van Zierikzee (als rekenmunt) in de wereld zijn gekomen."

Schouwen, of Scouden, zooals het oudtijds gespeld werd, was reeds vroeg een zeer belangrijk eiland. In de 13e eeuw regeerden daar de machtige heeren van Renesse. De overlevering wil, dat, een hunner, de groote JAN VAN RENESSE, geld zou hebben geslagen. Maar noch van Zierikzee, noch van de heeren van Renesse is eenig geldstuk uit die oude tijden voor ons bewaard. In dit opzicht is Walcheren eenigszins vooruit.

Wij kennen als oudste muntje van Middelburg een kleinen denier, waarvan slechts twee exemplaren bekend zijn. Het is afgebeeld in het *Bulletin mensuel de num. et d'archéol.* van R. SERRURE, I pl. VII nº 13.

De voorzijde heeft een linksgewend borstbeeld van een abt, het hoofd met een mijter gedekt; een bisschopsstaf in de hand.

Omschrift: + CIV + MID. Zie pl. II nº. 1.

De keerzijde vertoont een gelijkbeenig kruis, waarin vier stippen, omgeven door een rand van blokjes en met de punt naar beneden loopende driehoekjes; in deze laatste, drie stipjes.

Volgens den schrijver dateeren deze stukjes uit het midden der 12e eeuw, dus uit den tijd, toen Albad of Albald, uit Yperen afkomstig, als eerste abt der in 1128, bij de invoering der Remonstreiten orde, gebouwde abdij werd aangesteld

Minstens 35 abten hebben over deze machtige abdij geregeerd, waarvan NICOLAAS DE CASTRO, inmiddels tot eerste bisschop verheven, de laatste was.

Mogelijk zijn door een dezer hooge heeren, de kleine deniers geslagen, die veelvuldig op Walcheren, doch hoogst zeldzaam in andere plaatsen worden ontdekt. Reeds R. SERRURE, wees Middelburg als vermoedelijke muntplaats van deze stukjes aan 1).

Zij bestaan uit drie variëteiten.

De meest voorkomende, heeft op de voorzijde, twee bisschopsstaven, aan de buitenzijden waarvan, een lelie. Zie pl. II n°. 2.

Keerzijde: een kruis, door vier leliën gevormd.

N°. 2 heeft een bisschopsstaf naar links gewend, omgeven door twee stokken en twee cirkeltjes. Zie pl. II n°. 3.

Keerzijde als n°. 1.

N°. 3 Is zeer zeldzaam.

---

1) SERURE, *l. c. t.* II p. 17.

Vz. Drie stokken, waarvan de middelste de langste is, en twee stippen. Pl. II n°. 4.

Het kruis op de keerzijde is een variant van de beide eerst genoemde muntjes.

Diameter dezer stukjes: 11 m.M.

De tweede munt, die met zekerheid den naam van Middelburg draagt is een toursche groot van GUY VAN NAMEN, graaf van Vlaanderen, die deze stad in 1303 op bevel van zijn vader GUY VAN DAMPIERRE belegerde en bezette.

Ter herinnering aan dit feit, liet hij een tourschen groot vervaardigen, die op de voorzijde, het omschrift + MONETA + MIDDELB' draagt, terwijl op de keerz. G ⁑ COIT ⁑ ZELANDIE te lezen valt. Pl. II n°. 5.

De buitenrand heeft: + GRACIA : DOMINI : DEI : NRI : FACTVS : SVM.

Het eenig bekende exemplaar van dezen hoogst merkwaardigen groot berust in de verzameling van Vte B. DE JONGHE te Brussel; het is beschreven in de *Revue belge*, jaargang 1881, door wijlen den franschen numismaat C. VAN PETEGHEM.

Volledigheidshalve wensch ik nog even aan te stippen, dat de overlevering vermeldt, dat in het aloude kasteel Duinbeek, 1) bij Oost-

1) Ook vermeld bij V. D. AA. *Aardrijksk. woordenboek.*

kapelle, vermoedelijk door de heeren van Veere, oudtijds geld is geslagen.

Dit alles ziet evenwel op het muntwezen, vóór het jaar 1363, toen in Middelburg het huis werd gebouwd waarvan de gemaakte kosten hier achter volgen.

De charters door v. d. Chys aangehaald spreken niet bepaaldelijk van dit Zeeuwsche munthuis, toch kan men door de regels heen lezen, dat in Zeeland wel gewerkt is.

Wordt er in de oorkonden bijv. gesproken van „Bruyn Tielmanszoon, van Megeroede „uten Lande van den Berge die mijns Heeren „ysersnider voirtan wesen soude van der „munten van Hollandt" 1) dan duiden deze woorden bepaaldelijk het munthuis van Dordrecht aan, terwijl de ordonnantie van 1393 2) vermeldende „dat voirt en sullen wy anders „gheen payment doen maken van goude, of „van silver binnen onsen landen van Hollant „ende van Zeelant, binnen twintich jaren naest-„comende," of wel die van 4 maart 1367 sprekende „van de wercluden ende munteren van „der munten van onsen vorsz. landen van Hol-„lant ende van Zeelant" aan twee verschillende munthuizen doen denken. Ook spreekt graaf

1) v. d. Chys *l. c.* blz. 247.
2) Blz 233

ALBRECHT op een andere plaats 1) van de „wercluden ende munters van den Serimenten van Hollant, van Zeelant ende van Brabant," ofschoon niet te ontkennen valt, dat men hier te doen kan hebben met drie afdeelingen werkvolk uit genoemde landen afkomstig.

Onder graaf WILLEM VI leest men dat „BRU-„NEN VAN GEERODE, onse muntysersnyder zal „wesen van onser munten van Hollant ende van „Zeelant" 2) en weer op een andere plaats, „dat men geen munte mocht doen slaen van „goude of zilvere binnen den landen van Hol-„landt of Zeelant voirsz. ten sy by consente „en goetdunken van onsen Rade ende Steden „der Landen voirsz." 3)

De mogelijkheid blijft dus bestaan, dat in het in 1363 gebouwde huis werkelijk geld is geslagen, maar het zal in ieder geval onder opzicht van den Muntmeester van Holland hebben gestaan. trouwens het ging ook al moeilijk genoeg één enkelen bekwamen Muntmeester te bemachtigen, van daar dat sommige dier heeren uit het buitenland zijn gehaald.

Tijdens de regeering van JAN VAN BEIJEREN, kan het Zeeuwsche Munthuis nog in werking zijn geweest, want in een ordonnantie van 20

1) Blz. 246.
2) *l. c.* blz. 312.
3) Blz. 329.

juni 1418, geeft deze vorst te kennen, dat hij zijn Munte van Holland zal leggen in Dordrecht en nergens anders 1). Het „ende van Zeelant" wordt hier gemist. De Zeeuwsche munt, zoo deze er ooit is geweest, bleef dus waar zij was.

Een faktor, die mede in aanmerking kan worden gebracht, is de bepaling van de sleyschat, het heerlijk recht, dat de graaf uit zijn Munthuizen trok en dat somtijds aanzienlijke sommen kon beloopen.

In de Middelburgsche stadsrekening 2) van 1396—1397, lees ik, „dat by overdraghen van den gemeenen raad van Zeeland en by de gemeene steden van Zeeland mynen heer van Holland jaarlyks gegeven was voor zyn sleyschat van de munt 500 hollandsche guldens" en die van 1399—1400 te dier zake, eene betaling aan den graaf van 250 Dordtsche guldens van 30 grooten.

Er is geen munt teruggevonden, die als afkomstig uit het Middelburgsche huis kan worden aangewezen. De meeste aanspraak daarop hebben de boddragers van graaf WILLEM V. 3) Pl. II n°. 6.

Deze dragen tot opschrift: GVILLELMVS:DVX COMES : HOLT : Z : ZELANDIE — DRE of

1) Blz. 335.
2) H. M. KESTELOO, *De Midd. Stadsrekening* van 1365—1449.
3) V. D. CHYS *l. c.* pl V n°. 9 12 en pl VI n°. 16.

DRIE. De laatste dezer drie variëteiten, welke hoogst zeldzaam is, heeft in den binnenrand MONETA * DE + GELANDIA, terwijl de beide overige minder zeldzame exemplaren, MONETA * DE * H'LANDIA voeren.

Toen WILLEM V in 1359 door graaf AALBRECHT als ruwaard werd vervangen, waren zijn boddragers reeds geslagen, ten minste men deelde deze meening, zoodat v. d. CHIJS onmogelijk deze munten kon toeschrijven als afkomstig uit een Munthuis, dat eerst in 1363 werd gebouwd.

In de *Revue belge de numismatique* van 1891, 1) heeft evenwel ALPH. DE WITTE uitgemaakt, dat deze boddragers onmogelijk tijdens de werkelijke regeering van WILLEM V, dus vóór 1359, kunnen zijn geslagen, maar dat ze van jongeren datum zijn.

Als reden hiervoor geeft de geleerde schrijver aan, dat het type boddrager uit Vlaanderen geboortig is en de oudste rekeningen den datum van uitgifte dier munten op 28 juni 1365 stellen. Hiermede zijn evenwel de enkele leeuwengrooten of halve boddragers bedoeld. De dubbele groot of heele boddrager — en het is juist deze munt, die door WILLEM V is

1) *Doubles gros botdragers* D'ALPHONSE III de la Mark comte de Clèves, page 223.

geslagen — wordt het vroegst vermeld in rekeningen van het jaar 1373.

In de *Annales de la Société d'archéologie de Bruxelles* 1) verscheen dit jaar een merkwaardig artikel van de hand van den onlangs overleden RAYMOND SERRURE, waarin niet alleen de bewering van den heer DE WITTE wordt bevestigd, maar waarin ook aan de heele boddragers een vroeger jaar van uitgifte — 1364 of 1365 wordt gegeven. In dit opzicht staat dus niets meer in den weg, dat boddragers door AALBRECHT, op naam van zijn broeder geslagen, in Zeeland in of na 1366 kunnen zijn vervaardigd.

Nu het als 't ware hierdoor bewezen is, dat AALBRECHT tijdens het leven van WILLEM V, gestorven 1389, steeds op diens naam bleef munten, — munten waarop hij den titel van ruwaard of voogd van het graafschap aanneemt, zijn niet bekend — mag men er gedeeltelijk het bewijs in zien, waarom WILLEM's munten betrekkelijk niet zeldzaam, die van graaf AALBRECHT, op enkele uitzonderingen na, het wél zijn.

Verbazend groot is het aantal vorsten die de vlaamsche boddragers hebben nageslagen, SERRURE noemt er niet minder dan 24 op.

1) *L'imitation des types monétaires flamands du moyen-âge*, in livraison II, avril 1899

De legende *Moneta de Zelandrie* en de *H'landia* is volgens den heer SERRURE een slaafsche nabootsing van het *Moneta flandrie* van de vlaamsche exemplaren. Het schijnt mij dus meer waarschijnlijk toe, dat de vermelding van het woord *Zeeland* voluit geschreven bepaaldelijk om deze reden op de boddragers voorkomt en niet om aan te wijzen dat ze in Zeeland zijn geslagen. Trouwens men zou dan beter gedaan hebben een klein arendje er op te plaatsen, dat toenmaals het teeken der stad moet zijn geweest, want in een ordonnantie van Wet en Raad voor de Goudsmeden van 't jaar 1455, leest men o. a., dat „ieder zijn werk moest voorzien van een eigen merk, maar daar tevens ook bij plaatsen moest *het teeken der stad te weten een arend, staande in een rond park*, hetwelk bij den deken moest worden bewaard." Deze arend is in 1807 als waarborgsteeken door een burcht vervangen.

Indien tusschen twee der beenen van het kruis op de keerzijde van den boddrager v. D, CHIJS pl. V nº 12, in plaats van kleine leeuwtjes, arendjes stonden, dan zou ik niet aarzelen dit stuk als te Middelburg geslagen te beschouwen. Zoolang een dergelijk stuk niet is teruggevonden, kan men slechts gissen, maar niets bewijzen.

In Zeeland had men groote voorliefde voor

het vlaamsche geld, trouwens onze eilanden hadden onder vroegere graven, nu eens tot het grondgebied van Vlaanderen, dan weer tot Holland behoord. Den 25 oktober 1376, zond Middelburg zelfs afgevaardigden naar den graaf om hem te verzoeken dat het vlaamsche geld „sinen ganc hier in de stede hebben mochte."

De geschiedenis van het muntwezen onzer hollandsche graven, hoe uitstekend ook door v. d. Chijs bewerkt, dient met het oog op nieuwe gezichtspunten, opnieuw te worden bestudeerd. Reeds wijlen Hooft van Iddekinge, heeft in de *Revue belge* van 1874, de oudst bekende hollandsche munten aan een kritiek onderworpen en daarvoor een andere volgorde aangewezen. Zijn heldere betoogen zijn, geloof ik, weer eenigszins in het vergeetboek geraakt. Het ware daarom wenschelijk, dat een nieuwe bewerking der hollandsch-grafelijke munten door bevoegde hand werd ondernomen.

Keeren wij nu, na deze lange inleiding, tot de rekening van den bouw van 't Middelburgsche Munthuis, het eigenlijke doel dezer bijdrage, terug.

Het slot der rekening: summa 64 ℔ 3 ʒ 1½ ₰ gr. facit in tournois 769 ℔ 17 ʒ 6 ₰ gr. geeft weinig licht.

Op mijn verzoek deelde Mr. Fruin mij

mede, dat rentmeester REYNGIER WILLEMSZONE, zich in zijne rekeningen van 1361—1369 regelmatig bedient van een pond, dat hij tot het pond tournois of het pond zwarte herleidt, door het met 12 te vermenigvuldigen. Na 1369 gebruikt hij die herleidingswijze niet meer, hij definieert dan het pond door $1^1/_2$ penning gr. gelijk te stellen aan een plak.

Daar deze plak dikwijls van koers veranderde, kan ook hiermede de juiste waarde van het pond grooten, waarin de 64 ponden zijn verantwoord, niet worden bepaald.

De verhouding tusschen de 64 ℔ gr. en de 769 ℔ tournois, is hier ook 1 : 12 Deze indeeling zou op het pond parisis duiden, dat $^1/_{12}$ van het pond grooten gold, maar dit rekenpond, zoo schrijft mij de heer SASSEN, waarvan 12 đ gelijk waren aan een groot, bestaat, behalve onder den naam van Parisis, somtijds ook onder dien van Tournois en hij staaft daarbij zijn bewering door tal van voorbeelden.

Wat mij betreft, ik laat de oplossing van dit ingewikkelde vraagstuk geheel aan meer bevoegden over.

MARIE DE MAN.

II. Extract uit de rekening van Revngier Willemans Sone, rentmeester Bew. en Beoost. Schelde, van 1363—1366.

Dit is den cost die in Middelburg ghedaen is an mijns heren monte te makene. 1) In den eersten soe waren heer Jan d'Enghels ende die montmeyster ghesent van Zierickzee in Middelburg omme te besien waer men best een monte maken mochte.

	℔ ß gr.	đ gr.
Van heren Jans ende des montemeysters cost	10	
Item costen die husinghen daer Jan Syszone in plach te wonen, daer die montemeyster die monte ordinerde, scoon te maken boven ende beneden, achter ende voren	3	
Item Gillis die drayer hem d'ander, die scure ende andere husen te breken, elc 6 daghen elc 6 gr. 's daghes doet	6	
Item 2 maetsen die muren te breken ende die steen scoon te maken, elc 6 daghen, elc 6 đ gr. 's daghes doet	6	

1) In de orgineele rekening loopen de posten achtereen door, duidelijkheidshalve, zijn deze hier afzonderlijk gesteld.

	℔	ß gr.	đ gr.
Item meester JAN ZWYETENZONE ende HANNIN BASTARD in die eerste weghe (lees: weke) van meye, elc 6 daghen te maetsen elc 6 đ gr. 's daghes doet		6	
Item twee knapen diese dienden 6 daghen elc 3 đ gr. 's daghes doet		3	
Item in die weke voer half meye, meester JAN vorsz. ende HANNIN BASTARD elc 6 daghen te maetsen elc 6 đ gr. 's daghes doet . . .		6	
Item 3 knapen diese diende elc 3 đ gr. 's daghes van 6 daghen doet		4	6
Item GILLIS die drayer in die selve weke van 6 daghen te timmeren hem dorder elc 6 đ gr. 's daghes doet		9	
Item LOUWER van een waterpit te delve 4 vaten diep		3	
Item omme 4 vaten ende van den vaten binnen te binden met hoepen		5	6
In die weke daer ascencioensdach in cam meester JAN met hem viven van 5 daghen elc 6 đ gr. 's daghes doet		12	6
Item 4 knapen diese dienden elc 3 đ gr. 's daghes van 5 daghen doet		6	3

	℔	ß gr.	đ gr.
Item 7 knapen die fonderden ende arde croden elc 3 đ gr. 's daghes van 2 daghen doet		3	6
Item GILLIS den drayer in dieselve weke met hem viven te timmeren elc 5 daghen 6 đ gr. 's daghes doet		12	6
In de weke voer sinxen meester JAN met hem viven te maetsen, elc 5 daghen 6 đ gr. 's daghes doet		12	6
Item 7 knapen die hem dienden in die selve weke elc 3 đ gr. 's daghes van 5 daghen doet . .		6	3
Item van houte in die hemelcamere.		5	
Item van den houte te draghen. .			3
Item 5 man in die selve weke timmerende 5 daghen elc 6 đ gr. 's daghes doet		12	6
Item in die Sinxe weke meester JAN hem vierder te maetsen 6 đ gr. 's daghes van 3 daghen doet. .		6	
Item 4 knapen die hem dienden 3 daghen elc 3 đ gr. 's daghes doet		3	
Item in die weke daer des heylighes sacramentsdach in cam meester JAN hem vyfter te maetsen 5 daghen elc 6 đ gr. 's daghes doet		12	6

	℔	ß gr.	₫ gr.
Item 6 knapen die in die weke dienden elc 5 daghen 3 ₫ gr 's daghes doet		6	3
Item omme tubben 1)			12
Item GILLIS die drayer van 5 daghen met hem vieren te timmeren elk 6 gr. 's daghes doet . .		10	
Item GILLIS die drayer hem vierder in die selve weke te timmeren elc 6 ₫ gr. 's daghes van 5 daghen doet.		10	
Item in die weke daeran meester JAN hem vijfter te maetsen 6 daghen elc 6 ₫ gr. 's daghes doet.		15	
Item GILLIS die drayer hem vierder te timmeren elc 6 daghen 6 ₫ gr. 's daghes doet		12	
Item van der scure te ontdeckene.		5	
Item omme 5 plancken daer men cudsen 2) of maecte		3	4
Item meester JAN hem vijfter te maetsen elc 6 daghen 6 ₫ gr. 's daghes doet		15	

1) Spijkers. (SCHILLER u. LÜBBE, *Mittelniederdeutsches Wörterbuch* in voce.)

2) Knuppel. (VERWIJS en VERDAM *Middelnederlandsch Woordenboek* in voce.)

	℔	ß gr.	đ gr.
Item 6 knapen diese dienden elc 6 daghen 6 đ gr. 's daghes doet .		9	
Item GILLIS die drayer hem vierder te timmeren 6 daghen elc 6 đ gr. 's daghes doet.		12	
Item 1600 laschijsers costen . . .		4	
Item 2400 luucijsers 1) costen . .		3	
Item 200 groote spikinghen costen.		4	2
Item 300 medelnaghelen costen. .		3	
Item 100 spikinghen costen . . .			4
Item 21 anckers ende 5 scorsteenijsers die woghen 403 ℔ 't hondert 11 ß gr. doet		44	4
Item omme een asselgierbord 2) .		4	
Item meester CLAYS 200 latten 't hondert 3 ß gr. doet		6	
Item PIETER BULEN 31 medelhouten 3) tsic 9 đ gr. doet		23	3
Item 7 gesneden tienvoethouten tsic $2^1/_2$ đ gr. doet			$17\frac{1}{2}$
Item omme 50 latten			18
Item omme 25 latten			9
Item PIETER CORTEN 20 medelhoute tsic 24 voete tsic 9 đ gr. doet .		15	

1) Sluitijzers.

2) Zie blz. 4 van dit artikel.

3) = middelhouten = bindbalken. (VERWIJS en VERDAM i. v.)

	℔	β gr.	đ gr.
Item omme 6 brackoene 1) tsic 10 đ gr. doet.		5	
Item 2 medelhouten tsic 22 đ gr. doet		4	4
Item 10 sacke houts ghesneden van een balke tsic 13 đ gr. doet . .		10	10
Item omme een sacke houts daer men een somer 2) of maecte . .		3	
Item omme 3 scoude blancken 3) .			27
Item omme 100 latten		3	
Item omme 10 gesneden tienvoet-houten			25
Item omme 8 sparren			16
Item omme 8 brackoenen		5	4
Item meester JACOB van 14 sticken tsic 3 β gr. doet		42	
Item omme 1000 scove gleys 't honderd 12 đ gr. doet		10	
Item omme huusseel 4).		2	
Item omme roeden			12
Item van den gloye 5) te mennen.			12
Item HEYNS van houte		7	4

1) = balken. (VERWIJS en VERDAM i. v.)

2) = hoofdbalk eener vloer. (OUDEMANS, *Middel- en Oudnederlandsch Woordenboek* i. v.)

3) Misschien hetzelfde als scouweplanke. (Mededeeling van prof. VERDAM.)

4) = bindtouw of teen. (VERWIJS en VERDAM.)

5) = stroo. (VERWIJS en VERDAM in voce.)

	℔	ß gr.	₫ gr.
Item LEIN MOEN van wachtene . .			12
Item van al den husinghen te decken met stro		7	8
Meester JAN in de weke voer Margarete hem vierder van 6 daghen te maetsen elc 6 gr. doet . . .		12	
Item 4 knapen die hem dienden 6 daghen elc 3 ₫ gr. 's daghes doet		6	
Item GILLES den drayer hem vierder te timmeren in die selve weke elc 6 ₫ gr. 's daghes van 6 daghen doet.		12	
Item meester JANNE den slotemakere van alrehande sloten bi des montemeesters sone gherekent . . .		13	4
Item in die selve weke daer Sente Margarietendach in cam meester JAN hem vijfter maetsende 6 daghen elc 6 ₫ gr. 's daghes doet.		15	
Item 5 knapen die hem dienden 6 dagen elc 3 ₫ gr. 's dages doet.		6	3
Item 12000 laschijsers elc dusent 30 gr. doet		30	
Item 6000 luucijsers elc dusent 15 ₫ gr. doet.		7	6
Item 600 spikeren 't hondert 4 ₫ gr. doet		2	

	℔	ß gr.	₫ gr.
Item 1000 spikeren 't hondert 12 ₫ gr. doet		10	
Item 7 paar yhanx 1) costen. . .			27
Item 921 ℔ in anckeren, in platen ende in lenden 't hondert 11 ß gr. doet	5		7
Item 200 ende een quartier calx 't hondert 50 ß gr. doet	5	12	6
Item van desen calke te metene ende te mennen		12	6
Item van lijfcoope van desen calke			12
Item 50.000 teghelen elc dusent ghecocht erst coops tot Riethen (Ritthem) omme 28 ₫ gr. doet .	5	16	8
Item van desen teghelen te mennen van elc dusent 12 ₫ gr. doet		50	
Item 13.000 decteghelen elc dusent 4 ß gr. doet.		52	
Item van alrehande houte te saghene		8	10
Item van den houte te slepen . .			18
Item van 400 voeder zands overmids datter die mespit mede ghevollet was ende daerop casseyde 2), elc voeder 1½ ₫ gr.		50	
Item 3000 hardteghelen costen . .		26	

1) Scharnier. (VERWIJS en VERDAM in voce: gehange.)
2) = Keisteen (VERWIJS en VERDAM).

	℔	ß gr.	đ gr.
Item 1800 teghellatten 't hondert 2 ß gr. doet.		36	
Item den leemplackers van leemen		7	4
Item 2 maetsen van 6 daghen te maetsen elc 6 gr. 's daghes doet		6	
Item WITKIN van 6 daghen te dienen 3 đ gr. 's daghes doet. . .			18
Item 1500 decteghelen dusent met draghen 4 ß gr. doet.		6	
Item omme 5 zeve calx tseve 9 gr. met draghen doet		3	9
Item 400 lattenaghelen costen . .			12
Item omme 4 voeder zants . . .			6
Item te coste ghedaen an die monte omtrent vastenavond anno 65 meester JAN ZWIETEN sone van 8 daghen te maetsen 6 đ gr. 's daghes doet		4	
LEIN BOLLARD van 12 daghen te maetsen 6 đ gr. 's daghes doet .		6	
Item een knape diese diende van 12 daghen 3 đ gr. 's daghes doet		3	
Item omme 200 hardsteene ende pijpsteene.		2	
Item omme 8 zeve calx, elc zeve 10 đ doet.		6	8
Item omme 12 voeder zands. . .		2	
Item omme 2000 teghelen. . . .		6	8

	℔	β gr.	đ gr.
GILLIS die drayer van 8 daghen te timmeren 6 đ gr. 's daghes doet		4	
Item HEYNE sijn zone van 8 daghen te timmeren 6 đ gr. 's daghes doet		4	
Item omme alrehande hout. .		7	10
Item omme een yser an den blensieroven 1) wecht 50 ℔ ende omme spikinghen ende yhanghen.		8	11
Item omme 72 borden, 2) daer men mede solrede 3) costen . . .		12	
Item van borden te sniden . .			8
Item 't porthuus ende een camer van niewes te decken van deke, van roeden, van huusseele ende van arbeyde		14	
HANNIN Scilt van der monte scoon te makene boven ende beneden binnen 4 daghen			12
Item van gloyte te vòeren. . .			8
Item biden montemeyster betaelt HANNEKIN die slotemakere van sloten			36
Summa. . . .	64	3	1½
Facit in tornois.	769	17	6

1) Zie blz. 4 van dit artikel.
2) Planken.
3) Verleden tijd van: solren = bevloeren.

De twee oudste Daalders.

In het onlangs verschenen 2e gedeelte van „De drie merkwaardige schellingen" wordt op bladz. 39 en 87 gehandeld over den Macedonischen daalder, eene munt gelijk staande met *f* 2.1875, met 240 chalkoi of met 30 obolen, elk van 8 chalkoi.

Bij ons deed de daalder 240 duiten of 30 stuivers, elk van 8 duiten. De indeeling van beide munten was dus volkomen gelijk. Men had er echter nog op kunnen wijzen, dat krachtens deze indeeling de daalder ook overeenkwam met 1½ gulden, en dit toepassende op den Macedonischen daalder, blijkt, dat deze was gegrond op een eenheid van *f* 2.1875 : 1.5 = 1.45⅚ of juist op het drachme van het aloude pond van *f* 350. (Bladz. 59.)

Neemt men aan, dat ook de Israëlieten hun daalder hebben gehad, dan moet daarvoor gerekend zijn 1½ sikkel of 1½ maal de een-

heid van het oudste pond van *f* 420, of $1^1/_2$ × *f* 1,75 = *f* 2.625, een bedrag, overeenkomende met een dikwijls voorkomend geldstuk en met het zoo bekende middeleeuwsche lam. Deze munt stond gelijk met 30 gera's, want 30 × *f* 0.0875 = *f* 2.625. De gera gold dus als stuiver en was nu ook deze gelijk gesteld aan 8 penningen, dan hadden deze laatsten waarden van *f* 0.0875 : 8 = *f* 0.0109375 of juist van $^1/_{10}$ van den sestertius. Ook deze daalder was dan op gelijke wijze ingedeeld, als de Macedonische; de munt stond gelijk met 240 penningen of met 30 gera's elk van 8 penningen.

Uit de verdeeling van den Israëlietischen daalder valt af te leiden, dat gevorderd werden 8 penningen voor een gera en 10 voor een sestertius, weshalve de gera stond tot den sestertius, als 8 : 10, of als 4 : 5: dat is 5 gera's deden zooveel als 4 sestertii, 't geen juist is, want 5 × *f* 0.0875 = 4 × *f* 0.0109375 = *f* 0.4375, overeenkomende met een licht drachme.

De twee daalders hebben alzoo bestaan uit $1^1/_2$ maal de eenheid van de twee oudste ponden van 20 en 24 mark. De munt als stuiver van den daalder van *f* 2.625 was de gera van *f* 0.0875; de stuiver van den daalder van *f* 2.1875 was de obolus van *f* $0.07^7/_{24}$. In

Romeinsch geld uitgedrukt stond de eerst bedoelde daalder gelijk met 12 quinariën of 60 asses, de laatstgenoemde gold 10 quinariën of 50 asses.

Blijkens het aantal marken in de ponden, waarop de beide munten betrekking hadden, vervat, stonden de beide daalders tot elkander, als 24 : 20, of als 6 : 5; dat is: 5 daalders van *f* 2.625 deden evenveel als 6 daalders van *f* 2.1875.

Onze daalder van 1½ gulden was het vierde gedeelte van ons laatste pond. Waren ook de bovenbedoelde munten dergelijke deelen, dan blijkt daaruit dat de Israëlieten ook een rekenpond gebruikten van 4 × *f* 2.625 of van *f* 10.50, zijnde $^1/_{10}$ gedeelte van hun hoofdpond van *f* 105. De Macedonische daalder wijst dan op een rekenpond van 4 × *f* 2.1875 = *f* 8.75 of van $^1/_{10}$ gedeelte van het door dat volk gebruikte pond van *f* 87.50. Onze daalder was gegrond op het pond van *f* 6.00, zijnde het $^1/_{10}$ gedeelte van het bekende nevenpond van *f* 60. —

Daar geen zwaardere eenheden of drachmen, dan van *f* 1.45$^5/_6$ en *f* 1.75 bekend zijn, moeten de daarop aldus gegronde daalders ook de oudste zijn.

Tholen, December 1899.

A. Hollestelle.

Bouwstoffen voor eene Geschiedenis van het Nederlandsche Geld- en Muntwezen.

Muntwaarde te 's-Hertogenbosch.

1419—1425.

In het belangrijk archief van het kasteel van Helmond bevindt zich een papieren registertje in 8°., houdende zes achter elkaar geschreven rekeningen van HENRICK VAN HERZEL, wonende te 's-Hertogenbosch, rentmeester van JAN VAN BERLAER, heer van Helmond en Keerbergen.

De eerste rekening loopt over het tijdvak *Sente Remeysavont* (30 Sept.) 1419 tot *Sente Lambrechtsavont* (16 Sept.) 1420.

De tweede van *Sente Lambrechtsdach* (17 Sept.) 1420 tot St. Lamb. 1421.

De derde van St. Lamb. 1421 tot St. Lamb. 1422.

De vierde van St. Lamb. 1422 tot *Bamisse* (1 Oct.) 1423.

De vijfde van Bamis 1423 tot Bamis 1424.

De zesde van Bamis 1424 tot Bamis 1425.

De rentmeester zegt in het hoofd der eerste rekening, dat deze gedaan is *in alrehande gelde hiernae verclaert, te weten een Vrancrix crone* 30 *boddreger, enen Wilhelmusscilt* 25 *boddreger, enen Rijnsche gulden* 24 *boddreger, enen Arnemsgulden* 20 *boddreger.*

Ook in de hoofden van al de volgende rekeningen zijn dergelijke verklaringen opgenomen. De wijzigingen, die de muntwaarde in het tijdvak 1419—1425 onderging, worden aangetoond door het volgend staatje:

NAAM DER MUNT	WAARDE IN BODDRAGERS					
	1e rekening	2e rekening	3e rekening	4e rekening	5e rekening	6e rekening
Frankrijksche kroon	30	31	31½	33	34	36
Wilhelmusschild. . .	25	26	27	29	30	31
Rijnsgulden	24	25	26	27½	28	30
Arnhemsche gulden.	20	21	22	22½	23	24

In het hoofd der 4e en volgende rekeningen staat alleen *crone.* In de 6e komt een *gulden crone* voor, alle tot dezelfde waarde als de *Vrancrix crone*

In het hoofd der 4e en volgende rekeningen staat *Hollandsch scilt.* Reeds in het corpus der 1e rekening komt een Hollandsch schild voor tot eene gelijke waarde als het Wilhelmusschild.

In de 6e rekening worden 20 Arnhemsche guldens verantwoord met de uitdrukkelijke vermelding, dat voor elken gulden betaald is 23 *bodd. ende een quartier.* Zij worden daarna herleid tot den Arnhemschen gulden van 24 boddrager.

In de rekeningen zelf komen een vijftal kleine munten voor, wier waarde onderling over het geheele tijdvak 1419 - 1425 onveranderd bleef. De onderlinge waardeverhouding wordt in het volgende staatje aangetoond.

	Vlyg-uyt	Plack	Tuyn	Bod-dreger	Licht-gulden
Vlyguyt	1	$^{2}/_{7}$	$^{1}/_{8}$	$^{1}/_{14}$	$^{1}/_{126}$
Plack . . , . .	$3\,^{1}/_{2}$	1	$^{7}/_{16}$	$^{1}/_{4}$	$^{1}/_{36}$
Tuyn.	8	$2\,^{2}/_{7}$	1	$^{4}/_{7}$	$^{4}/_{63}$
Boddreger. . .	14	4	$1\,^{3}/_{4}$	1	$^{1}/_{9}$
Lichtgulden . .	126	36	$15\,^{3}/_{4}$	9	1

De *Lichtgulden* wordt dikwerf kortweg *gulden* genoemd.

Als kleine munt komt in alle rekeningen nog voor de *Brabantsche boddreger.* Zijne waarde wordt in de 1e rekening gesteld op 16 *vliguyt,* in al de andere rekeningen op 5 *plack.*

In de 1e rekening is de Brabantsche boddrager alzoo gelijk aan:

16 vlig. = $4\,^{4}/_{7}$ plak = 2 tuin = $1\,^{1}/_{7}$ bodd. = $^{8}/_{63}$ guld.

In de volgende rekeningen gelijk aan:

$17\,^{1}/_{2}$ vlig. = 5 plak = $2\,^{3}/_{16}$ tuin = $1\,^{1}/_{4}$ bodd. = $^{5}/_{36}$ guld

Als kleine munt trof ik nog aan de *crumstcert.* Hij heeft in de 3e rekening eene waarde van $1\,^{1}/_{2}$ bod-

drager, in de 6e rekening daarentegen eene waarde van $1^1/_3$ boddrager. In de overige rekeningen komt hij niet voor.

Voorts komt in de 3e rekening als kleine munt nog voor het *Licht Scilt* ad 3 boddrager.

Van de twee volgende grootere munten kon de waarde nog worden vastgesteld: de *Beyersgulden*, in de 3e rekening = 21 boddrager, doch in de 6e rekening = 23 boddrager en eindelijk de *Gulicsgulden* in de 6e rekening = $23^1/_2$ boddrager.

Des vrijdags na St. Petrus en Paulus (5 Juli) 1314 ruilde JAN VAN BERTHOUT, gezegd VAN BERLAER, eenige cijnzen, welke hij te Lier en omstreken bezat, met den Hertog van Brabant tegen de heerlijkheid Helmond c. a. en eenige cijnzen in verschillende plaatsen van Peelland. (Zie mr. C. C. N. KROM en AUG. SASSEN, Oorkonden betreffende Helmond nº. IX). Deze laatste cijnzen zijn telken jare in de rekening van HENRICK VAN HERZEL verantwoord. In de oorkonde van 5 Juli 1314 zijn die inkomsten per dorp beschreven b. v. *Item te Helmont van ouden cheise* 10 ℔ 19 ß 10 ₰ *ende van nuwen cheise* 7 ℔ 16 ß 10 ₰. In het bekende leenregister van den Hertog van Brabant, genaamd *Bossch Strick grefier* zijn die cijnzen aldus geboekt: *Ende nog den chijns van Helmont ende van Pedelant te wetene tot Rode, tot Leynde, tot.....* enz., *ghedraghende tsamen* CVIIJ ℔ *auts ende* CXVI ℔ *nou.* (Zie KROM en SASSEN blz. 2 en 3.)

De mij ten dienste staande rekeningen werpen een helder licht over de beteekenis der woorden *ouden*

cheise en *nuwen cheise*, ℔ *auts* en ℔ *niws*, zooals die in de even geciteerde teksten en voorts op vele plaatsen in de leenregisters van den Hertog van Brabant en in beleeningsbrieven der 14e eeuw voorkomen en het waarlijk groote wetenschappelijke belang van dit mijn onderzoek kan om die reden wel moeielijk worden ontkend.

De rentmeester van den Heer van Helmond zegt in het hoofd zijner eerste rekening dat *men de renten ontfaet in ouden groten den enen gr. voir* IX ₫, *den anderen gr. voir* XIJ ₫, *ter summe audts tsijns* CVIIJ ℔ XVIIJ ₫ 1/2 *ort ende nuwe tsijns* CXX ℔ X ₫ IIJ *oirt ende voir elken auden gr. ontfaen* IJ *brabantsche boddreger oft* XXXIJ *vliguyt ende daerom hiervan den termijn van Sinte Remeysmisse* CVIIJ ℔ XVIIJ ₫ 1/2 *ort audts tsijns ende* CXX ℔ X 1) ₫ IIJ *ort nuwe tsijns maken* VJc IIJ *ar. gulden* XVJ *bodd.* VJ *vlig.*

Ziehier wat dit alles wil zeggen:

De rentmeester verantwoordde 108 ℔ 18 1/8 ₫ oude cijns en 120 ℔ 10 3/4 ₫ nieuwe cijns.

Van het pond, waarin de *oude* cijns is uitgedrukt, zijn 9 penningen gelijk aan 1 ouden groot.

Van het pond, waarin de nieuwe cijns is uitgedrukt, zijn 12 penningen gelijk aan 1 oude groot.

Aan oude cijns is verantwoord 108 ℔ 18 1/8 ₫ of 108 × 240 + 18 1/8 = 25938 1/8 ₫. Deelt men dit laatste getal door 9 dan verkrijgt men het aantal oude grooten, n.l. 2882 1/72.

1) Uit de volgende rekeningen blijkt dat X eene schrijffout is voor XJ.

Aan nieuwen cijns is verantwoord 120 ℔ $11^3/_4$ ₰ of 120 × 240 + $11^3/_4$ = 28811$^3/_4$ ₰.

Deelt men dit getal door 12, dan verkrijgt men het aantal oude grooten n.l. $2400^{47}/_{48}$.

Te zamen zijn er alzoo verantwoord:

$2882^1/_{72}$ + $2400^{47}/_{48}$ = 5283 oude gr.

Nu is voor elke oude groot ontvangen 32 vlig. is totaal 32 × 5283 of 169056 vlig.

280 vlig. = 1 Arnh. gulden.

14 „ = 1 boddr.

169056 : 280 = 603 met een restant van 216

216 : 14 = 15 „ „ „ „ 6

ergo: 169056 vlig. 603 argul. 15 bodd. 6 vlig.

Zooals wij zagen heeft de rentmeester geboekt 603 argul. 16 bodd. 6 vlig. Hij heeft zich alzoo 1 bodd. in zijn nadeel vergist.

In de volgende vijf rekeningen, die de rentmeester blijkbaar in ééns gedaan heeft, is de oude groot in doorsnede bepaald op 2 Brabantsche boddrager of 10 plack. Hij drukt dit aldus uit: *Ende want dat in beghin van deser rekeninghe min gegouden heeft ende in dat eynde meer gegouden heeft. soe is hier die middelt geraemt in deser rekeninghe ende dairnae comende totten jair van* XXV *toe te weten te ontfaen voir elken ouden gr.* IJ *Brabants bodd. ofte* X *plc.*

De rentmeester heeft steeds het volle bedrag der cijnzen geboekt. De achterstand, destijds *fauten* genoemd, wordt aan 't slot der rekening in eens afgetrokken, eveneens naar de gemiddelde waarde.

De cijns *ouats* wordt eerst herleid tot cijns *niws* en langs dien weg het geheel bedrag der *fauten* uit-

gedrukt in het pond, waarvan 12 penningen gelijk zijn aan 1 oude groot. Dat pond wordt dan, — *want dat ghelt min gegouden heeft int beghin van desen rekeninghen ende alleynsen meer* —, in het *middelt geraemt voir* IJ *Ar. guld.* VJ *bodd.*

Dit gemiddelde is alzoo hetzelfde als het voorbedoelde van den ouden gr. ad 10 plak. Immers 1 oude gr. = 12 ₰

1 ℔ = 20 × 12 of 240 ₰ = 20 oude gr.

20 oude gr. = 20 × 10 of 200 plak.

200 plak = $\frac{200}{4}$ of 50 bodd.

De gemiddelde waarde van den Arn. guld. = 22 bodd.

50 bodd. is alzoo 2 Arn. guld. 6 pl.

In elk der rekeningen wordt geboekt de cijns *te Doerren dat van Dijnter comen is van ouden tsijns* XVIIJ ß 10 ₰ ende XIIIJ *Coels.* Er wordt voor uitgetrokken in de

1e	rekening	3	Ar. gul.	8	bodd.	8	vlig.	= 68 bodd. 8 vlig.
2e	„	3	„ „	12	„			= 75 „
3e	„	3	„ „	9	„			= 75 „
4e	„	3	„ „	7½	„			= 75 „
5e	„	3	„ „	6	„			= 75 „
6e	„	3	„ „	3	„			= 75 „

In de eerste rekening vertegenwoordigen 18 ß 10 ₰ oud eene waarde van $\frac{18 \times 12 + 10}{9}$ = 25⅑ oude gr. = 57 bodd. 5½ vlig.

In de volgende rekeningen vertegenwoordigen 18 ß 10 ₰ oud eene waarde van 25⅑ × 10 pl. = 251⅑ pl. = 62 bodd. 11 vlig.

De waarde der 14 Keulsche is alzoo in de eerste rekening 68 bodd. 8 vlig. — 57 bodd. 5 1/2 vlig. = 11 bodd. 2 1/2 vlig. en in de volgende rekeningen in doorsnede 75 bodd. — 62 bodd. 11 vlig. = 12 bodd. 3 vlig.

Eindelijk wordt in elk der rekeningen verantwoord IIJ ℔ *pay ontfaen van die van Helmont.*

Er is voor uitgetrokken in de

1e rekening	31 1/2 bodd.	1 ℔ pay alzoo = 10 1/2 bodd.	
2e „	31 1/2 „		
3e „	1 1/2 Ar. guld.	1 ℔ pay alzoo = 11 bodd.	
4e „	33 bodd.		
5e „	33 „		
6e „	33 „		

Op blz. 251 van den 7n jaargang van dit Tijdschrift deelde ik de volgende aanteekening mede, door mij getrokken uit het schepenenprotocol van Helmond, 1420:

9 ₫ *auts maken* 1 *ouden gr.*

12 ₫ *niws maken* 1 *ouden gr.*

Die ₫ *aut voir* 1 *pl. so koemde wail toe ende die* ₫ *niws voir* 2 1/2 *β.*

Uit het voorgaande blijkt nu duidelijk, dat hier met *auts* en *niws* is bedoeld het cijnsgeld. In de eerste rekening wordt 1 oude groot of 9 ₫ oud geteld op 32 vlieguit, dat maakt 32/9 of 3 5/9 vlieguit voor elken ₫ oud.

In het bovenmedegedeeld staatje zien wij dat 1 plak = 3 1/2 vlieguit. Das stimmt also auffallend.

Helmond,
28 Nov. 1899.

AUG. SASSEN.

Inhoudsopgave der Tijdschriften die het Genootschap in ruiling ontvangt.

Revue Belge de numismatique.

2e livraison, 52e année,

I. Les monnaies de Cléopâtre VII Philipator, reine d'Egypte, (52—30 av. J. C.) par M. L. FORRÉR. (Suite.)

II. Petit gros à l'écu aux quatre lions d'Arnould III, seigneur de Randerath (1364—1390), par M. le vicomte B. DE JONGHE.

V. La numismatique de Louis XVIII dans les provinces belges en 1815, par M. P. BORDEAUX. (Suite.)

IV. Numismatique bruxelloise. — Deux jetons inédits de receveurs de Bruxelles (XIVe siècle), par M. ED. VANDEN BROEK.

V. Les jetons et les médailles d'inauguration frappés par ordre du gouvernement général aux Pays-Bas autrichiens (1717—1794), par M. A. DE WITTE (Suite.)

VI. Benoitevaux, son pèlerinage et ses médailles, par M. L. MAXE-WERLY. (Suite et fin.)

Rivista Italiana di numismatica e scienze affini.

Anno XII (1899), fascicolo IV.

SVORANOS (J. N.). Tessères en bronze du théatre Dionysiaque de Lycurgos et de l'Assemblée Cleisthénienne des Athéniens (Continuazione e fine. Fig.)

MALAGUZZI FRANCESCO. La zecca di Bologna. (Continuaz.) (Fig.)

AMBROSOLI (SOLONE). Le Medaglie di Alessandre Volta. (Fig.) (4 Tav.)

Mittheilungen der Bayerischen numismatischen Gesellschaft.

XVIII. Jahrgang. 1899.

Süddeutsche Halbbracteaten. Von LUDWIG VON BÜRKEL (mit Tafel I en II).

Die ältesten Münzen der Grafen von Wertheim. Von KARL POHLMANN, K. Bezirksamtassessor in Lohr. (mit Tafel III.)

Die schlesischen Münzen Friedrichs von der Pfalz, des Winterkönigs. Von F. FRIEDENSBURG.

Beiträge zur Kritik der deutschen Kunstmedaillen J. Peter Flötner. Von Dr. EUGEN MERZBACHER (mit Tafel IV) siehe auch Miscellan.

Beiträge zur würzburgischen Münzkunde Von G. H. LOCKNER.

Zur Datirung der ersten Groschen der Pfalzgrafen Otto Heinrich und Philipp. Von G. H. LOCKNER.

XIX Jahrgang 1900. I. Heft.

J. V. KULL: Repertorium zur Münzkunde Bayerns. Erste Fortsetzung.

Gemengde Berichten.

Muntvondst te Mesnil St. Blaise bij Dinant.

Op het laatst van 1899 werden te Mesnil St Blaise een plaatsje bij Dinant gelegen — een streek die vroeger deel uitmaakte van het bisdom Luik — een aanzienlijke hoeveelheid gouden en zilveren munten gevonden. De *Petit Belge* van 20 dec. 1899 somt de voornaamste stukken dezer vondst in zijn kolommen op. Daaruit zien we, dat met enkele uitzonderingen misschien, alle uit de 16e eeuw dateeren, en dat er vele noord- en zuidnederlandsche munten onder voorkomen.

De gouden stukken bestonden voornamelijk uit de vroeger tamelijk zeldzaam, tegenwoordig meer algemeen voorkomende zonnekronen van KAREL V, vervolgens uit realen (?) van denzelfden. Bij wijze van uitzondering trof men daaronder den halven gouden reaal van FILIPS II, te Antwerpen, een gouden Filippusgulden van FILIPS DEN SCHOONE, te Namen geslagen en een écu au porc épic (1507) van LODEWIJK XII.

De zilveren munten waren veel talrijker vertegenwoordigd.

Zij bestonden uit de volgende munten:

Italiaansche testons en dito van de fransche koningen LODEWIJK XII, FRANS I, HENRI II en KAREL IX; realen van FERDINAND en ISABELLA en een portugeesch stuk van EMMANUËL LE FORTUNÉ.

Bisschoppelijke munten van Luik loopende tusschen de jaren 1506 en 1580.

Onder de meer tot noord- en zuidnederland betrekking hebbende munten, bevatte de vondst, behalve eenige stukken van FILIPS DEN SCHOONE en KAREL V, daalders en onderdeelen daarvan, van FILIPS II en dito van de heeren van Batenburg en 's Heerenberg.

Onder deze laatste een daalder van WILLEM VAN BRONCKHORST, heer van Batenburg, met het opschrift:

Moneta * nova * argentea * Batenborge' en op de keerzijde: Da * pacem * domine * in * diebus * nostris ⸗ (V. D. CHIJS pl. XIII n° 38) en een dito met opschrift: Dena ▾ novus ▾ d ▾ Bate ▾ triginta ▾ stu, keerzijde: ⸗ Domine ▾ conserva ▾ nos ▾ in ▾ pace ▾ (V. D. CHIJS pl. XIII n° 40)?

De daalders van 's Heerenberg zijn van graaf WILLEM IV, zij voeren het borstbeeld van den H. OSWALD. Voorzijde: ❁ Guil' * co' * d * mon' * z * dns' * d' * bil' * he' * box' * ho' * z * wis; keerzijde: ❁ Sanct' * Oswald' * rex' * numus' * argen' * 30 stufe' (V. D. CHIJS pl. XX n° 22). N° 2 heeft op de voorzijde tot omschrift: ✠ Guil' * co' * d' * mon' * z * d' * de * he' * bil' * box' * ho' * z * wis; keerzijde: ✠ Sanct' * Oswald * rea * numus * nov' * d' * heelde (V. D. CHIJS pl. XIX n° 17.)

Vervolgens kwamen er eenige daalders van Nijme-

gen en Kampen in voor, dito en onderdeelen van MARGARETHA VAN BREDERODE, abdis van Thorn, (1531—1577) daalder van WILLEM VAN NODORP, heer van Reckheim, en St. Martijndaalders en halve van FILIPS VAN MONTMORENCY, graaf van Hoorn, te Weert geslagen.

Ook uit deze vondst, waarin zeer zeldzame munten worden aangetroffen, blijkt opnieuw, dat in de XVIe eeuw munten van vreemde natiën in de Nederlanden gangbaar waren en volop circuleerden.

1500. *Brazilië.* 1900.

Den 3^{en} mei a.s. zal 't 400 jaar geleden zijn dat de portugeesche admiraal PEDRO ALVARES CABRAL Brazilië ontdekt heeft.

Hij was met een machtige vloot op weg naar Oost-Indië, doch windstilte en de zeestroomingen van den Atlantischen Oceaan dreven hem zooveel westwaarts, dat hij einde april 1500 de braziliaansche kust in gezicht kreeg. Een veilige baai werd door hem Porto seguro en 't geheele land, dat hij voor een eiland hield, Ilha da Vera Cruz gedoopt. De vinding van het ware kruis wordt n.l. op 3 mei door de roomsche kerk gevierd.

Ons medelid, de heer JULIUS MEILI te Zurich, wel bekend door zijne bijna volledige verzameling braziliaansche munten en door zijn groot werk *Das brasilianische Geldwesen, I Theil: Die Münzen der Colonie Brasilien* 1645 *bis* 1822. *Zürich* 1897, heeft voor de

a.s. feesten een grooten gedenkpenning doen slaan, dien hij aan het luso-braziliaansche volk gewijd heeft.

Vz. Het geharnaste 3/4-aanziende borstbeeld met mantel, zwaard en helm van CABRAL.

Omschrift: PEDRO ALVARES CABRAL — DESCOBRIDOR DO BRAZIL.

Op den mantel: HANS FREI: BÂLE.

Kz. In het veld 4 wapens, ruitvormig 1, 2, 1 geplaatst; onderaan het wapen van Portugal, tusschen 1500 en 1900: daarboven: links het wapen van 't vereenigde koninkrijk Portugal, Brazilië en Algarvië met 1816, rechts het wapen van 't onafhankelijke keizerrijk Brazilië met 1822; in top het wapen van de republiek der vereenigde staten van Brazilië met 1889. Boven de wapens AO POVO LUSO — BRAZILEIRO (aan het portugeesch-braziliaansche volk) op een vliegend lint, welks einden de ingedrukte schrijfletters O. e. D en JUL. MEILI dragen. (d. i Offerece e Dedica = aangeboden en gewijd door JUL. MEILI.)

Op den kant ingestempeld: ARGENT.

Middenlijn 58 m.M.

De heer JUL. MEILI, die ook verzilverd bronzen exemplaren (op den kant ingestempeld: BRONZE) liet slaan, vereerde een zilveren ex. aan de verzameling van ons genootschap.

BOEKAANKONDIGING.

Koninklijk Kabinet van munten, penningen en gesneden steenen. Jaarverslag over 1898.

Behalve de gewone lijsten der aanwinsten van penningen en munten en het beknopt overzicht van de muntvondsten, die in 't afgeloopen jaar in ons land gedaan zijn, treffen wij ditmaal voor 't eerst een 4-tal fraaie platen aan, die den tekst verduidelijken. Plaat I, II en III zijn aan eenige zeldzame penningen gewijd, Plaat IV vertoont ons den nieuwen penningstandaard, waarvan de heer DE DOMPIERRE DE CHAUFEPIÉ aan den Minister rapporteert:

Ameublement. Met machtiging van Uwe Exellentie werd dit jaar een standaard ter expositie van de medailles gemaakt. Met dit meubel heb ik getracht de verschillende eigenaardige moeilijkheden, die aan het tentoonstellen van penningen verbonden zijn, te overwinnen. Het is toch vereischte, dat men penningen aan beide zijden kan beschouwen en dat men ze steeds onder goed licht kan brengen. Nu zijn de stukken in bladen tusschen twee glasruiten aldus geplaatst, dat men voor- en keerzijde zien kan; deze bladen zijn aan een draaiende kolom bevestigd, waardoor men ze allen onder het gewenschte licht kan brengen.

Aan de kolom zijn twaalf bladen bevestigd, te weten: een vijftal met de penningen, betrekking hebbende op de geschiedenis van het Stamhuis Oranje-

Nassau, twee met Nederlandsche historiepenningen, een met medailles betrekking hebbende op de zeeoorlogen der zeventiende eeuw, een met familie-penningen, een met Zweedsche, Duitsche en Fransche medailles der zeventiende eeuw, twee met Italiaansche en Duitsche Renaissance medailles. In het geheel zijn aldus 380 stukken geëxposeerd.

Op voortreffelijke wijze is dit meubel door de firma Mutters alhier vervaardigd.

Handbook of the coins of Great Britain and Ireland in the British Museum, by Herbert A. Grueber F. S. A. assistant keeper of coins. London 1899, 8°. Prijs *f* 13.65.

Aan 't voorwoord ontleenen wij 't volgende: This Handbook contains descriptions of all the specimens exhibited in the window-cases of the corridor of the Department of Coins and Medals; viz 974 English, 234 Scottish and 134 Irish coins, ranging from the earliest Anglo-Saxon issues, circ. A. D. 600, down to the present day. Much additional historical and descriptive matter together with lists of the mint-marks chronologically arranged under each reign and translations of the mottoes (given in the Appendices), will it is hoped make this work a comprehensive guide to the entire coinage of Great Britain and Ireland. It has been written by Mr. H. A GRUEBER, who is also responsible for the historical introduction. The

sixty-four collotype plates, by the Clarendon Press, Oxford, give representations of all the more interesting specimens.

Histoire monétaire des comtes de Louvain, ducs de Brabant et marquis du Saint Empire Romain, par ALPHONSE DE WITTE. *Tome III, Anvers* 1899.

Het derde en laatste deel van het grootsche werk over de munten der hertogen van Brabant ligt gedrukt voor ons. De reuzentaak is volbracht, de geschiedenis van het brabantsche muntwezen, van de eerste tijden tot aan het tijdperk waarop de fransche overheersching een einde aan de Oostenrijksche Nederlanden heeft gemaakt, is in al haar kleur en geur voor ons ontvouwd. Eerst nu het geheele werk is voltooid, zien we hoe groot de zaakkennis en het geduld van den schrijver moeten zijn geweest, om de vele bizonderheden te kunnen vermelden, die de drie deelen bevatten.

Wij kennen nu niet alleen de namen, afbeeldingen en uitvoerige beschrijvingen van 1172 brabantsche munten, maar we zijn tevens zoo volledig mogelijk ingelicht omtrent het aantal stukken, dat van iedere soort is geslagen, waaruit dus de zeldzaamheid der munten gedeeltelijk is te bepalen. De schrijver heeft het niet noodig geoordeeld het gewicht der stukken op te geven. Dit spijt ons wel eenigszins, daar de heer

DE WITTE, wat de meeste munten betreft, zeker over goed geconserveerde exemplaren heeft kunnen beschikken.

Het derde deel behandelt de munten van ALBERTUS en ELISABETH tot en met die van keizer FRANS II, den laatsten vorst, die als hertog van Brabant over de Zuidelijke Nederlanden heeft geregeerd. Voor ons is dit laatste deel misschien daarom van minder belang dan de beide vroeger verschenen deelen, omdat na de afzwering van FILIPS in 1581, de beide Nederlanden meer en meer van elkaar vervreemdden, en een afzonderlijk muntstelsel in beide rijken optrad.

Tijdens de regeering der aartshertogen ALBERTUS en ELISABETH 1) werden zeer artistieke munten geslagen, wij zien in het goud den dubbelen en enkelen Albertin, den souverain, de couronne d'or en in het zilver den dubbelen florin d'argent met onderdeelen, de pièce de 3 réaux, den patagon, den escalin au paon en vele andere verschijnen, munten die in de noordelijke provinciën niet zijn vervaardigd.

Zoo is het steeds blijven gaan: de kloof tusschen het geldwezen der beide Nederlanden groeide voortdurend aan.

VAN DER CHYS, wiens arbeid, hoe zeer ook door dit nieuwe werk van den heer DE WITTE overschaduwd, voor ons van groote waarde blijft, heeft de munten uit het tijdperk na de pacificatie van Gent,

1) Of ISABELLA, zooals deze naam in het italiaansch wordt gespeld. Zie het artikel van den heer Dr. SMIT in dit tijdschrift, jaargang 1895, blz. 223.

dan ook niet in zijn standaardwerk behandeld, zoodat bijna alles wat de heer DE WITTE daaruit mededeelt voor ons van zeer veel belang is.

Daarbij wordt de geschiedenis der Maastrichtsche en 's-Bosscher munthuizen uitvoerig vermeld, wat velen in ons land ten zeerste welkom moet zijn.

Wat het werk zelf betreft, daarvan is niets dan lof te zeggen. De schrijver geeft ons alles wat te weten wenschelijk is. Beknopt maar zakelijk, zoo volledig mogelijk, doet hij ons een blik slaan in de geschiedenis van Brabant's muntwezen. De afbeeldingen zijn duidelijk en fraai uitgevoerd, de nummers bij de munten gevoegd zijn over het geheele werk doorloopend, iets wat het opzoeken zeer vergemakkelijkt. Uitvoerige lijsten, aan het einde van het werk bijgevoegd, geven op zich zelve reeds een korten inhoud van de meeste merkwaardigheden in de drie deelen vervat.

Wat ons betreft, wij kunnen niet anders dan den schrijver gelukwenschen met het voleindigen van zijn gewichtigen arbeid, en hem dankzeggen, dat hij door zijn onvermoeid streven, ons zulk een zakelijk en volledig standaardwerk heeft geschonken.

Monatsblatt der numismatischen Gesellschaft in Wien.

Als bijlage bij het decembernummer, n°. 197 van bovengenoemd Monatsblatt, vinden wij een „Chronologisches Verzeichnis der römischen Kaiser und Kaiserinnen, der Caesaren und Tyrannen" (71 v. Chr.

bis 476 n. Chr.) Nebst kurzer Angabe der von ihnen vorhandenen Münzarten. Zum Gebrauche für Sammler zusammengestellt von Prof. A. FRIEDRICH.

In een 13-tal oktavo bladzijden heeft de schrijver, die redakteur van 't Monatsblatt is, een handig boekje saamgesteld, dat den verzamelaars van romeinsche munten zeker zeer welkom zal zijn.

Door den munt- en penninghandelaar J. SCHULMAN te Amersfoort is in den handel gebracht een zéér fraaie penning, gegraveerd door den k.k. Kammer-Medailleur ANTON SCHARFF te Weenen.

Vz. Aanziend iets naar links gewend borstbeeld van S. J. P. KRÜGER.

Ter zijden:

PAUL
KRÜGER
PRESIDENT
A. SCHARFF

DER
ZUID
AFRIKAANSCHE
REPUBLIEK
10. OCT.
1825

Kz. Kortstammige eikenboom met eikels, omslingerd door een oranjetak met oranjeappels.

Tusschen de takken het opschrift:

AAN DE
DAPPERE STRIJDERS
VOOR
RECHT
EN
VRIJHEID
1899—
1900

onder een lam in ornamentje.

Zilver *f* 6.—, brons *f* 2.50, groot 39 m.M. De netto opbrengst komt geheel ten bate van de gesneuvelde boeren.

Genoemde heer J. SCHULMAN neemt ook bestellingen aan op den fraai gegoten penning ter eere van den spaanschen redenaar en minister EMILIO CASTELAR. Afbeeldingen in lichtdruk gratis. Exemplaren in zilver (100 wichtjes) *f* 20.—, in brons *f* 7.50. Grootte 67 streep.

De kommissie van redactie maakt met hartelijke dankbetuiging melding van de navolgende bijdragen toegezegd voor de meerdere kosten van uitgaaf van het Tijdschrift, tengevolge van de opneming der beschrijving van de Nederlandsche penningen 1864—1890 met platen.

Teylers 2de genootschap te Haarlem	*f*	100.—
W. K. F. ZWIERZINA *per jaar.*	„	10.—
Mr. J. A. VAN DER CHIJS, Batavia	„	25.—
JOH. W. STEPHANIK.	„	20.—
Firma C. J. BEGEER	„	10.—
Mr. A. L. C. KLEIJN	„	10.—
C. W. BRUINVIS	„	10.—
M. G. A. DE MAN	„	10.—
Jhr. mr. F. BEELAERTS VAN BLOKLAND	„	5.—
H. D. DE WIT HAMER	„	5.—
Jhr. L. C. VAN DEN BRANDELER	„	5.—

Beschrijving der Nederlandsche of op Nederland en Nederlanders betrekking hebbende Penningen, geslagen na November 1863

(Vervolg op het werk van mr. JACOB DIRKS)

DOOR

W. K. F. ZWIERZINA

(*Vervolg.*)

40. Als voren.

Vz. De leeuw van Waterloo op vierkant voetstuk waarop: XVIII JUNIJ / MDCCCXV omgeven door zes vlaggen, trom, kanon en twee stapels kogels.

Opschrift: boven WATERLOO
onder 1815 · 1865

Kz. Het gekroonde wapen van Nederland, waartegen leunen rechts ongekroond wapen van Pruisen, links door den kousenband met het opschrift HONI SOIT QUI MAL Y PENSE omgeven wapen van Groot-Brittannië en Ierland. Onder deze wapens slingert zich door eenig lofwerk een lint waarop: JE MAINTIENDRAI

Omschrift: TER HERINNE^{G}. AAN DE ROEMRIJKE DAGEN VAN 1815.

Tin, 32 m.M., Verz. Z.

41. Als voren.

Vz. Naar links gewend borstbeeld van Z. M. WILLEM II met lauwerkrans.

Omschrift: DE HELD VAN WATERLOO

onder rechts: P. MANSVELT & ZOON 'S HAGE.

Kz. Twee antiek gekleede krijgslieden, de een is gevallen, de ander van het voorthollende paard gestegen, zet de knie op den gevallene en staat op het punt hem met een boven het hoofd geheven rotsblok te verpletteren.

Op den grond wapenen, op den achtergrond banier met het nederlandsche wapen.

Opschrift boven:

NEERLANDS ROEM. PLEGTIG HERDACHT.

18 JUNY 1815. 18 JUNY 1865.

In de afsnede:

DE TIRANNY

VERSLAGEN.

Tin, 36 m.M., Verz. Z

Oranjepenningen, 1268.

42. Als voren.

Vz. De prins van Oranje te paard gezeten rechts galopeerende.

Omschrift: KROONPRINS VAN ORANJE

HOLLANDS GLORIE

Kz. Tusschen twee lauwertakken in vier regels: WATERLOO — 18 JUNY — 1815 — 1865

Tin met oog, 26 m.M Verz. Z.

Oranjepenningen, 1263.

43. Als voren.

Vz. De prins van Oranje te paard gezeten links galopeerende.

Omschrift: CROWN PRINCE OF ORANGE HOLLANDS GLORY

Kz. Geheel gelijk de voorgaande.

Tin, draagteeken, 26 m.M. Verz. A. VAN DOORNINCK.

Oranjepenningen 1262.

44. Als voren.

Vz. De prins van Oranje te paard naar links galopeerende

Omschrift: DE HELD VAN WATERLOO

Kz. In een lauwerkrans.

1815
18 JUNIJ
1865

Tin, met oog, 25 m.M. Verz. Z.

45. Geheel als voren; naar rechts galopeerende en JUNY. Verz. Z.

46. Als voren.

Vz. Het links gewend hoofd van den prins van Oranje.

Omschrift: DE HELD VAN WATERLOO

Kz. Het monument van Waterloo omgeven door krijgstuig, op de voorzijde van het monument een lauwerkrans. Boven 18 JUNY. In de afsnede: 1815—1865.

Tin, met oog, 24 m.M. Verz. Z.

Oranjepenningen 1264.

47. Als voren.

Draagteeken. De links gewende gekroonde nederlandsche leeuw, in den rechtervoorpoot een zwaard, plaatst de linker op den kop van den franschen adelaar, dien hij nederdrukt.

Daaronder een lint met het opschrift:

1815. WATERLOO. 1865

Zilver, breed 25, hoog 21 m.M. ook met oog en ring, beide Verz. Z, door VAN KEMPEN, als feestinsigne te Leiden gedragen.

Oranjepenningen 1266.

48. Als voren.

Linksgewend hoofd van Z. M. koning WILLEM II omgeven door dichtgegespten band waarop: 1813 NEDERLAND IS VRIJ 1815 'T DULDT GEEN DWINGLANDIJ

Rechts ter zijde staat ingestempeld: G B, op de afsnede van den hals: V. D. KELLEN. F. Ovaal hoog 42, breed 30 m.M. Zilver,op oranje rozet waaronder strik in nationale kleuren. Verz. Z.

Oranjepenningen 1265.

49. Als voren.

De links gewende leeuw met bal voorkomend op het Waterloo-monument, in de afsnede: WATERLOO, alles omgeven door een omwonden krans van lauwerbladeren, op de linten, links en rechts ingeslagen:

1815 1865

Zilver, bevestigd op oranjelint, 24 bij 27 m.M. gehecht op witte kaart, waarop boven vliegend lint (blauw) met opschrift (witte letters), DE LEEUW VAN WATERLOO

terzijden: 1815 1865

Onder in boog: HET ZEGE-TEEKEN DER GEALLIEERDEN (blauwe letters en cijfers)

Verz. Z.

50. Als voren.

Gekruld lint waarop:

$\overset{18}{\text{JUNY}}$ WATERLOO $\overset{1815}{1865}$

rustend op lauwertak.

Zilver, groot 50 bij 30 m.M. op oranje rozet, waarop onder strik in de nationale kleuren. Verz. Z. (door VAN KEMPEN)?

Oranjepenningen 1270.

51. Als voren.

Twee schuin tegen elkaar geplaatste schilden gedekt door vijfparelige kroon onder gescheiden door een ornement.

Op de schilden ingeslagen:

WATER 1815
LOO. 1865

Zilver, 25 bij 23 m.M., op oranje rozet. Verz. Z.

52. Als voren.

Linksgewend hoofd van Z. M. Koning WILLEM II omgeven door samengebonden eiken- en lauwertakken, op het lint:

18 JUNY

Daaronder vliegend lint, waarop:

1815 WATERLOO 1865

Zilver met gat en ring, 30 bij 32 m.M. Verz. Z.

53. Als voren.

Links gewend hoofd van WILLEM II op ovaal medaillon, rustend op vaandels, boven lint waarop: WATERLOO 1815, gedekt door een lauwerkrans, onder links liggende leeuw met zwaard en pijlbundel, rechts kanon en kogels, in het midden lint met 1865.

Zilver, hoog 42, breed 35 m.M. Kon. Kab *Oranjepenningen* 1267.

54. 1865. 2 Juli.

Presentiepenning van de Société Royale de Numismatique de Belgique met borstbeeld van HUBERTUS GOLTZIUS

Vz. Zijn rechtsgewend borstbeeld, daaronder:
L. WIENER F. 1865
Omschrift: HUBERTUS GOLTZIUS
Kz. Omschrift: · SOCIETAS · NUMISMATICA · BELGII · AN · MDCCCXLI · FUNDATA
In het veld binnen een kabelcirkel:

PRÆSENTIBUS
DABITUR

Zilver, 33 m.M. *Revue* T. III, 4e Serie, blz. 355.

HUBERTUS GOLTZIUS, Nederlandsch schilder, oudheidkundige, graveur en dichter 1526—1583.

Dezelfde penning werd in brons uitgereikt op de vergadering van den 6den Juli 1866.

55. 1865. 19 Sept.

G. J. MULDER 25 jaar hoogleeraar te Utrecht.

Vz. Zijn linksgewend borstbeeld, daaronder:
D. V. D. KELLEN F.
Omschrift:
GERARDUS JOHANNES MULDER
Kz. In een lauwerkrans:

PRAECEPTORI
CARISSIMO
GRATI
DISCIPVLI

M D C C C X L — M D C C C L X V

Brons, 66 m.M. Verz. TEYLER
Tijdschrift 1895. blz. 37.

Deze uitstekende scheikundige werd 27 December 1802 te Utrecht geboren, waar hij ook studeerde en promoveerde in geneeskunde en pharmacie.

Na zich in 1825 als geneesheer te Amsterdam te hebben gevestigd, vertrok hij reeds in 1826 naar Rotterdam als leeraar in de natuurkunde bij het Bataafsch Genootschap en werd in 1827 belast met de lessen in de schei- en plantkunde aan de klinische school. In 1840 werd hij hoogleeraar te Utrecht en ontving van de Groningsche Hoogeschool het doktoraat honoris causa in de wis- en natuurkunde Behalve door zijne talrijke chemische geschriften, is hij bekend als uitvinder van de proteïne (eiwitachtige stof, die het hoofdbestanddeel vormt der plantaardige en dierlijke sappen).

In 1868 afgetreden, vestigde hij zich te Bennekom, waar hij, helaas blind geworden, den 18den April 1880 overleed.

56. 1865. 16 Oktober

Tentoonstelling van Landbouw te Batavia.

Kz. Eene vrouw in indisch gewaad met de rechterhand een lauwerkrans en met de linker een hoorn van overvloed houdende, aan hare voeten ploeg, aanbeeld, hamer en tandrad, op den achtergrond oostersch landschap met spoortrein. In de afsnede: V. D. K(ellen).

Kz. In een lauwerkrans:

TENTOONSTELLING
TE
BATAVIA
1865

Brons, 40 m.M. Verz. TEYLER. *Tijdschrift* 1895 blz. 38.

57. Als voren.

Prijspenning der Maatschappij van nijverheid en landbouw te Batavia.

Vz. Gelijk N°. 56.

Kz. In een lauwerkrans:

NEDERLANDSCH INDISCHE
MAATSCHAPPIJ
VAN
NIJVERHEID
EN
LANDBOUW.

Brons, 40 m.M. Verz. TEYLER.

In *Cat. Bat. Gen.* 1896, No. 113, op 1869 gebracht als zou de Kz vervaardigd zijn bij gelegenheid der in dat jaar te Batavia gehouden bloemententoonstelling.

58. 1865 (?)

Prijspenning van den Planten- en Dierentuin te Batavia, bij verschillende, in dien tuin gehouden tentoonstellingen uitgereikt.

Vz. Gelijk de beide vorigen.

Kz. Een krans, sierlijker dan die op de vorige penningen voorkomende, waarbinnen, naar gelang der behoefte, de opschriften werden gegraveerd.

(Mededeeling van den heer mr. v. D. CHIJS, volgens wien de penning nà 1864 is vervaardigd, vermoedelijk dus bij gelegenheid der 16 Oktober 1865 geopende tentoonstelling.)

Cat. Bat. Gen. 1896, blz. 11 n°. 148.

In Verz. BEGEER met denzelfden krans en:

TENTOONSTELLING
PLANTEN EN DIERENTUIN
TE
BATAVIA

59. 1865. December.

A. BOOMSMA, 55 jaar geneesheer te Helder.

Vz. Vaas op voetstuk, waartegen links een schild rust waarop: A. B. en rechts esculaapstaf, welks slang den kop in de vaas steekt. Daarboven: MDCCCX — MDCCCLXV

Kz. Opschrift:

✿
AAN
A. BOOMSMA
GENEESHEER
TE HELDER
UIT ACHTING
EN
ERKENTELIJKHEID
DECEMBER
1865.

Brons 32 m.M. Verz. Rijksmunt.

Blijkens *Cat. stempels* gesneden door D. VAN DER KELLEN (n°. 264.)

60. 1865.

Prijspenning van de orde van professoren te Amsterdam.

Vz. PRAEMIVM
CERTAM· LITER·
A PROFESS·
AMSTELODAM·
INDICTI·

Kz. Een glad veld omgeven door lauwerkrans.

Brons, 40 m.M. Leidsch Penn. Kab.

Tijdschrift 1895, blz. 38, als gesneden door D. VAN DER KELLEN.

61. 1865.

Prijspenning der teekenakademie te Middelburg.

Vz. In een lauwerkrans:

*

TEEKEN
AKADEMIE
TE
MIDDELBURG

*

Kz. Glad veld, omgeven door een parelcirkel, waaromheen 25 zespuntige sterren.

Brons met oog en ring, 27 m.M. Verz. Z.

62. 1865.

Draagpenning van de Rederijkerskamer VAN DER PALM.

Vz In geschulpten rand:

Kz. Glad veld.

Brons, 30 m.M. *Tijdschrift* 1895, blz. 37, als gesneden door D. VAN DER KELLEN.

JOHANNES HENRICUS VAN DER PALM, beroemd kanselredenaar en prozaschrijver, werd geboren te Rotterdam 17 juli 1763, studeerde te Leiden en werd 1785 predikant te St. Maartensdijk, doch nam in 1788 ontslag, tengevolge der politieke woelingen en werd bibliothekaris van J. A. v. d. PERRE, heer van Nieuwland; hij was van 1796—1799 professor te Leiden, van 1799—1806 agent van nationale opvoeding (minister van onderwijs), van 1806—1836 weder professor te Leiden, waar hij 8 September 1840 overleed.

63. 1865.

CORNELIS BROERE, 30 jaar hoogleeraar aan het Seminarium te Roermond.

Beschreven in DIRKS n°. 829 en aldaar gebracht op het sterfjaar van BROERE, volgens *Tijdschrift* 1894 blz. 13, geslagen in 1865; door J. P. MENGER.

64. 1865.

7e Nederlandsch Nationaal Zangersfeest te Nijmegen.

Ovaal medaillon gedekt door de koninklijke kroon, waarvan slingers van lauwerbladeren afhangen; opschrift: 1865

Omschrift: VII · N · N · ZANGERSFEEST. *Nijmegen.*

Koper verzilverd, met oog en ring, hoog 52 m.M. Verz. ROEST.

Deze en de volgende Nederlandsche Nationale Zangersfeesten gingen uit van het Nederlandsch Nationaal Zangersverbond. Dit verbond gaf een officieel orgaan uit onder den naam *„Maandblad van het*

N. N. Z." (Erven H. VAN MUNSTER & ZOON te Amsterdam), later herdoopt in *Tijdschrift van het N. N. Z.*" (P. GEERTS te Hoorn), thans niet meer uitkomende.

Het verbond werd opgericht in 1853 en heeft ten doel de aaneensluiting der mannenzangvereenigingen in Nederland, ter bevordering van den bloei dier vereenigingen en tot verheffing van den mannenzang. Sedert 1892 is het woord „Nationaal" uit den naam van het verbond verdwenen, ten einde niet meer aan de uitvoering van uitsluitend hollandsche werken gebonden te zijn.

65. 1865.

Typhusepidemie te Maassluis. De Koning aan H. J. VINKHUIJZEN.

Vz. 's Konings rechtsgewend hoofd, op de afsnede van den hals: I. P. MENGER.

Omschrift: WILLEM III KONING DER NEDERL. G. H. V. LUXEMB.

Kz. In een krans van bloemen en bladeren:

AAN
H. J. VINKHUIJZEN
MED. STUDENT
TE LEIDEN
VOOR
ZIJN MOEDIG EN
MENSCHLIEVEND GEDRAG
BIJ DE TYPHUSEPIDEMIE
TE MAASSLUIS
VAN WEGE
DEN KONING
1565.

Brons, 41 m.M. Verz. Rijksmunt.

66. Als voren.

De Koning aan H. SIMONS.

Geheel gelijk aan den voorgaanden, doch

met in plaats van den naam H. J. VINKHUIJZEN op de Kz. H. SIMONS.

Brons, 41 m.M. Verz. Rijksmunt.

67. 1866. 26 Maart.

De Koning aan J. DE WAAL te Ammerzoden.

Vz. Als n°. 22.

Kz. Binnen een krans van bloemen en bladeren:

AAN
J. DE WAAL
TE AMMERZODEN
VOOR GETROUWE EN IJVERIGE
VERVULLING DER BETREKKING
VAN ONDERWIJZER
GEDURENDE ZESTIG JAREN
VAN WEGE
DEN KONING
26 MAART
1866.

Brons, 51 m.M. Verz. Rijksmunt.

68. 1866. 14—19 April.

Prijspenning der tentoonstelling van tuinbouw in het Paleis voor Volksvlijt te Amsterdam.

Vz. De afbeelding van de voorzijde van het paleis. In de afsnede:

PALEIS VOOR VOLKSVLIJT
TE
AMSTERDAM

Rechts: J. ELION. F.

Kz. Een lauwerkrans.

Omschrift: TENTOONSTELLING VAN TUINBOUW TE AMSTERDAM

Zilver en brons, 40 m.M. Verz. TEYLER.

69. 1866. 20 Juni.

Roomsch Katholiek oude vrouwen- en mannenhuis ST. JACOB te Amsterdam geopend.

Vz. Afbeelding van de groep boven den ingang van het gesticht aangebracht, bestaande uit Sint Jacob met staf en kalebas, de schelp op den mantel, staande tusschen twee liggende figuren, rechts oude man, links oude vrouw, waaronder:

ZALIG ZIJN DE BARMHARTIGEN;
WANT ZIJ ZULLEN
BARMHARTIGHEID VERWERVEN
MATTH. V : 7.

Ter zijde J. ELION. F.

Kz. Gezicht op den voor- en linkerzijgevel van het gesticht.

Opschrift boven:

R. K. OUDEVROUWEN EN MANNENHUIS ST. JACOB TE AMSTERDAM

Onder: PLECHTIG GEOPEND
20 JUNI 1866.
W. J. OFFENBERG ARCHIT.

Brons, 70 m.M. Verz. Z.

70. 1866. 21 Juni (geopend).

Tentoonstelling van nederlandsche nijverheid en kunst te Amsterdam.

Vz. De Kunst, voorgesteld als een engel met fakkel in de hand en lichtende ster boven 't hoofd, geleidt de Nijverheid voorgesteld als een engel met bijenkorf. Ter zijde: J. ELION. F.

Kz. In een lauwerkrans:

PALEIS
VOOR
VOLKSVLIJT
TE
AMSTERDAM

Omschrift: ALGEM. TENTOONSTELLING VAN NEDERL. NIJVERHEID EN KUNST 1866

Zilver en Brons, 55 m M. Verz. Z.

71. 1866. 27 Juli.

Prins FREDERIK DER NEDERLANDEN 50 jaar grootmeester nationaal van de orde van vrijmetselaren in Nederland.

Vz. Naar linksgewend borstbeeld van den Prins in uniform van veldmaarschalk, omhangen met de teekenen zijner waardigheid als grootmeester.

Omschrift: GVL. FREDERICVS. CAROL. PER L ANNOS M. AP. CAEM. BAT. MAG.

Onder staat: J. ELION. F.

Kz. De nederlandsche vrijmetselarij voor-

gesteld door eene met de koninklijke kroon gedekte vrouw, het nederlandsche wapen voor de borst, driehoek, passer en schietlood in de linkerhand, legt met de rechter een krans op een altaar, gedragen door vrouwenfiguren, waarop, bestraald door van een alziend oog uitgaande lichtstralen, de teekenen van 's Prinsen waardigheid rusten. Op de naar voren gekeerde zijden van het altaar staan de jaartallen 1816 en 1866.

Zilver en brons 61 m.M. Verz. Z. ROEST, *Verz. Groot-Oosten* blz. 18. *Oranjepenningen* 1273.

72. 1866. 22 Oktober.

Nederlandsche Weerbaarheidsbond opgericht.

Vz. Naar links gewend borstbeeld van Z.M. koning WILLEM III, daaronder: J. P. M. MENGER. F. Omschrift: WILLEM III KONING DER NEDERLANDEN G. H. V. LUXEMB. BESCHERMHEER. ✿

Kz. De nederlandsche maagd met de vlag in de rechterhand staat op van haren zetel, rechts man en jongeling als antieke krijgers voorgesteld met zwaard en de laatste ook met schild, waarop pijlenbundel, bieden hun zwaard aan de Ned. Maagd aan. Links antiek schip en zittende krijgsman met zwaard, speer en schild, waarop het nederlandsche wapen.

Opschrift boven: INTIJDS GEOEFEND, ALTIJD BEREID.

Onder: NEDERLANDSCHE
WEERBAARHEIDSBOND
OPGERIGT 1866.

Terzijde staat: J. P. M. MENGER. F.

Brons 54 m.M. Verz. Z. (met gegraveerd kantschrift 1E EEREPRIJS BEHAALD DOOR K. J. v. DORT.)

Deze penning is eerst in 1869 vervaardigd.

Oranjepenningen 1274.

73. 1866 22 Oktober.

Prijspenning van den Nederlandschen Weerbaarheidsbond.

Vz. De rechtsgaande nederlandsche leeuw, in den rechter voorpoot een zwaard en met den linker op een pijlbundel rustende.

Omschrift: EENDRAGT MAAKT MAGT.

In de afsnede: 22 OCTOBER—1866.

Kz. In een lauwerkrans: SCHERPSCHUTTERS-WEDSTRIJD

Omschrift: NEDERLANDSCHE WEERBAARHEIDS-BOND

Brons, met oog en ring, 19 m.M. Kon. Kab.

74. 1866. Oktober.

Belooningspenning vanwege het Rijk aan hen, die zich bij het heerschen der cholera verdienstelijk hebben gemaakt.

Vz. Esculaap, half naakt, links staande, hij houdt in de rechterhand een patera en met de linker zijn kleed vast, voor hem zijn staf, waarom een slang gekronkeld is, daaronder: J. ELION F.

Omschrift: OB CIVES — SERVATOS

Kz. Een lauwerkrans waardoor een lint geslingerd is

Omschrift: * VOOR GOEDE ZORG EN HULP BY HET HEERSCHEN DER CHOLERA ASIATICA IN 18..

Brons, 57 m.M. Leidsch Penn. Kab.

75. 1866. Oktober.

Hulde aan de Groningsche doktoren en studenten voor hun bewezen diensten bij het heerschen der cholera.

Vz. Esculaap, half naakt, links staande, hij houdt met de rechterhand zijn met een slang omkronkelden staf en met de linker een schild met het wapen der stad Groningen. Aan zijne voeten, links eene vrouw en rechts een man en vrouw in smeekende houding. In het veld rechts: V D K. (ellen)

In de afsnede:

SENATUS GRONINGANUS
D.D.

Kz. Twee zaamgebonden lauwer- en eikentakken

Omschrift: BENE MERUIT DE CIVITATE GRONINGANA, QUI SAEVIENTE CHOLERA A°. MDCCCLXVI AEGROTOS IUVIT ✠

Goud, zilver en brons, 60 m.M. Verz. TEYLER. *Tijdschrift* 1895 1e afl. blz. 40.

Volgens de daaraan toegevoegde mededeeling van den heer L. W. A. BESIER, is de voorzijde gemodelleerd door J. P. MENGER, naar eene teekening van den heer EGENBERG, Directeur der Teekenakademie te Groningen. Geslagen 1 in goud, 27 in zilver, 2 (?) in brons.

76. 1866. 1 November.

De Koning aan J. VAN DER HAAR te Helder.

Vz. Als n°. 22.

Kz. Binnen een krans van bloemen en bladeren.

AAN
J. VAN DER HAAR
VOOR
UITNEMENDE DIENSTEN
AAN HET VOLKSONDERWIJS
GEDURENDE
VIJFTIG JAREN
BEWEZEN
VAN WEGE
DEN KONING
1 NOVEMBER
1866.

Brons, 51 m.M. Verz. Rijksmunt.

1866. 17 December.

Ter eere van MR. J. VAN LENNEP, Voorzittend Meester der Loge „WILLEM FREDERIK" te Amsterdam.

Vz. Zijn linksgewend borstbeeld omhangen met het insigne zijner waardigheid, daar onder:
J. ELION. F.

Kz. Onder een stralenschietend alziend oog:

OFFICIEREN
EN
OUD OFFICIEREN
VAN DE LOGE
WILLEM FREDERIK
IN HET O.·. VAN AMSTERDAM
AAN HUN Z.·.A.·.BR.·.
JACOB VAN LENNEP
VOORZ.·.M.·.VAN HUNNE WERKPL.·.
WAARIN EEN DERDE EEUW GELEDEN
HEM HET L.·.D.·.O.·.
GESCHONKEN WERD
D.·.17 D.·.D.·.IO.·.M.·.V.·.H.·.J.·.D.·.W.·.L.·.5832
D.·.17 D.·.D.·.IO.·.M.·.V.·.H.·.J.·.D.·.W.·.L.·.5866

Brons, 56 m.M. Verz. TEYLER.

ROEST, *Verz. Groot Oosten*, blz. 19.

JACOB VAN LENNEP werd geboren te Amsterdam 24 maart 1802, bezocht de latijnsche school aldaar, daarna de universiteit te Leiden, waar hij 19 juni 1824 in de rechten promoveerde.

Eerst gaf hij veel poëzie uit, later zijne algemeen bekende reeks historische romans, begonnen in 1829 met „*de Plegzoon*."

In 1829 benoemd tot Rijksadvokaat, bekleedde hij deze betrekking tot zijn dood.

Van 1853—1856 was hij lid van de 2e Kamer (konservatief). Hij was lid van talrijke wetenschappelijke genootschappen, kommandeur in de orden van den Ned. Leeuw en de Eikenkroon, ridder der Leopoldsorde. Hij overleed te Oosterbeek 25 Augustus 1868.

78. 1866. 30 December.

Eereteeken voor XV en meerjarigen dienst als officier bij de land- en zeemacht.

Vierarmig kruis met mat gekanuleerden rand, waarop een om 2 gekruiste zwaarden geslingerden krans van lauwer- en eikenloof, waarin XV, XX, enz.

Zilver verguld met oog en ring, 28 bij 30 m.M., aan oranje, wit, blauw lint, breed 33 m.M. Verz. Z.

79. Als voren voor de officieren der schutterij.

Geheel als voren, de armen zilver, de krans, zwaarden en cijfers verguld zilver, aan oranje gewaterd lint, breed 33 m.M.

Ingesteld bij K. B. 30 December 1866, Staatsblad n°. 244, ter vervanging van het vroegere eereteeken. Zie DIRKS, n°. 635.

Wij WILLEM III, enz.

Overwegende, dat het onderscheidingsteeken wegens langdurige officiersdienst, ingesteld door Onzen onvergetelijken Vader, en later eenigzins gewijzigd als eereteeken ook toegekend aan de officieren der schutterijen, wegens langdurige dienst daarbij bewezen, door allen, die tot het dragen daarvan geregtigd zijn, op den hoogsten prijs wordt gesteld;

Overwegende, dat meermalen de wensch is geuit, dat de vorm van dat onderscheidings- en eereteeken meer in overeenstemming werde gebragt met den gewonen vorm van de eereteekenen, die wegens militaire verdiensten worden toegekend;

Overwegende, dat, zoo aan dien wensch wordt te gemoet gekomen, ook aan de ridderlijke bedoelingen van den Doorluchtigen Insteller nog meer zal worden beantwoord, en dit tevens zal strekken om de waarde van het eereteeken zoo mogelijk nog meer te verhoogen;

En willende dan ook aan dien wensch voldoen, zonder echter in de grondslagen der instelling zelve eenige wijziging te brengen;

Gezien de Koninklijke besluiten van den 19den November 1844, nº. 46 en nº. 48, van den 28sten December 1844, nº. 64, van den 5den December 1851 (*Staatsblad* nº. 149), en van den 9den Januarij 1852, nº. 17, betrekkelijk het bedoelde onderscheidings- of eereteeken;

Op de gemeenschappelijke voordragt van Onze Ministers van Binnenlandsche Zaken, van Marine, van Oorlog en van Koloniën, van den 20sten December 1866, lit. X 24, Kabinet.

Den Raad van State gehoord (advies van den 28sten December 1866, nº. 44);

Gezien het nader rapport van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, van den 29sten December 1866, lit. P, 4de afd.;

Hebben besloten en besluiten:

Art. 1. Het eereteeken, bij voormelde besluiten bedoeld, zal voortaan bestaan in een vierarmig kruis, waarvan de horizontale armen 28 en de vertikale 30 strepen lang zijn, de grond gedeeltelijk mat — en glans — omgeven door eenen gecannuleerden rand; in het midden een krans van olijf- en eikenloof, breed 17, hoog 13 strepen, zich slingerende om en zich verheffende boven twee kruiselings liggende zwaarden, omvattende het cijfer, aanduidende het getal dienstjaren.

Voor de officieren der schutterijen is het eereteeken van zilver, doch de krans en de cijfers verguld; voor de officieren der zee- en landmagt, zoo hier te lande als in de overzeesche bezittingen, van verguld zilver.

Art. 2. Het eereteeken wordt op de linkerborst gedragen, door de officieren van de schutterijen aan een effen oranje gewaterd lint, door de officieren der zee- en landmagt aan een oranje, wit en blaauw gestreept zijden lint, voor beiden ter breedte van 33 strepen.

Art. 3. Het eereteeken wordt nimmer anders dan van de vastgestelde grootte, en het lint nimmer zonder hetzelve gedragen.

Art. 4. Zij, aan wie als officier, hetzij bij de schutterijen, hetzij bij de krijgsmagt, het eereteeken in den vroegeren vorm — als gesp — is uitgereikt, zijn bevoegd, het te verwisselen met dat, hetwelk bij Ons tegenwoordig besluit is vastgesteld.

Art. 5. Alle bestaande bepalingen nopens het verkrijgen en het verliezen van het regt op het eereteeken, het verstrekken en uitreiken

daarvan, zoomede het verwisselen van het cijfer van dienstjaren, blijven van kracht.

Onze Ministers voornoemd, zijn, ieder voor zoo veel hem aangaat, belast met de uitvoering van dit besluit, hetwelk hier te lande in het *Staatsblad* en in de *Staatscourant* geplaatst, en in de koloniën en bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen op aldaar verbindende wijze afgekondigd zal worden, en waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State, de Ministeriële Departementen, Onzen Kanselier der beide orden en aan de Algemeene Rekenkamer, tot informatie.

80. 1866.

Het wonderbeeld der schutspatrones van Luxemburg met eene kroon begiftigd.

Vz. Het Mariabeeld, daaronder: ANNO 1666

Omschrift: ELIGITUR CONSOLATRIX AFFLICTORUM PATRONA CIVITATIS LUXEMBURGENSIS

Kz. Paus PIUS IX, linksgewend staande, heft met beide handen een kroon op, daaronder: ANNO 1866

Omschrift: CORONATUR A PIO IX IMAGO MIRACULOSA

Koper, met oog en ring, ovaal 28 bij 32 m.M. Kon. Kab.

De Jezuieten, die zich in 1594 te Luxemburg hadden gevestigd, stichtten in 1625 eene kerk ter eere van het toen gevonden wonderbeeld en op hun aandrang werd in 1666 de H. Jonkvrouw tot schutsvrouw der stad in 1677, onder den titel van „Troosteres der bedrukten" door den landdag tot patrones van het geheele hertogdom uitgeroepen.

Jaarlijks heeft te harer eere een achtdaagsche feestviering plaats, besloten met een plechtige processie, waaraan vroeger ook alle autoriteiten deelnamen.

81. 1866.

Ter eere van C^A^ VAN KINTS, 56 jaar zangster in de R. K. Kerk te Rijndijk. (Gemeente Hazerswoude).

Vz. Als n°. 12.

Kz. In krans van bloemen en bladeren.

AAN
CORNELIA
VAN KINTS
GEDURENDE
56 JAREN ZANGSTER
IN DE R. K. KERK
TE RIJNDIJK.

Brons, 48 m.M. Verz. Z.

(Deze penning mist den ingestempelden mercuriusstaf op den kant.)

Aangeboden in 1866 bij gelegenheid van het bisschoppelijk mandement, houdende, dat geen vrouwen meer in de zangkoren der R. K. kerken mochten medezingen. CORNELIA VAN KINTS was gehuwd met JOANNES VERHEUL en overleed te Rijndijk 27 Maart 1867, bijna 69 jaren oud.

(Mededeeling van den heer J. F. BERNSEN, pastoor van de kerk van den H. MICHAËL aan het Zwaantje aldaar.)

82. 1866.

Kongregatie van de onbevlekte ontvangenis der parochie van ST. PIETER te 's-Hertogenbosch opgericht.

Vz. De maagd MARIA staande op een halven bol eene slang vertredende, geheel omgeven door een stralenkrans, om het hoofd een krans van 9 sterren; in gewerkten binnenrand.

Omschrift: CONGREGATIE VAN DE
ONBEVLEKTE ONTVANGENIS

Kz. De H. JOZEF staande met het kindeke JEZUS op den linkerarm, in de rechterhand een lelietak; in gewerkten binnenrand omschrift:

OPGERICHT TE 's BOSCH
IN S^T PIETER 1866

Kompositie, met oog en ring, ovaal 47 bij 28 m.M. Verz. SNOECK.

Bijdragen, 2e druk n°. 524.

83. Als voren.

Vz. De H. JOZEF met het kind JEZUS op den arm, in de linkerhand een lelietak, (kniestuk) daaronder: CONGREG. S. PIETER 'S BOSCH 1866

Omschrift: GAAT TOT — JOSEPH

Kz. De maagd MARIA met stralenschietende handen, omschrift in 2 regels:

·✿· O MARIA ONTVANGEN ZONDER ZONDEN BID VOOR ONS

Daarbinnen: DIE ONZE TOEVLUGT TOT U NEMEN

Zilver, ovaal met oog en ring, 28 bij 24 m.M. Verz. HERMAN VAN RIJCKEVORSEL.

Bijdragen, 2e druk n°. 525.

84. Als voren.

Vz. Geheel gelijk n°. 83.

Kz. Geheel gelijk de vorige, doch met ONZEN en in plaats van het ornementje 1854 onder het Mariabeeld.

Bijdragen, 2e druk n°. 525*

85. 1866.

Tentoonstelling te 's-Hertogenbosch.

Gedenkpenning vereerd aan J. F. RODERKERCKEN.

Vz. = DIRKS 769, door WÜRDEN.

Kz. Tentoonstelling
1866
Aandenken
voor
J. F. Roderkercken
Penningmeester
van het bestuur
's-Hertogenbosch

43 m.M. Metaal en bewerking der Kz. onbekend. Beschreven naar *Bijdragen* 2e druk nº. 523.

De Heer W. KEIJZER, lid der firma RODERKERCKEN & KEIJZER, tailleurs, Hinthamerstraat A 34, te 's-Hertogenbosch. schreef mij, dat de bedoelde penning na den dood van den heer RODERKERCKEN vermoedelijk verkocht is, terwijl onbekend is of ze nog bestaat en zoo ja, waar ze zich bevindt.

86. 1866.

Aan Nederlands Scherpschutterijen.

Vz. Geheel gelijk DIRKS, nº. 715.

Kz. Een scherpschutter in kostuum met gepluimde muts, met de linkerhand steunende op een buks, met de rechter een krans omhoog houdende.

Omschrift in versierden rand:

AAN NEDERLANDS SCHERPSCHUTTERIJEN.

In de afsnede een ovaal voor het jaartal.

Ovaal, 54 bij 48 m.M.

Stempels aan de Rijksmunt.

87. 1866.

Prijspenning voor Teekenscholen.

Vz. De nederlandsche maagd naar links, gezeten op een antieken zetel, prijkende met het gekroonde nederlandsche wapen, houdt in den linkerarm een hoorn van overvloed en met de rechterhand een lauwerkrans uitgestrekt boven een voor haar staand kapiteel, waarop passer, palet met penseelen, beeldhouwershamer en rol papier liggen.

Kz. Glad.

Brons, 38 m.M. Verz. Rijksmunt.

Blijkens *Cat. Stempels* in dat jaar door D. VAN DER KELLEN gesneden. (Prijspenningen n°. 60.)

88. 1866.

Prijspenning van het Bataafsch Genootschap voor Proefondervindelijke Wijsbegeerte te Rotterdam.

Vz. Tusschen een drievoet met het wapen der provincie Holland, waarop een rookende uitdampschaal en een met het gekroonde wapen van Rotterdam prijkend voetstuk, waarop een

weegschaal, staat eene vrouw (de Filosofie) in de rechterhand een scheepsanker met behulp eener magneet opheffende, in de linkerhand een staf, waaromheen zich een lint slingert, dat (ingestempeld) de woorden: RERUM MAGISTRA draagt.

Omschrift: CERTOS FERET EXPERIENTIA FRUCTUS

Terzijde staat: J. P. MENGER F.

In de afsnede: SIG. SOCIET. PHILOS. EXPERIM. BAT. ROTEROD.

Kz. Glad veld omgeven door twee saamgestrikte lauwertakken.

Omschrift: ARTIBVS ACQVISITA GLORIA.

Brons, 54 m.M. Verz. Rijksmunt.

Dit genootschap werd opgericht in 1769, deels tot bevestiging, uitbreiding en verspreiding der natuurwetenschappen, voornamelijk tot toepassing der proefondervindelijke natuurkunde op de aangelegenheden van de maatschappij, het vaderland en zijne volksplantingen.

De Vz. is een navolging van VAN LOON, *Verv.* n°. 451, zie DIRKS 209.

89. 1867. April.

Hulde der dochters van J. RADINK aan de boekhandelaars E. J. BRILL, M. NIJHOFF en G. TH. BOM, wegens het verkoopen van het magazijn van hun vader.

Vz. Het linksgewend borstbeeld van J. RADINK, daaronder: J. ELION F.

Omschrift: JAC. RADINK NAT. XXIX JAN. MDCCLXXXXIV OB. XVII JVN. MDCCCLXV PER LIII ANNOS LIBRARIVS ANTIQ. AMSTEL.

Kz. Opschrift:
COPIA INSIGNIS LIBRORVM,
EIVS STVDIO CONQVISITA,
PVBLICE DISTRACTA EST
MENSE APRILI MDCCCLXVII PER
E. J. BRILL. M. NYHOFF. G. TH. BOM
BIBLIOPOLAS.
Goud en zilver. 64 m.M. Kon. Kab.

90. 1867. 24 Mei.

J. BAART DE LA FAILLE 50 jaar dokter.

Vz. Zijn linksgewend borstbeeld, daaronder: V. D. K(ellen).

Omschrift boven: IACOBO BAART DE LA FAILLE

Beneden: VIRO CLARISSIMO — M·D·MDCCCXVII — XXIV MAII MDCCCLXVII — AMICI.

Kz. Esculaap met een lauwerkrans om het hoofd, in antiek gewaad, links staande, met zijn linkerhand op zijn staf steunende en met de rechter een kelk aanbiedende aan een tegenover hem staande vrouw, die een kindje in hare armen heeft, naast haar zit een halfgekleede man, die zijne beide handen naar Esculaap uitstrekt, in het verschiet een tempel en de stralenschietende zon. In de afsnede: I. P. M(enger).

Omschrift: PER DECEM LVSTRA SEMPER VIGILANS.

Zilver en brons. 66 m.M. Kon. Kab.

Afgebeeld *Revue Belge* 1867, pl XVII, zie *Tijdschrift* 1894 blz. 14 en 1895 blz. 41.

De jubilaris, professor in de obstetrie te Groningen, beleefde den feestdag niet meer, daar hij reeds 19 Mei 1867 overleed; de penning kon hem nog eenige dagen vóór zijn dood op zijn ziekbed getoond worden.

91. 1867. 24—29 Juni.

21e Landhuishoudkundig kongres te Breda.

Vz. Engel rustende op het wapen van Breda, omgeven door korenaren, een boom en bloemen in potten. (Landbouw, boomkweekerij en tuinbouw.)

Omschrift: XXI · NEDERL. LANDHUISHOUDKUNDIG CONGRES ✿

Kz.

VEREENIGING
VAN
WERKBAZEN
EENDRAGT
* TE *
BREDA
24 JUNIJ 1867

Koper, verzilverd en verguld, 26 m.M. Verz. Z.

Bijdragen 2e druk, nº. 528

92. Als voren.

Vz. = DIRKS XXX.

Kz. In een rond medaillon, omgeven door twee samengestrikte lauwertakken:

XXIte

NED. LANDH.

CONGRES

Zilver, 41 m.M. Verz. SNOECK.
Bijdragen 2e druk nº. 526*.

93. Als voren.

Geheel gelijk nº. 92, doch op de Kz. gegraveerd: XXIe

Ned = Landh =
Congres.
Breda Junij 1867

Zilver, 41 m.M. Verz. SNOECK.
Bijdragen, 2e druk. nº. 526.

94. Als voren.

Vz. Gelijk nº. 92 en 93.

Kz. In een krans van eikenloof gegraveerd:

Zilver, 41 m.M. Verz. SNOECK.
Bijdragen 2e druk, nº. 527, waar vermeld staat: „Op de dichting van het Sloe." (?)

Wordt vervolgd.

Valsche munters gezoden.

In de verdienstelijke bijdrage van Mej. MARIE DE MAN over valsche munten en valsche munters, in een vorige aflevering van dit tijdschrift, deelt de geachte schrijfster een enkel geval mede van de barbaarsche strafoefening van het werpen van den valschen munter in den ketel met kokende olie hier te lande, onbekend aan den bekenden Mr. S. DE WIND, die van meening is, dat die straf nooit is toegepast. Ik ben in de gelegenheid een ander geval mede te deelen, hetwelk omstreeks denzelfden tijd plaats greep als de terechtstelling te Deventer in 1434.

In de door mij uitgegeven kroniek van JOHAN VAN LEMEGO, vormende het 1e en 2e deel der kroniek van SICKE BENNINGE, 1)

1) Uitgegeven in Werken Hist Genootsch. te Utrecht, Nieuwe Serie No. 48, Utrecht 1887, blz. 126.

welke kroniek merkwaardigheden uit de geschiedenis der stad Groningen in de 15e eeuw vermeldt, lezen wij:

„*De munter toe Haren is gesoeden.*

Item in den jaer MCCCCo ende XXXVII to Pinxterpant, 1) dat so LULOEFF SICKINGE hadde, wort gesoeden in enen ketel up dat marcket de munter, de to Haren in den keller quaet golt ende sulvergelt hadde gemuntet. Ende sijn ene broder wort quyt gegeven omme bede wille heren ROLEFF VRESEN wegen, abt to AEDWART in der tijt, de van Groningen geboren was, ende voert omme bede wille voele andere gude luden. Ende de darde broder de ontleep. Ende se weren van Amesvort geboren in den lande van Geller".

Deze straf was geheel overeenkomstig het stadrecht of stadboek van Groningen. In het oudere stadboek van 1400 2) komt geene bepaling tegen valsche munters voor. In de latere codificatie van 1425 3) daarentegen wel.

Ongetwijfeld hangt dit samen met de ont-

---

1) Het jaar was verdeeld in vier „panden". Een der vier burgemeesters was bij opvolging gedurende één pand voorzittend burgemeester. „Pinksterpant" was dus het pand, waarin Pinksteren viel.

2) Uitg. door Mr. A. TELTING in Werken der Vereeniging tot Uitgave der bronnen v/h. Oude Vaderl. Recht, Ie Reeks No. 9. 's Gravenhage 1886.

3) Uitg. door MR. J. DE RHOER in Werken Genootschap Pro Excolendo Iure Patrio, dl. V. Groningen 1828.

wikkeling van de Groninger munt en het meerder gebruik van het reeds vroeger aan de stad Groningen geschonken muntrecht omstreeks het begin der 15e eeuw. Art. XXI van boek VIII van genoemd stadboek luidt: *„Van valsch ghelt to munten ende de dat mede hantieren.*

Alle dieghene, de valsch ghelt monten ende bislaght maken op landes heren munte ende ghelde ende de dat mede hantieren ende de witteliken bate dervan hebben ende wetende to ende van draghen, de sijn alle allike schuldich ende misdadich ende de hebben ghebroken ende vorboert hoer lijf ende guet ende worden se vertughet mitter clufte, also een stadrecht is, die sal men seeden in eenen ketel ofte bernen. Ende ist dat valsch ghelt op onser stad ofte op ander staden ghelt ghemaket, so sal men hem allen dat hoeft ofslaen".

Deze strafbepaling is tot in het begin der 19e eeuw, tot de invoering van den Code Pénal, te Groningen blijven bestaan.

Ik meen dan ook van de geachte schrijfster van meening te mogen verschillen, waar ik in bovengenoemde bijdrage, blz. 36, lees: „In onze noordelijke provincien is deze barbaarsche strafoefening bij plakkaat van 19 december 1589 afgeschaft." Eene inzage van genoemd plakkaat brengt mij tot een ander oordeel.

Immers in gezegd plakkaat 1) wordt de bedoelde straf weliswaar niet genoemd, doch evenmin afgeschaft; men leest toch in art. 1, dat alle muntvervalschers „sullen worden gestraft metter doot, ende confiscatie van goederen, conformelick den beschreven ende respective Landrechten in cas van valsche Munte." Alzoo eene verwijzing naar de landrechten; ook de latere plakkaten op de muntvervalsching uit de 17e en 18e eeuw bevatten diezelfde verwijzing. Dienovereenkomstig vindt men in de verschillende landrechten, welke hebben gegolden op het gebied, thans door de provincie Groningen ingenomen, afzonderlijke strafbepalingen tegen de valsche munters, zelfs in die landrechten, welke enkel waren gegeven voor gebieden, welke geen eigen munt bezaten. Zoo leest men in het „Landrecht van Hunsingo, Fyvelingo ende het Westerkwartier", meer bekend als het Ommelander landrecht van 1601, in boek VII, de artt. 48 en 49:

„*Van valsch Geld te munten.*

Alle degene, die valsch geld munten ofte bijslagen maken uit eenige Heeren munte, ende die dat mede hanteren, ende die witlijcke bate daervan hebben ende weetende toe ofte of dragen,

1) Te vinden in het Groot Placcaetboek, dl. I. bl. 2645.

die zijn al gelijcke schuldigh ende hebben verbeurt haer lijf ende goed, ende men sal se sieden in een Ketel ofte men sal se bernen. *Van Heeren Munte te wasschen ofte besnijden.* Word wel bevonden, dat hij Heeren Munte hebbe gewasschen ofte besneden, of anders op eenige maniere in die wichte vermindert, bekrencket ofte vercortet, tot achterdeel des gemeynen welvaerts, daer sal men over richten metten Sweerde."

Het Oldambster landrecht van 1618 zegt in boek V artt. 57 en 58: „Die valsch geldt munten ende daermede hanteren, sullen in een ketel gesoden ende gebrant werden, ende derselver goederen sullen werden geconfisqueert. Die eenige Heeren munte besnyden ofte anders in de wighte verminderen, sullen met den Sweerde gestraffet werden".

Het landrecht van het gericht van Selwerd, vastgesteld in 1673, bepaalde enkel in boek V art. 45: „Valsche munters sullen in een ketel gesooden, gebrandt, ende derselver goederen geconfisqueert worden". In de jurisdictie van Wedde en Westerwoldingelandt werd eerst bij eene ampliatie van het voor die heerlijkheid geldende landrecht, gearresteerd 16 November 1706, eene strafbepaling tegen valsche munters uitgevaardigd. Dit geschiedde door boek V van het bovengenoemde Oldambster landrecht

tevens voor genoemde heerlijkheid toepasselijk en van kracht te verklaren.

Die verschillende landrechten zijn dus vastgesteld na het plakkaat van 19 December 1589 en dat terwijl in de oudere 13e, 14e en 15e eeuwsche landrechten voor die streken, zelfs niet in het Selwerder landrecht van 1529 en in het landrecht van Wedde en Westerwoldingeland van 1567, eenige bepaling tegen het muntvervalschen voorkomt. Zij zijn herhaaldelijk in de 17e en 18e eeuw herzien, vernieuwd of aangevuld, doch de medegedeelde bepalingen tegen valsche munters zijn onveranderd van kracht gebleven tot de invoering van den Code Pénal.

Eene andere vraag is echter, of de voorgeschreven strafbepalingen in toepassing zijn gebracht. Mij is geen voorbeeld in het gewest Stad en Lande van Groningen uit de 17e en 18e eeuw daarvan bekend, terwijl in het beruchte proces tegen DIRK HAMER 1657—59 1) men zich wel beriep op art. 48 van het Ommelander landrecht, doch de straf beperkte tot levenslange verbanning en eene geldboete.

Groningen. Mr. J. A. FEITH.

---

1) Zie Mr. B. J. LINTELO BARON DE GEER VAN JUTPHAAS, Een crimineel proces in de Ommelanden 1657–1659, in Groningsche Volks-Almanak 1897, blz 45—76.

Aanvullingen van mijn „Zeeuwsche Loodjes" [1]

MIDDELBURG.

Burgemeesters- en Schepenlood.

Vz. Enkele, zeer fraai bewerkte arend, waarboven de keizerlijke kroon, dragende op de borst een schild, waarop de burcht van Middelburg.

Kz. 1648, waarboven in romeinsche cijfers XII. Tin.

De stempels van dit uitvoerig bewerkte loodje, zijn, zooals ik in mijn boekje heb aangetoond, in 1648, door JAN LOOFF, den bekenden vervaardiger van eenige gedenkpenningen uit dien tijd, geleverd. Hem was daarvoor £ 11 en 13 schellingen uitbetaald.

In de stads-rekeningen van 1652, dus vier jaren later, staat op nieuw een post voor een

1) Over Zeeuwsche looljes. Bijdrage tot de penningkunde van Zeeland. Middelburg 1892.

geleverden stempel voor de schepenlooden te boek; hij luidt als volgt:

„Aan „HANS PIETERS betaald £ 36: 3: 4 voor het snijden en maecken van den vorm tot het gieten van schepenlooden, mitsgaders voor het gieten van een quantiteyt looden."

Later werd hem nog eens £ 11: 18: 4 uitbetaald voor het „maecken van eenige stempels en ponsoenen van het trois gewicht deser stadt, midsgaders het gieten van £ 21 gewichte aan looden."

Daar niet is aangegeven, of hier bedoeld zijn de loodjes van 6 of wel die van 12 stuivers, is het aantal gegoten exemplaren niet op te geven.

Vergelijkt men stuk voor stuk een aantal schepenlooden van 1648, dan vallen kleine stempelverschillen in 't oog; de mogelijkheid bestaat dus, dat HANS PIETERS in 1652, geen nieuw uitgedachten stempel heeft gesneden, maar slechts dien van JAN LOOFF heeft nagemaakt.

Hoe dit ook zij, men kent tot heden geen andere schepenlooden van Middelburg, dan de beide op pl. I nos. 8 en 9 van „de Zeeuwsche loodjes" afgebeelde exemplaren.

Broodloodjes.

pl. II nos. 5, 6 en 7.

z. j. De burcht zeer grof en slordig bewerkt.

Aan weerszijden gekartelde compartimentjes, waarin een of meerdere letters.

Eenzijdig, rond, lood.

Zeer waarschijnlijk staat de volgende aanteekening uit het jaar 1795, met deze broodloodjes van Middelburg in verband.

„De armen, die door de publieke armkassen dezer stad niet werden bedeeld, en die door gebrek aan werk en door de duurte der tijden 1) niet in staat waren brood tegen de toen gestelde prijzen te koopen, konden lootjes ontvangen, waarvoor zij een bepaald getal van kwartjes tarwebrood tegen 8 stuivers het kwartjen, bij hunne bakkers, tot wederopzeggings toe, zouden kunnen bekomen." 2) Het is mij niet recht duidelijk wat door „kwartjes tarwebrood" wordt aangeduid, dat tegen 8 stuivers het kwartjen verkrijgbaar werd gesteld. Een kwart gulden is in Zeeland nooit geslagen, men rekende met schellingen en zes d'halven; deze laatste gold toen niet meer dan 5 stuivers. Een gewoon tarwebrood zal vermoedelijk een kwart rijksdaalder hebben gekost, terwijl de arme lieden het tegen 8 stuivers konden koopen.

---

1) In 1794 was het goud zoo duur, dat een gouden Rijder, 15 guldens en een Ducaat 6 guldens telde. N. Ned. jaarb. 1794.

2) Reeds medegedeeld in „Iets uit de geschiedenis der Zeeuwsche assignaten in 1795."

Behalve de in het boekje vermelde, vond ik nog de volgende variëteiten:

I Geheel als n°. 4 van pl. II, doch gestempeld met twee geparelde vierkantjes, waarin de letters H - S., lood.

II Als voren, doch in plaats van twee, met vier stempels gemerkt, waarin de letters V. O. C. K. (Vereenigde O. I. C. Kamer?)

Loodjes aan weeskinderen uitgereikt.

blz. 38.

In 1752 had de Diaconie der Herv. Gemeente looden penningen doen vervaardigen om aan de weeskinderen te worden uitgereikt tot controle op hun trouw kerkbezoek.

In de „annotatiën van meest alles dat is „voorgevallen en verrigt in het Borgerweeshuis „van de stigting in 1720, tot op heden, alles „bij een verzameld door NATHAN BOLLAART, „Bode van 't Borgerweeshuis 1792," vond ik de volgende bizonderheid omtrent 't gebruik dezer loodjes:

„Voorheen was van de stigting in 1720 in gebruik, dat de Weezen om de leerzucht te bevorderen en door de tijt nuttige ledematen der kerke uyt te maken vrijheid kregen om wanneer zij waren aangenomen, altoos in andere kerken te gaan 't zij bij die Predikanten daar zij

waren aangenomen of andere, en dan werden hun twee loodjes gegeven, waarop de letter van 't A. B. C. op geslagen was, die dezelve één des morgens en één des namiddags daar zij bij ter kerke gingen boven op de bus van den diaken leijde, die daar stond en zelfs wachten moesten tot de aanzienlijkste en burgerij uit de kerk waren. Dog zulks is moeten afgeschaft worden wijl daardoor groote misbruycken zijn gemaakt, bijv. door die loodjes eens in een besloten bus te leggen, en in plaats van na de kerk te gaan, na buyten of elders ja zelfs in herbergen 't geen veel aanstoot door de tijd aan de burgerij gaf."

In 1772 evenwel, waren deze loodjes nog in gebruik, want in het notulenboek van genoemd Weeshuis, vond ik op nov. 1772 vermeld, dat een wees, MARTINUS BAAYENS genaamd, verzocht was bij Heeren Regenten te komen, omdat de Binnenvader over hem geklaagd had, „dat het lootje van hem, als buyten de reeks te kerk gaande ééns vermist, ééns ter halven kerktijd in de bus was bevonden. Dit groote vergrijp aan orde werd gestraft, door hem, veertien dagen lang met de andere kinderen gezamenlijk naar de kerk te laten gaan, met de „reeks" mede zooals de term luidde.

VLISSINGEN.

Raads- of presentiepenningen.

pl. III n°s. 1 en 2.

In het Register op de Notulen van de Vroedschap van 1578—1589 — de notulen zelf zijn verbrand — staan eenige aanteekeningen vermeld over het gebruik van raadspenningen aldaar.

De oudste aanhaling hierover, dateert van 10 dec. 1586. Toen werd geresolveert, dat van nu voortaan mijnheer de BAILLIU en alle de Wethouderen en de Raden mitsgaders de Pensionaris en de Secretaris op de policiedagen vergaderende, een lootje waardig zijnde 4 st. zullen ontfangen, ende zoo wie voor het slaen van de half uure thiene niet en compareerdt, verbeuren zal, boven het voorz. loot, twaelf grooten vls, ziekte en absentie uit de stad geweest, waarvan den absente een van de Burgm'^{s} gehouden zal weesen voor zijn vertrek licentie te verwerken.

De leden kwamen naar 't schijnt zeer slecht op, want in 1591, dus vijf jaren later, werd er nogmaals op gewezen, dat wie niet ter vergadering kwam, zijn lood zou verbeuren plus 6 stuivers boete bovendien.

Het hielp allemaal niets, de leden schitterden het liefst door voortdurende afwezigheid, een

kwaal, die chronisch schijnt te zijn geweest, want in Middelburg als in Zierikzee, moesten ook in dit opzicht de boeten steeds verhoogd worden. In Vlissingen verdubbelde men ze in 1594; zij werden toen op twee schellingen gr. gebracht. Drie jaren daarna probeerde men het weer eens met het presentiegeld te verhoogen, want lezen wij, de loodjes zullen voortaan gerekend worden voor een schelling," dus waren zij van 4 op 6 stuivers gebracht.

Nu springen we bijna 50 jaren verder, en vonden op 't jaar 1641 aangeteekend, dat de loodjes weer van een schelling op 8 grooten = 4 st. werden gereduceerd. Dit zijn de weinige bizonderheden, die over het gebruik van raadspenningen in Vlissingen, eenig licht geven. Wel is waar wordt in 1764, door heeren thesauriers om authorisatie verzocht tot het aanmunten van lood, doch het is meer waarschijnlijk, dat men hier iets anders, dan presentieloodjes, op het oog had. Evenwel de mogelijkheid bestaat, dat Vlissingen, in tegenstelling met de andere Zeeuwsche steden, het uitreiken van presentiegeld tot in de 18e eeuw heeft volgehouden. In meer zaken handelde deze in bloei toenemende stad, onafhankelijk van hare zeeuwsche zusters. Terwijl in geheel Zeeland, om maar iets te noemen, geen penningen bij de hondenbelasting worden gebruikt, heeft

Vlissingen deze gewoonte reeds van 1883 af ingevoerd. In 1898 werden aldaar 426 geelkoperen en 94 roode penningen uitgereikt. De eerste worden door gewone honden, waar voor *f* 3.— belasting wordt betaald, gedragen; de roodkoperen dienen voor waak- en trekhonden, waarvoor slechts *f* 1.— jaarlijks gevraagd wordt. Deze fraaie penningen, door een Vlissingsche firma geleverd, zijn vermoedelijk in Duitschland vervaardigd.

Zijn in de 18e eeuw nog presentieloodjes gebruikt, dan kan mogelijk het loodje, afgebeeld pl. III n°. 2, dat op de keerz. de letters VL. in elkaar gestrengeld heeft, daarvan afkomstig zijn.

De magere vorm der letters en andere kenteekenen geven het geen hoogen ouderdom. Loodje pl. III n°. 1 is ontegenzeggelijk veel ouder. De groote V, die de keerzijde versiert, en die ik voor het cijfer V heb aangezien, zal wel de beginletter van Vlissingen zijn geweest, want, zoover ik heb kunnen nagaan, is de waarde van vijf stuivers nooit aan presentiegeld uitbetaald.

Luthersche en Waalsche kerkelijke of armenpenningen.

Bij het bespreken van de Vlissingsche avondmaal- of kerkelijke armenpenningen, heb ik

al de achthoekige koperen (zie afbeelding) en ook het ronde looden stukje, met het beeld van de pelikaan, die zijn jongen voedt, aan de Waalsche gemeente aldaar toegekend, in tegenspraak met de algemeene meening, die deze stukjes aan de Lutherschen toeschreef.

Als afdoend bewijs van mijn betoog, bied ik hierbij een afbeelding aan van het tot nu toe onbekende Luthersche loodje, dat ik op de Oudheidskamer te Vlissingen heb ontdekt.

Het geheele veld wordt ingenomen door een Zwaan, het Zinnebeeld der Gemeente.

Omschrift: Luthersche gemeente te Vlissingen.

Eenzijdig. Diameter 35 m.M. Lood.

ZIERIKZEE.

Aanteekeningen omtrent de geelkoperen Zierikzeesche raadspenningen van 3 stuivers van 1549 en 1583, meestal verkeerdelijk voor nood-

munten dier stad aangezien, en over het vervalschen dier penningen, vindt men uitvoerig in de jaargangen 1893 en 1894 van dit tijdschrift vermeld.

Loodje met het wapen van Walcheren.

pl. IV n°. 7.

Ten slotte wensch ik nog eenige ophelderingen te geven, omtrent het loodje, in gebruik onder het personeel van den Polder Walcheren.

In de Instructie voor de ondercommisen of landsknechts, art. XV van de vier wateringen des eilands Walcheren, anno 1776, staat aangeteekend, dat zij (de ondercommisen of landsknechts) geen wagens voor rekening van het Eiland op den Dijk zullen toelaten, dan van zulken, die (ten aanzien der vaste voerlieden bij beurte) door hun of hunne adjuncten in persoon, daags te voren vóór zonnenondergang, immers tijdelijk, zijn gedagvaard *met een loodje, daartoe expresselijk gemaakt:* welk loodje door den voerman op het werk komende, zal worden ter hand gesteld aan den opzichter over dat werk, hetzij commis of landsknecht, om daarna deszelfs voerloon aan te teekenen, met uitdrukking van den naam des voermans; van het werk waaraan; het

loon waarvoor; en de dagen, tijen en schoven, waarop de voerloonen zullen verdiend worden

Art. XVI. Gelijke dagvaarding zal door hun moeten worden gedaan, wanneer eenig karwerk zal worden verricht, hetzij in daggeld of bij aanneming.

Er valt dus niet meer aan te twijfelen, dat dit zeldzame loodje, het wapen van Walcheren (dolfijn) voerende, voor bovengenoemd doel heeft dienstgedaan.

Januari 1900. M. DE MAN.

Inhuldigingspenningen 1898.

AANVULLINGEN EN VERBETERINGEN.

Blz. 4, regel 21, staat: openbare, lees: openbare lagere.

3. Blz. 7. De hier genoemde beeldhouwer HENDRIKUS JOHANNES ADRIANUS BAARS, geboren te Amsterdam 4 augustus 1875, overleed na hevige aanvallen van typheuse koorts aldaar den 25 juni 1899. Kort voor zijn dood legde hij met glans het theoretisch examen af voor den „Prix de Rome," de dood belette hem aan het praktisch gedeelte van het examen deel te nemen.

4. Blz. 10, regel 6. Achter: de buitenlandsche gezanten aan ons hof; te doen volgen: de algemeene rekenkamer.

21. Blz. 33, regel 12 te doen volgen: Het ex. op het Kon. Kab. aanwezig, heeft de wijzers op 6.16 staan!

22. Blz. 34, achter regel 3 van onder te doen volgen:

De Vz. van dezen penning werd reeds gebezigd voor dien, uitgereikt op het festival bij gelegenheid van het 10jarig bestaan der fanfare „Weldoen door Vermaak" te Zeeuwsche Clinge op 19 juni 1898. Zie *Tijdschrift* 1899, blz. 246.

Achter n°. 22 te doen volgen:

SCHIEDAM.

30 Augustus — 3 September 1898.

30 Augustus. 's Avonds, luiden der klokken, taptoe met fakkellicht, aanbieding van een vaas op het Emmaplein aan de gemeente.

31 Augustus. 's Morgens. luiden der klokken, koraalmuziek, godsdienstoefening; 's middags inspektie der schutterij, overdracht door de feestkommissie van 19 februari 1887 aan de gemeente van een monumentalen fontein en een leeuw op voetstuk met H.M.'s wapen; 's avonds schutterijmuziek.

1 September. 's Morgens, planten van de Wilhelmina-linde, volksspelen; 's middags, kinderoptocht; 's avonds koncert en vuurwerk.

2 September. 's Middags, kinderoptocht.

3 September. 's Morgens, luiden der klokken, reveille, schoolfeesten en -optocht, matiné; 's middags en 's avonds, allegorische optocht, illuminatie en vuurwerk.

Aan den optocht namen ± 1000 personen en 150 paarden deel, er kwamen tal van praalwagens in voor.

Eigenaardig is het feit, dat de groote klok van den stadstoren in 1889 gescheurd, toen zij de treurmare

van 's Konings dood moest verkondigen, nà hersteld te zijn voor het eerst weer haar metalen stem deed hooren, ter inluiding van de feesten bij H. M.'s regeerings-aanvaarding in den avond van 30 Augustus 1898.

Bestuur der feestkommissie: H. J. VERSTEEG, burgemeester, eerevoorzitter; G. VISSER Bz., voorzitter; J. M. VAN DER SCHALK Jr., penningmeester; J. C. SANDER, sekretaris.

22A. Vz. In het veld een sierlijke W onder een koningskroon. Daaronder:

SEPT. 1898

Omschrift op matten rand:

✿ FEESTEN TE SCHIEDAM ✿
INHULDIGING VAN H. M. WILHELMINA

Kz. Glad veld, omgeven door lauwer- en eikentakken, waarop onder het gekroonde wapen van Schiedam rust.

Verguld tombok en brons. Groot 35 m.M.

22B. Dezelfde met oog en ring.

In brons met ring geschonken aan alle vereenigingen, die deelnamen aan den allegorischen optocht, in verguld tombok (met ring) benevens geldprijzen aan die vereenigingen, welke de fraaiste verlichting vertoonden bij den avondoptocht.

Zonder ring geschonken aan het Kon. Kabinet en enkele autoriteiten.

Vervaardigd door DE VRIES, Schedeldoekshaven, 's-Gravenhage.

40. Blz. 46, regel 3 van onder te doen volgen:

In de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* van 14 maart 1899 lezen wij omtrent de Kz.:

„Deze vrouwenfiguur heeft echter nog een Germaansche zuster, die eenigszins anders is uitgedoscht. Op een medaille ter eere van Groothertogin Louise van Baden staat aan de keerzijde een geheel op dezelfde wijze gekleede vrouw, met het hoofd naar links, in de linkerhand wordt een schaal gehouden, de rechter rust op een wapenschild...., op den achtergrond rechts en links twee paleizen van de Duitsche vorstin, weder dus dezelfde conceptie."

In dit artikel wordt ook naar den penning, geslagen bij gelegenheid der 60-jarige regeering van koningin Victoria verwezen; die voor 40 jarige trouwe dienst bij de vrijwillige brandweer te Pfortsheim was den inzender vermoedelijk onbekend.

79—82. Blz. 56, regel 12, te doen volgen:

In de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* van 10 maart 1899 wordt op de overeenkomst gewezen tusschen de Kz. dezer penningen en die van den Badenschen schutterspenning van 1897. De Vz. vinden wij afgebeeld in „*Sammlerdaheim*" (bijlage van „*Daheim*" van 27 mei 1899), waar we lezen, dat deze penningen werkelijk door de firma B. H. MAIJER te Pfortsheim zijn vervaardigd en dat het borstbeeld van H. M. de Koningin is gemodelleerd door Prof. R. MAIJER te Karlsruhe. (Zie hierna onder n°. 220ª).

122ᴬ. Geheel gelijk no. 122, doch met het juiste opschrift: AANVAARDING en in wit metaal.

(Veiling SCHULMAN 14—17 Mei 1900, no. 1239, *f* 4.50).

127 en **128**. Blz. 69, regel 11 te doen volgen:

In de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* van 22 juli 1899 wijst ook de heer M. G. W.(ILDEMAN, te 's Gravenhage) op de groote overeenkomst tusschen den draagpenning voor Menschlievend Hulpbetoon, (de z. g. Reddingsmedaille; over dien voor verdiensten jegens 's Rijks Musea wordt niet gesproken) en de Sint-Helena-medaille.

De heer WILDEMAN was zoo beleefd ons een cliché van de Vz^n^. van beide stukken, naast elkander geplaatst, aan te bieden, hetwelk wij hier afdrukken, als overtuigend bewijs voor de juistheid van zijn en ons beweren.

Hij schreef hieromtrent:

„Op 't eerste gezicht moet men dadelijk overtuigd wezen, dat het Fransche eeremetaal tot model diende

voor de 40 jaar later ingestelde reddingsmedaille, en valt de smaakvoller en degelijker uitvoering van 't Fransche werk direct in 't oog.

De Hollandsche navolging getuigt van wansmaak, terwijl met dezelfde onkosten zeer zeker iets sierlijkers had kunnen worden voortgebracht. Wilde men per sé het fransche model smakeloos navolgen? Het heeft er veel van. Want waarom niet den krans van eikenbladeren meer relief en een ovalen in plaats van ronden vorm gegeven? De beeldenaar van H. M. is afschuwelijk van conceptie. De kroon die de medaille dekt, gelijkt naar niets. Vooreerst loopen de beugels te puntig toe (naar het model der Fransche keizerskroon), en waarom is die kroon geheel gevuld afgebeeld?

Geen der nederlandsche ridderorden heeft een gevulde koningskroon; waarom nu juist die medaille wel? Technische bezwaren? Mij dunkt dat deze niet konden bestaan. In elk geval is het model der kroon foutief.

Qua afwerking verschilt dit Hollandsche maaksel ook al veel van zijn model, de letters van de legende aan de keerzijde zijn niet alle even groot; de E's zijn slordig afgewerkt, terwijl in het woord „menschlievend", de c véél te groot is.

Doch het was in hoofdzaak ons doel er op te wijzen, dat de reddingsmedaille ook al geen oorspronkelijk Nederlandsche conceptie is."

Blz. 69, regel 6 van onder te doen volgen:

De heer MENGER deelt ons mede, dat de reduceer-

machine van 's-Rijks munt *niet* in staat bleek de verlangde verkleiningen van het model van BAARS te leveren, waarom die verkleining werd verricht door F. DUBOIS te Brussel en door dezen zoo als die van de machine kwam naar de Munt werd gezonden, waar de geheele verdere afwerking van den ponsoen, alsook het maken der stempels geschiedde.

167C. PAUL FISCH te Brussel.
Rue d'Allemagne n°. 32.

Vz. Linksgewend borstbeeld van H. M. de Koningin, met ontblooten hals, diadeem en parelsnoer, omgeven door een mantel. Omschrift bovenlangs:

✠ WILHELMINA KONINGIN DER NEDERLANDEN ✠

Kz. Glad veld, omgeven door saamgestrikte eiken- en lauwertakken, in parelrand.

Verkrijgbaar in elk verlangd metaal. Groot 50 m.M.

Zie *Revue belge de Numismatique*, 1899, blz. 474, volgens welk tijdschrift de eerste afslagen hebben gediend voor een wedstrijd voor handboogschutters te Mechelen—Wittem op 26 juni 1899.

BODEGRAVEN.

183A. Het gekroonde wapen van Bodegraven, zonder den lauwerkrans, geheel geslagen en uitgesneden, de kleuren aangegeven, zijnde in blauw een hoed rustende op twee gekruiste spaden. Het geheel op een oranje rozet.

Zilver. Hoog 20, breed 12 m.M. Vervaardigd door de Kon. Utr. Fabriek van Zilverwerken, firma C. J. BEGEER. (Zie blz. 76, onder n°. 152.)

's-GRAVENHAGE.

185A. Eenzijdig hol draagteeken, geheel gelijk aan de Vz. van n°. 185, met dezelfde ornementen en bevestigd aan dezelfde kroon.

Matzilver aan oranjelint, blijkens *Aanwinsten van het Kon. Kabinet van Munten, Penningen en Gesneden Steenen in* 1898, gedragen door het Uitvoerend Comité te 's-Gravenhage.

(De overige onder die aanwinsten vermelde Inhuldigingspenningen, waarbij de minder juiste verwijzing naar ons werk *niet* voorkomt, zijn evenwel *alle* daarin beschreven.)

SCHIEDAM.

193A. Sierlijke gekroonde trekletter W, Zilver, hoog 20, breed 16 m.M., op ongeveer 26 m.M. groote oranje rozet. Vervaardigd door F. PAUWELS te 's-Gravenhage, Hoogstraat. (Zie n°. 22A. hiervoor.)

B. H. MAYER, te Pfortsheim.

220A. *Vs.* Zeer fraai gemodelleerd linksgewend hoofd van H. M. de Koningin. *Ks.* Glad.

Mat zilver. Groot 27½ m.M. Prijs *f* 3. — met aangesoldeerden speld en oog (broche).

Blijkens bekomen inlichtingen gemodelleerd door Prof. R. MAYER te Karlsruhe. Later ook verkleind om als dasspeld te dienen. Prijs *f* 1.25.

VARIA.

In de eerste plaats had onder deze rubriek wel vermeld mogen worden het navolgende *hoogst zeldzame* penninkje, dat zich op het Koninklijk Kabinet bevindt:

240A. *Vs.* Linksgewend borstbeeld van H. M. de Koningin met ontblooten hals en diadeem, omgeven door een bontmantel, geheel overeenstemmende met dat, voorkomende op de nederlandsche postzegels van 1898 en 1899.

Omschrift:

WILHELMINA · KONINGIN DER · NEDERLANDEN

onder in miniatuurlettertjes: B · BOCCHUS 1898

Ks. Glad.

Mat zilver. Groot 30 m.M.

EUGÈNE MOUCHON, geboren te Parijs 1843, is graveur en medailleur; hij heeft hoofdzakelijk naam gemaakt door het graveeren van postzegels en aan hem werd ook het vervaardigen van den kop voor de nieuwe nederlandsche postzegels opgedragen.

In afl. VI van het werk: *les Médailles et Plaquettes modernes* door Dr. H. J. DE DOMPIERRE DE CHAUFEPIÉ, (Uitgave A. KLEINMANN & C°. te Haarlem), vinden we fraaie afbeeldingen van n°. 1, 3, 4, 5, 12, 112, 138, 185, welke Pl. XXIII vullen, terwijl n°. 13 tusschen den tekst op blz. 43 is afgebeeld. De Vz. van n°. 138 siert tevens omslag en titelvel van afl. I.

De zetter speelde ons nog een minder aangename part door de hoofden van Register II: *Naamlijst der in het werk genoemde personen en vereenigingen*, die in proef èn revisie juist geplaatst waren, voor het afdrukken te doen verspringen, zoodat de 1ᵉ helft aan het hoofd rechts en de 2ᵉ helft links kwam te staan.

Juni 1900.

JOH. W. STEPHANIK.
W K. F. ZWIERZINA.

Iets over het bepalen van Ponden en Munten.

Vaak is het ontcijferen van in de rekeningen gebruikte ponden een ingewikkelde aangelegenheid, en is het enkele malen zelfs ondoenlijk, om bij volslagen gemis aan gegevens, de gebezigde rekeneenheden te bepalen, dikwijls is het nog bezwaarlijk dit te doen, wanneer de veelal vreemdsoortige becijferingen op voor ons zoo zonderlinge wijze aan bekende grondmunten zijn vastgelegd.

Slechts in enkele gevallen is het niet moeielijk nategaan met welke ponden gerekend is; het zijn die, in welke deze rechtstreeks met bekende munten zijn in verband gebracht.

In betrekking nu tot het eenvoudige en het meer ingewikkelde der bepalingen nopens de gebruikte ponden en munten in oude bescheiden, lasschen wij hier eenige posten, ontleend aan de thesoriers-rekening van JAN PHILIPSZOON van Leiden, in.

Het stuk, waaruit de voorbeelden genomen zijn, loopt van 25 Februari 1340 tot 25 September 1341, en is, blijkens het volgende, in het Pond Groot van *f* 42,00 gesteld. Slechts bij aanhaling van vreemde munt, en overigens in een enkel ander geval is daarin van ondergeschikte ponden of payementen gebruik gemaakt.

De eerste uit die rekening overgenomen post, voor ons oogmerk geschikt, luidt als volgt:

Anno 1340. Item eidem per Willelmum Puls, apud Valenchenium feria quarta post Philipi et Jacobi eodem anno ad expensas domine comitisse, unde idem tenetur computare, 200 Scuta, facit 15 £. (Bladz. 61.)

De uitgaaf bestond uit 200 Scuta, waarvoor in rekening is gebracht een bedrag van 15 £.

Is het nu bekend, dat onder het Scutum het Schild moet worden verstaan, en dat de vaste gang van die munt overeenkomt met *f* 3.15 van ons geld, dan is het waarlijk hier niet moeielijk het gebruikte pond te bepalen. Het is dan duidelijk, dat het bedrag daarvan moet overeenkomen met $\frac{200 \times f\,3{,}15}{15}$ of *f* 42,00.

Men heeft hier dus te doen met een dier gevallen, waarin het onbekende pond rechtstreeks in bekende geldstukken is uitgedrukt.

Ook de onderdeelen, de schellingen van het pond, kunnen op even eenvoudige wijze uit

die rekening worden bepaald, door posten van inhoud als de volgende:

Anno 1340. Domino de Agimont feria quarta post dominicam palmarum anno 40 in Middelburch per Johannem ex Campo jussu domini comitis in discomputationem debitorum suorum 12 scuta, facit 18 sc. (Bladz. 60.)

Hier zijn 12 Scuta of Schilden in rekening gebracht en daarvoor vindt men verantwoord een bedrag van 18 schellingen. Het is duidelijk dat elke schelling dus wordt bepaald door $\frac{12 \times f\,3{,}15}{18} = f\,2{,}10$.

Op gelijke wijze kunnen ook de onderdeelen van den schelling, de deniers groot, worden berekend. De post, daarvoor geschikt, luidt:

Anno 1340. Item eidem per Egidium Petri de Coudekerc Sabbato post diem Maji apud Bruxellam de pecunia, quae venerat de reditibus venditis Super oppidum de Middelburgh 1 scutum, facit 18 d. gr. (Bladz. 56.)

De rekening van EGIDIUS VAN KOUDEKERCKE bestond uit slechts één Schild, voor hetwelk verantwoord zijn 18 d. groot. Elke duit of denier groot moet dus gerekend wezen op $f\,3{,}15 : 18$ of op $f\,0{,}175$.

Het Pond, de Schelling en de Groot zijn nu achtereenvolgens bepaald, en uit de twee laatstelijk verkregen uitkomsten blijkt, dat ook dit pond van $f\,42.00$ gelijk stond met 20 schellingen en de schelling met 12 grooten; want

20 × *f* 2.10 = *f* 42.00, en 12 × *f* 0.175 = *f* 2.10, terwijl hieruit weder volgt, dat het volle bedrag der rekeneenheid overeenkwam met 20 × 12 of 240 grooten.

Dusdanige indeeling in 20 schellingen of 240 grooten, gold echter voor alle middeleeuwsche en later gevolgde ponden, onverschillig op welk bedrag deze waren bepaald. Maar was het aantal schellingen en grooten in eenig pond vervat, altoos gelijk, de gang van die ondergeschikte munten zelve regelde zich natuurlijk steeds naar het bedrag of de waarde van het pond, waarop deze betrekking hadden.

Even eenvoudig als het bepalen der ponden met hunne onderdeelen, kunnen in vele gevallen ook de berekeningen van voorkomende munten zijn. En dit is het geval, wanneer de munt in bekende grooten is bepaald, of wanneer slechts een enkel soort van geldstukken in bekende ponden is uitgedrukt.

Door het bekende bedrag van den schelling, kan uit het volgende de Aureus, het dubbele Lam, berekend worden:

Anno 1340. Item eidem per eundem Henricum apud Ghandavum feria quarta ante nativitatem beati Johannis Baptiste 2 duplices aureos, valent 5 sc. gr. (Bladz. 57.)

Voor de twee dubbele Aurei is in rekening gebracht een bedrag van 5 $\frac{1}{2}$ gr. of van

5 × f 2,10 = f 10,50. Voor elken dubbelen Aureus moet alzoo gerekend wezen f 5,25.

De enkelvoudige Aureus van f 2,625, stond ook als Lam bekend.

Door de kennis van de waarde van den schelling en de groot is men door het onderstaande in staat ook een andere munt, Tentorium genaamd, te bepalen:

Anno 1340. Per Johannem Hamer apud Anthoniam jussu domini comitis feria secunda post octavam Pasche orghaniste comitis Flandrie 10 florenos cum tentoriis, facit 17 sc. 11 d. (Bladz. 48.)

In rekening zijn gebracht 10 Tentoria en daarvoor is verantwoord een geldelijk bedrag van 17 ß 11 d. gr. of van:

17 ß Groot,	17 × f 2,10 = . .	f 35,70
11 d „	11 × „ 0.175 = . .	„ 1,925
	Samen voor 10 Tentoria .	f 37,625
	Elke munt is dus gerekend op .	„ 3,7625

Het Tentorium of de Tent was de schelling van het aloude Pond Groot van 43 Guldens van gewicht of van f 90,30, dat nog op den ouden voet verdeeld was in 24 schellingen elk van 10 grooten.

Door het volgende kan de Leeuw, de florenus cum Leone, berekend worden:

Anno 1340. Item eidem per dictum Henricum apud Niewenweghe Sabbato post octavam sacramenti 11 scuta et 3 leones, facit 21 sc. 4½ d. gr. (Bladz. 57.)

Het uit te keeren bedrag bestond uit 11 Schilden en 3 Leeuwen, waarvoor verantwoord is een geldelijk bedrag van 21 β 4½ d. Dit laatste in onze munt overbrengende, heeft men:

21 β Groot,	21	× ƒ 2.10 =	ƒ 44,10
4½ d. „	4½	× „ 0.175 =	„ 0,7875
		Samen	ƒ 44,8875
Hiervan afgetrokken 11 Schilden			
of 11 × ƒ 3,15 = ...			„ 34,65
Rest voor 3 Leeuwen			ƒ 10,2375

Eén Leeuw is dus gerekend op ƒ 3,4125.

De Leeuw was de munt voor het Tournooisch van het oude pond van ƒ 54,60 of van 26 Guldens van gewicht.

In het onderstaande is dezelfde munt, Leeuw genaamd, uitgedrukt in d. groot.

Anno 1340. Item dicto die ibidem per dominum Theodericum de Walcourt, quem dedit Coppekino janitori apud Anthoniam, quum ivit versus Hollandiam, florenum cum leone, facit 19½ d. gr. (Bladz. 33.)

De Leeuw, hierboven berekend op ƒ 3,4125, wordt in dezen post bepaald op 19½ groot, dus insgelijks tot dit bedrag, want 19½ × ƒ 0,175 = ƒ 3,4125

Ook kan uit de aangehaalde rekening de kleine Florentijnsche Gulden bepaald worden. In het volgende komt deze munt, die ook dikwijls Gulden Halling heet, voor:

Anno 1340. De rege Bohemie per manus domini Johannis de Lisse per litteram domini, datam apud Valenchenium Sabbato post Marie Magdalene anno 41, in discomputationem majoris summe pecunie. in qua tenetur domino comiti, 1000 parvos florenos, val. ut in expositis sunt computati, 4 parvi floreni pro 3 scutis, 750 scuta, facit scuto pro 18 d gr 56 £ 5 sc. (Bladz. 14.)

De bedoelde munt kan hier op drieërlei wijze berekend worden. De klerk toch zegt, dat 4 Guldens gelden voor 3 Schilden. Elke Gulden had, volgens deze bepaling, alzoo gang voor $\frac{3 \times f\,3{,}15}{4} = f\,2{,}3625$

Ook deelt de steller van de rekening mede, dat de 1000 Guldens overeenkomen met 750 Schilden. De laatsten nu leveren een bedrag op van $750 \times f\,3{,}15 = f\,2.362{,}50$ en deze geldsom, gelijk staande met 1000 Guldens, moet ook hierin één dezer gerekend wezen op $f\,2{,}3625$.

Voor de 1000 Guldens wordt eindelijk door den klerk verantwoord een bedrag van 56 £ 5 ß of van:

56 £ Groot,	$56 \times f$	42,00 =	f 2352,00
5 ß „	$5 \times$ „	2,10 =	„ 10,50
Te zamen van. . .			f 2362,50

En dus is ook hier voor één Gulden gerekend *f* 2,3625.

De munt wordt Gulden Halling genoemd, omdat zij juist de helft bedroeg van den gouden Zetelaar, die dus *f* 4.725 deed.

Maar hoe eenvoudig dergelijke en andere herleidingen ook mogen zijn, er komen in diezelfde rekening toch ook vele ingewikkelder bepalingen voor. Zoo vordert de ontraadseling van het volgende stellig meer inspanning dan bij de oplossing van een der vorige posten werd vereischt.

Anno 1340. Item computavi et misi in receptis computationis meae factae ante istam de Petro, dicto Blare de Walacria, qui debuisset domino comiti praestitisse per litteram domini, datam apud Middelburgh feria quinta post translationem beati Martini anno 40, qui non praestitit et idcirco reddo hic eandem litteram et computo hic in expositis, 40 sc. gr. uno socio pro 1 d. gr. computato et 19 sociis et 3 coppekinis pro 1 scuto, facit scuto pro 18 d. gr. 37 sc. 6 d. (bladz. 61).

In dezen post heeft men met tweeërlei geld of ponden te doen, iets wat terstond wordt opgemerkt bij eene aandachtige beschouwing daarvan. De rekening toch bestond uit 40 schellingen, waarvoor echter maar 37 schellingen en 6 d. groot of 37½ schelling in rekening werd gebracht. De redenen van het verschil in deze aantallen schellingen waren

gelegen in de omstandigheid, dat de uitkeering was gesteld in een kleiner, de verantwoording in een grooter pond.

Het Pond Groot van *f* 42.00, waarin, zooals wij vernamen, de rekening van den Thesorier is gesteld, was het pond van 20 Guldens van gewicht of van 16 gouden Lammen, en daarom is, zoowel 20 × *f* 2.10, als 16 × *f* 2,625 = *f* 42,00.

Tijdens het gebruik van dit Pond Groot hier te lande, was elders, doch vooral bij onze buren in Brabant, reeds in gebruik het pond van 15 gouden Lammen, dat alzoo gelijk stond met 15 × *f* 2,625 of *f* 39,375. Dit was het eerste zoogenaamde „Pond der Gezellen," en de groot daarvan, overeenkomende met *f* 39,375 : 240 = *f* 0,1640625 of *f* 0.16$^{13}/_{32}$ heette „socius" of „gezel."

De schelling van dit Pond der Gezellen deed *f* 39,375 : 20 = *f* 1.96875 en 40 van deze worden in de rekening bedoeld. En om het duidelijk te maken, dat de 40 schellingen werkelijk op dit pond betrekking hadden, wordt gezegd, dat 19 sociis of 19 gezellen daarvan met nog 3 gewone koppekines het bedrag van het Schild opleverden.

De gezel van het vreemde pond kennen wij; deze deed volgens bovenstaande deeling *f* 0.1640625 en het kopje of de koppekine was de eenheid of de penning van het Tournooisch

van het in de rekening gebruikte Pond Groot. Van dit Pond deed het Tournooische payement f 42,00 : 16 = f 2,625 en de penning of de koppekine ervan had gang voor f 2,625 : 240 = f 0,0109375 of 0,01$^{3}/_{32}$. 1)

Nu moet de waarde van het Schild gelijk zijn aan 19 sociis of gezellen, elk van f0.1640625, en 3 koppekines, elk van f0.0109375, 't geen juist is, want:

19 sociis, 19 × f 0,1640265 = f 3,1171875
en 3 kopp^{s}. 3 × „ 0,0109375 = „ 0,0328125
Samen voor het Schild f 3,15

De klerk heeft evenwel willen zeggen, verminder het bedrag van het Schild met 3 koppekines en deel de rest door 19, dan is de uitkomst gelijk aan den gezel of den groot van het onbekende pond. Dit doende, heeft men:

$$\frac{f\,3.15 \div 3 \times f\,0{,}0109375}{19} = f\,0{,}1640625$$

Men heeft dus de gezel nauwkeurig bepaald; met die kon nu ook de schelling worden berekend, want deze was gelijk aan twaalf maal de gezel, of gelijk 12 × f 0,1640625 of 1.96875. Het pond, overeenkomende met 20 β, deed 20 × f 1,96875 of f 39,375.

Vervolgens nu de rekening nagaande, blijkt dat de uitkeering, bestaande uit 40 β gezellen,

1) De Koppekine van f 0,0109375 stond gelijk met $^{1}/_{10}$ gedeelte van den Romeinschen Sertertius. Zie ook bladz. 120 van de vorige afl.

gelijk was aan 40 × *f* 1,96875 of . . *f* 78,75
Hiervoor verantwoordde de klerk in
het bekende stelsel van *f* 42.00
slechts 37 ß 6 d of ook:
37 ß Groot, 37 × *f* 2,10 = . *f* 77,70
6 d. „ 6 × „ 0,175 = . „ 1,05
Samen. . . . . *f* 78,75

De 40 schellingen, in den tekst bedoeld, staan ook gelijk met 2 £, weshalve het verantwoordde bedrag tevens moet overeenkomen met 2 × *f* 39,375 of *f* 78,75. En daar men in deze te doen heeft met ponden van 15 gouden Lammen, zal de geldsom eindelijk ook gelijk wezen aan 30 × *f* 2,625 of *f* 78,75. De uitkeering gold alzoo een zeer oud pond van 30 gouden Lammen.

Ook in het onderstaande heeft men met tweeërlei munt of ponden te doen, maar de bepalingen daaromtrent zijn minder ingewikkeld.

Anno 1340. Per dominum de Haemstede et magistrum Nicholaum Merre apud Antwerpiam dominica post Mathie solvi Bolduino Geulias de Sluza pro salmonibus de Scothia et aliis providenciis ductis ad providenciam domini ante Tornacum 4 £ 10 sc. gr. scuto pro 20 d. gr. valent, scuto pro 18 d. gr. 4 £ 12 d. (bladz. 52)

Hier deed in het eene geval de groot *f* 3.15 : 20 = *f* 0.1575; in het andere had zij

eene waarde van *f* 3.15 : 18 = *f* 0.175. Het bedrag, in den tekst bedoeld, is dus bepaald in een pond van 240 × *f* 0.1575 = *f* 37,80; de verantwoording is weder gesteld in het pond van 240 × *f* 0.175 = *f* 42.00

Van het Pond Groot van *f* 37.80, of van 12 Schilden, had de schelling gang voor *f* 1.89 en de groot voor *f* 0.1575; van het Pond Groot van *f* 42.00 deed de schelling, zooals bekend is, *f* 2.10 en de groot *f* 0.175, en met deze gegevens nu de beide bedragen in ons geld overbrengende, heeft men voor 4 £ 10 ß:

4 £ Groot,	4 × *f* 37.80 =	*f* 151.20
10 ß „	10 × „ 1.89 =	„ 18.90
	Samen	*f* 170.10

En voor de 4 £ 12 d. gr.:

4 £ Groot,	4 × *f* 42,00 =	*f* 168.00
12 d. „	12 × „ 0,175 =	„ 2.10
	Samen	*f* 170.10

Het aan BOUDEWIJN, GILLES VAN SLUIS overgedragen bedrag stemt dus volkomen overeen met de verantwoording ervan.

't Is duidelijk dat het in dit alles aankomt op de zekerheid van de waarde van het Schild. Wij berekenden die op *f* 3.15; voor het bewijs dat deze opgave juist is, kunnen velerlei berekeningen en beschouwingen gele-

verd worden. Hier zij alleen opgemerkt, dat het Schild in ons pond Vlaamsch, in dat van ƒ 6.00, gold voor 63 stuivers; bij het door bovengenoemden Thesorier gebruikte pond van ƒ 42.00 blijkt de munt slechts gegolden te hebben voor 18 grooten, overeenkomende met 9 stuivers. Deze opmerking is van gewicht; zij bevat als het ware het geheele bewijs voor de juistheid van het berekende bedrag voor het Schild.

Nemen wij aan, dat het alsnog onbekend is in welk pond de rekening van den Thesaurier gesteld is, doch dat, zooals gebleken is, de aantallen stuivers voor de waarde van het Schild in betrekking tot de twee genoemde ponden tot elkander staan als 63 : 9, dan is alleen met die wetenschap het onbekende pond te bepalen. Het is toch duidelijk, dat bij den vasten gang van het Schild, het aantal stuivers voor deszelfs waarde benoodigd, is toegenomen in evenredigheid van de verkleining van het pond. De bedragen der beide ponden staan alzoo in omgekeerde reden van de stuivers tot elkander, als 9 : 63 of als 1 : 7; dat is, zevenmaal het kleinste of ons pond van ƒ 6.00, is gelijk aan eenmaal het grootste of het door den Thesorier gebruikte pond, waaruit voortvloeit, dat dit laatste ook gelijk moet zijn aan 7 × ƒ 6.00 = ƒ 42.00.

Staat het bedrag van dit grootste pond

gelijk met *f* 42.00, en is het verder bekend, dat ook dit grootere pond, evenals elk ander, verdeeld is geweest in 20 schellingen elk van 12 grooten, dan levert toch stellig de waardebepaling, zoo van diens schelling als zijne groot, ook geenerlei bedenking meer op.

Aan de kennis van het Schild is voor het bepalen van ponden en munten veel, zoo niet alles gelegen, en van daar dat een ernstige studie omtrent dit geldstuk zich als van zelf aanbeveelt.

Het schild was aanvankelijk de schelling van het Pond Groot van *f* 63.00. Het stond daarbij gelijk met 12 grooten of 6 stuivers. De bepaling voor de munt op 12 grooten of 6 stuivers, is de oudste, die wordt aangetroffen, en de aantallen stuivers, waarin het Schild in dit en ons pond Vlaamsch wordt uitgedrukt, staan tot elkander, als 6: 63; de ponden zelf vormden alzoo de verhouding van 63: 6.

Later, bij de invoering van het reeds hier voren genoemde Pond Groot van *f* 37.80, deed het Parisis *f* 37.80: 12 = *f* 3.15 en daar de Franschen sinds lang gewoon waren de hoofdmunt voor hun payement steeds te bestempelen met den naam van Kroon, kreeg alzoo ook het bedrag van het Schild den naam van Ecu of Kroon.

Tholen, Mei 1900.

A. HOLLESTELLE.

Gemengde Berichten.

Muntvondst te Vlissingen.

Eenige jaren geleden vond men te Vlissingen, een meter onder den grond, een steenen kruikje, inhoudende 125 zilveren en 4 gouden munten. De plaats waar deze zijn opgegraven, in de nabijheid van het fort de Nolle, ligt vlak aan zee, daar, waar de vroegere stadswal moet hebben gelegen. 1)

De fragmenten van het gebroken kannetje zijn, jammer genoeg, niet bewaard. De vondst is, zoover ik weet, geheel in mijn bezit gekomen. Zij bestaat uit munten der 15e eeuw, meest nederlandsche, die door een geelachtige stof, welke gemakkelijk kon verwijderd worden, waren bedekt; slechts bij enkele stukken was deze in roest overgegaan. Over het algemeen zijn ze goed bewaard, de jaartallen duidelijk leesbaar.

De oudste munt daaronder behoort aan FILIPS

1) Een korte inhoud van deze vondst is door Dr. H. J. DE DOMPIERRE DE CHAUFEPIÉ. in zijn verslag van het Penningkabinet, over 1899, medegedeeld.

VAN ST. PAUL, ruwaard van Brabant (1420—22); de jongste is in 1488—89, tijdens het oproer van Gent, op naam van den jeugdigen FILIPS DEN SCHOONE, aldaar vervaardigd.

Het is opvallend, dat de vondst geen munten bevat, tijdens de minderjarigheid van FILIPS te Brugge geslagen, waarop MAXIMILIAAN den titel van Roomsch koning en dien van PATER aanneemt. Zouden deze met opzet door den toenmaligen eigenaar van den schat zijn geweerd?

Wij weten immers, dat de Vlamingen het MAXIMILIAAN zeer euvel hebben geduid, dat hij zijn eigen naam op de munten zijns zoons liet plaatsen, een boosheid, die zelfs zoo ver is gegaan, dat de Gentenaars op eigen gezag geld deden slaan, waarop de naam FILIPS alleen en zelfstandig voorkomt. Van deze serie zijn een negental stukken in de vondst aanwezig. Een muntvondst dus, met politieke kleur!

Het is, dunkt me, aan geen twijfel onderhevig, dat het wegstoppen der munten met de onlusten in verband heeft gestaan. De Sluizenaars vooral, maakten het den Zeeuwen zoo lastig mogelijk, zij plunderden en roofden waar het maar kon.

In 1485 — volgens VAN DER AA in 1489, doch dit zal wel als een vergissing moeten worden aangezien, daar alle oude kronieken dit feit op 16 Mei 1485 stellen — werd Vlissingen door hen overvallen, ingenomen en geplunderd.

Groote schatten gelds namen zij bij hun vertrek mede. „Sy hebben de pluymen uyt den bedden ghedaen vullende die tijcken weder met cleynodiën,"

zegt de oude kroniek, 1) maar zij lieten het hierbij niet. Burgers werden ontvoerd en slechts tegen losprijs vrijgelaten.

Na deze overrompeling heeft MAXIMILIAAN het noodig geoordeeld, de stad met wallen en vesten te omgeven.

In 1488 kwamen de Sluizenaars op nieuw met hunne „Roeybargen" het platteland van Zeeland bestoken; drie jaren daarna werd Westkappel door hen verbrand.

Voegt men hier nog bij de rooftochten van FRANS VAN BREDERODE, het opperhoofd der Hoeksche partij, wiens benden voortdurend de kuststreken der Zeeuwsche eilanden onveilig maakten, dan is het zeer verklaarbaar, dat schatten aan de veilige aarde werden toevertrouwd.

Aangenaam was het leven toen ter tijde niet. In 1485 brak bovendien een hevige storm boven Walcheren uit, waardoor o. a. 17 molens omwaaiden en de zeedijken doorbraken. „'t Landt lach verdroncken ofte een zee hadde gheweest, 2) datter veel volckx ende schepen verdroncken ende bedorven." En tot overmaat van smart had den 18den maart 1486 een groote Zoneklips plaats, „snoenens op den middach drie uyren lanck duerende, dattet soo donker was als haddet avont gheweest."

En wij weten uit oude verhalen, hoe groot de

(1) *Die oude chronycke en de historien van Zeelandt* door JAN REYGERSBERGH, *Middelburg* 1634, *blz.* 212.

2) L. c. blz. 213.

angst en ontsteltenis waren, die dergelijke natuurverschijnselen bij de onwetende bevolking in het leven riepen.

Eenige jaren later, in 1491, toen zooals we reeds gezegd hebben, de Sluizenaars een onwelkom bezoek aan Walcheren brachten, volgde, zegt de kroniek, 1) een ontspreeckelijcken dieren tijdt, „soodat men eenen sack tarwen om thien schellinghen ende een ey eenen halven stuyver, een pondt booters om ses stuyvers, een pondt kaese om twee stuyvers koste, ende alle dinghen daer nae." Zou men in vredestijd een pond kaas voor een mijt hebben gekocht?

Veel voorspoed hebben de bewoners van Sluis bij hunne strooptochten toch niet gehad; volgens REYGERSBERGH stierven er in 1491 meer dan 23000 menschen. 2)

Maar genoeg voorbeelden om aan te toonen, dat het toch niet zoo dwaas was zijn zuur verworven geld op een veilig plekje onzichtbaar te maken.

In de vondst zijn 9 munten aanwezig, zoogenaamde coppenolen, die tijdens het oproer van Vlaanderen in Gent zijn geslagen. Zij werden aldus genaamd naar JAN DE COPPENOLE, deken en hoofdaanvoerder der gentsche oproerlingen. Nog altijd, zegt R. SERRURE, is het spreeekwoord, „hij is noch roomsch, noch coppenolisch" in Gent bekend.

Van deze serie zijn in de vondst niet aanwezig

---

1) REYGERSBERGH, blz. 218.

2) L c. blz. 220.

de gouden florin au St. Jean en de double patard. 1)

Het was in Vlaanderen waarlijk treurig gesteld. Gent en Brugge hadden zich zelfs verstout, den roomsch koning in het huis Craenenburch te Brugge gevangen te zetten, een daad van geweld, die hen duur zou te staan komen.

Dank zij de komst van keizer FREDERIK, die met een groot leger zijn zoon ter hulpe was gesneld, werd de doorluchtige vorst in zijn eer hersteld en het oproer tijdelijk „ghedadinckt."

De oproerige steden werden zwaar beboet. Als een der hoofdpunten van den vrede, werd het geld in waarde verminderd en in dit afgezette geld, moesten nog wel de boeten worden betaald.

„Eenen gouden gulden", zoo lezen wij, 2) „die ghedaen hadde drye en 't sestich stuyvers worde gheset op twee en veertigh stuyvers, ende die vier ysers die ghedaen hadden vijf stuyvers worden die drie op vijf stuyvers gheset. Ende voort alle andere

1) De omschriften, die deze munten versieren, zijn: Equa libertas Deo grata. Fiat pax in virtute tua en In Domino confido. On peut regarder ces devises, zegt R. SERRURE, in zijn *Dict. géogr. de l'hist. monétaire belge*, page 134, comme l'expression des changements qui se produisirent dans la situation des Gantois pendant les troubles. Equa libertas etc.. — een gelijke vrijheid is Gode aangenaam — fait songer à un peuple encore dans le premier feu de la révolte, mais peu à peu la lutte affaiblit l'ardeur des masses, et l'on vient à songer à la paix: fiat pax etc., — De vrede geschiede in Uwen geest — Enfin, in Domino confido — Vertrouw op den Heer — est le cri naturel des Gantois, lorsqu'en 1489 ils voyaient s'approcher le moment. où tout appui de la France allait leur manquer et où ils n'auraient plus d'espoir, que dans la miséricorde du Tout-Puissant.

2) REYGERSBERGH, blz. 217.

goude ende silvere penninghen nae advenant, daer een groote commotie om was in alle des Princen Landen ende menich koopman werter mede verdorven."

De gouden munten werden volgens deze berekening een derde, de zilveren twee derden in nominale waarde verminderd.

Als men nu bedenkt, dat binnen den tijd van drie jaar, de som van 300000 gouden schilden, 1) ieder 36 stuivers waardig, beloopende 525000 ponden tournooisch, door de oproerige Vlaamsche steden aan den roomsch koning in dit in koers verlaagde geld, moest worden voldaan, zal het wel niemand verwonderen, dat de geldnood zich spoedig openbaarde en men er noode toe overging.

Brugge en Gent verklaarden dan ook, dat zij van een vermindering van twee derden van het geld niets wilden weten en slechts zouden toegeven, dat het de helft in waarde verminderde, al zouden zij den laatsten druppel bloeds daarvoor moeten wagen, zegt VAN MIERIS. 2)

Hun tegenstribbelen heeft evenwel niet gebaat.

Wel is waar is, na de loslating van MAXIMILIAAN, de oorlog opnieuw ontbrand, maar, dank zij de uitmuntende hulp van ALBRECHT VAN SAKSEN-MEISZEN, die door den roomsch koning tot algemeen stadhouder der Nederlanden was aangesteld, is deze in 1492 ten gunste van MAXIMILIAAN geeindigd. 3)

---

1) v, MIERIS, *Hist. der Ned. Vorsten*, I blz. 223.

2) L. c. blz. 226.

3) P. J. BLOK, *Geschiedenis van het Ned. Volk*. II blz. 299.

Toen hebben de Gentenaars den roomsch koning als voogd van zijn zoon FILIPS moeten huldigen en hun aandeel in de bedongen boete betaald en het geld werd afgezet, gelijk het in andere deelen van Vlaanderen reeds was gedaan. MAXIMILIAAN had de groote geldsommen, door de oproerige staten te betalen, wèl noodig. De oorlog had hem schatten gelds gekost, die hij niet bij machte was te voldoen. In 1498 was de som, die hij ALBRECHT VAN SAKSEN schuldig was, voor gemaakte oorlogskosten, reeds tot 350000 goudguldens aangegroeid. Niet in staat zijnde deze kapitale schuld te voldoen, benoemde MAXIMILIAAN den hertog tot erfelijk Gubernator en Potestaet van Friesland, met de bepaling evenwel, dat tegen betaling der geheele som ten allen tijde de bourgondische aanspraken op Friesland zouden kunnen worden teruggekocht. 1)

Met het oog op de lage waarde van het geld, vertegenwoordigde onze vondst slechts een geringe som, maar die men toch ongaarne wilde missen. Is het wegstoppen geschied door een inwoner van Vlissingen, door vluchtelingen van schepen, door officieren die de stadswal moesten bewaken, wie zal het zeggen?

Rustig en kalm liggen ze voor ons, de blinkende schijfjes, stomme getuigen van menschelijke hartstochten, klaarblijkelijk bevestigende de waarheid van het spreekwoord, dat „geld de ziel van den oorlog is."

---

1) L. c. blz. 357.

HOLLAND en ZEELAND.

FILIPS DE GOEDE.

1433—1467.

N°.		v. D. CHIJS Plaat	n°.	Stuks
1.	Dubbele stuiver of vierlander . . Gewicht 3.05 wichtjes. Eén exemplaar besleten.	XIV	11	2

MARIA VAN BOURGONDIË.

1477—1482.

2.	1⁂8. Halve stuiver of groot. . Gewicht 1.75 w. Fraai.	XVI	16	1
3.	1480. Dubbel vuurijzer . . . . Gewicht 3 w. Goed, doch enkele letters besleten.	XV	4	1
4.	1480. Halve stuiver of groot . . Gewicht 1.75, 1.70 en 1.60 w. Alle exemplaren een weinig besleten.	XVI	18	4
5.	1480. id. id. Variëteit met ⲤO* ϦOLL. Het kruis op de keerz. is anders van teekening; op het middelpunt een groote roos . . Gewicht 1.75. Eenigszins besleten.	Niet bij v.D.CHIJS		2
6.	Dubbel vuurijzer . . . . . Gewicht 3 w. Besleten.	XV	6	1
7.	1481. Halve stuiver of groot . . Gewicht 1.70 w. Fraai.	XVI	19	1
	Transporteeren . . .			12

No.		v. d. Chijs Plaat	No.	Stuks.
	Per transport . . .			12
8.	1481. id. id. Variëteit met ꝏO* ꝟOL ✠			1
	Gewicht 1.60 w. Een weinig besleten.			
9.	1482. Dubbel vuurijzer	XV	7	1
	Gewicht 3 wichtjes. Goed exemplaar.			

GELDERLAND.

Karel de Stoute.

1473 -1477.

10.	1⚒Λ5. Dubbel vuurijzer	XII	7	1

Maria van Bourgondië.

1477—1482.

11.	z. j. Halve stuiver of groot. Variëteit met GELRI	XII	3	2
	Gewicht 1.65. Fraai, één exemplaar besleten.			
12.	1⚒80. id. id. Variëteit met GELRIE.	XII	4	1
	Gewicht 1.85. Goed.			

BRABANT.

Filips van St. Paul, ruwaard.

1420—1422.

		de Witte No.	
13.	Drielander	452	1
	Gewicht 2.40 w. Voorz. besleten.		
	Transporteeren . . .		19

Nº.		De Witte Nº.	Stuks
	Per transport . . .		19

FILIPS DE GOEDE.

1430—1467.

14.	Patard of dubbele gros vierlander . . Besleten.	478	1

KAREL DE STOUTE.

1467—1477.

15.	1⁂5. Dubbel vuurijzer . . . . . Gewicht 5 en 2,95 w. Goede exemplaren.	507	3
16.	1⁂5. Half vuurijzer . . . . . Gewicht 1.75. Fraai.	509	3
17.	1⁂6. Dubbel vuurijzer . . . . . Gewicht 2.90 en 2.85 w. Fraai, 1 exemplaar besleten.	507	3
18.	1⁂6. Half vuurijzer . . . . . Gewicht 1.80 en 1.70 w. Fraai, één wat besleten.	509	2

MARIA VAN BOURGONDIË.

1477—1482.

19.	1⁂. Dubbel vuurijzer, muntteeken: hand . . . . . Gewicht 3 w. en 2.95. Zeer fraai.	516	2
	Transporteeren . . .		33

Nº.		De Witte Nº.	Stuks
	Per transport . . .		33
20.	1☆∧8. Enkel vuurijzer, muntteeken: burcht . . . . . Gewicht 2.85 w. Zeer fraai, het 2de exemplaar goed.	517	2
21.	1☆∧8. Enkel vuurijzer, muntteeken: burcht . . . . . Gewicht 2.85 w. Zeer Fraai.	520	2
22.	1☆∧9. Enkel vuurijzer, muntteeken: burcht . . . . . Gewicht 2.95 w. Fraai.	520	2
23.	1☆80. Dubbel vuurijzer, muntteeken: burcht . . . . . Gewicht 3 en 2.85 w. Eenigszins besleten.	517	2
24.	1☆80. Groot met de gothische M, muntteeken: burcht . . . . . Gewicht 2 w. Fraai.	522	1
25.	1☆81. Dubbel vuurijzer. Het muntteeken (hand) tusschen de leeuwen in . Gewicht 2.95 en 2.90 w.	518	2
26.	1☆81. Enkel vuurijzer. Het muntteeken (hand) in het veld. . . . . Gewicht 2.95 w. Fraai.	521	1
27.	1☆81. Enkel vuurijzer. Als voren. Variëteit met BR : Z : LIM + ... Gewicht 3.10 w. Zeer fraai.	521	1
	Transporteeren . . .		46

VLAANDEREN.

Nº.		Serrure. Cab. du prince de Ligne. Nº.	Stuks.
	Per transport. . . .		46
	Filips de Goede.		
28.	Dubbele stuiver of vierlander . . . Gewicht 3.50 en 3 w. Twee exemplaren goed, 3 afgesleten.	104	5
	Karel de Stoute.		
29.	Dubbele stuiver of vierlander . . . Gewicht 2.85 en 2.80 w. Zeer fraai.	111	2
30.	1ꝏ∧ꝏ. Dubbel vuurijzer. Variëteit met CO ⁑ FL Roosje in de afsnede. Verg. Gewicht 3 w. Goed.	114	1
31.	1ꝏ∧ꝏ. id. id. Variëteit met DVX ⁑ BORG ⁑ Z ⁑ CO ⁑ FLA. Zes vonken rond het vuurstaal. De leeuwen zijn zeer groot. Roosje in de afsnede. Verg. Gewicht 2.90 w. Zeer fraai.	114	1
32.	1ꝏ∧ꝏ. Halve leeuwenstuiver. Den Duyts . . . . . Gewicht 1.75 w. Fraai.	216	1
	Maria van Bourgondië.		
33.	1ꝏ∧∧. Dubbel vuurijzer. Variëteit met COMIT ⁑ FLA. Roosje in de afsnede. Verg. . . . . Gewicht 3 w. Goed.	118	1
	Transporteeren . . .		57

N°.		SERRURE. Cab. du prince de Ligne. N°.	Stuks.
	Per transport . . .		57
34.	1⚒ΛΛ. id. id. Variëteit met ⲤⲞⲘⲒⲦ ⁑ FLAD' De keerzijde heeft ⁑ in plaats van het gewone ✠ aan het begin der legende. Verg. . . . . Gewicht 2.95. Goed.	118	1
35.	1⚒Λ8. id. id. Variëteit met ⲤⲞⲘⲒⲦ ⁑ FLA' zonder roosje in de afsnede. Keerzijde met 1⚒Λ8 ⁑ ✠ Verg. . . Gewicht 3.05 w. Zeer fraai.	118	1
36.	1⚒Λ8. id. id. doch met ⲤⲞⲘⲒⲦ ⁑ F ✠ Zonder roosje in de afsnede. Keerzijde 1⚒Λ8 ✠ Verg. . . . . Gewicht 2.95 w. Goed exemplaar.	118	1
37.	1⚒Λ8. id. id. doch met ⲤⲞⲘⲒⲦ ⁑ FL' ✠. . . . . Gewicht 2.95 w. Fraai.	119	1
38.	1⚒Λ8. Groot. Variëteit met * tusschen de woorden. DEN DUYTS	218	6
39.	1⚒Λ8. id. id. Variëteit met ⲤⲞ * F' * ✠ Verg. . . . . Gewicht 1.80 w. Fraai.	120	1
40.	1⚒Λ8. id. id. Variëteit met ⲤⲞ * FL' * ✠ Verg	120	2
41.	1⚒Λ9. id. id. Variëteit met ⲤⲞ * FL ✠ Verg. . . . . Gewicht 1.80 en 1.75 w. Fraai.	120	3
	Transporteeren . . .		73

No.		Serrure. Cab. du prince de Ligne No.	Stuks.
	Per transport . . .		73
42.	1⁂9. id. id. Variëteit met CO * F✠ Verg. . . . . Gewicht 1.80 en 1.75 w. Goede exemplaren.	120	3
43.	1480. Groot met CO * F✠ . . . Geroest.		
44.	1⁂81. id. id. doch met COMIT * F✠ Verg. DEN DUYTS, ... Gewicht 1.85 Fraai.	219	1
45.	Onleesbare jaartallen id. id. . . . Besleten.		4

STAD GENT.

1488—1489.

46.	z. j. Dubbel vuurijzer op naam van Filips den Schoone. In de afsnede GANDA . . . . . Gewicht 3 en 2.90 w. Fraai.	131	2
47.	z. j. id. id. Variëteit met COMES ♣ FLA + Verg. . . . . Gewicht 2.90. Fraai doch de rand iets geschonden.	131	1
	Transporteeren . . .		84

Nº.		Serrure, Cab. du prince de Ligny. Nº.	Stuks.
	Per transport . . .		84
48.	Groot met den leeuw, zoogenaamde Coppenool, z. j + PhS .·. DEI .·. GRA .·. DVX B' .·. COMES .·. FL· Keerzijde: + FIAT .·. PAX .·. IN .·. VIRTVTE .·. TVA .·. ET .·. h Verg. Gewicht 3 w. Fraai.	132	1
49.	z. j. Half vuurijzer Gewicht 1 85 w.	133	2
50.	z. j. id. id. Variëteit met CO .·. FLA Verg. . . . . Gewicht 1.65 w. Een weinig besleten en geroest.	133	3

GRAAFSCHAP HENEGOUWEN.

Filips de Goede.

51.	Dubbele stuiver of vierlander. . . Niet fraai.		4

LUIK.

Lodewijk van Bourbon.

1456—1482.

		De Chestret Nº.	
52.	(14)78. Dubbel briquet-vuurijzer met TVV * DN * LXXVIII . . . . . Gewicht 2.70. Fraai.	350	1
	Transporteeren . . .		95

Nº.		De Chestret Nº.	Stuks.
	Per transport		95
53.	(14)78. Briquet d'argent van Hasselt. Gewicht 3 en 2.90 w. Wat besleten.	352	2
54.	(14?) Briquet . . . . . Gewicht 2.90 w. Fraai.	354	1
55.	Halve briquet . . . . . Gewicht 1.60 en 1,50 w. Eenigszins besleten.	357	3
56.	id. id. Variëteit met BNEDIC. . Gewicht 1.50 w. Geroest.	557	2

FRANKRIJK.

KAREL VII.

1422—1461.

57.	Ecu à la couronne, geslagen te Rouaan . Geheime punt onder de 15e letter. Goud. Gewicht 3.05 w.		1
58.	id. id., geslagen te Tours . . . . . Muntteeken: een klein torentje aan het einde der opschriften. Goud. Gewicht 3.40 w.		1

LODEWIJK XI.

1461—1483.

59.	Ecu à la couronne, geslagen te Toulouse . Geheime punt onder de 5e letter. Goud. Gewicht 3.35 w.		1
	Transporteeren		106

Nº.			Stuks.
	Per transport		106
60.	Ecu à la couronne, geslagen te Bordeaux. Een schip aan het begin der legenden. Goud. Gewicht 3.20 w.		1

KAREL VII.

		Le Blanc p. 248 nº.	
61.	Grand blanc, zilver	2	1

BRETAGNE.

FRANÇOIS II.

1458—1488.

		Poey d'Avant p. 68 nº.	
62.	Blanc de billon	355	2
	Gewicht 3.60 w.		

BOURGONDIË.

KAREL DE STOUTE.

		Poey d'Avant p. 299 nº.	
63.	Blanc	1424	1
	Gewicht 2.65 w.		

KASTILIË.

ALFONS VAN PORTUGAL.

1475—1479.

		I. Heiss, pl. 17.	
64.	Grosso		1
	Gewicht 3.25 w.		
	Transporteeren		112

STAD KEULEN.

Nº.		VAN MERLE p. 533 nº.	Stuks.
	Per transport. . .		112
65.	Gross	2	1
	Gewicht 3.15 w.		

KLEEF.

JOHANNES I.

1448—1481.

66.	Gross		1
	Gewicht 3 w.		

ENGELAND.

HENDRIK V.

1413—1422.

67.	Groat. Civitas London		2

EDUARD IV.

1461—1483.

68.	Groat. Civitas Eboraci		1
69.	Groat. Civitas London		1
70.	Halve groat. Besleten.		1

HENDRIK VI.

71.	Groat. Civitas London		1
72.	Groat. Villa ⁜ Calisie ⁜		8
73.	Groat. Vil ◊ la ⁜ Cali - sie ✿		1
	Totaal . . .		129

M. DE MAN.

Onlangs zijn, naar ons werd gemeld, te Wagenborgen, een dorp 3 1/2 uur noordwestelijk van Winschoten gelegen, een 500tal carolingische munten gevonden, die naar het Kon. Kabinet zijn opgestuurd. Wij mogen dus verwachten, dat de ijverige direkteur van genoemde verzameling, later in zijn jaarverslag, (of in een of ander numismatisch tijdschrift), een volledige beschrijving van deze hoogst merkwaardige als zeldzaam voorkomende vondst zal geven.

Het zal mogelijk enkele lezers van ons tijdschrift belang inboezemen, dat de zeldzame toursche groot van GUY VAN NAMEN, graaf van Vlaanderen, in 1303 ter herinnering aan het beleg van Middelburg vermoedelijk aldaar geslagen, — zie blz. 100 van de tweede aflevering, — uit de verzameling van burggraaf B. DE JONGHE te Brussel, in die van het Kon. Kabinet is overgegaan.

Moge het den bekwamen direkteur gelukken, meerdere stukken op ons land betrekking hebbende, die in buitenlandsche verzamelingen berusten, voor het haagsche Kabinet te verwerven.

BOEKAANKONDIGING.

I. RÉPERTOIRE GÉNÉRAL DE MÉDAILLISTIQUE. *Recueil de descriptions détaillées de toutes les médailles donnant les variantes, les États de gravure, les métaux différents, les refrappes, les copies et les imitations de tous genres.*

Ouvrage conçu sur un plan nouveau, imprimé sur fiches séparées et destiné à former un Dictionnaire général de médaillistique, où toutes les adjonctions et intercalations seront éternellement possibles, publié et édité par PAUL CH. STROEHLIN, *président de la société suisse de numismatique.*

Ire Partie, Serie 3: *Médailles à portraits, Période moderne et contemporaine.*

Oorspronkelijk en nieuw is zeker de wijze, waarop de heer STROEHLIN, het hierboven aangekondigde werk wenscht uittegeven. In plaats van in boekvorm, zooals dit tot nu toe de gewoonte was, zal iedere medalje op een afzonderlijk fijn kleurig karton, uitvoerig worden beschreven, zoodat het gemis aan afbeeldingen hierdoor zooveel mogelijk wordt vergoed.

De schrijver wenscht alle verschenen gedenkpenningen van de oudste tijden af in zijn werk op te nemen en verdeelt zijn arbeid in drie groote afdeelingen — oudheid, middeneeuwen en nieuwere tijd.

Een begin is gemaakt met het uitgeven van alle portretmedaljes uit den tegenwoordigen tijd. Deze worden alfabetisch gerangschikt, waartoe in de rechter bovenhoek van het blad een kapitale letter is aangebracht, voorafgegaan van het nommer der serie, waartoe het behoort; vervolgens moet bij iedere persoon de volgorde streng chronologisch worden aangewend.

Jaarlijks zullen 12 afl. verschijnen, ieder 25 losse bladen bevattende. De prijs is 12 francs per jaargang, port non compris, te zenden aan M. PAUL. CH. STROEHLIN 54, route de chêne, Genève. (Suisse.)

De beschrijving der penningen op losse bladen,

heeft o. a. dit voor, dat ieder de rangschikking er van kan maken, zooals zijn eigen verzameling dat eischt en ook dat thans onbekende, maar later terug te vinden stukken, gemakkelijk daar tusschen kunnen worden gevoegd.

De inrichting is uiterst praktisch, degelijk, artistiek en uitvoerig. Ook wordt van iederen penning, de tegenwoordige eigenaar vermeld.

Een klein bezwaar is, dunkt ons, de groote uitgebreidheid van het werk, op deze wijze uitgevoerd, met het oog op de ruimte, die het na de voltooiing zal innemen en ook den langen tijd benoodigd, vóór alles gedrukt verschenen zal zijn. Dit doet evenwel aan de waarde van de grootsche onderneming niets af.

Mogt het den heer STROEHLIN gelukken, door veel belangstelling, den voortgang van dit hoogst nuttige werk verzekerd te zien.

II. TRAITÉ DE NUMISMATIQUE MODERNE ET CONTEMPORAINE par A. ENGEL et RAYMOND SERRURE. Deuxième partie, époque contemporaine. Paris E. LEROUX, 1899.

Het tweede gedeelte, l'époque contemporaine, van dit wetenschappelijk, maar tevens voor den leek zeer bevattelijk geschreven werk sluit zich in vele opzichten aan het eerste gedeelte — l'époque moderne — aan.

Minder uitvoerig dan dit laatste, bevat het niettemin een goed geslaagd overzicht van het muntwezen op het laatst der vorige en gedurende de 19e eeuw in zwang. Niet slechts over de in Europa in gebruik zijnde muntstelsels geven de geleerde schrijvers ons

beknopte maar zaakrijke inlichtingen, men treft er evenzeer een overzicht in aan van het geldwezen der overige rijken, koloniën enz.

Het is inderdaad opmerkenswaardig hoe goed de schrijvers er in geslaagd zijn, in een betrekkelijk klein aantal bladzijden zóóveel te zeggen.

Ons komt het voor dat de afbeeldingen in dit tweede gedeelte niet zoo gelukkig zijn geslaagd, als die in de vroeger verschenen deelen, doch dit schaadt niets aan het geheel.

De traîtés de numismatique du moyen-age I en II, moderne et contemporaine vormen te zamen een studiewerk, dat niemand te vergeefs zal raadplegen.

Het is zeer te betreuren, dat het tragisch overlijden van een der schrijvers, die nog zóóveel had kunnen geven, een schaduw komt werpen op de voltooiing van dit grootsche werk.

M. D. M.

De kommissie van redaktie ontving alsnog in dank de navolgende toezeggingen voor bijdragen in de meerdere kosten van uitgaaf van het Tijdschrift, veroorzaakt door de opneming van de beschrijving der Nederl. penningen 1864—1890.

AUG. SASSEN . . . . . *f* 5.—
Jhr. mr. J. H. HORA SICCAMA . . . . . „ 5.—

Door uitlandigheid van sekretaris en konservator moest de inhoudsopaaf van tijdschriften achterwege blijven.

Handelingen van de jaarlijksche vergadering gehouden 9 juni 1900 te Haarzuylens (prov. Utrecht).

(UITTREKSEL).

Tegenwoordig zijn de heeren: BATTAERD, STEPHANIK, BOM, Jhr. VAN SYPESTEYN, Dr. DE DOMPIERRE DE CHAUFEPIÉ, Jhr. VAN DEN BRANDELER, ZWIERZINA, Jhr. SPEELMAN, Jhr. mr. M. W. SNOECK, Dr. BRAAKENBURG VAN BACKUM, Dr. SCHOLS, A. BEGEER, Jhr. mr. VAN SASSE VAN YSSELT, KARREMAN, VAN DE WATER en PAUL BORDEAUX.

Kennisgeving van verhindering werd ontvangen van de heeren Burggraaf B. DE JONGHE, SASSEN, DU CROCQ, Jhr. M. A. SNOECK, Mr. BESIER, Mejuffrouw DE MAN, de heeren: Mr. DEKETH, TER GOUW, BRUYNESTEYN, Jhr. RAM, Ds. LÜTGE, Jhr. mr. BEELAERTS VAN BLOKLAND, DE WITT HAMER, HOLLESTELLE, Mr. KLEYN, Jhr. mr. HORA SICCAMA, C. L. J. BEGEER,

DE WAARD, OORTMAN GERLINGS, Jhr. mr. VAN MEEUWEN, VANDEN BROECK, DE WITTE, Baron FÉLIX BETHUNE en VISART DE BOCARMÉ.

Wegens afwezigheid van den voorzitter, opent de heer BATTAERD de vergadering. Hij herinnert er aan, dat 't Congres international de Numismatique te Parijs van 14—16 juni a.s. zal plaats hebben, zoodat wij ditmaal van art. 10 Huish. Regl. moesten afwijken en de vergadering eene week vervroegen.

De sekretaris deelt mede, dat het Genootschap op den laatsten december 1899, 96 leden telde, te weten: 1 eerelid, 28 gewone, 35 buitengewone en 32 buitenlandsche leden.

De hoofdgebeurtenis is het verkrijgen van de vergunning het praedikaat „koninklijk" te mogen voeren, een blijk van waardeering ons door H. M. de Koningin geschonken, dat voor 't Genootschap van groot nut is.

De ontvangsten bedroegen *f* 935.95, de uitgaven *f* 683.41½, zoodat een batig slot van *f* 252.53½ verkregen werd.

Het verslag van den konservator getuigt van talrijke aanwinsten in de afdeeling gedenkpenningen. De inhuldiging van H. M. de Koningin is hier bizonder herdacht, terwijl ook onze medeleden-kunstenaars door toezending van hunne kunstvoortbrengselen van hunne groote belangstelling blijk gaven.

Voor 't Tijdschrift bewilligde de vergadering: 20 vel met *f* 100.— voor platen, tezamen *f* 700.—

Als gewone leden werden benoemd de heeren ANTH. BEGEER en J. PH. M. MENGER, beide te Utrecht; als buitengewone leden de heeren: Jhr. mr. C. BEELAERTS VAN BLOKLAND, Utrecht; Mr. W. O. GALLOIS, 's Gravenhage; J. A. A. GERRITSEN, Amsterdam; A. VAN DER HOOP, Oud-Beierland; J. HOUWING, Sneek; J. P. R. MENGER, Utrecht; J. C. P. E. MENSO, Utrecht; J. W. MENSO, 's Gravenhage; Mr. S. MULLER FZ., Utrecht; Mr. J. A. SILLEM, Amsterdam; Jhr. mr. D. F. TEIXEIRA DE MATTOS, 's Gravenhage; S. WIGERSMA HZN., Leeuwarden; M. G. WILDEMAN, 's Gravenhage en H. LABOUCHÈRE, Doorn.

Het aftredend bestuurslid, de heer Jhr. M. A. SNOECK, werd als zoodanig zonder stemming herkozen. Voor nieuw lid in de redaktie wijzen de stemmen den heer AUG. SASSEN aan.

De jaarvergadering van 1901 zal te Leeuwarden om 9 uur v.m. plaats hebben. Hierdoor zullen zelfs veraf wonende medeleden nog 's-avonds hunne woning kunnen bereiken.

Op het graf van Mr. JACOB DIRKS zal dien dag een krans worden gelegd.

De heer PAUL BORDEAUX te Neuilly s. Seine wordt aangewezen als afgevaardigde op het kongres te Parijs.

De heer BORDEAUX, ter vergadering aanwezig, verklaart de belangen van 't Genootschap gaarne te zullen behartigen en houdt daarna eene belangrijke „*Communication sur un méreau inédit des fabricants d'étoffes d'Utrecht, frappé en* 1742."

Op voorstel van den heer ZWIERZINA, wordt besloten te onderzoeken of het oprichten van een onderling leesgezelschap door onze leden gewenscht wordt.

Dr. BRAAKENBURG VAN BACKUM verrast de aanwezigen door een keurigen afdruk van een ets, van ROELAND ROGHMAN, voorstellende het kasteel de Haar in het begin der 18e eeuw.

Dr. SCHOLS schenkt een verguld bronzen draagpenning, bestemd om de vaandels te sieren van die vereenigingen, welke aan de 4e uitvoering (4—6 aug. 1894) van 't Nederlandsch Gymnastiekverbond (Zuidergewest) zouden deelnemen. Door het uitbreken van de cholera heeft deze echter niet plaats gehad.

De heer G. VAN DE WATER schenkt hondenpenningen van Gorkum uit de jaren 1895, '96, '97 en '98, waarna de vergadering gesloten wordt.

JOH. W. STEPHANIK,
Sekretaris.

Beschrijving der Nederlandsche of op Nederland en Nederlanders betrekking hebbende Penningen, geslagen na November 1863

(Vervolg op het werk van mr. JACOB DIRKS)

DOOR

W. K. F. ZWIERZINA

(*Vervolg.*)

---

95. 1867. 29 Juni.

Kanonisatie der Martelaren van Gorkum.

Vz. Het linksgewende borstbeeld van Paus PIUS IX.

Omschrift: PIO IX PONT. MAX.

Kz. De H. LEONARDUS VAN VECHEL, pastoor van Gorkum met zijn kapelaan den H. NICOLAUS VAN POPPEL en de H. NICOLAUS PIECK, guardiaan der Franciskanen of Minderbroeders, omgeven door de andere martelaren.

Daarboven op een wolk twee geknielde engelen met palmtakken in de handen.

Opschrift: MARTYRES GORCUMIENSES.

Koper verguld en verzilverd, ovaal met oog en ring, 22 bij 19 m M. Verz Z.

Na de inneming van Gorkum door MARINUS BRANT op 26 Juni 1572, werd den volgenden dag het door CASPER TORCK verdedigde

kasteel na een korte belegering genomen en werden de daarheen gevluchte R. K. geestelijken gevangen gehouden. In den nacht van 5 op 6 Juli 1572 naar den Briel overgebracht, werden 19 hunner op bevel van WILLEM VAN DER MARCK graaf VAN LUMEIJ in den nacht van 8 op 9 Juli d. a. v. ondanks de door Prins WILLEM VAN ORANJE afgegeven sauvegarde nabij het verwoeste Augustijnerklooster St. Elisabeth Te Rugge opgehangen. Het waren behalve de bovengenoemden: HIERONYMUS VAN WEERT, vikaris der minderbroeders, NICASIUS VAN HEEZE, GODEFRIDUS VAN MERVEL, GODEFRIDUS VAN DUINEN, JOANNES VAN OISTERWIJK, rektor der Augustinessen, JOANNES, pastoor van Hoornaar, THEODORUS VAN EMDEN, rektor der Franciskanessen, WILHADUS VAN DENEMARKEN, ANTONIUS VAN WEERT, ANTONIUS VAN HOORNAAR, FRANCISCUS VAN ROIJ, ANDREAS WOUTERS, pastoor van Heinoort, ADRIANUS VAN HILVARENBEEK, waarnemend pastoor te Monster, JACOBUS LACOBS, kapelaan aldaar, PETRUS VAN ASCHE en CORNELUS VAN WIJK.

Den 29 Juni 1867, op het 18e eeuwfeest van PETRUS en PAULUS, werden voornoemde 19 geestelijken door Paus PIUS IX op de lijst der Heiligen ingeschreven, nadat zij reeds bij dekreet van Paus CLEMENS X d.d. 24 November 1675 onder de Gelukzaligen waren opgenomen. Naar de martelplaats worden bedevaarten gehouden, aan het water uit den z.g. Heiligen Put, (de vroegere vischvijver van het klooster, waarin de in 1615 opgegraven beenderen der martelaren gereinigd werden), wordt heilkracht toegekend.

96. 1867. 7 Juli.

Presentiepenning van de Société Royale de Numismatique de Belgique met borstbeeld van HUBERTUS GOLTZIUS.

Vz. = n°. 54.

Kz. Omschrift: · ❁❁❁ SOCIÉTÉ ROYALE DE NUMISMATIQUE DE BELGIQUE

In het veld in een parelcirkel:

ASSEMBLÉE
GÉNÉRALE ANNUELLE
DU 7 JUILLET
1867
Á
BRUXELLES

Brons, 33 m.M. Mededeeling van den Heer ALPH. DE WITTE.

97. 1867. 9—10 Juli.

Aanvang der werken voor den spoorweg en het kanaal op het eiland Walcheren.

Vz. Een in evenwicht hangende balans, waarop twee gewichten en een zak geplaatst zijn, omgeven door de wapens van Zeeland, Walcheren en Middelburg, daaronder een tafel met gewichten.

Omschrift: J. SNIJDERS WAAGMEESTER C. SNIJDERS ADS^{T} WAAGMEESTER MIDDELBURG.

Kz. In het veld:

J. HUISSOON
J. TOESBURG
P. J. KONINGS
A. C. CASTELIJN
C. GROOTJANS
J. F. M. BOOGAARS } ADS^{t}
J. A. GROOTJANS }
Gemeente
Waagwerkers
$18\frac{9—10}{\text{Julij}}67$

Omschrift: AANDENKEN SPOORWEG EN KANAAL MIDDELBURG.

Geel koperen, gegraveerde draagpenning, 47 m.M. Verz. gemeente Middelburg.

98. Als voren.

Vz. Een kraan, omgeven door de wapens van Middelburg, Zeeland en Walcheren.

Omschrift: J. SNIJDERS KRAANMEESTER C. SNIJDERS ADS^{T} KRAANMEESTER MIDDELBURG.

Kz. In het veld:

J. ISRAEL
M. RIEKSE
H. KOPPELLE
A · M · THOMASSEN ad
Gemeente
Kraanwerkers
$18\frac{9-10}{\text{Julij}}67$

Omschrift: AANDENKEN SPOORWEG EN KANAAL MIDDELBURG

Geel koperen, gegraveerde draagpenning, 48 m.M. Verz. Gemeente Middelburg.

Deze beide penningen werden door de beambten van de Waag en den Kraan gedragen bij den allegorischen optocht op den 9^{en} Juli, ter viering van den aanvang der spoorweg- en kanaalwerken op het eiland Walcheren, te Middelburg gehouden.

Die der Waagbeambten is een vrije navolging van den gildepenning der Balanskinderen (zie DIRKS. *Gildepenningen*, pl. LXI, n°. 1.)

Deze optocht was een der eersten in Nederland en bestond uit niet minder dan 10 zegewagens, waarvan die, welke de Koophandel voorstelde, door bovengenoemde beambten onder hun eigen banier begeleid werd, terwijl zij zelf de vervaardiging dezer penningen bekostigden.

Met de regeling van den optocht had zich de Vereeniging „Uit het volk, voor het volk" belast.

99. 1867. 2—5 Augustus.

8e Nederlandsch Nationaal Zangersfeest te Dordrecht.

Eenzijdig door een koningskroon gedekt draagteeken, waarop tusschen het jaartal 18 — 67, eene lier, waaraan rechts het wapen van Dordrecht, links een ovaal schild hangt, waarop:

8ste
N. N.
Zangers
feest.

Tin. 32 m.M. (met de kroon 47 m.M.) met oog en ring. Verz. Z. Zie de aanteekening bij nº. 64.

100. 1867. 13 Augustus.

Prijspenning der societeit „Harmonie" te Rotterdam.

Vz. Een lier omgeven door twee saamgebonden lauwertakken.

Kz. Opschrift: Societeit

HARMONIE

ROTTERDAM

13 Augs 1867

Zilver, met oog en ring, 38 m.M. Kon. Kab.

101. 1867. 19 Oktober.

Standbeeld voor VONDEL onthuld.

Vz. Naar rechts gewend gelauwerd borstbeeld van VONDEL.

Omschrift: JOOST VAN DEN VONDEL GEB. TE KEULEN 17 NOV. 1587. OVERL TE AMSTERDAM 5 FEB. 1679.

Onder staat: J. P. VAN DER KELLEN F.

Kz. Het standbeeld in het Vondelpark te Amsterdam, zonder het voetstuk.

Omschrift: VAN NEERLANDS DICHTEREN DE VADER EN DE VORST.

Onder staat: ONTHULD
TE AMSTERDAM 18 OCTOBER 1867.

Zilver en brons, 58 m.M. Verz. Z.

102. Als voren.

Vz. Naar rechts gewend borstbeeld van VONDEL, op gevorderden leeftijd, het hoofd met een kapje bedekt.

Omschrift: JUSTUS VONDELIUS.

Onder staat: M. C. DE VRIES JR. F.

Kz. De dichtkunst, voorgesteld als eene gelauwerde vrouw, in een met sterren bezaaid gewaad, rustend met den rechtervoet op een altaar, waartegen een lier rust en waarop een boekrol ligt, wijst met de linkerhand op het opschrift van dit altaar luidende: SCRIPSIT AETERNITATI, terwijl zij met de rechterhand een

lauwerkrans uitgestrekt houdt naar het links op den achtergrond zich vertoonend standbeeld van Vondel, waartegen rusten de wapens van Amsterdam, (in het midden), Keulen (rechts) en Antwerpen (links.)

Achter de vrouw een zwemmende zwaan, toespeling op 's dichters toenaam: de Agrippijnsche zwaan.

Omschrift: BATAVE A DECUS ET LAUS PRIMA CAMOENAE.

In de afsnede: NAT. COL. AGRIPP.
XVII NOV. MDLXXXVII.
DEN. AMSTELLOD.
V FEBR. MDCLXXIX.

Ter zijde: M. C. D. V. J^R. INV. ET F.

Zilver en brons, 63 m.M. Verz. Z.

JOOST VAN DEN VONDEL, wiens vader van Antwerpen afkomstig was, doch voor de vervolgingen der roomsch katholieken naar Keulen was gevlucht, zag aldaar 17 November 1587 het levenslicht. Hij kwam als knaap reeds naar Amsterdam, waar hij huwde met MAAIKEN DE WOLF, die den kousenwinkel zijns vaders voor hem dreef, terwijl VONDEL zelf zich uitsluitend aan de dichtkunst wijdde; later was hij een tijd lang suppoost aan de bank van leening en overleed er 5 Februari 1679. Door zijn verheven echt poëtische denkbeelden en zijn meesterschap over onze taal, verdient hij terecht den naam van vorst onzer nederlandsche dichters.

Zijn meest bekende werk is zeker de bij gelegenheid der inwijding van COSTER's Akademie te Amsterdam op 5 Januari 1638 voor het eerst opgevoerde en daarvoor speciaal vervaardigde „Gijsbrecht van Amstel", die nog steeds omstreeks Nieuwjaar wordt opgevoerd, (gewoonlijk gevolgd door een klucht, „de Bruiloft van Kloris en Roosje," waarin een nieuwjaarswensch en komische kritiek op het beleid van lands- en stadsregeering in het afgeloopen jaar wordt ingelascht.)

In 1879 werd het tweede eeuwfeest van Vondels's dood te Amster-

dam, in 1887 het derde eeuwfeest zijner geboorte te Antwerpen gevierd. (zie nº. 779.)

De viering in 1879 te Amsterdam bestond in het hechten van een fraaien krans aan zijn standbeeld, (ter voldoening aan het besluit van het 16e Taal- en Letterkundig Kongres voor Noord- en Zuid-Nederland) en huldebetooging, in eene opvoering van zijn: „Leeuwendalers" in den stads-schouwburg en een Vondeltentoonstelling in Arti (5 Februari - 9 Maart 1879.)

103. 1867. 24 Oktober.

Eeuwfeest der maatschappij tot redding van drenkelingen te Amsterdam.

De prijspenning van HOLTZHEY beschreven en afgebeeld bij VAN LOON. Vervolg 5°. stuk nº. 399, binnen den krans op de Kz. gegraveerd:

VICESIMO
LUSTRO
CONDITO.
CIↃIↃCCCLXVII.

Goud, 35 m.M. Kon. Kab.

Zie voor bizonderheden omtrent dezen penning de aangehaalde plaats in het vervolg op VAN LOON.

104. 1867.

Kongregatie van de Onbevlekte Ontvangenis te Leiden opgericht.

Vz. Maria staande op den wereldbol, een slang onder de voeten, terzijde: W. & Z.

Omschrift: * CONGREGATIE *
VAN DE ONBEVLEKTE ONTVANGENIS DER
MAAGD MARIA

Kz. Borstbeeld van een priester met aureool en palmtak, ter zijde: W^P. & Z., omschrift:

ONDER BESCHERMING VAN DEN H. LEONARDUS VECHEL.
* OPGERICHT TE LEIDEN 1867 *

Kompositie, ovaal met oog en ring, 30 bij 35 m.M. Verz. HERMAN V. RIJCKEVORSEL.

Vervaardigd door W. PAUWELS & ZOON te 's Gravenhage.

105. 1867.

J. P. M. MENGER ter eere van zijn vader JOHAN PHILIP MENGER te Utrecht.

Eenzijdig.

Linksgewend borstbeeld in werkkiel, daaronder: J. P. M. MENGER F., 54 m.M.

Beschreven naar den stempel aanwezig aan 's Rijks munt. *Cat. Stempels.* n°. 273.

JOHAN PHILIP MENGER werd geboren te Utrecht 14 December 1818 en ontving reeds op jeugdigen leeftijd onderwijs van den stempelsnijder aan 's Rijks munt DAVID VAN DER KELLEN. In 1838 ging hij op 's Rijks kosten zich aan de Kon. Akademie van beeldende kunsten onder LOUIS ROIJER verder bekwamen en werd in 1845 als hulpstempelsnijder aan 's Rijks munt aangesteld, waar hij achtereenvolgens opklom tot 2de en 1ste stempelsnijder, tot hij in 1891, na 48 jarige werkzaamheid, zijn eervol ontslag nam en zich om gezondsheidsredenen te Asten vestigde, waar hij den 20 September 1895 overleed.

106. 1867.

Prijspenning der Tuinbouwmaatschappij LINNAEUS te Watergraafsmeer.

Vz. Schild met de letter L, rustende op

door bloemen en planten omgeven hark, zeis, spade en sikkel. Rechts ter zijde: J. ELION. F.

Omschrift: * KONINKLIJKE NEDERLANDSCHE TUINBOUW-MAATSCHAPPIJ LINNAEUS.

Kz. Glad.

Brons, 40 m.M., Verz Z.

Deze maatschappij is opgericht in 1867 en had een tuinbouwschool te Watergraafsmeer, geopend 23 Maart 1868, welke een rijkssubsidie van *f* 3000.—, benevens *f* 2000.— van de provincie genoot.

Den 3en Augustus 1894 is ze opgeheven.

CAROLUS LINNAEUS werd geboren 23 Mei 1707 te Räshult bij Suderhof als zoon van den predikant NIELS LINNAEUS. Hij werd leerling van den beroemden zweedschen kruidkundige prof. CELSIUS te Upsala en maakte zich hoogst verdienstelijk door invoering van de nomenklatuur der planten. Hij bezocht ook ons vaderland (Leiden en Amsterdam) en overleed 10 Januari 1778. De 100e gedenkdag van zijn dood werd, op voorstel van Dr. G. F. WESTERMAN, door de nederlandsche maatschappij voor tuinbouw en plantkunde te Amsterdam herdacht.

(Daar het jaartal van de 1e uitloving der penningen niet kon worden opgespoord, zijn ze op het stichtingsjaar der vereeniging geplaatst.)

107. 1867.

Erkenning van den Nederlandschen Weerbaarheidsbond door S. DE VRIES, 33 m.M. en 15 m.M. Zie *Cat.* SMITS VAN NIEUWERKERK n°. 3446 en 3447. Te vergeefs herhaalde malen in het *Tijdschrift* ter beschrijving opgevraagd.

108. 1868. 5 Juni.

Op het overlijden van den beeldhouwer L. ROIJER te Amsterdam.

Vz. Zijn links gewend hoofd, daaronder
I. P. MENGER F.
Omschrift: L. ROIJER STATUARIUS
Kz. Omschrift:

NATUS
MECHLINIAE
X AUGUSTI
MDCCXCIII
DENATUS
AMSTELODAMI
V JUNII
MDCCCLXVIII

Brons, 48 mM. Verz. Rijksmunt

De vele malen bekroonde beeldhouwer LOUIS ROIJER ontving zijn opleiding te Antwerpen, studeerde nog een jaar te Parijs en vestigde zich in 1820 te Amsterdam, vertoefde 1824-1828 in Italië, waarna hij negen jaar te 's-Gravenhage woonde en vervolgens in 1837 direkteur der Kon. Akademie te Amsterdam werd, waar hij tot zijn dood bleef wonen. Van de door hem vervaardigde nederlandsche standbeelden vermeld ik die van REMBRANDT te Amsterdam en ERASMUS te Rotterdam, den leeuw voor het monument voor VAN SPEIJK aan den vuurtoren te Egmond aan Zee, het standbeeld van LAURENS JANSZOON COSTER te Haarlem, het monument op den Dam te Amsterdam en het gedenkteeken voor SIMON STIJL te Harlingen.

ROIJER was ridder van den Ned. Leeuw en kommandeur van de Eikenkroon.

Hij vervaardigde het model van de Vz. der fraaie munten van koning WILLEM II (zie *Tijdschrift* 1895, blz. 7.)

100. 1868. 25 Juni.

Bezoek van J. S. STAS, scheikundige, kommissaris der munt te Brussel, aan Utrecht.

Vz. In een verdiept veld:

JAN. SERV. STAS
MONETÆ BRVXELLENSI
PRÆFECTO

DIE VII ANTE. KAL· IVLII
MDCCCLXVIII
VLTRAIECTINAM VISITANTI
III. VIRI. A. A. A. F. F.
HAC DECVS
DECREVERVNT

Omschrift na het Utrechtsche muntteeken:
OB. HVMANITATEM. LIBERALITATEM.
SVIQVE. STVDIVM

Kz. In een verdiept veld, binnen een kabelrand:
QVÆ · NOVIT
DOCVIT
SVPERIORA
PETIT

Omschrift op matten rand: SERVATI.
STAS. ET. VSQVE MEMORIA. STABIS

Brons, 54 m.M. Verz. TEYLER.

Tijdschrift: 1895 blz. 41, als gesneden door D. VAN DER KELLEN.

Het bezoek van STAS en eene met hem gevoerde briefwisseling had tengevolge de invoering van de volumetrische methode bij het gehalteonderzoek van nieuw gemunte speciën en eene veranderde essaaikeuze voor dat onderzoek.

110. 1868. 1 Juli.

Ter eere van D. DRONKERS, eerste ontwerper van den Zeeuwschen Spoorweg.

Vz. Zijn linksgewend borstbeeld, daaronder: J. ELION.

Omschrift: DIRK DRONKERS, DE EERSTE ONTWERPER VAN DEN ZEEUWSCHEN SPOORWEG.

Kz. Omschrift: ★DE TIJDGENOOT HULDIGT ZIJNE VERDIENSTEN

In het veld:

AANGEBODEN
DOOR
ZEEUWEN
BIJ DE OPENING VAN DEN
EERSTEN SPOORWEG
IN
ZEELAND
JULIJ 1868.

Goud, zilver en brons, 55 m.M. Verz. SNOECK. *Bijdragen*, 2e druk, nº. 529.

Deze penning werd bij de opening van de sektie Bergen-op-Zoom—Goes van den Zeeuwschen Spoorweg, door eene kommissie, bestaande uit de heeren G. J. SPRENGER en M. F. LANTSHEER, aan den heer DRONKERS in goud aangeboden.

111. 1868. 5 Juli.

Presentiepenning van de Société Royale de Numismatique de Belgique met borstbeeld van HUBERTUS GOLTZIUS.

Vz. = nº. 54.

Omschrift: ✿ SOCIÉTÉ ROYALE DE NUMISMATIQUE DE BELGIQUE

In het veld binnen een parelcirkel:

5
JUILLET
1868

Brons, 33 m.M. Mededeeling van den Heer ALPH. DE WITTE.

112. 1868. 10 Juli.

45-jarig huwelijk van Mr. W. W. BUMA en M. DE WITH te Leeuwarden.

Vz. Onder een kroon door een lint en bloemslinger verbonden, de wapens der geslachten BUMA en DE WITH.

Daarboven: MDCCCXXIII — MDCCCLXVIII en daaronder: NEC SUPREMA CITIUS

H. O. T. 13.

Kz XLV JARIGE ECHT
VAN
M^R. WIARDUS WILLEM BUMA,
RIDDER V. D. NED. LEEUW,
PRESIDENT VAN HET HOF
VAN FRIESLAND,
GEB. 11 OCTOBER 1802;
EN
VROUWE MARIA DE WITH.
GEB. 30 APRIL 1803.
X JULY MDCCCLXVIII.

KEIKES.

Zilver en Brons. 49 m.M. Kon. Kab.

BUMA. Gedeeld. Rechts (heraldisch) van goud met de halve friesche arend van zwart; links doorsneden; boven: van blauw met een links gewend paard, staande onder een appelboom (au naturel); onder: van zilver met 3 klavers (2 en 1) van groen.

DE WITH. Van blauw met twee en sautoir geplaatste degens en in de daardoor gevormde hoeken drie vliegende vlinders (witjes) alles van zilver.

Zie DIRKS n°. 888.

113. 1868. Juli—September.

Tentoonstelling van nederlandsche nijverheid en kunst te Arnhem.

Vz. De afbeelding van het gebouw der tentoonstelling.

In de afsnede:

TENTOONSTELLING
GEHOUDEN IN DE MAANDEN
JULIJ: AUG: EN SEPT:
1868.

Links: DE VRIES FEC., rechts: ARNHEM.

Kz. Een boog rustende op twee kolommen, waartusschen onder een hemellicht, een schip, een lokomotief en een fornuis, naast de linksche kolom, een globe, een palet, een gehelmd borstbeeld op een zuil en een schildersezel; naast de rechtsche kolom landbouwwerktuigen, bloemen, een borstbeeld op een zuil en een bijenkorf.

In de afsnede:

NEDERL. NIJVERHEID EN KUNST
DEPARTEM: ARNHEM.
L: H: EBERSON. — INV:

Op den boog zitten twee vrouwen, waarvan de linksche een lauwertak en schepter en de rechtsche een drietand en palmtak houdt, tusschen haar het gekroonde wapen van Arnhem, aan hare voeten hoorns van overvloed.

Zilver en brons, 55 m.M. Verz. Z.

Van dezen penning zijn 14 zilveren en 100 bronzen exemplaren geslagen, waarna de stempels zijn verbroken.

114. 1868. 8—9 Augustus.
Concours uitgeschreven door de liedertafel „Euterpe" te Amsterdam. Prijspenning.

Vz. Rechtsgewende zittende vrouw, de lier bespelende, op haar zetel het gekroonde wapen van Amsterdam.

daaronder: 1868. rechts: J. ELION. F.

Omschrift: LIEDERTAFEL EUTERPE AMSTERDAM CONCOURS 8 EN 9 AUGUSTUS

Kz. Glad veld, omgeven door een met lint omwonden lauwerkrans.

Brons, 40 m.M. Verz. Z.

115. Als voren. Draagteeken.

Vz. Eene rechts tegen een zuil gezeten vrouw in antiek gewaad eene lier bespelende, op de voorzijde der zuil, het gekroonde wapen van Amsterdam. In de afsnede: 1868.

Omschrift: EUTERPE CONCOURS

Kz. Glad.

Tin, met oog en ring, 27 m.M. Verz. ENSCHEDÉ.

116. 1868. 21 - 26 September.
Schietwedstrijd te 's-Gravenhage.
Prijspenning van den Nederlandschen Weerbaarheidsbond.

Vz. De links gewende staande nederlandsche leeuw met zwaard in de opgeheven rechtervoorpoot, de linker rustende op een pijlbundel; op een voetstuk, daaronder:

22 OCTOBER
1866.

Omschrift: EENDRAGT MAAKT MAGT.

Kz. In een lauwerkrans:

PRIJS
SCHERPSCHUTTERS-
WEDSTRIJD
'SGRAVENHAGE
21 - 26 SEPTEMBER
1868.

Omschrift: NEDERLANDSCHE WEERBAARHEIDS-BOND.

Brons, 45 m.M. Verz. Z.

Tijdschrift 1895, blz. 42 als gesneden door D. VAN DER KELLEN.

117. Als voren.

Prijspenning van de vereeniging de Zwijger te Utrecht.

Vz. In parelrand:

PRIJSKAMP
DER
KORPSEN
EN
VEREENIGINGEN

Daarboven: DE ZWIJGER Onder: UTRECHT

Kz.

NATIONALE
SCHIETWEDSTRIJD
VAN DEN
NEDERLANDSCHEN
WEERBAARHEIDS
BOND.
1868

Brons met oog en ring, 27 m.M., aangroen en wit lint.

Eigendom van den heer J. B. VAN DER KUIJLEN te Utrecht.

118. 1868.

Penning aangeboden aan Mr. J. HEEMSKERK AZN. te 's-Gravenhage.

Vz. Naar links gewend hoofd.

Omschrift: INTAMINATIS FVLGET HONORIBVS.

Onder staat: J. ELION. F.

Kz. De muze der geschiedenis rechts gezeten, grift in een boek deze woorden: SCALDIS CVRSVM CORREXIT DOMVIT PESTILENTIAM PECORIS. MDCCCLXVII.

Omschrift: JANO HEEMSKERK ABR. F. OB REM PVBLICAM EGREGIE GESTAM GRATI CIVES F.C.

Onder staat: MDCCCLXVIII.

Zilver en brons, 70 m.M. Verz. Z.

Mr. JAN HEEMSKERK ABRAHAMSZOON werd 30 Juli 1818 te Amsterdam geboren en promoveerde te Utrecht in de rechten 14 Maart 1839, hij was tot 1852 advokaat te Amsterdam en medewerker van het Alg. Handelsblad, 1852-1864 rechter in de Rechtbank aldaar, 1864—1866 raadsheer in het Hof van Noord-Holland, terwijl hij in 1859 tot lid der 2e kamer was verkozen. Van 1866—1868, 1874—1877 en 1883—1888 was hij als minister van Binnenlandsche Zaken premier van de naar hem genoemde kabinetten. Van 1868—1873 weder lid van de 2e kamer, bekleedde hij van 1873—1874 en 1877—1883 de hooge betrekking van lid van den Hoogen Raad. Van de belangrijke onder zijn bewind tot stand gekomen wetten zijn vooral die tot beteugeling

der veepest, de nieuwe wet op het hooger onderwijs en de herziening van de Grondwet (6 November 1887, zie n°. 750) te noemen. Door de wet tot aanleg van de spoorwegbrug over den Moerdijk en sommige spoorwegkoncessiën deed hij veel tot uitbreiding van ons spoorwegnet. HEEMSKERK was Minister van Staat en lid van den Raad van State, ridder in hooge graden van diverse orden en lid of honorair lid van tal van wetenschappelijke en andere nederlandsche genootschappen. Hij overleed te 's-Gravenhage 9 October 1897.

119. 1868.

Penning aangeboden aan J. P. A. Graaf VAN ZUYLEN VAN NYEVELT te 's-Gravenhage.

Vz. Naar links gewend hoofd.

Omschrift: LIVOR NON ERIPIET LAVDIS CONSCIENTIAM.

Onder staat: J. ELION F.

Kz. De muze der geschiedenis, rechts gezeten, grift in een boek deze woorden: IVRA PATRIAE DEFENDIT CONTVDIT MARTIS MINAS. MDCCCLXVII.

Omschrift: J. P. J. A. COMITI DE ZVYLEN A NYEVELT OB SERVATAM EVROPAE QUIETEM GRATI CIVES F. C.

Onder staat: MDCCCLXVIII.

Zilver en brons, 70 m.M. Verz. Z.

Mr. JULIUS PHILIP JACOB ADRIAAN graaf VAN ZUYLEN VAN NYEVELT werd geboren te Luxemburg 19 Augustus 1819, waar zijn vader generaal-majoor was.

Hij promoveerde in de rechten cum laude te Utrecht in 1841 en werd 18 Febr. 1842 benoemd tot attaché bij het Departement van Buitenl. Zaken, 23 April 1844 bij het gezantschap te Hanover, 4 Mei 1845 bij de legatie te Berlijn, 16 April 1846 bij het gezantschap te Weenen, van welken post hij in 1848 werd teruggeroepen om aan het Departement te worden werkzaam gesteld.

Reeds in Mei 1848 werd hij zaakgelastigde ad interim te Brussel en in 1849 als attaché aldaar benoemd, om in 1852 als raad van legatie te Londen op te treden. In Mei 1854 benoemd tot zaakgelastigde ad interim te Constantinopel, zag hij zich 31 Augustus 1854 definitief als zoodanig benoemd, in 1856 tevens bij het hof van Griekenland, en werd in 1860 eervol teruggeroepen wegens zijne benoeming tot Minister van Buit. Zaken, 8 Maart 1860—31 Januari 1862. Na tot September 1862 lid der 2e kamer voor Zwolle te zijn geweest, werd hij in hetzelfde jaar benoemd tot gezant te Berlijn voor Pruissen, koninkrijk en groothertogdom Saksen en in 1865 eervol teruggeroepen, Mei 1865—Juni 1866 lid van de 2e kamer voor Amsterdam, 1 Juni 1866—4 Juni 1868 weder Min. van Buit. Zaken, 1869—1871 Gezant te Sint Petersburg, Sept. 1871—Sept. 1875 lid 2e kamer voor Arnhem, K. B. 17 Oct. 1875 nº. 5 Gezant te Weenen, K. B. 14 Sept. 1883 nº. 41 met ingang van 20 d. a. v. eervol ontslag op verzoek K. B. 6 Juli 1883 nº. 11 benoemd tot lid van den Raad van State, overleden te 's-Gravenhage 2 April 1894.

Hij was grootkruis van den Ned. Leeuw, van de Eikenkroon, van den Rooden Adelaar van Pruissen, en van de orde van den verlosser van Griekenland, kommandeur der Leopoldorde, ridder 1e kl. der orde van Medjidié van Turkije, ridder van de orde van den Poolster vau Zweden, lid der ridderschap van Zuid-Holland en sedert 1850 kamerheer in buitengewone dienst.

De twee voorgaande penningen werden aan de beide oud-ministers door mr. J. M. DE KEMPENAER en G. W. VREEDE den 9 April 1869 uit naam van een aantal vaderlandslievende medeburgers in goud, zilver en brons aangeboden.

120. 1868.

25 Jarig bestaan der liedertafel „Oefening en Uitspanning" te 's-Hertogenbosch.

Vz. Een kussen waarop, op een muziekblad, een lier geplaatst is, waarover een lauwerkrans hangt en waartegen een boek rust. Daarachter een dirigeerstok.

Omschrift: DE LIEDERTAFEL OEFENING EN UITSPANNING. 'S BOSCH.

Kz. In een lauwerkrans:

AAN .....
MEDE OPRICHTER
BIJ HAAR 25 JARIG
BESTAAN.
1843 — 1868.

Zilver, brons en tin, 45 m.M., Verz. SNOECK.

Tijdschrift 1896, blz. 202. *Bijdragen* 2e druk no. 530. In Zilver uitgereikt aan de vijf oprichters L. KRIJNEN, A. G. DE LEEUW, J. H. DECKERS, L. en J. STRAATMAN.

121. 1868.

Penning van het korps Koninklijke Scherpschutters te Schiedam, opgericht in dit jaar.

Vz. Een gekroonde hoorn, in den beugel waarvan het wapen van Schiedam geplaatst is.

Omschrift: ★ KORPS KONINKLIJKE SCHERPSCHUTTERS VAN SCHIEDAM ★ 1868.

Kz. Glad

Verguld zilver, zilver en brons, 38 m.M. Verz. v. DIJK v. MATENESSE.

122. 1868.

Prijspenning van de dienstdoende Schutterij van Utrecht.

Vz. In een lauwerkrans staat:

PRIJS.

Kz. In twee palmtakken onder een kroontje:

VOOR
SCHIJFSCHIETEN

Brons, ovaal met oog en ring, 20 bij 25 m.M.

Tijdschrift 1895, blz. 43 als gesneden door D. VAN DER KELLEN.

123. 1868.

Gegraveerde penning, in goud uitgereikt aan ABDUL RACHMAN, djaksa-titulair te Fort de Kock, voor langdurige, trouwe dienst; hangende aan een gouden keten.

Vz. Gelijk n°. 26.

Kz. HET
NED: IND:
GOUVERNEMENT
AAN
ABUL RACHMAN
GALAR DATOE DI NEGRI ORANG
KAIJA BESAAR DJAKSA-TITULAIR
te FORT DE KOCK
ALS BELOONING VOOR LANGDURIGE
TROUWE EN GOEDE DIENSTEN
—— 1833 - 1868 ——

Daaronder in arabische karakters de navolgende maleische inskriptie, zijnde een vertaling van bovenstaande hollandsche:

در ڤد کوبرمين اتس تانه هدي نيدرلند
کڤد عبد الرحمن گلر داتوء د نکري اورغ کاي بس
جقس تيتوليز د فورت دکق
اتيله گنحاءرن‌پ کارن ستباپ دالم ڤکرجاءنپ سرت ببراڤ
ڤربواتن يڠ باءيک کڤد کوبرمين در ڤد
١٨٣٣ سمڤي ڤد
١٨٦٨

Rond, 41 m.M. en relief gegraveerd.

Galvanoplastische afdruk in de Verz. van het Bat. Gen. voor K. en W., Cat. 1896 n°. 110.

Mededeeling van Mr. J. A. VAN DER CHIJS, landsarchivaris te Batavia.

124. 1868.

Penning door VICTOR EMANUEL II van Italië aan Dr. W. J. A. JONCKBLOET vereerd.

Vz. 's Konings linksgewend hoofd, daaronder: C. FERRARIS.

Omschrift: VITTORIO EMANUELE II RE D'ITALIA

Kz. In zwaren lauwerkrans, gegraveerd:

AU DOCTEUR
W. J. A. JONCKBLOET
VICTOR EMANUEL II
ROI D' ITALIE
DMCCCLXVIII

Goud, 47 m.M. Kon. Kab.

WILLEM JOZEF ANDRIES JONCKBLOET werd geboren te 's-Gravenhage 6 Juni 1817, studeerde te Leiden in de nederlandsche taal en letterkunde, waarin hij honoris causa tot doctor werd gepromoveerd. In 1874 benoemd tot hoogleeraar in de ned. taal en geschiedenis aan het athenaeum te Deventer, ging hij in gelijke betrekking in 1854 naar Groningen, doch legde zijn ambt in 1864 neder om voor Winschoten in de 2e kamer zitting te nemen. In 1876 werd hij professor te Leiden en stelde zijn mandaat weder in handen zijner kiezers. In 1883 gepensioneerd, begaf hij zich naar het buitenland en overleed 19 Oktober 1885 te Wiesbaden.

Zijne uitgaven van middeleeuwsche geschriften en zijne in drie, telkens veel verbeterde en vermeerderde uitgaven verschenen: „Geschiedenis der Nederlandsche letterkunde" zijn algemeen bekend. Laatstgemeld werk is ook in het Duitsch vertaald door WILHELM BERG (LINA SCHNEIDER.)

125. 1868.

Prijspenning der vereeniging tot verbetering van den werkenden en dienstbaren stand te 's-Gravenhage.

Omschrift boven: VEREENIGING TOT VERBETERING, onder: 's GRAVENHAGE.

Vz. In het veld:

VAN DEN
WERKENDEN
EN DIENSTBAREN
STAND

daaronder twee eikentakken.

Kz. In het veld gegraveerd:

Abram
Kragt
28 *jaren*
Getrouwe dienst
1868

Zilver, 39 m M. Kon. Kab.

126. 1868.

Prijspenning der Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem.

Vz. = DIRKS 727 met kleine verschillen in de gravure.

Kz. Een door een cirkel omgeven glad veld, omgeven door een lauwerkrans.

Omschrift boven, door het wapen van Haarlem gescheiden: OPTIME MERITIS

Onder: SOCIETAS SCIENTIARUM HOLLANDICE.

Brons, 52 m.M. Verz. Rijksmunt.

Met inschrift: OTTO TORELL.

(Gegraveerd) MDCCCLXVIII.

126*a*. 1868.

Zilveren bruiloft van N. C. BROUWER en JEANNE DE VRIES.

Cat. SCHULMAN 30 Oktober 1894 n°. 611. Vergeefs opgevraagd in het *Tijdschrift.*

127. 1869. 19 Februari.

Eereteeken voor belangrijke krijgsverrichtingen.

Vz. Vierarmig kruis waarop een door eikenloof omkransd medaillon voerende binnen een jarretière 's-Konings linksgewend hoofd; op de jarretière staat: VOOR KRIJGSVERRIGTINGEN., op elk der armen van het kruis: W.

Kz. glad. Berlijnsch zilver met oog en ring, 38 m.M., gedragen aan oranje-groen-oranje lint, breed 38 m.M., waarop gesp (zie DIRKS 895). Ingesteld bij K. B. dd. 19 Februari 1869 Stbl. n°. 24 luidende:

Wij WILLEM III, enz.

Gelet op het K. B. van 31 Mei 1833, n°. 123, bepalende dat voortaan, wanneer belangrijke gebeurtenissen of eervolle wapenfeiten plaats vinden, aan hen, die daaraan deelnamen en zich onberispelijk hebben gedragen, een algemeen onderscheidingsteeken zal kunnen worden geschonken;

Overwegende, dat dit besluit tot dusver niet is toegepast, en dat daarin, met behoud van het daarbij aangenomen beginsel, eenige wijzingen wenschelijk zijn;

Op de gemeenschappelijke voordragt van Onze Ministers van Marine, Oorlog en Kolonien, van 3 December 1868, n°. 123, geheim, van 28 November 1868, Kabinet, lit. Q 19, en van 21 November 1868, lit. C. n°. 127, geheim;

Den Raad van State gehoord (advies van 29 December 1868, no. 12);

Gezien het nader gemeenschappelijk rapport van Onze Ministers van Marine, Oorleg en Kolonien, van 17 Februarij ll., lit. C, nº. 24, geheim;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Ter vervanging van het K. B. van 31 Mei 1833, nº. 123, en tevens ter toepassing van het daarin nedergelegd algemeen beginsel, te bepalen:

Art. 1. Voor hen, die deelgenomen hebben aan belangrijke krijgsbedrijven door Ons aan te wijzen, wordt een eereteeken ingesteld.

Art. 2. Dit eereteeken bestaat uit een kruis van Berlijnsch zilver met vier armen, op welks voorzijde Onze beeldtenis voorkomt, omgeven van een jarretière waarop de woorden „voor Krijgsverrigtingen" te midden van een krans van eiken loof, dragende elk der vier armen van het kruis eene W.

Het kruis wordt op de linkerborst gedragen, aan een lint ter breedte van 3,8 Nederlandsche duimen, bestaande uit verticale strepen, waarvan de middelste de helft en iedere zijstreep een vierde gedeelte der geheele breedte beslaat.

De middelste streep is groen, de beiden zijstrepen oranje.

Het lint wordt niet zonder het eereteeken gedragen.

Over het lint wordt een gesp gedragen, waarop de naam en het jaartal van het krijgsbedrijf, waarvoor het eereteeken wordt uitgereikt, vermeld staan.

Hij, die meer dan één krijgsbedrijf heeft bijgewoond, waarvoor het eereteeken wordt uitgereikt, draagt de verschillende gespen, de namen en jaartallen der krijgsbedrijven bevattende, aan het lint boven elkander.

Het kruis wordt slechts eenmaal uitgereikt.

Art. 3. Het eereteeken wordt uitgereikt aan allen, in den aanhef van dit besluit bedoeld, zonder onderscheid van rang of graad.

Art. 4. De toekenning geschiedt bij brevet of verklaring volgens hieraan gehechte modellen.

Art. 5. Ingetrokken bij K. B. 22 Aug. 1877 nº. 9.

Art. 6. Als krijgsbedrijven, bij artikel 1 bedoeld, worden voor 's hands aangewezen de expeditien:

in 1846, 1848 of 1849 naar Bali;

in 1850 tot 1854 naar Borneo's Westkust;

in 1859 naar Boni; en

in 1859 tot 1863 naar de Zuid-Oostkust van Borneo.

Art. 7. De kosten, uit Ons tegenwoordig besluit voortvloeijende, komen ten laste van: enz.

MODEL-BREVET.

DE MINISTER VAN MARINE,

DE MINISTER VAN OORLOG,

DE MINISTER VAN KOLONIËN,

DE GOUVERNEUR-GENERAAL VAN NEDERLANDSCH-INDIË,

Gezien hebbende 's Konings besluit van den 19[den] Februarij 1869, n°. 13, waarbij het Hoogst Denzelven heeft behaagd een eereteeken in te stellen voor hen, die deelgenomen hebben aan belangrijke krijgsbedrijven;

Verklaart, dat

N. N

geregtigd is tot het dragen van het voormeld eereteeken met gesp,
(de verklaring heeft:
geregtigd is tot het dragen van voormeld — aan hem bereids uitgereikt — eereteeken, ook van den gesp,)
als hebbende als (rang of graad)
bij het (bataillon of regiment)
aan boord van het (naam van het schip)
deelgenomen aan (krijgsbedrijf)
in het jaar

's Gravenhage,
Batavia, den

De Minister van Marine, Oorlog of Koloniën, of De Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië.

Oranjepenningen 1339.

Tegelijkertijd werden de navolgende gespen vastgesteld: *a* BALI 1846.

b BALI 1848.
c BALI 1849.
d BORNEO 1850—1854.
e BONI 1859.
f BORNEO 1859—1863.

welke gespen van Berlijnsch zilver, breed 38 m.M., hoog 8 m.M., de bovenvermelde opschriften op matten grond voeren op een afgehoekten rechthoek, tusschen 2 omgekrulde horizontale lijnen.

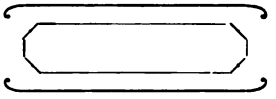

128. 1869. 9 April.

Afschaffing van het dagbladzegel in Nederland.

Vz. Twee staande naakte knaapjes tegen een nis leunende, het eene een boek en een eikenlooftak en het ander een antiek lampje en een lauwertak houdende, door beide takken is een lint geslingerd, waarop men leest:

ONTWIKKELING
DES VOLKS

In de nis is het opschrift:

AFSCHAFFING
VAN HET
DAGBLADZEGEL
IN
NEDERLAND
1869.

geplaatst en daaronder het nederlandsche wapen tusschen: KAREL WIENER.

Omschrift: REGERING VAN KONING WILLEM III.

Kz. MR. P. P. VAN BOSSE

MINISTER

VAN FINANCIEN

WET

VAN 9 APRIL 1869.

STATEN GENERAAL

2E KAMER, 13 MAART; 1E KAMER, 7 APRIL 1869

MAURITS H. VAN LEE.

DEN BELANGLOOZEN, TALENTVOLLEN

EN ONVERMOEIDEN STRIJDER.

9E NED: TAAL- EN LETTERKUNDIG CONGRES.	ANTI-DAGBLAD= =ZEGEL VERBOND.
GENT. 1867	1867—1869.

Brons, 38 m.M., Verz. Z.

In goud vereerd aan M. H. VAN LEE.

Oranjepenningen 1281.

Bij de wet van 9 April 1869 Stbl. nº. 60 werd afgeschaft het bij de wet van 3 Oktober 1843 Stbl. nº. 47 ingevoerde zegelrecht van *f* 0.25 voor elke advertentie in een nieuwsblad en dat „naar de bedrukte oppervlakte van alle dagbladen, couranten, nieuwspapieren, nieuwstijdingen, periodieke werken of tijdschriften, catalogi of notitiën van boeken, kunstvoorwerpen, meubelen en andere goederen, prijscouranten, prospectussen, aankondigingen en berichten, uitgegeven, ter lezing gelegd, aangeplakt, rondgevent of verspreid of op eenige andere wijze in omloop gebracht wordende, van welken aard, inhoud of bestemming ook, zelfs in den vorm van brieven of circulaires en alle adressen van woning of woonplaats." MAURITS HENDRIK VAN LEE, die steeds tegen deze belasting strijd voerde, getuige „Het zegelrecht der dagbladen" (1867), „De Nieuwsbladen en het Zegelrecht" (1869), „(Le droit du timbre

sur les journaux en Hollande" (1869), en „brief aan Vox" (1868) werd 20 November 1832 te Amsterdam geboren, was medewerker aan tal van nederlandsche bladen en vestigde zich 1859 te Brussel, waar hij hoofdredakteur werd van den „Economiste belge", later mederedakteur van „l'Indépendance belge". In 1869 werd hij hoofdredakteur van den „Moniteur des Intérêts Matériels", in 1878 chef de bureau aan het Ministerie van Onderwijs.

MR. PETER PHILIP VAN BOSSE, geboren te Amsterdam 16 December 1809 promoveerde te Leiden in 1833, was achtereenvolgens fabriekant te Weesp, advokaat te Amsterdam, 1844—1848 referendaris bij het Ministerie van Financiën, 3 Juni—21 November 1848 minister van Financiën ad interim, 21 November 1848—19 April 1853, 18 Maart 1858—23 Februari 1860, 3 Juni 1868—4 Januari 1871 Minister van Financiën en van laatstgenoemden datum tot 6 Juli 1872 benevens van 3 November 1877 tot zijn dood 21 Februari 1879 Minister van Koloniën. Van 1853—1858 was hij afgevaardige ter 2e kamer voor Rotterdam, 1860—1865 voor Zutfen.

129. 1869. 25 April.

50 Jarig bestaan der graden van Opper- en Uitverkoren meester.

Vz. Binnen een cirkel:

HET
VIJFTIGJARIG
BESTAAN
GEVIERD
MDCCCLXIX.

Het geheel omgeven door een keten van ronde schakels.

Kz. Een achtpuntige stralenster, waarin 2 stippen.

Zilver en brons, 28 m.M., Verz. Z.

Tijdschrift 1895 blz. 44 als gesneden door D. VAN DER KELLEN.

In sommige catalogi, zelfs in dien van de Medaille-Stempels aan 's Rijksmunt, komt dit penninkje voor als: Op het 50 jarig bestaan der Loge te Rijswijk. Daar de aard van het stuk niet uit het opschrift blijkt is de graveur in die meening gekomen, doordat de stempel is besteld door den destijds te Rijswijk woonachtigen grootsekretaris van het Groot-Oosten Zie ROEST, *vers. Groot-Oosten* blz. 19.

129*a*. 1869. 1 Mei

De Koning aan H. SCHOLTEN, onderwijzer te Rotterdam.

Vz. = n°. 22

Kz. Binnen een krans van bloemen en bladeren:

AAN
H. SCHOLTEN
TE ROTTERDAM
VOOR GETROUWE EN YVERIGE
VERVULLING DER BETREKKING
VAN ONDERWIJZER
GEDURENDE EENE HALVE EEUW
VAN WEGE
DEN KONING
I MEI
1869.

Zilver, 51 m.M. Kon. Kab.

129*b*. 1869. 20 Mei.

25 Jarig bestaan der Nederd. Herv. Diakoniescholen te 's-Gravenhage.
Hulde aan D^s^. J. MOLL JBZ.

Vz. Op een verdiept veld is opgelegd een

opengeslagen boek, rustend op een schriftrol, rechts een lei waarop : 29 Mei, en een inktkoker, waarin een ganzepen, het geheel omgeven door lichtstralen; op de bladen van het boek gegraveerd:

MARCUS VS:
H. X 14—16

opschrift boven (gegraveerd) in 2 regels:

DE VREES DES HEEREN
IS HET BEGINSEL DER WETENSCHAP

In de afsnede (gegraveerd): 1844—1869, alles in een parelcirkel,

Kz. Opschrift binnen opgelegden krans van eike- en lauwerbladeren:

AAN
HUNNEN
VOORZITTER
J. MOLL Jbz.
REGENTEN
DER
SCHOLEN VAN DE
Ned: Herv: Gem:
te
's GRAVENHAGE

Zilver, 57 m.M. Uniek. Kon. Kab.

Wordt vervolgd.

Un méreau inédit de la Caisse d'assistance des marchands d'étoffes d'Utrecht.

Les Hollandais ont le mérite d'avoir toujours réservé aux étrangers le meilleur accueil. Les faits qui sont relatifs au méreau dont nous allons nous occuper, en fournissent une nouvelle preuve.

Au cours des années, qui précédèrent la révocation de l'édit de Nantes, les protestants français se trouvèrent exposés à un grand nombre de vexations. Beaucoup d'entre eux préférèrent quitter leur patrie et s'établir dans les pays voisins, où l'exercice de la religion réformée était libre. Ils étaient reçus volontiers, car ils faisaient profiter ces pays d'adoption des industries particulières qu'ils connaissaient et qui étaient plus perfectionnées en France que dans les contrées voisines.

Pour ne nous occuper que de ce qui concerne Utrecht, dès le 12 décembre 1681, le conseil municipal de cette ville invita les étrangers

persécutés pour cause de religion à venir s'installer à Utrecht. La révocation de l'édit de Nantes date des 17 — 22 octobre 1685. 1) Quelques jours après, le 9 novembre, le conseil municipal d'Utrecht chargea une commission spéciale composée de bourgeois de la cité de faire un projet de règlement concernant les concessions que l'on pourrait accorder aux réfugiés qui s'établiraient dans la ville et spécialement à ceux d'entre eux, qui viendraient de France. Puis le 16 novembre 1685, il vota un subside de 500 florins pour rémunérer les quatre pasteurs, qui avaient quitté la France avec femmes et enfants, et qui avaient assumé la charge de guider au point de vue religieux les protestants fugitifs. Les Etats de la Province accordèrent également une subvention de 500 florins, de telle sorte que chacune de ces familles se trouvât à l'abri du besoin.

Trois autres réfugiés, dont les noms révèlent leur origine française, PIERRE LEJEUNE, DAVID PONTHAUT et PHILIPPE PLATEL, furent autorisés à donner des leçons de français aux jeunes gens d'Utrecht, ainsi qu'à établir une école pour y instruire les enfants protestants. Ils reçurent gratis le droit de bourgeoisie et ils

1) L'édit fut signé par le Roi le 17 et enregistré le 22 octobre par le Parlement. Voir HENRY MARTIN, *Histoire de France*. Vol. 14. p. 47. — *Mémoires de Foucault*. p. 294.

obtinrent l'éxonération de divers impôts, notamment de celui du service militaire. La plupart des protestants français réfugiés furent également gratifiés de ce droit si recherché de bourgeoisie, et ils furent autorisés à exercer les industries qu'ils connaissaient, sans être obligés de payer de ce chef ancune indemnité à la corporation ou gilde, à laquelle ils faisaient concurrence.

Ce premier noyau de réfugiés, se trouvant bien accueilli, fit venir des coreligionnaires. Vers 1691, un certain nombre d'habitants de Nimes quitta le Midi de la France et arriva à Utrecht. C'étaient pour la majeure partie des fabricants d'étoffes de serge ou de soie avec leurs ouvriers. Les habitants d'Utrecht les dénommèrent: „*Les Serges de Nimes.*" Ils exploitèrent immédiatement, dans de petits locaux ou dans des maisons qu'ils construisirent, leur industrie qui était nouvelle en Hollande et qui assurait des moyens d'existence à ceux qui s'y adonnaient. Ils fabriquèrent en outre des tapis et l'étoffe que l'on qualifia: *velours d'Utrecht.*

La gilde, qu'ils paraissent avoir fondée après s'être établis dans cette ville, s'occupa de se créer une caisse d'assistance présentant beaucoup d'analogie avec ce que l'on appelle au XIXe siècle une société de secours mutuels.

Par décision du 7 septembre 1692, le conseil municipal d'Utrecht, „après examen par une commission de la *requête des Fabricants d'étoffes, dits Serges de Nimes*," approuva les statuts de cette fondation de bienfaisance, qui avait pour but de venir en aide aux malades et aux pauvres faisant partie de la corporation ou gilde des Marchands d'étoffes — Stofjes Werkers, — et de s'occuper de l'enterrement des associés décédés. 1)

Cette caisse de prévoyance qualifiée: Bus, était administrée par un conseil composé de quatre membres nommés par le bourgmestre d'Utrecht. Elle avait notamment pour ressources un droit de 8 stuyvers, que chaque intéressé devait verser en entrant dans l'association, en plus d'une cotisation de 1 stuyver par semaine. L'associé, qui se mariait, était tenu de verser 6 stuyvers.

En cas de décès, tous les membres de l'association étaient astreints à assister à l'enterrement de leur collègue, sous peine d'une amende de 2 stuyvers ou sols hollandais. Des méreaux devaient servir à constater cette présence suivant les règles établies dans la plupart de ces sociétés. Quand une personne

1) Archives communales d'Utrecht. Registre de 1692. f° 188, — Liasses des documents relatifs à la gilde des Drapiers. Invent. II. N° 474.

était admise dans une gilde, elle avait droit à la médaille particulière de l'association. Parfois le numéro d'ordre de l'entrée du participant s'y trouvait gravé. L'appariteur de la gilde, dénommé „Knaap", aurait envoyé ces méreaux, comme lettres d'appel, à ceux des participants convoqués à un enterrement, ou encore à une réunion de la gilde. Au moment de la cérémonie, l'appariteur recevait des assistants ces méreaux de convocation et faisait son controle. Peut-être aussi, les membres de la société, tenus de venir à une cérémonie funèbre, recevaient-ils simplement un méreau ou jeton de présence les exonérant de l'amende. A la fin de l'année, chacun d'eux aurait été tenu de représenter au bureau, qui établissait les comptes, autant de ces méreaux qu'il y avait eu d'enterrements dans l'année. Il aurait payé l'amende de 2 stuyvers pour chaque méreau manquant sur le nombre des cérémonies funèbres de l'année. Il est possible que les mêmes méreaux aient été aussi parfois employés par les membres du conseil d'administration pour constater leur présence aux réunions, ainsi que pour la commodité de leur comptes.

Certains de ces méreaux avaient déjà été retrouvés par Mr. DIRKS. 1) Le plus ancien

1) DIRKS. *De Noord-Nederlandsche Gildepenningen.* pl. CII. Nos. 17 et 18.

porte la date de 1692, qui est, comme nous venons de le voir, l'époque de la constitution de ce bureau d'assistance. Au dessus de la date figure un ver à soie rongeant une feuille de murier. Le revers porte le monogramme caractéristique ST. W. B., qui s'interprête STofjes Werkers Bus. — Caisse d'assistance des fabricants d'étoffes. Le ver à soie doit avoir eu pour but de rappeler le pays d'origine: Nimes, où la production de la soie par l'élevage de cet annimal est courante Cet emblême n'avait pas de raison d'être en Hollande, où l'élevage industriel du ver à soie est inconnu, et où presque toute leur fabrication portait plutot sur des étoffes de laine.

Cette société de secours mutuels des siècles antérieurs au nôtre dût rendre de grands services, car elle fut très appréciée de ses adhérents. Nous en avons la preuve par les documents matériels de la numismatique, qui vont démontrer l'essor qu'elle prît.

Le Musée d'Antiquités d'Utrecht contient un autre méreau pareil à celui qui vient d'être énoncé, mais portant la date de 1706. Il est en cuivre jaune et est gravé au trait. Provenant d'une récente acquisition, il ne figurera que dans le prochain catalogue de ce musée, que Mr. MULLER, l'archiviste si capable d'Utrecht, doit bientôt finir de rédiger. Nous croyons

intéressant de reproduire cette pièce, puisque son existence n'a pas encore été signalée dans un recueil numismatique.

Poids: 20 gr. 6. Coll. du musée d'antiquités d'Utrecht.

Mr. DIRKS a publié, sous le N°. 18 de sa planche CII un troisième méreau, sur lequel le monogramme ci-dessus, sépare la date 1711, et où deux navettes de tisserand se croisent au-dessous du ver à soie.

Enfin en 1742, apparait le méreau suivant. Il est en cuivre rouge et il était resté inconnu jusqu'à ce jour.

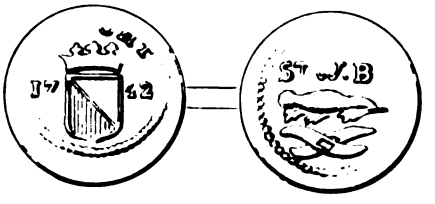

Droit: Armoiries d'Utrecht. — een getrancheerd veld van zilver en keel. — séparant la

date 17—42. L'écu, contenant les armes, est surmonté d'une couronne, au-dessus de laquelle le mot UTRECHT est inscrit. On en distingue encore facilement les trois dernières lettres. Le tout dans une couronne de feuilles de chêne.

Revers. En haut les lettres ST. W.B.-STofjes Werkers Bus, surmontent un ver à soie rongeant une feuille de murier. Plus bas, deux navettes de tisserand croisées.

Poids 4 gr. 50 cent. Ma collection.

La frappe sur cuivre, qui pour cette pièce remplace la gravure au trait usitée jusqu'alors, montre que l'usage de ces méreaux de présence était devenu de plus en plus usuel. Elle semble démontrer que l'on avait dû s'adresser à l'administration provinciale des monnaies pour faire usage de ses appareils courants afin de les fabriquer.

Le type de cet exemplaire se rapproche à tel point de celui des précédents méreaux qu'aucun doute n'est possible sur l'emploi successif de ces divers jetons aux dates qu'ils portent. Ils servaient pendant une assez longue période de temps jusqu'à ce que l'usure ou la perte d'un grand nombre d'entre eux obligeât à les renouveler. Leur aspect caractéristique amène à les rattacher à la plaque d'argent, qui a été créée en 1755, c'est-à-dire

presqu'à la même époque, et qui devait être attachée au drap mortuaire couvrant le cercueil des membres décédés de cette caisse de secours. Cette plaque figure au Musée d'Antiquités d'Utrecht sous le n°. 999. 1) Elle porte au milieu d'une couronne de laurier le même monogramme S T surmontant les lettres W. G. B. — Stofjes Werkers Gilde Bus — et plus bas la date 1755. Elle a la forme d'un rectangle de 16 sur 19 centimètres. Son caractère funéraire ne saurait faire l'ombre d'un doute et il démontre surabondamment que nos méreaux-jetons de présence de type connexe étaient employés pour la même cérémonie funèbre.

En 1766, la gilde et le bureau d'assistance, dont nous voyons le fonctionnement, firent confectionner un autre insigne d'argent, qui devait être porté par le suisse ou appariteur marchant en tête du cortège des funérailles. Cette décoration est de type identique à celui de la plaque ci-dessus. On a ajouté seulement une brebis passant à gauche placée entre le ver à soie qui la surmonte et les mentions accoutumées, ST. W. G. B. 1766, qui sont au

---

1) *Catalogus van het Museum van Oudheden*, door Mr. S. MULLER. gemeente-archivaris, 1878. DIRKS. *De Noord-Nederlandsche Gildepenningen*, pl. CIII, n°. 26.

dessous. 1) Ce luxe d'insignes atteste que gilde et société d'assistance continuaient d'augmenter d'importance.

Jusqu'à présent, il n'y avait pas eu de certitude absolue que les méreaux énoncés précédemment et portant les dates de 1692, 1706 et 1711 concernassent plutôt une corporation d'Utrecht que celle d'une autre ville. Il n'existait qu'une présomption. Depuis la publication de notre méreau, qui porte le nom et les armoiries d'Utrecht, le doute n'est plus possible, car tout s'enchaine, et s'explique avec autant de détails que l'on peut désirer.

La caisse de prévoyance en question continua de subsister postérieurement à l'abolition des gildes, qui fut décrétée en 1798. Elle continua d'avoir son existence propre jusqu'au 17 décembre 1846, date à laquelle elle fut réunie avec la caisse d'assistance des Drapiers. Plus tard en 1869 la Caisse de Prévoyance des Charpentiers fut jointe aux deux caisses précédentes. Ces trois caisses ainsi fusionnées fonctionnent encore à l'époque actuelle.

Mais en 1810, à la suite des événements politiques que l'on connait, les Provinces Unies furent incorporées à l'Empire Français. Les

---

1) DIRKS. *De Noord-Nederlandsche Gildepenningen.* pl. CIII. n . 25. Catalogus n°. 1000.

mêmes espèces circulèrent dans toute l'étendue des terres soumises à Napoléon I. C'est peut-être le motif qui nous a mis à même de découvrir à Paris le méreau formant l'objet de cette étude, confondu dans du billon du commencement du XIXe siècle. Les archives de Hollande nous ont depuis permis d'élucider la question de création des divers monuments numismatiques que nous avons passés en revue. Les chercheurs ne peuvent que se féliciter de l'aide que les archivistes du pays leur procurent pour faciliter leurs investigations. On ne saurait trop faire l'éloge de pareilles traditions nationales.

PAUL BORDEAUX.

Over gouden en zilveren Munten versierd met de teekens van den Dierenriem. I)

Zinnebeelden van allerlei aard als goden en godinnen, dieren, vogels, visschen, bloemen en vruchten, zijn door de graveurs der oudheid gebruikt tot het versieren van munten. Van weinig bekendheid dunkt me het feit, dat er een reeks gouden en zilveren munten bestaat, waarop de 12 teekens van den dierenriem zijn afgebeeld. Deze zijn afkomstig van den hindoeschen Keizer NOER-EDDIN-DJAHANGIR, die geregeerd heeft van A.H. 1014—1037 = A.D. 1605—1627.

Het is zeer vreemd, dat dergelijke zinnebeelden op munten van een hindoesch vorst wor-

1) De meeste der volgende bizonderheden over deze merkwaardige munten zijn ontleend aan: *Catalogue of indian coins in the British museum. The moghul Emperors* by STANLEY LANE POOLE, London 1892 en aan een artikel, voorkomende in het maandblad „*Knowledge, magazine of science, literature and art,*" juli, 1899. getiteld, „*The zodiacal coins of the Emperor* JAHANGIR by E. WALTER MAUNDER, F. R. A. S."

den aangetroffen, want bij dien vermaarden indischen stam was het verboden, afbeeldingen te maken van hemelsche en aardsche zaken. Het „Gij zult u geen gesneden beeld maken, noch eenige gelijkenis van hetgeen boven in den hemel, of onder op de aarde, of in het water onder de aarde is", werd ook door hen hoog gehouden.

Zie hier wat de Koran, (2) hoofdstuk V, vers 92, over dit gebod zegt: O croyants! le vin, les jeux de hasard, les statues et le sort des flèches sont une abomination inventée par Satan; abstenez-vous-en, et vous serez heureux.

Bij het woord „statues" teekent de vertaler aan: La tradition a étendu ce mot à toutes les figures, au point que les rigoureux observateurs de la lettre du Koran ne se servent pas, dans le jeu d'échecs, de figures qui représentent des êtres animés. Les Persans et les Indiens entendent plus largement ce précepte du Koran.

Het was dus eenigszins gewaagd om dergelijke, tegen de wetten van den Koran indruischende, nieuwigheden te durven invoeren, en onwillekeurig vraagt men zich af, of wij hier niet met zoogenaamde gelegenheids-munten te doen hebben, zooals er trouwens van dien zelfden keizer bestaan. STANLEY L. POOLE geeft

2) Traduction sur le texte arabe par M. KASIMIRSKI, Paris 1880, 8°.

echter de verzekering, dat het gewoon gangbaar geld is geweest.

Reeds NOER-EDDIN-DJAHANGIR's vader, de groote AKBAR, met wiens regeering de eigenlijke geschiedenis van het mogollenrijk begint, was geen fanatiek beleider der mahomedaansche leer. ST. L. POOLE zegt dan ook van hem: In religion his latitude went to perhaps fantastic length. He encouraged Portuguese priests and christian pictures and statues; established a hall, for the discussion of philosophical and religions problems by men of diverse opinions, sanctioned something approaching sun-worship, and introduced the solar-reckoning of time and the Persian months. In short he set up an eclectic pantheism, in the place of Islam, and selected from various creeds what he thought worthy of admiration, just as he selected his wives from different nations and creeds, Hindu, Christian and Muslim.

Geen wonder dus, dat zijn zoon SALIM, die hem in 1605 in de regeering met den titel van NOER-EDDIN, (Licht van het Geloof) MOEHAMMAD DJAHANGIR (Wereld-omvatter) opvolgde, op godsdienstig gebied zich eenige vrijheden durfde veroorloven.

DJAHANGIR's bestaan tijdens het leven van zijn vader was weinig schitterend geweest,

wat zich vooral in onmatig gebruik van wijn en sterken drank had geopenbaard. Hij zelf schroomde niet te zeggen, dat hij dikwijls tot „twenty cups a day, first of wine, then of double distilled liquor", dronk. Maar zoodra had hij niet de teugels der regeering in handen, of zijn gedrag verbeterde in alle opzichten. Langzamerhand verminderde hij het aantal „cups of double distilled liquor" tot op 6 of 7 per dag.

Dat die drinkbeker een deel van zijn persoonlijkheid was geworden, bewijst wel het voorkomen er van op sommige zijner goudmunten. Er bestaan namelijk van hem zoogenaamde „bacchanalian coins", waarop de keizer afgebeeld staat met een boek (den koran?) in de eene, een drinkbeker in de andere hand. Deze serie munten kunnen slechts als gelegenheidsmunten zijn gebruikt, want het voorkomen van den drinkbeker tegelijkertijd met het Heilige boek, zou stellig door de orthodoxe bevolking als een beleediging zijn ontvangen.

DJAHANGIR's voornaamste vrouw was een Perzin, NOER-DJAHAAN (Licht van de Wereld) geheeten, die een buitengewoon grooten invloed op den keizer heeft bezeten, zoo zelfs, dat haar naam tegelijk met den zijnen op sommige munten wordt aangetroffen.

ST. L. POOLE beschrijft haar als: liberal and just to all who begged her support. She was an asylum to all sufferers and helpless girls were married at the expence of her private purse.

Haar naam komt o. a. voor op drie der zodiakmunten, dit zijn een gouden „Boogschutter" van het jaar 1035, tegenwoordig in Parijs bewaard, een gouden „Kreeft" te Ajmir gemunt, en een zilveren „Leeuw" van 1028.

TAVERNIER, een fransch schrijver, die in 1670 Perzië bereisde, verhaalt, dat de dierenriemmunten haar ontstaan aan de volgende overlevering hebben te danken:

Keizer DJAHANGIR zou zijne gemalin hebben toegestaan, een gunst te vragen, die hij beloofd had te zullen inwilligen.

Toen zou NOER-DJAHAAN met de origineele vraag zijn aangekomen, één enkelen dag zelfstandig te mogen regeeren. Slechts met grooten tegenzin was DJAHANGIR te bewegen aan het zonderling verlangen der keizerin te voldoen. Zij zelve had zich geheel op dien gewichtigen dag voorbereid. Groote hoeveelheden goud en zilver, benevens de stempels voor het vervaardigen van 24 verschillende munten, lagen tot gebruik gereed. Nauwelijks twee uren geregeerd hebbende, liet zij reeds deze nieuw geslagen munten onder het volk werpen.

Dit zouden de zodiak-munten zijn geweest.

Het is zeer jammer, zegt Dr. G. P. TAYLOR, 1) aan wien E. WALTER MAUNDER deze bizonderheden heeft ontleend, dat dit aardige verhaal tot het rijk der sagen moet worden gebracht. De munten zelve geven er het bewijs van, daar de jaartallen, die er op voorkomen, over acht jaren loopen (1026—1034. H.)

Trouwens keizer DJAHANGIR in eigen persoon, geeft ons in de *Wagi 'at-i Djahangiri*, het volgende authentieke verslag:

Formerly it was customary to strike my name on one side of the coin, and that of the place and the month and the year of the reign on the reverse... this, we have already seen had been the custom during the seven preceding years, that is, from 1020—1027 H. It now occurred to my mind, DJAHANGIR adds, that instead of the name of the month, the figure of the sign of the Zodiac corresponding to the particular month should be stamped... This was my own innovation. It had never been done before. (DOWNSON's *Elliot* VI, 357.)

De gouden moehrs zijn, op enkele uitzonderingen na, te Agra en te Ahmedabad geslagen. Alle hebben op de eene zijde een perzisch

1) Dr. G. P. TAYLOR, bezitter van een rijke verzameling zilveren roepies van Hindoestan, woont te Ahmedabad, hoofdstad van het koningrijk Goedjerat.

opschrift. De andere zijde vertoont op een stralenachtigen grond, een teeken van den dierenriem; bij sommige teekens, als bij „de Leeuw" en „de Kreeft", zijn bovendien sterren in het veld aanwezig.

De geleerden zijn het niet eens geworden, of het voorkomen van zonnestralen in het veld in verband staat met het feit, dat DJAHANGIR op een zondag is geboren, dan wel of wij er een zinspeling in mogen zien op 's keizers neiging tot zonaanbidding.

Een volledig stel dezer zodiakmunten is niet meer te verkrijgen; ze zijn alle hoogst zeldzaam geworden, wie er nog bezit onder de bevolking, draagt ze als talisman rond den hals.

Het Britsch museum heeft evenwel het voorrecht de gouden serie, sommige zelfs in meerdere exemplaren, volledig te bezitten. Van de zilveren roepies echter, zijn slechts 7 teekens, in 14 exemplaren voorhanden.

De katalogus van het Bataviaasch genootschap, vermeldt op blz. 163, de volgende stukken: Een gouden moehr (Visschen) geslagen te Agra in 1028 (1618), vijf zilveren roepies te Ahmedabad gemunt (ram, steenbok, tweelingen, kreeft en leeuw), eindelijk nog een tiental halve zodiakroepies

Van deze halve roepies spreekt het artikel

in „Kwowledge" niet; uit den katalogus van ST. L. POOLE, zullen we zien, dat deze stukken in lateren tijd zijn vervaardigd.

Het Kon. Kabinet in den Haag bewaart elf gouden moehrs, het zijn: de ram, de stier, naar rechts en naar links ziende, de kreeft, de leeuw, de tweelingen, de maagd, de schorpioen, de steenbok, de boogschutter en de visschen.

Zilveren exemplaren zijn niet voorhanden.

Ook het Kon. Oudh. Gen. te Amsterdam bezit een paar dierenriem-munten, zilver roepies (leeuw en steenbok) en een valsch exemplaar van den gouden steenbokmoehr.

Onder alle munten, is het teeken van den waterman het zeldzaamst voorkomende, dat van den boogschutter, het fraaist in uitvoering, terwijl „de leeuw", wat kunstwaarde betreft, den laagsten trap daaronder inneemt.

Sommige zodiakmunten verraden duidelijk, dat ze door een buitenlandsch graveur zijn vervaardigd, andere daarentegen, dat ze het werk zijn van een indisch kunstenaar.

„De maagd" wordt op drieërlei wijzen voorgesteld, 1° als de bekende gevleugelde figuur met den horen des overvloeds in de hand, 2° als eene op de hurken zittende vrouw, met golvende haren op den rug, eindelijk 3° als een figuur met een kruik op het hoofd, die men een vrouwelijke waterman zou kunnen noemen.

Een vierde voorstelling — een dansend meisje treft men alleen op latere nabootsingen aan.

„De stier" staat in „full figure"; de tweelingen vertoonen zich als een man en vrouw, dus niet als de Dioskuren, zooals de europeesche voorstelling is.

Schorpioen, steenbok en waterman zijn bepaald onder indischen invloed ontstaan.

Het teeken van den „boogschutter" geeft ook een gewijzigde voorstelling te zien; hij schiet achterwaarts, een zoogenaamd „Parthian shot", en is zeer fraai van teekening.

Zooals met alle zeldzame munten, is het ook met de dierenriem-munten gegaan: toen de aanvraag er naar steeds vermeerderde, begon men ze na te maken.

Er bestaan nabootsingen, die zoo uitstekend zijn geslaagd, dat ze moeilijk van de origineele stukken zijn te onderscheiden.

De moderne namaaksels zijn te onderkennen — zegt St. L. Poole — door een zekere „crudiness" en scherpte in teekening en uitvoering van de beelden, terwijl er een neiging bestaat om in de opschriften te knoeien.

Wat de halve roepies betreft, deze hebben nooit in 't oorspronkelijke bestaan, alle zijn uit lateren tijd, en in navolging van de heele geslagen, sommigen meenen, dat zij 't werk zijn

van den franschen kolonel MARTINE, anderen, waaronder de bekende MARSDEN, ontkennen dit ten stelligste.

De reeds in dit artikel aangehaalde fransche reiziger TAVERNIER verhaalt, dat een zilveren roepie toen ter tijde 30 sous waard was. Dr. OLFERT DAPPER, echter in zijn bekend werk, *Asia* of *naukeurige beschrijving van het Rijk des Grooten Mogols*, *Amst.* 1672, zegt dat de zilveren roepie, 24 stuiver Hollands gold. Er was, vervolgt hij, nog een andere zilvermunt in omloop, de mamoedye, die van „quat zilver" geslagen was en $10^1/_2$ st. deed, deze was slechts in enkele steden gangbaar. Hij spreekt bovendien nog van savoys, tols en jagaries. Men had vervolgens koperen munten, peysen genaamd, die van zwaarder gewicht waren dan onze oude duiten, zij golden ongeveer $10^1/_3$ penning. 26 Peysen waren gelijk aan een mamoedye, 53 er van maakten een zilveren roepie uit.

In goud had men de gouden roepie, die volgens TAVERNIER, 21 livres gold, doch die volgens Dr. DAPPER 10 tols = 10 zilveren roepies waard was.

Deze laatste schrijver vermeldt bovendien de „Mooren of Xerafins Ekbars, alzoo na koning EKBAER genaemt, die dezelve allereerst heeft doen slaen, is een gouden munte, het stuk

tot 13 Ropias en een halve: doch zijn weinig in gebruik, en worden van de grooten meest bij hunne schatten bewaert en opgeslooten."

Van onze zodiakmoehren, die zeker ook wel bij de kleinoodiën zullen zijn geborgen geweest, spreekt hij niet.

Volgens DAPPER, rekende men aan de kust van Coromandel met pagoden, „alzoo genaemt na zekeren afgod, die op dezelve staet en doet vier gulden vier stuivers. Men heeft er ook een munte fanos geheten van slecht gout; het zijn stukjes als vischschobbetjes, en doen vierdehalve stuiver in waerde."

Merkwaardig is het dienzelfden schrijver te hooren vertellen, dat ook amandelen in de schelle, als munt werden gebruikt; 36 stuks deden een koperen peysa, terwijl van de bekende kauries, een slag van horentjes of boesjes met een zwarte plek op den ruch, die aen strant gevonden worden", 80 stuks noodig waren om een peysa uittemaken.

Eindelijk lezen we nog, dat dukaten, die van Venetien, Turkyen en Nederland kwamen, ieder $8^1/_2$ of 9, spaansche realen en ryxdaelders 5, leeuwendaelders gewoonlijk 4 mamoedys waardig waren.

Dr. DAPPER verhaalt vervolgens, „dat er grote valscheyt schuilt onder het gelt; waerom op vele hoeken van de straten en merkten, Benjaense

wisselaers zitten, Parastes genoemt, die het gelt om een klein gewin bezien, en met zulke groote vaerdigheit, dat zij het valsch al tellende weten te onderscheiden; dies niemand gelt derft ontfangen, zonder aan deze Parastes te vertoonen".

Of de waarde der hierboven aangehaalde munten zich onderling zoo heeft verhouden, als de genoemde schrijvers meenen, vermag ik niet te beoordeelen.

JOH. W. STEPHANIK geeft in zijn uitstekenden katalogus van de muntverzameling van het Kon. Oudh. Genootschap, op blz. 334, de volgende beknopte vermelding van het geldwezen der oude Hindoes: Zij rekenden bij pagoda's à 42 fanam à 80 kasja; ook werd de fanam verdeeld in 4 paisa à 2 doedoe à 10 kasja.

M. DE MAN.

Een hulde aan Th. M. Roest.

Mocht, met eerbiediging van den wensch van onzen betreurden eersten voorzitter, geen levensbericht van hem in ons tijdschrift worden opgenomen, toch wilde het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Munt- en Penningkunde een blijvend aandenken wijden aan de nagedachtenis van hem, aan wien de nederlandsche numismatiek zooveel verloor, zooveel te danken heeft.

Het voorstel daartoe werd gedaan door ons medelid Dr. L. J. A. Braakenburg van Backum te Leiden en goedgekeurd in de op den 9den Oktober 1898 te Utrecht gehouden bestuursvergadering.

Bij vertrouwelijk rondschrijven werden de bloedverwanten van wijlen den heer Roest, de leden van Teijlers en van ons genootschap

door het bestuur uitgenoodigd in te teekenen op een gedenkpenning, welke in zilver voor *f* 10.50, in brons voor *f* 4.50, verkrijgbaar zou worden gesteld.

Ons medelid, de heer J. P. M. MENGER, 1e stempelsnijder aan 's-Rijks-Munt te Utrecht, bood aan de stempels kosteloos te vervaardigen. Hij voldeed aan zijne belofte door de Vz. te graveeren van den hierna te beschrijven penning, waarbij eigenaardige moeielijkheden waren te overwinnen, daar slechts een oud portret van ROEST beschikbaar was. Toch moeten we erkennen, dat een goed gelijkend beeld van onzen vaderlijken vriend is gegeven.

De zoon des heeren MENGER, de hulpstempelsnijder J. P. R. MENGER, (sedert 9 Juni jl. buitengewoon lid van ons genootschap), graveerde de Kz.

In de tweede helft van Juni 1900 konden de afslagen aan de inteekenaars worden toegezonden.

Er werden geslagen 14 zilveren en 45 bronzen exemplaren. 1) De Vz. vertoont het borstbeeld iets naar rechts gewend van onzen betreurden voorzitter, waarop links langs den rand: J. P. M. MENGER.

---

1) Nog 2 zilveren en 10 bronzen exemplaren zijn verkrijgbaar bij den penningmeester.

Omschrift boven langs:

THEODORUS MARINUS ROEST

ter zijden van het borstbeeld:

GEB:
TE
DONGEN
14 APRIL.
1837.

OVERL.
TE
BADEN-
BADEN
2 SEPT.
1898.

Het geheel omgeven door een cirkel van groote parelen.

Kz. Palmtak en klimoptakken, samengestrikt en gestoken door een immortellenkrans, omgeven links het opschrift:

HET
NEDERLANDSCH
GENOOTSCHAP
VOOR MUNT EN PENNING-
KUNDE AAN ZIJNEN
EERSTEN
VOORZITTER.

Onder langs den rand: J. P. R. MENGER. F.

Zilver en brons, groot 53 m.M.

Alphen, Juli 1900.

W. K. F. ZWIERZINA

Bouwstoffen voor eene Geschiedenis van het Nederlandsche Geld- en Muntwezen.

Het Pond van 10 *Gulden Halling en het Tournooisch van het Pond Groot van* 10 *Schilden.*

Het volgende kan strekken tot inlichting wegens de gebruikte ponden in de rekening van REYNGIER WILLEMANSZOON, rentmeester van Zeeland Bewesten en Beoosten Schelde van 1363—1366, en omtrent welk gebruik, naar aanleiding van hetgeen daaromtrent voorkomt in de 2e Aflevering van den 8sten Jaargang van dit Tijdschrift nog onzekerheid bestaat.

Grootelijks wordt het bepalen van ponden ook bemoeilijkt door het veelvuldig gebruik van verschillende rekeneenheden tegelijk, vaak zonder dit in de stukken wordt bericht. Zulks is ook het geval in de rekening van den rentmeester hierboven genoemd, waarin onder anderen ook zeker gemaakte kosten, gesteld in een onbepaald Pond Groot, eenvoudig worden overgebracht in het Tournooisch, naar het

schijnt zonder eenige omschrijving van de betrekking van dit gebruikte payement tot eenig pond.

Dat onze vaderen het destijds, levende onder voor hen algemeen bekende zaken, niet noodig oordeelden hunne handelwijze toe te lichten, is verklaarbaar, maar voor ons, hunne verre nakomelingen, levert hun verzuim in deze niet zelden onoverkomenlijke bezwaren op. Thans toch is het slechts bij algemeene bekendheid met hetgeen, op het gebied van het geldwezen voorviel, enkele malen mogelijk den weg in den doolhof hunner rekeningen te vinden.

Men had half de 14e eeuw nevens het officiëele Pond Groot in het burgelijke leven reeds allerlei andere rekeneenheden in gebruik, en zelfs het officiëele Pond Groot was in vele landen en gewesten reeds verschillend. En zoozeer nam het gebruik van allerlei ponden toe, dat zelfs in graaf ALBRECHT'S laatste jaren hier te lande wel drie of vier hoofdponden ook van regeeringswege bij afwisseling werden gebruikt. Bovendien waren er tal van winkelponden of zoogenaamde ponden, „waervoir men wijn en broot cogt" met nog vele kleine stadsponden. Een wereldpond vond men in het Pond Groot sinds lang niet meer.

De rentmeester, REYNGIER WILLEMANSZOON, rekende in 1363—1366 ongetwijfeld nog altijd met het officiëele Pond Groot van 10 Schilden of ƒ 31.50 en waarbij het Schild gold voor 24 Vlaamsche grooten, elk van ƒ 0.13125. Dit pond, reeds door graaf WILLEM V gebruikt, was het op hetwelk de 10000 Schilden, door hem aan zijne Moeder uit te keeren, betrekking hadden, en hetgeen ons doet zien, dat de voorgenomen

uitkeering juist is bepaald geweest op de ronde som van 1000 £ Groot.

In Zeeland, doch hoofdzakelijk in de beide Vlaanderens, rekende men sinds eenigen tijd ook met een pond, van hetwelk de groot of de grondmunt gezegd wordt overeen te komen met 6 deniers van het nog officiëele Pond Groot, en waarbij de Mouton van Vlaanderen gold voor 28 Grooten.

De denier was de eenheid van het Hollandsch, en het Hollandsch van ons Pond Groot had eene waarde van f 31.50 : 8 = f 3.9375. De denier daarvan deed f 3.9375 : 240 of f 0.01$^{41}/_{64}$. De Groot van het in Brabant en Vlaanderen in gebruik genomen pond had alzoo gang voor 6 × f 00.1$^{41}/_{64}$ = f 0.09$^{27}/_{32}$.

In betrekking tot den Mouton van Vlaanderen zij opgemerkt, dat deze in 1359 bij de regeling der betaling van den heer VAN ENGIEN voor diens gemaakte kosten bij het beleg van Delft, door graaf ALBRECHT gesteld wordt op 21 grooten, dus op 21 × f 0.13125 of f 2.75625. Dit geldstuk, aangemunt voor het Tournooisch van het zoo bekende Pond Groot van f 44.10, had in betrekking tot het vreemde pond loop voor 28 grooten. Elke groot had dus ook volgens deze bepaling gang voor f 2.75625 : 28 = f 0.09$^{27}/_{32}$.

De groot was dus op tweeërlei wijze aan het loop hebbende geld vastgesteld, in beide gevallen met gelijke uitkomst, en de daarbij verkregen eenheid wijst op een pond van 240 × f 0.09$^{27}/_{32}$ of van f 23.625.

Blijkens VAN MIERIS gebruikte graaf ALBRECHT

VAN BEIEREN dit Vlaamsche of Brabantsche pond in 1363 voor het bepalen der duwarie van zijne Moei, de Hertogin van Brabant; het stond gelijk met de helft van het oude Pond Groot van 10 gouden Zetelaars en 'tkwam tevens overeen met 10 Guldens Halling, elk van *f*2.3625, later ook wel bekend als kleine Gulden van Florence.

De Gulden Halling, van welke 10 stuks het Brabantsche pond vormden, was oorspronkelijk geslagen voor het Myten-payement van het in zoo velerlei opzicht merkwaardige pond van 18 Schilden of van *f*56.70; de munt kwam daarbij overeen met 10 grooten; later gold het bedrag van den Gulden, als schelling voor het pond van 10 gouden Zetelaars of van *f* 47.25; de munt deed daarbij 12 grooten. Voor het pond van *f* 37.80 was de Gulden het Tournooisch of munt van 15 grooten, en in betrekking tot het nog jongere Pond Groot van *f* 18.90 of van de helft van het voorgaande, gold het geldstuk als Dordtsche Gulden van 30 grooten. Bij het hier bepaalde Brabantsche pond van *f* 23.625 deed de munt 24 en bij het pond van *f* 21.00, 27 grooten. In de rekeningen, opgemaakt in het stelsel van *f* 42.00, deed de Gulden 13 1/2 groot. In vele oude bescheiden worden 4 Guldens gelijk gesteld met 3 Schilden, eene gewichtige bepaling, waar door hun gang ook kon worden vastgelegd aan dien van het Schild.

De rekening van de uitgevoerde werkzaamheden aan de Munt, bestond uit 64 £ 3ß - 1 1/2 d. gr. van het alsnu bepaalde Brabantsche pond van *f* 23.625. Dan, zooals wij weten, de rentmeester verantwoordde

de onder hem gebrachte uitgaven in het Tournooisch van ons officiëele pond van f 31.50. Dit Tournooisch vertegenwoordigde een bedrag van f 31.50 : 16 = f 1.96875.

Betrekkelijk het bepaalde Brabantsche Pond Groot van f 23.625 had men:

1 £ = f 23.625.
1 £ = 20 β
1 β = f 1.18125.
1 β = 12 gr.
1 gr. = f 0.09$^{27}/_{32}$.

En in opzicht tot het Tournooisch van het Pond Groot van f 31.50 was:

1 £ = f 1.96875.
1 £ = 20 β
1 β = f 0.09$^{27}/_{32}$.
1 β = 12 gr.
1 gr. = f 0.00$\frac{105}{128}$.

De groot van het eerste pond komt overeen met den schelling van het tweede, waaruit blijkt, dat het vreemde pond tot het bekende payement staat, als: 12 : 1.

Met de aldus bepaalde bedragen kunnen alsnu de beide in de rekening van den rentmeester bedoelde geldsommen in onze munt worden overgebracht. De voor de Munt gemaakte kosten bedroegen 64 £ 3 β 1 1/2 d. gr. of

64 £ Groot,	64	× f	23.625	= f	1512.00
3 β „	3	× „	1.18125	= „	3.54375
1 1/2 d „	1 1/2	× „	0.09$^{27}/_{32}$	= „	0.14765625
Samen				f	1515.69140625

Het door den rentmeester verantwoorde bestond uit 769 £ 17 ß 6 d. Tournooisch of uit:

769 £	Tourn	762 × *f* 1.96875	=	*f*	1513.96875
17 ß	„	17 × „ 00.9$^{27}/_{32}$	=	„	1.6734375
6 d	„	6 × „ 0.00$^{105}/_{128}$	=	„	0.04921875
		Samen		*f*	1515.69140625

Maar de herleiding was voor den rentmeester REYNGIER WILLEMANSZOON niet zoo omslachtig. Het Brabantsche Pond Groot van *f* 23.625 stond gelijk met 12 maal het pond Tournooisch van *f* 1.96875, want 12 × *f* 1.96875 = *f* 23.625. Hij had de ingekomen rekening van 64 £ 3 ß 1 $^1/_2$ d dus slechts met 12 te vermenigvuldigen.

Nog zij opgemerkt, dat het Brabantsche pond van 10 Guldens Halling, van welke 4 overeenkwamen met 3 Schilden, gelijk stond met 7 $^1/_2$ Schild. Het hier te lande gebruikte pond van *f* 31.50 was gelijk aan 10 Schilden, zoo dat de waarden van beide Ponden Groot tot elkander stonden, als 10: 7 $^1/_2$, dat is, als 20: 15 of als 4: 3.

Het Tournooisch van het eerste pond kan in betrekking van deze verhoudingscijfers worden voorgesteld door $^4/_{16}$ of $^1/_4$; het Parisis van het laatst bedoelde pond is dan $^3/_{12}$ of insgelijks $^1/_4$, waaruit het wederom duidelijk is, dat het Tournooische payement van het eene pond overeenstemt met het Parisis van het andere, tengevolge waarvan dus zoowel *f* 31.50: 16, als *f* 23.625: 12 = *f* 1.96875 is.

Beide Ponden Groot, van *f* 31.50 en *f* 23.625 waren helften van de oudere ponden van *f* 63.00 en

f 47.25, tengevolge waarvan de Tournooische payementen van deze, golden als Hollandsche van gene.

Ook de helften van de ponden van *f* 31.50 en *f* 23.625, die *f* 15.75 en *f* 11.8125 deden, treden later te voorschijn als zelfstandige ponden, en het is bijna niet mogelijk de onderdeelen van al deze rekeneenheden naar behooren te onderscheiden.

Tholen, Mei 1900.

A. HOLLESTELLE.

Gemengde Berichten.

NIEUW UITGEKOMEN PENNINGEN.

Waar, tengevolge van de opneming van de beschrijving der nà November 1863 geslagen penningen, reeds zooveel ruimte in ons tijdschrift aan de moderne penningen is ingeruimd, zal ik niet voortgaan met de uitvoerige beschrijving der nieuw uitgekomen penningen, doch telken jare een korte opsomming geven van het jongste werk onzer stempelsnijders.

1897.

Zie *Tijdschrift* 1898, blz. 115, 266, 280 en 1899, blz. 245.

19—21 Maart. 1e Internationale Hondententoonstelling van de Kynologenvereeniging Nederland te Rotterdam. Ruitvormig. Hoog 54 m.M. VAN KEMPEN.

20 Juni—7 September. Dordrecht. Tentoonstelling van Nijverheid en Scheepvaart. Draagteekens van het Hoofdbestuur, het Uitvoerend Comité en de Transportcommissie *Aanwinsten Kon. Kab.* 1898

21 Juni. Atjeh 1873—1896. Nieuwe gesp voor het eereteeken voor belangrijke krijgsverrichtingen.

18—19 Augustus. Tweede eeuwfeest van het verblijf van Czar PETER den Groote van Rusland te Zaandam en 15jarig bestaan der Zaanlandsche Zeilvereeniging.

Verguld zilver en zilver als prijs-, brons als gedenkpenning. 50 m.M. S. I. VET te Zaandam.

1898.

Zie *Tijdschrift* 1899, blz. 117, 140, 174, 246.

7 Maart. Kruis voor daden van moed, beleid en trouw voor inlandsche militairen in Nederlandsch Indië, geleverd door de firma VAN WIELIK te 's-Gravenhage.

9 April. JHR. O. REUCHLIN, 25 jaar direkteur der Nederlandsch-Amerikaansche Stoomvaartmaatschappij, thans Holland-Amerika lijn. 98 m.M. P. TASSET.

13—15 Mei. 2e Internationale Hondententoonstelling van de Kynologenvereeniging Nederland te 's-Gravenhage Ruitvormig. Hoog 54 m.M. VAN KEMPEN.

Mei. Plakket met de borstbeelden der echtelieden mr. HENDRIK ADRIANUS JACOBUS PENNINK en ANTOINETTE VAN HANSWIJK te Doesburg. 125 bij 90 m.M. WIENECKE.

Juli. Aftreden wegens 70jarigen leeftijd van professor Dr. JAN ABRAM CHRISTIAAN OUDEMANS te Utrecht. Bronzen plakket 50 bij 39 m.M. FADDEGON. (Enkele exemplaren nog à *f* 2.50 verkrijgbaar aan de sterrewacht te Utrecht)

23—25 September 3e Internationale Hondententoonstelling van de Kynologenvereeniging Nederland te Arnhem. Ruitvormig. Hoog 54 m.M. VAN KEMPEN.

September. Concours hippique van de Nieuwe Deli Race Club 28½ m.M. BEGEER.

Zonder datum. Plakket ter eere van J. H. N. RUIJSCH VAN DUGTEREN te Utrecht Galvanoplastiek 75 bij 61 m.M. FADDEGON.

Draagpenning. Vz. Doodshoofd en -beenderen. Dem Verdienste die Krone. Wapen van Rotterdam. Kz. Sicher wie Jold. Section Rotterdam Wit metaal 34 m.M. BOUCHETTE.

PRIJSPENNINGEN.

Twentsche Wielrijdersbond 38 m.M P. LANKELMA.

Nederlandsche Athletiekbond, 35 en 25 m.M. GERRITSEN.

1899.

8—10 Februari 2e Wapenfeest van den Officieren-Schermbond te Amsterdam. 47 m.M. BEGEER.

Februari. Plakket ter eere van R. A. BUISMAN, voorzitter van de Ned. Vereeniging te Parijs. 119 bij 91 m.M WIENECKE.

14—16 April. 25Jarig bestaan van Nimrod. Internationale hondententoonstelling te Amsterdam. 42 m.M. BEGEER

18 Mei—29 Juli. Vredeskonferentie te 's-Gravenhage.

a. Plakket. 87 bij 65 m.M. Zilver *f* 30.—, brons *f* 16.—. BEGEER.

b. Penning aangeboden door J. M. VAN KEMPEN & ZONEN. 60 m.M.

c. Penning 29 m M. Zilver *f* 3.50. B. H. MEIJER te Pfortsheim. (De beeldzijde diende reeds voor

den bekroningspenning der Arnhemsche tentoonstelling 1897 en voor den gedenkpenning op den 70sten verjaardag en de 25jarige regeering van koning ALBERT van Saksen!)

22 Mei Festival. 10Jarig bestaan der Harmonie „BEETHOVEN" te Alphen. 31 m.M W. VAN ROSSUM DUCHATTEL te Leiden.

26—28 Mei. 14e Hondententoonstelling van Cynophilia te Groningen. Ellipsvorm 62 bij 36 m.M BEGEER.

17 Juni. Schietwedstrijd te Loosduinen. Kon. Ver. van Nederl. Scherpschutters. 38 m.M. BEGEER.

21 Juni. Als voren. 3e Internationale match. 47 m.M. BEGEER.

Juni. 25Jarig bestaan der Studentenroeivereeniging Njord te Leiden. 22 m.M. BEGEER.

7 Juli. 70 Jarig bestaan van het regiment grenadiers en jagers te 's-Gravenhage.

a Herinneringsdraagpenning 28 m M. BEGEER.

b. Prijspenning voor de wedstrijden bij deze gelegenheid gehouden. 41 m.M. BEGEER.

14—16 Juli. 4e Internationale hondententoonstelling der Kynologenvereeniging Nederland te Rotterdam. Ruitvormig, hoog 54 m M. VAN KEMPEN.

24 Juli. Totstandkoming der wet van 24 Juli 1899, Staatsbl. nr. 194, tot aanleg en onderhoud van een visschershaven te Scheveningen. 32 m.M. R. DE VRIES. Verkrijgbaar in goud *f* 50.—, zilver *f* 2.50, nikkel *f* 1.-, bij T. KUIKHOVEN te Scheveningen.

6 Augustus. 25Jarig huwelijk van F. B. A. PH. baron PRISSE (correspondent regnicole van de Société

royale de numismatique de Belgique en buitenlandsch lid van ons genootschap), en A. M. Q. baronnesse VAN DER BORCH te Antwerpen 28 m.M BEGEER.

13 Augustus. Hulde van den Ned. Bond van gemeenteambtenaren, afd. Friesland aan het eerelid Mr. W. A. BERGSMA te Menaldumadeel. Goud 27 m.M., door ?

14—18 Augustus. 9de Oogheelkundig kongres te Utrecht. Plakket in galvanoplastiek met borstbeeld van prof. DONDERS. 90 bij 64 m.M. *f* 2.25. P. LANKELMA te Utrecht.

15 Augustus. Zilveren priesterfeest van Mons. H. VAN DE WETERING, Aartsbisschop van Utrecht. 54 m.M. J. P. M. en J. P. R. MENGER. De stempel van de Vz. is gesprongen en door een nieuwen met grooter letters vervangen, welke in den handel zou komen.

15 Augustus en 13 September. Als voren. Broederschap van O. L. Vrouw van Kevelaer te Utrecht. 32 m.M. BEGEER.

15 Augustus. 1e Klubtocht van de Nederlandsche Automobielenclub. 47 m.M. BEGEER.

3 Oktober. Tentoonstelling van toestellen voor het gebruik van gas, water en acetyleen te Schiedam. 41 m.M. BEGEER.

3 Oktober. Boeieroptocht vanwege de „3 Octobervereeniging" te Leiden. 45 m.M. VAN KEMPEN.

23 Oktober. Promotie van F. A. C. graaf VAN LYNDEN VAN SANDENBURG. 41 m M. BEGEER.

November. „Viruly-medaille." Prijspenning ingesteld

door de Ned. Maatschappij voor Tuinbouw en Plantkunde ter herinnering aan de verdiensten van W. A. VIRULY VERBRUGGE. Goud. 42 m.M. J. BAETES.

Zonder datum. Plakket ter eere van Jhr. B. W. VAN RIEMSDIJK, hoofd-direkteur van 's-Rijks Museum te Amsterdam. 195 bij 145 m.M. BAARS, in brons gegoten door BEGEER. Voor *f* 75.— verkrijgbaar bij de weduwe BAARS.

Penningplaat ter eere van F. LEENHOFF, hoogleeraar aan de Rijks-Akademie te Amsterdam. 163 m.M. BAARS, in brons gegoten door BEGEER. Voor *f* 75.— verkrijgbaar bij de weduwe BAARS.

5Jarig bestaan van het Johannesburger Vrijwilligerkorps. 47 m.M. BEGEER.

Proeve van een ontwerp Vz. voor de nieuwe munten. 28 en 22½ m.M. BEGEER naar PIER PANDER.

PRIJSPENNINGEN.

Nieuwe prijspenningen van H. M. de Koningin-Moeder. 65 en 45 m.M. (Gewijzigd omschrift, overigens gelijk aan de bestaande van 1891.)

Nieuwe prijspenning voor duivenvluchten, 40 m.M. BAARS en J. P. M. MENGER. (Nieuwe Vz.)

Nederlandsche Wielerbond, opgericht 1898. 28 m.M. BEGEER.

Nederlandsche Terrierclub, opgericht 27 Juli 1898. 41 m.M. BEGEER.

Postduivenvereeniging „de Zwaluw" te Amsterdam. 41 m.M. BEGEER.

Dordrechtsche Sneeuw- en IJsklub 41 m.M. BEGEER.

Examenkommissie der gereformeerde Ziekenverzorging en der gereformeerde Ziekenverpleging. 32 m.M. BEGEER.

Amsterdamsche Kegelbond. 50, 40 en 35 m.M. GERRITSEN.

Afd. Amsterdam van den Ned. Bond van Oud-Onderofficieren. 45 m.M. GERRITSEN.

Postduivenvereeniging WILHELMINA te Apeldoorn. 42 m.M. GERRITSEN.

W. K. F. ZWIERZINA.

Gewicht waarmede te Utrecht goud en zilver werd gewogen.

De waarde van het goud en van het zilver staat in een onmiddellijk verband tot de muntwaarde. Elke bijdrage tot de kennis dier metaalwaarde verdient daarom eene plaats in dit tijdschrift.

De ordonnantie van 18 Januari 1473 werd reeds uitgegeven door Mr. KASPAR BURMAN in zijne *Utrechtsche Jaarboeken*, 1758 (deel III blz. 89). Daar de uitgaaf van dezen schrijver niet geheel zuiver en het boek niet onder ieders bereik is, vroeg ik aan Mr S. MULDER FZ., archivaris van Utrecht, om toezending van een direkt naar het origineel genomen afschrift. Mr. MULLER voldeed aan dit verzoek met zijne bekende bereidwilligheid en voegde daar aan toe een extrakt uit de ordonnantie van 18 November 1490, die in haar geheel werd uitgegeven in het bekende boek van Mrs. J. C. OVERVOORDE en J. G. C. JOOS-

TING, *De gilden van Utrecht tot* 1528 (deel II blz. 427.)

Dat zilver hier te lande met Keulsch gewicht werd gewogen, mag als eene uitzondering worden beschouwd en maakt deze twee besluiten van den Utrechtschen raad des te merkwaardiger. Ik breng ze door middel van dit tijdschrift onder het bereik van een elk, die zich met de studie van het oude munt- en geldwezen bezighoudt. Aan Mr. MULLER mijnen dank.

Helmond, Juni 1900. AUG. SASSEN.

1473.

Des Manendaghes na Anthonij (18 Januari).

Overdroegen scepenen, raide ende oudermans voor nutscap ende profijt onser stadt ende onser ghemeynre borgere te houden ende te gebruiken alzulke manieren van ghewichten als hyrna bescreven staen.

In den yersten zellen alle gewichten, daer men mede wegen zel, alzoe zwaer wezen als Coelsch gewichte, mer dieghene, die met cleynoyten, juwelen, ghesteente, gout ofte zulveren ommegaen, zullen weghen met Troys ende Coelsch gewichte, als van outs ghewoenliken is geweest, te wete: gout ende ghesteente mit Troys gewichte ende zulver ende andere cleynoyten ende juwelen met Colsch gewichte.

Item zel die stadt altoes lecgende houden dese nabescreven wichten van koeper, daer men alle tijt na yken zel.

In den yersten een stucke van hondert ponden.

Item een stucke van vijftich ponden.

Item een stucke van vijf ende twintich ponden.

Item een stucke van derthiendenhalven ponden.

Item noch twee stucken gheslotenre ghewichten, dat ene van achte ponden ende dat anderen van vier ponden, daer alle die cleyne gewichten inne besloten zellen wezen.

Item een Troys ghewichte van vyer marcken

Voert zoe zel die stadt oick houden lecggende drye paer goeder fijnre scalen, dat ene paer van twaelf ponden, een paer van tween ponden ende een paer cleynre schalen.

Item deze voerseyde wichten ende scalen zellen zellen 1) besloten lecgen in der stadt sloet ende daer zel die schepenen borgermeyster den slotel af hebben.

Item zoe zal man jaer uut den raide kyesen twee weghemeysters, die der lude wichten ende schalen besien ende reformieren zellen na deze voerscreven wichten ende scalen, ende dat zellen die twee weghemeysters mogen doen zoe dicke hem dat gelieft.

Item zoe en sel niemant weghen met wichten van vier pont of daer onder, zy en sellen kueperen off matalen wezen, mer mit anderen wichten boven vier pont zwaer zel men wel moigen weghen, indien zy mitter stadt teykenen geteykend zijn.

Item en sel niemant wegen mit enighen ghewichten zy en sijn mitter stadt teykenen gheteykent. Ende dit zel all wezen tusschen den copere ende vercoperen.

(Raads dagelijksch boek der stad Utrecht 1469—1474 fol. 105.)

1) In M.S. tweemaal.

1490.

Des Woensdages op sunte Lijsbettenavont. (18 November)

Item dat voertaen oik gheen goutsmit noch nyemant anders wegen, copen noch vercopen en zel gout noch sulver noch enigerley gesteent after sunt Jansdach te midzomer naistkomende anders dan by Troys gewicht, byt verboeren van L ℔. Ende alle punten van den gewichte voirgenoemt zellen oick yerst ingaen tsunte Jansmisse naistkomende, opdat hem een yegelyck hier en binnen van gerechten Troys gewicht versien mach.

(Uit de Ordinancie van den goutsmeden: 1490, November 17 of 18. Raads dagelijksch boek der stad Utrecht. 1488—1492, fol. 94).

Transvaalpenning van WIENECKE.

Vz Fraai gemodelleerde boer (kniestuk), het geweer in de hand, links op den achtergrond, zeer flauw aangegeven, een ossenwagen.

Opschrift: „ALLES RECHT ZAL KOM"
(gezegde van wijlen president BRAND.)

Kz. Het gouden kalf op voetstuk, waarop de jaartallen 1899—1900 en waartegen een gebroken wetsrol rust. Op den achtergrond graven en een vliegende gier, tegen de lucht een springende bom, vuurstralen

en rook verspreidende. In dien rook, langs den rand het omschrift: GOD BEHOEDE LAND EN VOLK.

Deze penning, groot 27 m.M., werd vervaardigd voor rekening van den heer ZEEMAN, goudsmid te Arnhem en is in den handel gebracht in goud voor *f* 30.—, zilver voor *f* 3.25, brons voor *f* 1.25, ook in den vorm van broche en breloque. Het is jammer, dat, waarschijnlijk tengevolge van het kleine formaat van den penning, de duidelijkheid van opschriften en achtergrond veel te wenschen overlaat; gelukkig had ik de N. R. Ct. met de beschrijving bewaard, anders was door mij een groot deel van het op den achtergrond voorgestelde stellig niet opgemerkt.

Naar aanleiding van dezen Transvaal-penning, zij het mij vergund even op dien van SCHARFF terug te komen, dien ik op blz. 141 van den loopenden jaargang beschreef. Ik ontving proef noch revisie en las met verbazing: „De netto opbrengst komt geheel ten bate van..... de gesneuvelde boeren!" Natuurlijk moet dit wezen: „de weduwen en weezen der gesneuvelde boeren!" Ook het opschrift der Vz. is onjuist gezet; AFRIKAANSCHE moet zijn: AFRIKAASCHE. Het lam in ornementje op de Kz. is het wapen van den heer BACHOFEN VON ECHT, op wiens initiatief de penning is vervaardigd.

Z.

Eene benoeming.

Met ingenomenheid namen we kennis van de be-

noeming van den Heer J. C. WIENECKE te Parijs tot 2^den^ stempelsnijder aan 's-Rijks munt.

De fraaie plakket aan H. M. bij gelegenheid der inhuldiging te Amsterdam aangeboden, (*Inhuldigingspenningen* n°. 11), de penning voor de journalisten (n°. 12), de fraaie penningen toen in den handel gebracht (n°. 112—115), de plakketten PENNINCK—VAN HANSWIJK en R. A. BUISMAN, (*Méd. et Pl. modernes* n°. 179 en 180), de Transvaalpenning hiervoor beschreven en de zéér knappe penning bij gelegenheid der gescheidkundige tentoonstelling van het Nederlandsche Zeewezen te 's-Gravenhage, zijn ons tot dusverre van hem bekend en geven blijk van zijne groote bekwaamheid.

Mogen we de Munt dus van harte gelukwenschen dezen kunstenaar aan zich te hebben verbonden, we wenschen hem toe: tijd en gelegenheid om nog menig kunstwerk te scheppen. Moge de kunstenaar niet in den stempel-maker ondergaan!

Z.

BOEKAANKONDIGING.

Moneta romane. Manuele compilato de FRANCESCO GNECCHI. 2ª edizione. ULRICO HOEPLI. Milano. Lire 3.

Ruim drie jaar geleden verscheen de eerste uitgave van dit merkwaardige boekje; de 2000 ex. toen ter verspreiding gereed, zijn thans uitverkocht, een bewijs dat het in een bestaande behoefte heeft voorzien.

Deze tweede herziene uitgave is, zooals de schrijver in de voorrede mededeelt, aanmerkelijk verbeterd en aangevuld.

Het werk is in drie afdeelingen verdeeld. In de eerste krijgen we inlichtingen omtrent voorname verzamelingen uit vroegeren en hedendaagschen tijd, — jammer dat de heer GNECCHI geen melding maakt van het merkwaardige kabinet van P. VAN DAMME, dat in 1808 te Amsterdam publiek is verkocht — verder bizonderheden de munten zelve betreffende, als vervalschingen, zeldzaamheid, het schoonmaken en de benamingen der munten, litteratuur, enz., als ook over het genot van verzamelen.

Wie „verzamelaar" geboren is, wordt door den schrijver tot de „persone fortunate" gerekend, voor wie het woord „verveling" niet bestaat, en die in zich zelven een bron van groot geluk bezitten.

Wij betreuren het, dat de schrijver opnieuw den muntmeter van MIONNET heeft afgebeeld, in plaats van dien van ons medelid JOH. W. STEPHANIK, — zie *Tijdschrift* 1893, pl. III, — die in alle opzichten aan de tegenwoordig gestelde eischen voldoet, te meer daar de heer GNECCHI zelf erkent, dat het meten van munten in millimeters thans algemeen in gebruik is.

De tweede afdeeling behandelt het muntwezen der Republiek, de derde dat van het Keizerrijk.

Ten slotte worden, behalve uitvoerige en kronologische en alfabetische lijsten der keizers, keizerinnen, barbaren, enz., uitstekend geslaagde afbeeldingen van munten gegeven, ieder een verschillend borstbeeld

eens keizers dragende. Dit laatste vooral kan bij het bestemmen van munten met onduidelijke of afgesleten omschriften, van zeer veel nut zijn.

Ook voor niet-verzamelaars van romeinsche munten, bevat deze handleiding veel aantrekkelijks. De italiaansche taal, waarin het, 367 bladz. groote, boekje is geschreven, is voor hen, die het latijn eenigszins machtig zijn, geen bezwaar, de talrijke afbeeldingen zullen het overige doen.

M. D. M.

Les trésors de monnaies romaines et les invasions germaniques en Gaule, par A. BLANCHET Paris 1900. 8°. Prijs *f* 5.50

Het werk bevat een zeer beknopt overzicht van alle vondsten van romeinsche munten, die binnen de grenspalen van 't oude Gallië in latere eeuwen gedaan zijn. Van ons land worden 12 vondsten vermeld. (blz. 256—58).

Verslag der Commissie ter verzekering eener goede bewaring van gedenkstukken van geschiedenis en kunst te Nijmegen over het jaar 1899.

Bij de aanwinsten der munten op Nijmegen betrekking hebbende, vinden wij o. a,: 2 trientes met NIO — NAG en NI — OMA — GO, door ons medelid FRÉD. ALVIN (zie *Tijdschrift* jaarg. 1898, blz. 69) behandeld, den halven rijksdaalder van 1583 (type DE VOOGT 67) en den goudgulden 1620, aan DE VOOGT niet bekend geweest. Beide laatste zijn op

eene plaat afgebeeld. Wij wenschen de aktieve kommissie geluk met deze belangrijke aanwinsten.

JOH. W. S.

Ons medelid ANTH. BEGEER te Utrecht, werd voor zijne inzending gedenkpenningen, prijspenningen en plakketten in groep 2 klasse 9 (beaux arts) op de tentoonstelling te Parijs met de zilveren medaille bekroond. Waar in dezelfde klasse zoovele medailleurs van Europeeschen naam mededongen, mogen we den heer BEGEER van harte gelukwenschen met deze hooge onderscheiding. Zijne firma behaalde daarenboven een gouden medaille in groep 15 klasse 94, terwijl een voorwerp uit hare inzending werd aangekocht voor het musée des arts décoratifs te Parijs.

Heeren leden, die nog niet antwoordden op de cirkulaire in zake het leesgezelschap, worden beleefd uitgenoodigd hun antwoord spoedig aan den sekretaris, den heer JOH. W. STEPHANIK, Keizersgracht 414, Amsterdam, te doen toekomen.

VERGADERINGEN

VAN HET

Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Munt- en Penningkunde

in 1899 en 1900

(*Uittreksels uit de Notulen*)

19e Bestuursvergadering 26 februari 1899 te Amsterdam..... ingekomen is een schetsteekening voor de Kz. van den penning ROEST. Deze wordt goedgekeurd en er wordt besloten de teekening in dank aan den heer J. PH. M. MENGER terug te zenden.

Aan de kommissie voor de beschrijving der inhuldigingspenningen wordt machtiging verleend tot drukken over te gaan en 't verschijnen van het werk zooveel mogelijk te bespoedigen.

Van den heer A. BEGEER is de toezegging ontvangen, dat de clichés van inhuldigingspenningen, door de firma C. J. BEGEER te Utrecht vervaardigd, en wier afbeelding door de kommissie wordt noodig

geacht, door die firma zullen bekostigd worden. Verder hebben drie bestuursleden elk *f* 50.— toegezegd en is de som van *f* 10.— van den heer C. W. BRUINVIS te Alkmaar ontvangen.

20e Bestuursvergadering, 1 juni 1899, te Amsterdam..... van den penning-ROEST zijn besteld 10 zilveren exemplaren, elk voor *f* 10.— en 37 bronzen, elk voor *f* 4.50, terwijl Teyler's IIe Genootschap te Haarlem 1 zilveren ex. bestelde en hiervoor *f* 25.— toezegde.

Verder wordt de agenda voor de Jaarvergadering vastgesteld.

8e Jaarlijksche vergadering 16 juni 1899 te 's-Hertogenbosch..... Zie jaargang VII (1899) blz. 231.

21e Bestuursvergadering, 8 oktober 1899, te Amsterdam..... op een vraag van de kommissie van redaktie of 't wenschelijk is de uittreksels der notulen in 't fransch te doen drukken, zal geantwoord worden dat het Bestuur aan 't nederlandsch de voorkeur geeft. Het jaarverslag dier kommissie zal in 't vervolg uit 't Tijdschrift worden weggelaten.

Wordt besloten de a. s. jaarvergadering eene week vroeger te houden, aangezien het parijsche numismatische kongres de dagen van 14—17 zal in beslag nemen. Indien mogelijk, zal het Genootschap zich aldaar door een der leden doen vertegenwoordigen.

Buitenlandsche leden, die zich metterwoon binnen het Rijk in Europa vestigen, zullen aan eene stem-

ming op de eerstvolgende jaarvergadering worden onderworpen.

In de ledenlijst zal worden aangeteekend, welk gedeelte van de numismatiek ieder lid bij voorkeur beoefent.

Worden benoemd tot buitenlandsche leden, de heeren: PIER PANDER te Rome, PAULIN TASSET te Parijs en Kön. Polizeirath AUG. HÖHN te Wiesbaden.

22e Bestuursvergadering 22 mei 1900 te Utrecht..... benoemd worden tot buitenlandsche leden, de heeren: Baron PHILIPPE PRISSE te Antwerpen, J. P. MOQUETTE te Prambon over Soerabaja en J. C. WIENECKE te Parijs.

Van de „Beschrijving der Nederlandsche of op Nederland en Nederlanders betrekking hebbende Penningen, geslagen na november 1863" — bewerkt door den heer W. K. F. ZWIERZINA, — een werk dat achtereenvolgens in 't Tijdschrift zal verschijnen, zullen 90 overdrukken in handen gesteld worden van den penningmeester, die ook 't geldelijk beheer hierover op zich zal nemen.

Een van den heer ZWIERZINA ontvangen voorstel, om onder de leden een leesgezelschap der tijdschriften op te richten, wordt in hoofdzaak aangenomen. De heer ZWIERZINA zal verzocht worden zijn voorstel in bizonderheden uit te werken en aan 't nader oordeel van het bestuur te onderwerpen.

9e Jaarlijksche vergadering, 9 juni 1900, te Haarzuylens (Utrecht)..... Zie vorige aflevering blz. 237.

Verslag van den Sekretaris over 1899.

Ook ditmaal is 't mij gegeven, mijne heeren, U een zeer gunstig verslag aan te bieden, bij het overzicht over de lotgevallen van ons Genootschap in 't jaar 1899.

Wij hadden 't verlies te betreuren van de heeren J. D. OORTMAN GERLINGS te Utrecht († 7 jan.) en mr. G. N. DE STOPPELAAR te Middelburg († 18 maart); wel is waar traden de heeren J. A. ORT (Deventer) en H. KUIPERS (Haarlem) uit onzen kring, doch door de verkiezing van den 16den juni, op de jaarlijksche vergadering, traden in ons midden de heeren: C. A. VAN WOELDEREN te Delft, mr. A. L. C. KLEYN te 's-Gravenhage, J. KARREMAN te Oud-Beierland, Jhr. mr. J. H. HORA SICCAMA en mr. N. G. PIERSON te 's-Gravenhage, BART VAN HOVE te Amsterdam, mr. R.

FRUIN TH. AZ. te Middelburg, BERNARD J. M. DE BONT te Amsterdam, C. L. J. BEGEER en H. OORTMAN GERLINGS te Utrecht, J. VAN DE WATER te Gorkum, R. I M. M. A. graaf DE GELOES te Eijsden en JAN DE WAARD te Groningen; en werden de heeren Dr. L. J. A. BRAAKENBURG VAN BACKUM te Leiden, Jhr. mr. P. L. VAN MEEUWEN te 's-Hertogenbosch en J. E. TER GOUW te Hilversum tot gewone leden benoemd; als buitenlandsche leden eindelijk traden toe de heeren: PIER PANDER te Rome, Königl. Polizeirath AUG. HÖHN te Wiesbaden en PAULIN TASSET te Parijs.

Op ultimo december 1899 bestond 't Genootschap uit 1 eerelid, 28 gewone leden, 35 buitengewone leden en 32 buitenlandsche leden, tezamen 96 leden, tegen 87 leden verleden jaar.

Door uwe verkiezingen van 16 juni 1898 en 16 juni 1899 waren de bestuursplaatsen als volgt bezet: AUG. SASSEN, voorzitter; Jhr. M. A. SNOECK, vice-voorzitter; C. H. F. A. CORBELIJN BATTAERD, penningmeester; JOH. W. STEPHANIK, sekretaris en H. G. DU CROCQ, konservator.

De jaarvergadering werd te 's-Hertogenbosch gehouden.

De handelingen dier vergadering zijn op blz. 231 van den vorigen jaargang van ons Tijdschrift afgedrukt.

Het bestuur kwam driemaal te Amsterdam bijeen en wel op 26 febr., 1 juni en 8 oktober.

Het Tijdschrift verscheen geregeld en dank zij de belangelooze medewerking door ons medelid, den heer ADRIAAN BOM te Amsterdam, werd voor goede verzending gezorgd.

De rekening over 1899 wijst in ontvangsten *f* 1040.94, in uitgaven *f* 683.40[5] aan, zoodat wij met een voordeelig slot van *f* 357.53[5] sluiten.

Wijst dit alles reeds er op dat wij mogen getuigen van een bloeienden toestand van ons Genootschap, dit werd zeker in rijke mate verhoogd door de hooge onderscheiding, welke wij van H. M. de Koningin mochten ontvangen.

Immers, bij kabinetschrijven van 25 oktober 1899, n°. 2451, kwam 't heuglijke bericht tot ons, dat „Hare Majesteit de Koningin „heeft gelieven goed te vinden aan het Ne„derlandsch Genootschap voor munt- en pen„ningkunde het praedikaat van „Koninklijk" „te verleenen."

Het Bestuur bracht Hare Majesteit eerbiedigen dank voor deze bizondere gunst, welke door onze leden zeer gewaardeerd zal worden.

Als van zelf knoopt zich hieraan vast het verschijnen van de eerste eenigszins omvangrijke uitgave van ons Genootschap n.l. de

„Beschrijving van de gedenk-, strooi-, prijs- en draagpenningen, gedenk- en penningplaten, draagteekens, enz., vervaardigd naar aanleiding van de inhuldiging van H. M. Wilhelmina Koningin der Nederlanden. Dit werk verscheen in augustus.

Het Genootschap heeft zich hiervoor groote geldelijke opofferingen moeten getroosten, doch, dank zij de ruime bijdragen van eenige onzer leden, is het geldelijk tekort binnen 't bereik van onze kas gebleven.

Een tweede zeer belangrijk feit, dat ik mag boekstaven, is de uitgave van een herinneringspenning aan onzen eersten voorzitter, den heer ROEST.

Waar aanvankelijk deze daad van piëteit dreigde af te stuiten op onze geringe middelen, daar kwam de heer J. PH. M. MENGER, 1e stempelsnijder aan 's-Rijks munt te Utrecht, ons ter hulpe, door het kosteloos vervaardigen van de beide stempels en door zijne gewaardeerde bemoeiingen bij het maken der afslagen.

Den heer MENGER zij hier onze erkentelijkheid uitgedrukt voor de groote offervaardigheid, waarmede hij de belangen van „Concordia" behartigd heeft.

Verder nog de mededeeling, dat wij op 28 juni gelukwenschen zonden aan ons medelid Sir JOHN EVANS, die op dien datum zijn

50-jarig lidmaatschap van de Numismatic Society te Londen, feestelijk herdacht.

Ten slotte een woord van dank aan hen, die mij in 't afgeloopen jaar bij de werkzaamheden aan het sekretariaat verbonden, hunne medewerking verleenden.

Amsterdam, Juni 1900.

JOH. W. STEPHANIK.

Inkomsten en Uitgaven van 't Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Munt- en Penningkunde.
Genootschapsjaar 1899.

Ontvangsten.				*Uitgaven.*			
Aan Saldo A.P.	*f*	187	14⁵	Per Polis brandverzekering tijdschrift	*f*	6	—
„ Kontributiën	„	682	06	„ Bindwerk.	„	20	—
„ Vrijwillige bijdrage H. G. DU CROCQ.	„	25	—	„ Tijdschrift	„	570	63
„ Opbrengst tijdschrift:				„ Uitschotten Sekretaris . .	„	23	—
Verkochte exemplaren .	„	105	—	„ „ Konservator .	„	19	75
Meerdere overdrukken .	„	29	17⁵	„ „ en reis-en verblijfkosten van den Penningmeester.	„	44	02⁵
„ Rente	„	12	56	„ Saldo in kas	„	357	53⁵
	f	1040	94		*f*	1040	94

Gezien en goedgekeurd in Augustus 1900.

De kommissie voor de nazieningː

(*was get.*) W. ZWIERZINA.

(„ „) ANTH. BEGEER.

Verslag van den Konservator.

Onze verzamelingen zijn weder met eenige boeken, penningen en munten vermeerderd.

Gaf H. M. de Koningin het vorige jaar een blijk van belangstelling door het schenken van een exemplaar in zilver en brons der inhuldigingsmedaille; thans kan ik in mijn verslag opgave doen van talrijke gedenkpenningen, draagteekens, enz., die op het voor ons Nederlanders zoo gedenkwaardig feit betrekking hebben.

Den Heeren JULIUS MEILI en TASSET mede een bijzonder woord van dank voor de twee fraaie gedenkpenningen het Genootschap toegezonden.

Onze verzamelingen steeds in uwe belangstelling aanbevelende,

De Konservator,

Juni 1900.

H. G. DU CROCQ.

Aanwinsten van de Bibliotheek.

Verslag Kon. kabinet 's-Gravenhage 1898—1899.

Les médailles et plaquettes modernes. Aflev. 1.

Geschenk van den Heer H. J. DE DOMPIERRE DE CHAUFEPIÉ.

Jacobi Philippi d'Orville sicula. Fol. geb.

Vademecum für Münzsammler von A. u. G. Ortleb. geb.

Geschenk van den Heer JOH. W. STEPHANIK.

Verslag Museum van Oudheden te Groningen 1898—1899.

Geschenk van den Heer Mr. J. A. FEITH.

Verslag Gemeente-Museum Nijmegen. 1897—1898.

Geschenk van den Heer TH. H. A. J. ABELEVEN.

De Muntslag voor Nederlandsch-Indië met het jaartal 1790.

Geschenk van den Heer J. E. TER GOUW.

Que sait-on de la plage de Dombourg. Extr.

Een halve gulden van Zeeland van 1719 Overdr.

In memoriam Mr. G. N. de Stoppelaar. „

De Middelburgsche gilden in 1781. „

Een praatje over valsche munten en valsche munters. Overdr.

De kosten van het bouwen van een Munthuis te Middelburg in 1363—1366. Overdr.

Geschenk Mej. M. DE MAN.

Brief van den penningkundige C. P. Serrure d.d. 30 Juli 1835 aan den penningkundige Lucas.

Geschenk van den Heer AUG. SASSEN.

Bulletin uitgegeven door den Nederlandschen Oudheidkundigen Bond N°. 1, 3—5.

Geschenk idem.

Deux monnaies d'or de Jean II, seigneur de Wesemael et de Rummen (1415-1464). Extr.

Double Tiers de Thaler de Jean-François de Bronckhorst, comte de Gronsveld (1680 (?)—1719). Extr.

Un sceau-matrice ogival de la fin du XVIIe siècle du chapitre de l'ancienne abbaye de Gembloux. Extr.

Trois deniers liégeois de la seconde moitié du XIIe siècle. Extr.

Les monnaies frappées à Maestricht sous Philippe IV, (1621-65), à propos d'un quart de patacon forgé, en 1625 dans cette ville. Extr.

Petit gros à l'écu aux quatre lions d'Arnould III, seigneur de Randerath (1364-1390).

Geschenk Vte B. DE JONGHE.

La gazette numismatique.

Geschenk van den Heer CH. DUPRIEZ.

Adolphe Occo III, le médecin numismate d'Augsbourg et sa médaille au squelette vésalien. 1552. Extr.

Geschenk van den Heer C. PICQUÉ.

De l'état actuel de la numismatique des comtes de Valentinois et de Diois. Extr.

De l'ancienneté de l'usage des méreaux aux chapitres de Saint-Barnard de Romans et de Saint-Maurice de Vienne. Extra.

Geschenk van den Heer R. VALLENTIN DU CHEIJLARD.

Quelques remarques nouvelles concernant les trois jetons des receveurs de Bruxelles, des années 1456/58 aux légendes Bruxella-Bruxella. Extr.

Numismatique Bruxelloise. Deux jetons inédits de receveurs de Bruxelles XIVe siècle. Extr.

Geschenk van den Heer E. VAN DEN BROECK.

Manifestation en l'honneur de M. ALFRED BEQUET, président de la société archéologique de Namur.

Geschenk: Comité organisateur.

La médaille de Pierre Dupuis, gravée par François Chéron, Ext.

Les assignats et les monnais du siège de Mayence en 1793. Les méreaux de péage du pont de Mayence pendant l'électorat et après l'annexion de la république française. Extr.

Les nouveaux types de monnaies françaises. Extr.

La Pièce de 48 sols de Strasbourg, frappée à la monnaie de Paris et la fin du monnayage autonome de l'Alsace.

Geschenk van den Heer PAUL BORDEAUX.

Un piccolo repostiglio a Ronago. Extr.

Geschenk van den heer SOLONE AMBROSOLI.

The Sanitarian Medals, Jetons and Tokens. Illustrative of Sanitation. December.

Geschenk van den Heer JOH. EVANS.

Numismatisches Litteratur-Blatt N^r^. 106—113.

Geschenk van den Heer M. BAHRFELDT.

Monatsblatt der numismatischen Gesellschaft in Wien. N°. 185—191. 193—200 A^o^. 1900. N°. 1.

Geschenk idem.

Sitzungsberichte der numismatischen Gesellschaft zu Berlin. 1898—1899.

Geschenk idem.

Vjesnik hrvatskoga archeolŏskoga drŭsteva. Nove

serije godina. I. 1895. II. 1896/1897. III. 1898. IV. 1899/1900.

Geschenk Société archéologique Croate.

Numismatische Zeitschrift. Wien. 31ster Band.

Geschenk idem.

Mittheilungen der Bayerischen Numismatischen Gesellschaft. XVIII Jahrgang 1899. XIX Jahrgang 1900. 1. Heft.

Geschenk idem.

Publications de la Section historique de l'institut Grand-Ducal de Luxembourg. Volume XLVI. XLVII. XLIX.

Geschenk idem.

Newport-Herald Numismatics.

Verschillende verkoop-catalogi.

Varia.

In ruiling met ons Tijdschrift.

Numismatische Zeitschrift. Wien.

Rivista Italiana di Numismatica.

Revue suisse de numismatique.

Revue belge de numismatique.

Société archéologique Croate. Zagreb. (Croatie—Autriche—Hongrie)

The American Numismatic and Archaeological Society of New-York City. 1899.

Nederlandsche Oudheidkundige Bond.

Aanwinsten van de Numismatische Verzameling.

GEDENKPENNINGEN.

Salvator-Medaille der stad Weenen, voor verdienste ten algemeenen nutte. Goud. 46 m.M.

Geschenk van den Heer CHR. J. VAN EEGHEN.

Medaille ter eere van Pedro Alvarez Cabral, ontdekker van Brazilië, na vier eeuwen herdacht. Z. 88 m.M.

Geschenk van den Heer JULIUS MEILI.

Medaille ter eere van Jhr. Otto Reuchlin. B. 98 m.M.

Geschenk van den Heer TASSET.

Gedenkpenning. Kroningsfeesten Koetei. Verg. B. 20 m.M STEPH.—ZW. n°. 19.

„ Inhuldiging Wilhelmina. Verg. B. 72 m.M. STEPH.—ZW. n°. 79.

„ Inhuldiging Wilhelmina. Verg. B. 62 m.M. STEPH.—ZW. n°. 80.

„ Inhuldiging Wilhelmina. Verg. B. 29 m M. STEPH.—ZW. n°. 81.

„ Inhuldiging Wilhelmina. Verg. B. 40 m.M. STEPH.—ZW. n°. 83.

„ Inhuldiging Wilhelmina. Verg. B. 34 m.M. STEPH.—ZW. n°. 84.

„ Inhuldiging Wilhelmina. Verg. B. 29 m.M. STEPH.—ZW. n°. 85.

„ Inhuldiging Wilhelmina. Verg. B. 22 m.M. STEPH.—ZW. 86.

„ Inhuldiging Wilhelmina. Verg. B. 24◇ m.M. STEPH.—ZW. n°. 87.

„ Inhuldiging Wilhelmina. Verg. B. 21 m.M. STEPH.—ZW. n°. 89.

Gedenkpenning. Inhuldiging Wilhelmina. Verg. B.
„ 25 m.M. STEPH.—ZW. n°. 91.
Geschenk van den Heer B. H. MAYER. Pfortsheim.
Gedenkpenning. Wienecke-medaille. Z. en B. 27 m.M. STEPH.—ZW. n°. 112.
Geschenk SALEN & SCHRÖDER. Parijs.
Gedenkpenning. Als boven. Proefslag in lood. 19.5 m.M. STEPH.—ZW. n°. 68.
Gedenkpenning. Als boven. Proefslag in lood. 21 m.M. STEPH.—ZW. n°. 69.
Gedenkpenning. Als boven. Proefslag in lood. 27 m.M. STEPH.—ZW. n°. 71.
Geschenk van den Heer J. CHR. LAUER. Neurenberg.
Gedenkpenning. Officiëele. Gbr. 24 m.M. STEPH—ZW. n°. 3.
Geschenk Mr. L. W. A. BESIER.

DRAAGPENNINGEN EN TEEKENS BIJ DE INHULDIGING VAN H. M. WILHELMINA.

Herinnering Kroningsfeest. Verz. K. 33 m.M. STEPH.—ZW. n°. 98.
Geschenk firma HENDRICHS, KUINDERS & C°.
Draagpenning. Schoolkinderen. Z. K. verg. 25 m.M. STEPH.—ZW. n°. 52.
Draagteeken Schoolkinderen. Z. STEPH.—ZW. n°. 212.
„ Winterswijk „ „ „ „ 199.
Geschenk van den Heer J. A. A. GERRITSEN.
Draagteeken. Z. STEPH.—ZW. n°. 222.
Draagspeld. Als boven. Verg. K. 27.5 m.M. STEPH.—ZW. n°. 217.

Draagspeld. Als boven. Aluminium. 28 m.M. STEPH.—ZW. n°. 219.

Geschenk van den Heer Mr. L. W. A. BESIER.

Draagpenning. Leerlingen 2de H. B. S. 3 j. cursus Verz. B. 25 m.M. STEPH.—ZW. n°. 29.

Draagpenning Industrieoptocht Alfen. G. B. 29 m.M. STEPH.— ZW. N°. 14.

Geschenk van den Heer W. K. F. ZWIERZINA.

Draagpenning. Schoolkinderen. G. B. 29 m M. STEPH.—ZW. n°. 31.

Geschenk van den Heer A. BEGEER.

Draagpenning Johannesburg. Z. en B. 29 m.M. STEPH.—ZW. n°. 60.

Geschenk van de firma HEIJDENRIJCH. Johannesburg.

Draagpenning. Verz. K. 34 m M. STEPH.—ZW. n°. 49.

" " " 29 " " " " 50.

" " Z. " " " 223.

Varia, draagteekens, speldjes, enz. Z. K. P.

PRIJSPENNINGEN.

Bloemencorso Zwolle. B. 29 m.M. STEPH. —ZW. n°. 28.

Geschenk van den Heer A. BEGEER.

Bloemencorso. Semarang. B. 29 m.M. STEPH.—ZW. n°. 23.

MUNTEN.

1226—1236 Willebrordus II, bisschop van Utrecht. Denier. V. D. CHIJS. 8. 1.

Geschenk van den Heer BRAAKENBURG VAN BACKUM.

LEDENLIJST

(SEPTEMBER 1900)

EERE-LID

	Dagteekening der benoeming.
Vicomte B. DE JONGHE, rue du Trône 60, Ixelles.	17 Juni 1894.

GEWONE LEDEN

C. H. F. A. CORBELIJN BATTAERD, Notenboomstraat 83, Groenlo, Lid-Oprichter.	
ADRIAAN BOM, Keizersgracht 149, Amsterdam, Lid-Oprichter.	
P. J. VAN DIJK VAN MATENESSE, Groote Markt 10, Schiedam, Lid-Oprichter.	
Jhr. mr. J. M. H. J. DE GREZ, rue Belliard 18, Bruxelles, Lid-Oprichter.	
Jhr. M. A. SNOECK, Kamerheer i. b. d. van H. M. de Koningin, Bestuurder van 't Prov. Genootschap van K. en W. in Noord-Brabant, C. 22, Hintham, Lid-Oprichter.	
JOH. W. STEPHANIK, Konservator van 't Munt- en Penningkabinet van 't Kon. Oudheidk. Genootschap te Amsterdam, Keizersgracht 414, Lid-Oprichter.	
Mr. L. W. A. BESIER, Voorzitter van het Muntkollege, Maliesingel 24, Utrecht.	12 Juni 1892.
J. GERADTS, Kasteel Aerwinkel, Posterholt (Limburg).	—
O. G. H. HELDRING, Luit.-Kolonel der Infanterie, Langestraat 30, Amersfoort	—
CHR. J. VAN EEGHEN, Putten (Veluwe).	—
C. W. BRUINVIS, Oudegracht 184, Alkmaar.	—
J. H. W. UNGER, Gemeente-Archivaris, Schiekade 87, Rotterdam.	—

Mejuffrouw MARIE DE MAN, Konservatrice van 't Munt- en Penningkabinet van 't Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen, St. Pieterstraat 39, Middelburg.	12 Juni 1892.
Jhr. C. H. C. A. VAN SYPESTEYN, Lange Parkstraat 87, 's-Gravenhage.	—
Mr. J. A. FEITH, Rijks-Archivaris, Martiniplein 181, Groningen.	18 Juni 1893.
A. J. C. VAN GEMUND, Assistent aan het Koninklijk Munt- en Penningkabinet te 's-Gravenhage, konservator van het munt- en penningkabnet van Teyler's genootschap, Kleine Houtstraat 48. Haarlem.	17 Juni 1894.
Dr. H. J. DE DOMPIERRE DE CHAUFEPIÉ, Direkteur van het Koninklijk Munt- en Penningkabinet, Javastraat 76, 's-Gravenhage.	—
H. G. DU CROCQ, Leidschegracht 11, Amsterdam.	—
Jhr. L. C. VAN DEN BRANDELER, Kapitein van den Generalen Staf, Sweelinckstraat 34. 's-Gravenhage.	16 Juni 1895.
W. I. FREDZESS, Jur. cand., Jufferstraat 1, Utrecht.	—
W. K. F. ZWIERZINA, Ontvanger der registratie en domeinen, Hoorn 39, Alfen (Z.-H.)	—
Jhr. H. M. Ridder baronet SPEELMAN, Kenaupark 13, Haarlem.	16 Juni 1896.
Mr. P. DEKETH, Piet Heinstraat 3, 's-Gravenhage	—
AUG. SASSEN, Notaris, Steenweg, Helmond	16 Juni 1897.
Jhr. mr. M. W. SNOECK, C 22, Hintham.	—
Dr. L. J. A. BRAAKENBURG VAN BACKUM, Hooglandsche Kerkgracht 23, Leiden.	16 Juni 1899.
Jhr. mr. P. L. VAN MEEUWEN, Stationsweg, 's-Hertogenbosch.	—
J. E. TER GOUW, Nassaulaan 8, Hilversum.	—
ANTH. BEGEER, Oudegracht 17, Utrecht.	9 Juni 1900.
J. PH. M. MENGER, Stempelsnijder aan 's-Rijks-Munt, Voorstraat 35, Utrecht.	—

BUITENGEWONE LEDEN

Dr. L. P. H. SCHOLS, Breedestraat 23, Maastricht.	12 Juni 1892.
D. C. MEIJER Jr., Vondelstraat 81, Amsterdam.	—

Mr. W. M. VAN LANSCHOT, Ververstraat 299, 's-Hertogenbosch.	18 Juni 1893.
B. J. A. BRUYNESTEYN, Van Baerlestraat 13, Amsterdam.	—
F. H. Baron VAN VERSCHUER, Willemsplein 2, Arnhem.	—
Jhr. H. E. RAM, Ingenieur, Engelen.	17 Juni 1894.
E. PH. ERFMANN, Binnenweg 112, Rotterdam.	—
Mr. F. A. J. VAN LANSCHOT, Peperstraat, 's-Hertogenbosch.	—
Jhr. mr. W. C. G. VAN EYSINGA, Wirdumerdijk 9, Leeuwarden.	16 Juni 1895
JAN HORDIJK JACzn., Voorstraat 410, Dordrecht.	—
Mr. C. G. J. BIJLEVELD, Nassausingel 2, Nijmegen.	16 Juni 1896.
Mr. H. J. D. D. ENSCHEDÉ, Zijlstraat 27, Haarlem.	—
Ds. H. A. J. LUTGE, Keizersgracht 717, Amsterdam.	—
Jhr. mr. F. BEELAERTS VAN BLOKLAND, Koninginnegracht 62, 's-Gravenhage.	16 Juni 1897.
Mr. M. C. NIJLAND, Haringvliet 63, Rotterdam.	—
Jhr. mr. A. F. O. VAN SASSE VAN YSSELT, van Tuldenstraat 48, 's-Hertogenbosch.	—
H. VAN RIJCKEVORSEL, Vughterstraat 49, 's-Hertogenbosch.	—
H. D. DE WITT HAMER, Lange Kerkstraat 30, Goes.	—
A. HOLLESTELLE, Oudelandsche straat 436, Tholen.	16 Juni 1898.
C. A. VAN WOELDEREN, Dijkstraat 45, den Helder.	16 Juni 1899.
Mr. A. L. C. KLEYN, Laan Copes van Cattenburch 54, 's-Gravenhage.	—
J KARREMAN, Kerkstraat 251, Oud-Beierland.	—
Jhr. mr. J. H. HORA SICCAMA, Bezuidenhout 13, 's-Gravenhage.	—
BART VAN HOVE, 2e Constantijn Huygensstraat 81, Amsterdam.	—
Mr. N. G. PIERSON, Minister van financiën, 's-Gravenhage.	—
Mr. R. FRUIN TH.AZ., Balans 6, Middelburg.	—
BERNARD J. M. DE BONT, Vondelstraat 101, Amsterdam.	—
C. L. J. BEGEER, Maliesingel 53, Utrecht.	—
J. VAN DE WATER, Hoogstraat 657, Gorkum.	—
JAN DE WAARD, Groningen.	—

R. I. M. M. A. Graaf DE GELOES, Kamerheer i. b. d. van H. M. de Koningin, Burgemeester, Eijsden. 16 Juni 1899.
H. OORTMAN GERLINGS, Kruisstraat 13, Utrecht. —
Jhr. mr. C. BEELAERTS VAN BLOKLAND, Maliesingel 60, Utrecht. 9 Juni 1900
Mr. W. O. GALLOIS, Kanaal 14, 's-Gravenhage. —
J. A. A GERRITSEN, N. Z Voorburgwal 252, Amsterdam. —
A. VAN DER HOOP, Oud-Beierland. —
J. HOUWING, Sneek. —
H. LABOUCHÈRE, Huize Doorn, Doorn. —
J. P. R. MENGER, Utrecht. —
I. W. MENSO, Koninginnegracht 25, 's-Gravenhage. —
J. C. P. E. MENSO, Jur. cand., Schoutenstraat 12 Utrecht —
Mr. S. MULLER FZ., Gemeente-Archivaris, Utrecht. —
Mr. J. A. SILLEM, Heerengracht 577, Amsterdam. —
Jhr. mr. D. F. TEIXEIRA DE MATTOS, Alexanderstraat 9, 's-Gravenhage. —
S. WIGERSMA HZN., Leeuwarden. —
M. G. WILDEMAN, 's-Gravenhage. —

BUITENLANDSCHE LEDEN

E. VANDEN BROECK, rue du Commerce 50, Bruxelles. 12 Juni 1892.
ALPH. DE WITTE, Ingénieur, rue du Trône 49, Ixelles. —
Cav. ERCOLE GNECCHI, via Gesù 8, Milano. —
Comte TH. DE LIMBURG-STIRUM, rue de la Loi 166, Bruxelles. —
G. CUMONT, Advocat à la cour d'appel, rue de l'Aqueduc 19, Bruxelles. —
Baron FÉLIX BÉTHUNE, Chanoine et prélat de Sa Sainteté, rue St. Georges 10, Bruges. —
Cav. FCO GNECCHI, via Filodrammatici 10, Milano. —
Mr. J. A. VAN DER CHIJS, Lands-Archivaris, Batavia. —
CAMILLE PIQUÉ, Conservateur du Cabinet numismatique à la Bibliothèque royale, rue Dupont 70, Schaerbeek. 9 Aug. 1892.
V. DE MUNTER, Agent de la Banque nationale, rue Haute 30, Audenarde. —
AMÉDÉE DE ROISSART, Conseiller de la cour d'appel de Bruxelles, avenue de la Couronne 12, Ixelles. —

Dr. HANS RIGGAUER, Conservator des k. Münzkabinets, Neuhauserstrasse 5, München.	9 Aug. 1892.
ARTHUR ENGEL, rue de la Tour 40, Paris-Passy.	—
Baron JEAN BETHUNE, Oost-Roosbeke.	—
CHARLES VAN SCHOOR, Avocat général près la cour suprême à Bruxelles, avenue Louise 93, Bruxelles.	—
P. I. B. RUIJS DE PEREZ, rue Joseph II 26, Bruxelles.	18 Juni 1893.
Chev. FRÉD. MAYER VAN DEN BERGH, rue de l'Hôpital 21, Anvers.	—
ROGER VALLENTIN DU CHEYLARD, Officier d'Académie, Receveur des Domaines, St. Péray (Ardèche).	8 Sept. 1893.
MAURICE BARBEY, Manoir de Valleyres, Valleyres.	—
GEORGE C. ADAMS, Broadway 448, Albany N.Y.	—
P. BORDEAUX, Advocat, 1er adjoint au maire, Boulevard Maillot 98, Neuilly-sur-Seine	24 Mei 1894.
JOHN EVANS, Nash Mills, Hemel Hempstead, Engeland.	—
PAUL CH. STRŒHLIN, Président de la Société suisse de numismatique, route de Chêne 54, Genève.	17 Juni 1894.
A. VISART DE BOCARMÉ, rue St. Jean 16, Bruges.	5 Juli 1894.
A. DE MEUNYNCK, rue Masséna 23, Lille.	10 Okt. 1895.
JULIUS MEILI, Alpenquai 36", Zürich.	14 Nov. 1897.
Dr. HORATIO R. STORER, Washington-Street 58, Newport (R. I.) U. S. A.	—
FRÉD. ALVIN, rue van Volsem 17, Ixelles.	26 Jan. 1898.
PIER PANDER, via Nomentana 143, Roma.	8 Okt. 1899.
AUG. HÖHN, Königl. Polizeirath, Wiesbaden.	—
PAULIN TASSET, graveur en médailles et monnaies, rue Séguier 3, Paris.	—
J. C. WIENECKE, rue Dareau 73, Paris, (thans 2e stempelsnijder aan 's-Rijks-Munt te Utrecht).	22 Mei 1900.
Baron PHILIPPE PRISSE, Ingénieur en chef, Directeur des Ponts et Chaussées, Boulevard Léopold 159, Anvers	—
J. P. MOQUETTE, Prambon (over Soerabaja).	—

INHOUDSOPGAVE

I. *Artikelen.*

Blz.

CAREL FREDERIK WESSELMAN, oud-muntmeester van Utrecht, bijna muntmeester van Holland, door AUG. SASSEN. (Met plaat) 7

De middelburgsche gilden in 1781, door M. D. M. 18

Aanvulling der beschrijving van de penningen van BEGEER, door W. K. F. ZWIERZINA. . . . 22

Een praatje over valsche munten en valsche munters, door mej. M. DE MAN. 31

Beschrijving der Nederlandsche of op Nederland en Nederlanders betrekking hebbende penningen, geslagen na November 1863, door W. K. F. ZWIERZINA. (Met plaat) . . . 57, 143, 241

De kosten van het bouwen van een munthuis te Middelburg in 1363—1366, door mej. M. DE MAN. (Met plaat) 89

De twee oudste daalders, door A. HOLLESTELLE 119

Valsche munters gezocht door Mr. J. A. FEITH 175

Aanvulling van mijn „Zeeuwsche loodjes" door mej. M. DE MAN 181

Inhuldigingspenningen 1898. Aanvullingen en verbeteringen, door JOH. W. STEPHANIK en W. K. F. ZWIERZINA 192

Blz

Un méreau inédit de la Caisse d'assistance des marchands d'étoffes d'Utrecht, door P. BORDEAUX 273

Over gouden en zilveren munten, versierd met de teekens van den dierenriem, door mej. M. DE MAN 284

Een hulde aan TH. M. ROEST, door W. K. F. ZWIERZINA. (Met plaat) 296

2. *Bouwstoffen voor eene geschiedenis van het Nederlandsche Geld- of Muntwezen.*

Muntwaarde te Geertruidenberg 1462—63, door C. J. MOLLENBERG 43

Muntwaarde te 's-Hertogenbosch 1419—25, door AUG. SASSEN. 122

Iets over het bepalen van ponden en munten, door A. HOLLESTELLE. 201

Het pond van 10 gulden Halling en het tournooisch van het pond groot van 10 schilden, door A. HOLLESTELLE 299

3. *Inhoudsopgave van Tijdschriften, die het genootschap in ruiling ontvangt*. 45, 130

4. *Gemengde berichten.*

Open briefwisseling. — Prijsvragen. — Twee gedenkpenningen van R. MARSCHALL. — Valsche munt. — Een oud christengraf van omstreeks 300. — Gedenkplaat der stad Amsterdam. — Boekaankondiging 47

Blz.

Muntvondst te Mesnil St. Blaise bij Dinant. — Penning Brazilië 1500—1900. — Boekaankondiging. — Penningen KRÜGER en EMILIO CASTELAR. 132

Muntvondst te Vlissingen. — Idem te Wagenborgen bij Winschoten. — Toursche groot van 1303. — Boekaankondiging 215

Nieuw uitgekomen penningen. — Gewicht waarmede te Utrecht goud en zilver werd gewogen. Transvaalpenning. — Benoeming J. C. WIENECKE. — Boekaankondiging. — Bekroning A. BEGEER 306

5. *Mededeelingen het genootschap betreffende.*

Verleening van den Koninklijken titel 5

Handelingen van de jaarlijksche vergadering op 9 Juni 1900 237

Vergaderingen in 1899—1900 321

Jaarverslag van den Sekretaris over 1899 . . . 324

Inkomsten en uitgaven over 1899 329

Verslag konservator en aanwinsten van bibliotheek en numismatische verzameling over 1899 . . 330

Ledenlijst 338

Inhoudsopgaaf 343

Errata 346

Addenda 347

Verwijzing der platen. 348

ERRATA.

Blz. 14,	8e	regel	v. b.	staat:	moge,	lees:	mogen.
„ 14,	12e	„	„	„	Ampt,	„	Ambt.
„ 41,	6e	„	v. o.	„	gekonfiskeert,	„	gekonfiskeerd.
„ 60,	1e	„	v. b.	„	JABOB,	„	JACOB.
„ 65,	4e	„	v. o.	„	Argen,	„	Arcen.
„ 66,	5e	„	v. b.	„	ARGEN,	„	ARCEN.
„ 81,	13e	„	v. o.	„	TEVLER,	„	TEYLER.
„ 86,	11e	„	„	„	8 Juni.	„	6 Juni.
„ 141,	16e	„	„	„	AFRIKAANSCHE,	„	AFRIKAASCHE.
„ 142,	2e en 3e	„	v. b.	„	gesneuvelde boeren, lees: weduwen en weezen der gesneuvelde boeren.		
„ 142,	10e	„	„	„	redactie, lees: redaktie.		
„ 154,	8e	„	„	„	Nieuwland, lees: Nieuwerve en Welzinge.		
„ 155,	5e	„	v. o.	„	1565,	lees:	1865.
„ 171,	1e	„	v. b.	„	Filosofie,	„	Ondervinding.
„ 184,	11e	„	„	„	Diaconie,	„	Diakonie.
„ 184,	13e	„	„	„	controle,	„	kontrole.
„ 272,	2e	„	„	„	29.	„	20.

ADDENDA.

Blz. 16, regel 15. Volgens: „De muntmeesters en hun muntslag" Utrecht 1890, blz. 68, zijn de jaren der utrechtsche muntmeesters:

JOHANN GEORGE HOLTZHEY 1771—76,
CAREL FREDERIK WESSELMAN 1777—82,
JOHAN SEBASTIAAN VAN NAAMEN 1782—97.

Deze laatste werd op 12 juli aangesteld.

Blz. 37, regel 1, te lezen:

De rekening luidt als volgt:

„Item van JOHAN PETERSSOEN enen ketel gecoft, dair die muntemeister in gesoden wart, die woech I^{C} ende XLVI ℔ (72 ned. ponden) ellic ℔ iii kr. maken XXXI ar. gulden iiii kr., dair af afgeslagen den olden ketel die woech LXXX ℔ ellic ℔ ij kr. maken VIII ar. gulden (ende VIII kr.) 1) soe bleven dair over meer uytgegeven XXII ar. guld. X kr.

Blz. 59, 9^{e} regel v. o. bij te voegen: Zie DIRKS n°. 555, voor den penning op hun 25jarig huwelijk.

Blz. 66, 8^{e} regel v. b. bij te voegen: geslagen aan 's-Rijks Munt.

Blz. 74, n°. 24. Volgens mededeeling van wijlen den heer ROEST, opgenomen en geplaatst op 1864. Behoort echter hier niet. Zie DIRKS n°. 750.

1) De woorden tusschen ( ) geplaatst, zijn blijkbaar vergeten.

VERWIJZING DER PLATEN.

Plaat	I	tegenover	blz. 7
„	II	„	„ 89
„	III	„	„ 57
„	IV	„	„ 296

NOOT VOOR DEN BINDER.

Met het oog op het te laag afsnijden van Pl. IV, behoort jaargang 8 bij het inbinden *niet* of *zéér weinig te worden afgesneden.*

CAREL FREDERIK WESSELMAN,

HEER VAN HELMOND,

VOORHEEN

MUNTMEESTER DER PROVINCIE UTRECHT.

GEB. 12 APRIL 1746. – OVERL. 25 JANUARI 1825.

n°. 1

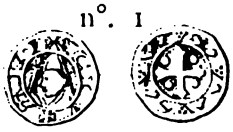

n°. 2

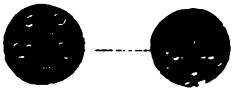

n°. 3

n°. 4

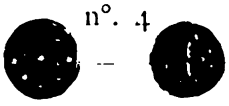

n°. 5

n°. 6

Lichtdruk v. H. KLEINMANN & Co., Haarlem.